

Дмитро МОХОРУК

СЕЛО МОЄ ТОПОРІВЦІ

**ІСТОРИКО – КРАЄЗНАВЧИЙ
ТА ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК**

СЕПТИМАЛОГІЯ

Моїм батькам —
Василині та Іванові
МОХОРУКАМ
ПРИСВЯЧУЮ

Село моє рідне, село моє миле,
Колиска дитинства і юності цвіт.
В далеку дорогу батьки проводжали,
В далеку дорогу, в незвіданий світ.

Іван Гаврилюк

Дмитро МОХОРУК

СЕЛО МОЄ ТОПОРІВЦІ
ЕТНОГРАФІЧНИЙ
ОБРАЗ СЕЛА

ТОМ ШОСТИЙ

“Лисаний Камінь”

Косів
2008

ББК 63.3 (4УКР)
М 86

Д.І. Мохорук

М 86 Етнографічний образ села. Косів: — Писаний Камінь — 2008. — 382 ст.

ISBN 978-966-181-005-0

У шостому томі історико-краєзнавчого збірника «Село моє Топорівці» автор на основі дослідження та вивчення етнографії висвітлює географічно-топографічну характеристику села, як жителі села застосовують народну медицину, народні прикмети, святкують релігійні свята, шанують свої традиції та обрядовість ще від сивої давнини, як використовують свій вільний час.

Читачі ознайомляться, як колись провадили в селі вечорниці, як відзначають до сьогодні дні Андрея, Миколая, Маланки, Юрія, із колядками, піснями та всім тим, чим жило і живе сьогодні село.

Для істориків, дослідників, літописців, краєзнавців, етнографів, шкільництва, студентів — усіх, хто цікавиться історією рідного краю.

ББК 63.3 (4УКР)

Рецензент:

Георгій Кожолянко,
*доктор історичних наук, професор
Чернівецького національного
університету ім. Юрія Федьковича*

ISBN 978-966-181-005-0

© Мохорук Д.І., 2008
© «Писаний Камінь», 2008

ПШЕНИЦЯ І КУКІЛЬ НАШОЇ РЕЛІГІЙНОСТІ

Побут, традиції і звичаї певної етнічної групи чи нації має свої передумови і першопричини, ретельний аналіз яких покликаний підтвердити чи спростувати їх цінність і важливість.

Кожне українське село особливе своїм побутом, адже за не одне століття своєї історії змогло акумулювати звичаї і традиції всіх поколінь. Чи не вперше місце у спектрі етнографічного портрета села посідає його релігійність, і це не даремно. Як вважають деякі богослови, слово «релігія» походить від латинського дієслова “religare” — **зв’язувати, з’єднувати**. Тож саме релігійність може поєднати усі покоління єдиним засобом — вірою в Бога.

Але поряд із тим, кожне покоління, яке входить до одного історичного ланцюга, вносить у його зміст певні корективи. Воно обов’язково щось додає чи забуває, удосконалює чи спотворює. І це природно, адже у традиціях і звичаях (навіть релігійних) завжди присутня лєвова частка суб’єктивізму. Завдання для всіх прийдешніх поколінь — уміти розмежовувати «пшеницю і «кукіль» — духовний зміст традиції та її псевдорелігійність.

Характерною особливістю сучасного суспільства є поєднання в його релігійній свідомості зовсім непокєднаних речей. Такий штучний синтез язичницько-християнських вірувань — це промовистий наслідок духовного невігластва сучасної людини, яке виникло, можливо, через відсутність джерела інформації, а можливо, і через свідоме небажання це джерело знайти. Прикро спостерігати в наш час намагання стерти істинний зміст свята Різдва Йоана Хрестителя чи приховати його за нехристиянським «Іваном Купала» або принизити пам’ять святого апостола Андрія Первозванного ворожінням дівчат і бешкетуванням хлопців. Крім таких

«традиційних» святкувань, у наш час стають популярними новітні західні «свята» на кшталт «дня святого Валентина» чи «Хелоуін». З такими тенденціями у недалекому майбутньому автохтонним українським святам і традиціям загрожуватиме повна секуляризація і забуття.

Ви тримаєте в руках книжку, в якій робиться спроба зберегти духовне коріння, не загубити того скарбу, який віками здобували славні діди-прадіди.

Дмитро Мохорук, досліджуючи історію рідного села Топорівці, не оминув увагою релігійності своїх предків. Автор окреслив етнорелігійний образ села, усвідомлюючи, що історія загалом (а в тому числі і Топорівців) нагадує поле, на якому, крім духмяних трав, росте і дикий бур'я. Він наводить факти не лише релігійності, а й забобонності топорівчан, указує на ті свята і традиції, які збереглися в селі споконвіків, та які були нав'язані і вшановувалися без особливого ентузіазму. Через такий підхід автор дає можливість читачеві не лише побачити село Топорівці з погляду релігійності, але й у розкритому образі простежити світлі і темні тони сторінок християнської історії українського народу загалом. А це допомагає враховувати помилки минулого і не повторювати їх у майбутньому.

Нехай ця книжка допоможе зберегти й утвердити ті стародавні християнські традиції, через які наші діди-прадіди виражали своє ставлення до Бога. А водночас відмежувати «кукіль» псевдохристиянської забобонності від «пшениці» справжньої релігійності.

*Протоієрей Микола Марусяк,
кандидат богословія*

ХАРАКТЕРИСТИКА СЕЛА

ВСТУП

Село Топорівці Городенського повіту, а з 1940 року Городенківського району розташоване на південному сході колишньої Станіславської, а з 1962 року Івано-Франківської області. Село межує на південному заході із Задубрівцями, на північному заході — із Торговицею, на півночі із Глушковом і Ясеневим-Пільним, на сході — Підвисокою, на південному сході — Красноставцями.

Село розташоване на Пруто-Дністровському плато. Грунтовий покрив одноманітний у південній і східній частинах, де переважають чорноземи опідзолені та їх ґрунтові відміни, і більш строкатий у західній та північно-східній частинах. Найбільші площі на території села займають чорноземи опідзолені та темносірі опідзолені ґрунти.

За колишньою системою кліматичного районування С.П.Алісова, дана територія відноситься до континентально-європейської кліматичної області і характеризується більш помірною континентальністю, ніж Східні області України. Найтеплішим місяцем є липень. Тривалість вегетаційного періоду визначається в середньому 210-215 днями. Для клімату даної території, до якої входять Топорівці, характерні часті заморозки, які спостерігаються у травні і наносять велику шкоду природним і культурним рослинам.

Станом на 1 січня 2000 року у селі нараховувалось 570 господарських дворів з населенням 2073 особи. Всього працездатного населення 900 і 580 осіб пенсіонерів. Решта діти і непрацездатна молодь. Топорівці за кількістю населення завжди входило у першу десятку найбільших сіл Городенського повіту і Городенківського району.

За селом закріплено 1314,8 га землі, з них: сільськогосподарських угідь 1228,9 га, в тому числі орної землі 611,8 га, сінокосів

301,8 га, пасовищ 194,2 га, водного дзеркала 3,5 га. Територія села займає 1314,8 га. Під присадибними ділянками зайнято 390, 8 га. На одного жителя припадає в середньому сільськогосподарських угідь 0,62 га, в тому числі ріллі 0,31 га.

У село впадають дві невеличкі річки-рівці: Тополівка і Вікнянка. В північній частині села зливаються і утворюють річку Тополівка. У Словнику Географічному Королівства польського, надрукованого у Варшаві — том XII. — 1892. — С.400, написано: Село лежить на доріччі Прута, ліва притока Прута Тополівка. На правій частині Тополівки розташовані Топорівці. З того часу пройшло багато часу. Село вже розкинулося по обидва береги річки. Більш докладна характеристика географії і топоніміки села надрукована у першому томі «Село моє Топорівці».

У селі є сільська рада, середня школа, будинок культури з бібліотекою, в яких працюють: жіночий народний фольклорно-етнографічний ансамбль «Не сумуй» — керівник Параска Гультай, чоловічий народний хор — керівник Михайло Бойчук, танцювальний колектив — керівник Галина Никифрук, драматичний і художнього читання — керівник Іван Мохорук, ансамбль козацького коша (кошовий Михайло Угрин. Внук колишнього кошового товариства «Січ» у Топорівцях» — Григорія Василика), церква, розвинена торговельна інфраструктура. Згідно з архівними даними, у 1551 році сільський орендар пан Тенчин мав намір заснувати у Топорівцях місто. За тодішнім законодавством для цього треба було виконати кілька вимог. Деякі з них були виконані. Але через кілька років пан-орендатор раптово помер, і благі наміри залишилися на папері.

Віддаль до районного центру 12 км. До обласного — 100 км. Село розташоване в глибинці і в якійсь мірі страждає від недостатньої комунікабельності. Хоча має автобусне сполучення з районними центрами: Городенкою, Снятином і Коломиєю. З обласними центрами: Івано-Франківськом, Тернополем і Чернівцями.

Жителі села у давнину завжди ходили на базар і ярмарок до

Городенки, деколи їхали кіньми до Заболотова і Снятина. Переважно в недільні дні. Як правило, заможніші їхали кіньми, бідніші – пішки через Глушків. У основному, що вирощувалося і вироблялося, споживалося на місці. Лишки продукції: курей, качок, гусей, коней, худобу, свиней, збіжжя продавалися на цих базарах та ринках. Спеціальним товарним виробництвом у селі не займалися.

Топорівські люди були вище середнього зросту, зі смаглявими обличчями, переважно карими очима. Колишній американець українського походження пан Теодор Баб'юк писав у своїх спогадах до рідні у Топорівцях: «Я народжений біля Станиславова, а в 1910 році мене батьки привезли до села Топорівці. Мені здавалося, що я приїхав в інший світ. Тут все інше, навіть в повітря відчувався інший запах. Люди здавалися здоровіші, сильніші, більш смагляві... У жінок на голові заплетені дві коси і уложені віночком. Зверху надітий чіпец. У дівчат на голові гердан і прикраси з квітів, на шії сілянки...».

Дорослі чоловіки і хлопці волосся на голові чесали наперед і рівно підстригали. Ззаду теж підстригали рівно.

ЕТИКА

Люди спокійні, ввічливі. Не прийнято було носити з собою ножики. Ніколи на весіллях, хрестинах чи толоках не було бійок. Завжди уступали дорогу «сторонським» — людям з сусідніх населених пунктів. До поважних людей, головно професорів (учителів), священників або заїжджих урядників, ставилися з повагою. Віталися на віддалі, навіть з поклоном. Чоловіки або хлопці здіймали капелюхи чи шапки.

При зустрічі на вулиці молодші завжди віталися зі старшими: «Слава Ісусу Христу» або просто «Славайсу». Ті відповідали: «Навіки слава Богу» або «Навіки слава». При цьому додавали: «Зразу видно, що це газдівська дитина». Якщо бувало навпаки, а взагалі бувало таке рідко, то старші всеодно услід кричали: «Наві-

ки слава Богу», цікаво, чия це дитина така невчена? Бувало ще гірше, коли навздогін лунав крик: «Люди! Дурний іде, дурний іде!» Можна собі зрозуміти, що такий молодик у душі каявся зі встиду і старався більш такого не допускати. Це було свого роду вуличне виховання молоді.

Входячи до хати, усі віталися: «Слава Ісусу Христу», чи просто «Славайсу». Їм відповідали: «Слава навіки Богу», або «Навіки Слава Богу». Якщо, це увечері, дехто казав «Добрий вечір». Коли йшли, їм відповідали: «Йдіть здорові» або «На добраніч». Колись по селах ходили просячі старці. З ними завжди ділилися шматком хліба.

Сільські люди, особливо жінки, любили лірників, яких часто бачили в Городенці на ярмарку. Згадують старожили, які перейняли це від своїх батьків, як одного разу в село вїт у погодженні з отцем на храмове свято на Першу Пречисту привіз з Городенки лірника-сліпця. Його зразу обступило багато народу. Як тільки відізвалися перші акорди його нехитрого інструмента, навколо все стихло. Кожний тихенько час від часу зітхав, особливо, коли лірник заспівав пісню про сироту:

А в неділю рано

А в неділю рано взяло світати,
Пішла сирітка неньки шукати.
Ой пішла сирітка горбами, долами,
Здибав її сам Господь з двома ангелами:

— Де ідеш, сирітко? — Ненечку шукати.
Ой вернись, сирітко, бо далеко зайдеш,
Бо далеко зайдеш,
Ненечки не знайдеш.

Ой іди, сирітко, на високу гору,
Там твоя ненька в темнесенькім гробі.

Ой вийшла сирітка на високу гору
Та й на гробі впала, жалібно заплакала.

Ой впала на гробі тай стала ще дужче плакати,
Почала ненька з гробу си відзивати:
— Хто-хто там ходить,
Тай плаче на моїм гробі?

— Ой ненечко моя, озміт мене д' собі.
— Нема тут, дитинко, ні що їсти ні пити,
Тільки завше треба
В сирій землі гнити.

Ой іди, донечко, до мачухи свої,
Нехай тя мачуха головоньку змиє,
— Єще ми мачуха голову не змила,
Лише ми мачуха в'єзи накрутила.

— Іди ж ти, сирітко, до мачухи свої,
Нехай тобі мачуха біленьку сорочечку вшиє,
— Ой ще ми мачуха сорочки не вшила,
Лише ми мачуха в'єзи накрутила.

Та й зіслав сам Господь два ангели з неба,
Та й взяли вони сирітку, понесли до неба.
Ще й по мачуху, два дияволи з пекла,
Понесли вони її дуже високо.

Та й пустили її до пекла глибоко.
— Ти маєш, мачухо, тут у смолі пливати,
Щоби ти вже знала, як сиріт шанувати.
— Ой дай ми, Боже, з пекла випливати
Та й буду вже знати, як треба сиріт шанувати.

Після такої пісні, звісно, у капелюх лірника сипалися крейцарі. Серед слухачів лірник відчував більшість жінок та дівчат, які схлипували за сиріткою. Але знав він і те, що обов'язково тут мають бути матері жовнірів, які десь у далеких краях Австрії відбували військову повинність:

В Хрищетику на відпусті

В Хрищетику на відпусті
Сталася неслава —
Утопився молодий жовнір
На самого Йвана.

Та як мав топитися,
Став ручков махати:
— Прощайте, добрі люди,
Дайте нени знати.

Приїхала стара неня
Сірим биками,
Заплакала понад Дністер
Дрібними сльозами.

Для стареньких і побожних лірник співав:

Святая Варвара
По терню ходила
Та й в кропиві свої білі
Ніженьки жалила ...

або

А Ісусик, файний хлопчик,
На сопівці грає,
Матка Божа, гей газдиня,
Хату замітає ...

* * *

ПРОКЛЬОНИ, ЗАБОБОНИ І ЗАКЛИНАННЯ

З розповідей старожилів ще з давніх-предавніх часів люди у Топорівцях були хоча й релігійні, але забобонні. Все це передається із покоління в покоління до сьогодні. Звичайно, дещо губилося, забувалося, дещо придумувалось нове, додавалося.

І маємо сьогодні те, що маємо. Як правило, усі ходять до церкви. Ревно моляться. Ніколи не дозволяли собі порушити дні посту. Це вважалося великим гріхом. А по-скільки від гріхів не так легко втриматися, то обов'язково ходять сповідатися і причащатися.

Проте висока релігійність не на всіх впливала позитивно. У селі були часті сварки через межі у полі, на присадибних ділянках. Та чого гріха таїти, є вони і по сьогодні. Бували сварки, коли пороса залізе в чужий город, вівці зайдуть у город чи якась птиця. Сварки супроводжувалися тяжкими прокльонами. Ось деякі приклади:

— Як ти копаєш кожної ночі цесу межу, дай, Боже, аби тобі так копали яму на могилу. Дай, Божечку, аби ти сконав (помер) до рання, як та худобина, і вже завтра лежав у цій ямі, щоби ти більше не копав цієї межі. Дай, Боже, аби тебе такого омразного (мерзенного) сира земля не приймила. Дай, Боже, аби ти вкаменів на цій межі, якщо тобі її мало й мало. Аби, ти, уже вдавився цією землею, як тобі її мало й мало. Божечку, дай йому більше на тім світі. Людоньки добрі! Ади, куди все йде, то все чіпається цієї межі. Аби тебе шляхи трафили та трафили, аби ти вчепився плота (повісився) дай Боже, вже цієї нічки, аби-м тебе уже до рання не виділа. Дай, Боже, аби ти втемнів і ніколи не бачив не лише тої межі, а й білого світу. Дай, Боже, щоб ти онімів, щоб тебе громи побили, щоб тебе нагла кров заллела (крововилив). Дай, Божечку, аби ти валандався (ходив) від двора до двора, як та Ицкова сука...

Багато ще дечого можна було почути в селі подібного. Таке траплялося дуже часто то на одній, то на другій вулиці. Але це не заважало усім ходити до церкви, сповідатися, причащатися. Сусідів у давні часи замирював війт, інші мирилися самі між собою, але

доходило і до судів. Сказати, що тепер немає сварок, які супроводжуються прокльонами, неможливо. Є вони і в теперішні часи. Тепер замирюють у сільській раді, інколи знову ж таки в судах.

Щодо забобонності, то це ще одна сторінка сільського життя. Наприклад, як колись, так і тепер не можна було говорити щось проти Бога, не можна згадувати що-небудь про щезлого (чорта), а вже якщо щось вирвалося з рота погане, то тут же треба було сказати: «Господи, прости ні».

Якщо приснився небіжчик, треба помолитися і віднести свічку до каплички.

А коли щось привиділося, треба тричі перехреститися.

Переїде чорний кіт дороги, треба перехреститися і сплюнути через ліве плече.

Якщо ввечері або вночі перейшов чорний кіт чи пес, чи щось інше, треба навіглі (лівою рукою) тричі перехреститися.

Коли щось упало в око, треба зажмуритися, тричі обернутися довкола, поплювати і перехреститися.

Якщо у гнізді появилася маленьке яйце, то це називалося зносок. Треба було його викинути зажмурившись, щоб не бачити, куди впало.

Якщо біля порога появилася жаба, це відьма щось чаклує супроти вас. Треба жабу взяти на лопату, притримуючи віником, посипати сіллю і віднести в кінець города, обернутися і кинути позад себе, щоб не бачити, куди вона впала.

Якщо надвечір дуже піють когути, то це на погоду, якщо не піють, то це на слоту (протяжні дощі). До пізньої ночі по селах гуляють відьми й упирі. Коли когути (півні) запіють опівночі, пропадає сила злих духів. Упирі і відьми зразу лягають спати.

Коли запіяла курка, то на тому подвір'ї хтось у скорім часі має померти.

Зорі, що світять дуже ясно, — це душі праведників, а ті, що ледь-ледь блимають, — це душі грішників. Кожна людина має свою зірку. Коли вмирає, то її зоря падає з неба.

Якщо людину візьметься блуд, то треба пригадати, в який день тижня минулого року був Святий Вечір і вона спам'ятається.

Якщо чоловік починає нову забудову, то треба взяти з того місця трохи землі і піти до ворожки. Та скаже, будуватися там чи ні. Або посунути будівлю в той чи інший бік.

Якщо їдете у місто за покупками і першою зустріли жінку, треба сказати: «Це не до мене».

Якщо корова б'є ногами після розтелу під час доїння, треба перев'язати ноги ниткою, якою зв'язували ноги покійнику.

Якщо розсипалася сіль, значить, на сварку.

Коли сильно гримить і блискає, а в хмарах клекотить і скидається на град, треба винести надвір лопату, кочергу поставити навхрест і промовити спеціальну молитву. Як розказують старожили, ще на початку ХХ століття у селі жив Федір Марків, який славився на всю округу тим, що вмів відвертати проливні дощі, бурі і град. Ще перед насуванням грізної хмари він шукав найвищого місця на рельєфі, ставав на коліна обличчям до чорної хмари, заплющував очі і з піднятими вверх руками ревно молився:

— Сильний і Всемогучий Господи! Володителя і Владико неба й землі, Всемогучий і добротливий Отче! Ти сам володієш кругом небесним, Тобі повинуються облаки небесні, на Твоє сильне слово німіють громи, Тебе слухаються вітри, бурі, розгнівані хмари, дощ і град, після Твоєї премудрости течуть часи, Ти по справедливості Своїй караєш грішників, але з милосердя знову потішаєш їх.

І сьогодні, всесильний Господи, зіслав Ти чорні хмари, бурю і грізні хмари, бо ми собі заслужили гріхами, котрими Тебе, Сотворителя і Отця прогнівали! О Господи! Вислухай голос каючихся і Тебе справедливого, но і добротливого Бога щиро благаючих: відверни їх, не знищ, Господи, рук наших працю страшною і грізною хмарию, градом руйнуючим, но яко милосердний Отець поглянь милостивим оком на діти Твої, відверни від нас нещастя, прикажи розійтися хмарам, як розігнав Ти на морю бурю надхо-

дящу на учеників Твоїх, так розжени і сьогодні приближающуюся грізну хмару сильним словом Твоїм.

О Господи! Не погуби поле наше, не знищ праці нашої, не умори нас, бідних, голодом, но, милостивий Господи, благослови працю рук наших, щоби ми Тебе в кріпкій вірі завжди пізнавали і вихваляли! Амінь! Потім другий раз, третій...

І, на превелике диво, хмара повертала вбік, обминаючи Топорівці. Можливо, це комусь і здається смішним, але справді, якщо навколишні поля деколи потерпали від градобоя, то наші цього здебільшого уникали. За це топорівські газди під час жнив, везучи додому снопи, зупинялися край села і скидали по снопові, хто по два для Федора. Після його смерті цю справу продовжувала його дочка Марія Ковбляк. Тепер уже в наші часи цим займається дочка Марії Ковбляк — Ганна Попович, яка наслідує своїх родичів.

У селі знають ще й таку молитву від градобоя, зливних дощів і буревіїв:

— Владико, Господи наш, чоловіколюбний Творче і милостивий Господи, прийми й від нас, смиренних і негідних рабів Твоїх, покірні молитви, що їх приносимо Тобі, І як щедрий, прости наші провини із чоловіколюбності Своєї вислухай наші благання: відверни, ласкавий Господи, чорні і грізні хмари, розжени їх, не знищ, господи, рук наших працю страшною і грізною хмарою, градом руйнуючим.

Обрадуй землю і задля нещасних людей Твоїх, дітей, худоби і всього іншого живого творіння, що їх Ти годуєш з ласки Твоєї і посилаєш їм їжу в свій час.

О Господи, Боже наш, виконай бажання наше і не осором надії нашої, а помилуй нас із милості Твоєї й пошли нам щедроти Твої, бо наші дні швидко минають і в стражданнях життя наше вкорочується. Не згуби нас за беззаконня наші, якими ми заслужили Твій гнів і кару, але вчини з нами по Твоїй любові й великій милості Твоїй, бо з душею стурбованою і духом засмученим до Тебе припадаємо і, як раби негідні, ще більшої кари варті, з каят-

тям благаємо Тебе: согрішили ми, беззаконня чинили і в усякому гріховно поводитися, порушуючи Твої заповіді, а тому, що Ти посилаєш по справедливості й правді.

Але не віддавай нас на знищення дощенту, на голод і загибель, відверни від нас нещастя, такі грізні й чорні хмари, розжени їх, як ти розігнав на морю надходящу на учеників Твоїх.

Згадай у гніві про ласку і будь милостивим заради щедрот Твоїх, і від усякого зла скоро визволи. Бо Тобі єдиному, Боже наш, подобає милість і спасіння наше, І Тобі славу возсилаємо.

Отцю і Сину, і Святому Духові нині, і повсякчас, і на віки-віків. Амінь!

Звичайно, повір'їв у Топорівцях є багато. Наприклад:

Ніколи дівчині чи жінці не треба облизувати макогін, яким товкла часник або терла мак, бо буде лисим чоловік.

Коли перете білизну, не замочуйте спідницю, бо буде чоловік пияк.

Щоб чоловік не задивлявся на чужих молодичь, треба встригти від нього пучок волосся, відрізати китиці від сорочки і, коли він спить, обкурити димом.

Коли хлопець прийде перший раз до дівчини і їй сподобається, треба обсипати його маком-тріщеком (диким), тоді прилипне до неї навечно і ніяка нечиста сила їх не роз'єднає.

Коли побачиш жінку, яка їде кіньми, негайно ловися за чупер (чуб), бо не буде рости.

Якщо, не дай Боже, одягнули светер чи сорочку навиворіт, треба зняти, притоптати ногами і аж тоді одягати наново. Якщо це не зробите, то куди йдете по щось, вам не пощастить.

Не можна тримати в хаті тріснутий посуд, бо розколеться сім'я, і багато чого іншого...

Найгірше є прокльони. Віра в те, що вони можуть справдитися, у багатьох викликають у душі неприємне відчуття. Хочете вірте, а хочете – ні. Я особисто довго аналізував ці речі і прийшов до висновку. У радянські часи було багато різного рангу керівників.

Одні думали про себе і про людей, другі тільки про себе, треті — лише про людей і громадську роботу. Якби було де спати на роботі, то навіть там би й ночували. Четверті не думали ні про себе, ні про людей, ні про роботу, лише про гульки й пиятику. Як керівники не старалися робити добре, все одно всім догодити не могли. Зробивши комусь добро, кляли їх їхні сусіди. Сльози на землю не падають. Хто клене несправедливо, прокльони падають на нього, його дітей, онуків. Але справедливі прокльони від образи, зі сльозами на очах, даремно не проходять.

У першу чергу падають на дітей. Візьмемо найвищих посадових осіб у минулому і пізніше. У більшості з них діти опинилися на узбіччі, так само і в керівників різних рангів: в одних — у дітей розпалися сім'ї, інші раптово пішли з цього світу, той керівник уже давно помер у молодому віці, в іншого померла жінка. Можна називати багато прикладів.

У наші часи багато людей рвуться до влади. І кожний, хто з них дорвався, повинен добре пам'ятати, чим це для нього закінчиться. Бо й сам Господь Бог наш не може усім догодити, і ми часто чуємо нарікання на Його адресу.

НАРОДНА МЕДИЦИНА

До лікарів топорівчани колись у давнину зверталися рідко. Якось обходилися. Послуги лікарів були дуже дорогими, та й нарікали люди, як повиписує рецептів, то щоб купити ті всі ліки, треба було продавати хоч помірок поля.

У селі була жінка, яка приймала роди. Її звали кушаркою. Всі добре пам'ятають її і згадують добрим словом. Це Марія Канюк. Без неї не обходилася жодна породілля в селі.

Якщо подвигнув шунок від якогось важкого тягара (підняв сам мішок з зерном чи картоплею або щось інше), йшли до Параски Бачинської (в селі її звали Параска Куца). Вона ставила на живіт горщик, кинувши туди пучок повісма і перед тим запалювала. У гор-

щипку створювалося розріджене повітря і за рахунок цього підтягала шлунок на місце. Скоріше це був психологічний засіб. Поки горщик втягував у себе живіт, Параска проговорювала кілька молитов. Потім здіймала і на те місце клала коржик із курячого посліду, перев'язувала туго і хворому через кілька днів ставало легше.

Швець Петро Угрин (по-сільському Ільчишин) мав обценьки і ними тягнув зуби. Бувало, не придивившись, тягнув і здоровий зуб. Але все одно по допомогу зверталися тільки до нього.

Ганна Сливчук, по сільському Бубичка, зливала оловом від страху, (перенесеного стресу). Вдосвіта треба було, коли ще всі сплять, першому набрати з криниці у якусь закриту посудину води (скоріше всього пляшку). Якщо потерпілого можна було привести до цієї жінки, то вона виливала воду у миску, в ложці розтоплювала віск. Миску клала на голову і виливала туди віск, примовляючи різні, тільки їй відомі молитви: «Іване Хрестителю! Хрестив-єсь Ісуса Христа у воді, очищав-єсь Ісуса Христа в йорданській водиці, я так очищаю цього чоловіка від страху, може, це ранішнє, може, це полуднішнє, може, вечірнє, може, це північнє, може, західнє, може, східнє, а може, полуденнє. Я це очищаю, я це заклинаю, злий дух відгоню, а добрий пригоню. Я прошу Ісуса Христа, Матір Божу і всіх святих, аби мені допомогли це відогнати від цього чоловіка». Якщо це була маленька дитина або дуже хвора людина, то треба було принести якусь особисту річ з одєжі, але щоб була непрапа. Миску клали на цю одєжу. Після треба було покуштувати чотири рази навхрест цієї води. Нею мазали чоло, голову, груди, руки й ноги. Якщо звернулися по допомогу через кілька днів або тиждень, необхідно було повторити цю процедуру тричі.

Якщо появилися чиряки, особливо на шії, прикладали листки кануфрію. Якщо робився налив на п'яті, це називалося «набій», прикладали листки подорожника. Якщо боліла голова, натирали свяченою водою, деколи горілкою. Пізніше почали прикладати нарізану пластинками сиру картоплю, листя з капусти. Бували часті випадки захворювань маленьких дітей від простуди. Рекомендовалось прикладати до груденят або плечиків свиняче внутрішнє

сало, яке має вигляд сітки. Його ще називають чіпец. Дитину вповивали з тим салом на кілька днів. Якщо боліло у животі, давали напитися вишнику або афинів (ягоди чорниці).

Від бородавок застосовували сік чистотілу. Перед нанесенням соку цієї трави бородавки розпарювали гарячою водою.

Від розтягнення сухожиль. У ніч перед Іваном заготовляли молоді паростки бузини, сушили. Коли виникало захворювання, паростки бузини варили у воді. Кип'ятили дві години. Одержували темну рідину. Болюче місце запарювали у цій рідині. Потім болюче місце вкривали листками бузини з кип'ятку і міцно замотували сухою тканиною. Користуються цим і тепер, лише зверху ще обмотують поліетиленовою плівкою. Хоч у наші часи розвинена медична служба, все ж народну медицину ще використовують.

Коли болить голова, накладають кружечки сирої картоплі і перев'язують тканиною або хусткою.

Від печії у шлунку п'ють сік сирої картоплі або насіння гарбузів чи кабачків.

Від діареї п'ють відвар рису або відвар однорічних вишневих паростків.

Щоб дістати могутній стимул для успіху в інтимних стосунках, треба три дні підряд їсти цибулю з яйцями, в обід ложку меду. Надвечір щоденно, хоч тридцять днів з'їдати двадцять грецьких горіхів.

Може, десь по селах більший спектр застосування народної медицини, в нас він досить обмежений, хоча більше, ніж десь, у нас людей не хворіло. Крім колишніх пошестей, люди вмирали переважно, як тоді говорили, від сухот. А це був туберкульоз, від якого лікування, можна сказати, не існувало. Якщо раптово помирав чоловік, то говорили, що то нагла смерть (кров залляла або розрив серця).

Звичайно, кожне село має ще й свої індивідуальні особливості у методах застосування народної медицини.

НАРОДНІ ПРИКМЕТИ

У нашому селі, як і в інших, дуже вірять у народні прикмети. З давніх-давен люди спостерігали за прикметами, щоб наперед визначити, яким буде наступний рік — дощовим чи посушливим, урожайним чи без урожаю. Адже для селянина це було смислом його життя. Наприклад, спостерігали і тлумачили, маючи певний досвід у цьому:

Якщо на Василя, 14 січня, хуртовина, — це на великий урожай на горіхи.

Як на Григорія, 23 січня, іней, — буде сире і мокре літо.

Якщо на Ніни, 27 січня, падає сніг, — може бути мокре літо.

Якщо на Атанасія, 31 січня, в обід pojawíться сонце, — це на ранню весну.

Якщо на 1 лютого, на Макарія, сонячно, ясно, — буде рання весна.

На Євтимія, 2 лютого, — метіль, вся масляна з метіллю. Якщо в обід блисне сонце, — рання весна. Похмурно — чекай на метілі.

Якщо на Атанасія, 4 лютого, в обід покаже́ться сонце, то це на ранню весну.

На Григорія Богослова — 7 лютого: яка погода до обіду, така погода в першу половину наступної зими, яка після обіду, така буде друга половина зими.

Якщо на Трьох святих, 12 лютого, день дощовий, то можна чекати дощової весни і літа, а якщо добра погода, то літом може бути посуха.

На Трифона, 14 лютого, якщо зоряно — то це на пізню весну.

Як на Стрітіння, 15 лютого, паде сніг — буде дощова весна.

Якщо на Вакули, 19 лютого, мороз, — то ще будуть великі морози.

На Харлампія, 23 лютого, багато інею на деревах — буде багато меду.

Якщо шпаки прилетіли до 14 березня, — буде мокре літо.

Буде овочів багато, якщо копати грядки під овочі на Конона, 18 березня. Навіть якщо ще на городі лежить сніг.

На 40 святих, 22 березня, закінчується зима і починається весна. Яка погода в цей день, така буде 40 днів. Мартова вода помічна від веснянок.

На Хризанта, 1 квітня, яка погода, така сама і на 1 жовтня. Якщо в цей день добра погода, то буде добрий рік.

Як на Сави, 2 квітня, небо чисте, це признак дощів і теплої погоди.

Якщо на Никона, 5 квітня, заgrimить, — буде тепле літо і великий урожай на горіхи.

Як на Марії, 14 квітня, гримить, скоро буде рости трава.

5 травня — на Теодора і Віталія — висаджують на грядках цибулю.

18 травня, на Ірини, висаджують капусту.

Якщо на Акакія, 20 травня, випала велика роса, то це на погоду. Нема роси — на дощі.

Якщо 24 травня, на Кирила і Мефодія паде дощ, то буде ще падати 40 днів, а то й може бути мокрим усе літо.

Якщо на Єпіфанія, 25 травня, ранком зійде червоне сонце, — то літо буде гарячим.

На Сидора, 27 травня, сіють огірки. Якщо в цей день холодно, — чекай і холодного літа.

Якщо на Патрикєя, 1 червня, на наступний день піде дощ, усі інші червневі дні будуть сухими.

Якщо по небу тягнуться тягучі хмари, в народі кажуть волокуші, через три дні чекай на затяжні дощі.

Якщо зранку паде дощик, то довго падати не буде. В той день обов'язково має засвітити сонце. В народі кажуть: » Ранішній дощ, як ранні гості. До обіду відходять. А ті гості, що приходять після обіду, то можуть заночувати».

2 червня, на Талалея, продовжують сіяти огірки.

Якщо 3 червня, на Константина-огірочника, на огірках багато пустоцвіту, треба знайти стару в'язану шкарпетку або панчошу, ногою приволокти і закинути в огірки примовляючи: «Як густо ця панчоша плелася, нехай так плетуться і мої огірки».

5 червня, на Єфросинії — останній день посіву огірків. Якщо багато літає оводів — на врожай огірків.

На Яремія — 13 червня — після цього дня вже зерно не сіють. Пізно.

Якщо на Юстина, 14 червня, погода — признак доброго врожаю на жито, якщо паде дощ — признак доброго врожаю на коноплі.

Якщо на Луки, 16 червня, весь день падає дощ, — восени буде багато грибів.

Якщо, 17 червня, на Митрофана, паде дрібний дощ, то недовго.

Якщо на всіх святих, 18 червня, паде дощ увесь день, — буде багато грибів. Якщо буде гриміти, то сіна доброго не буде.

На Стратилата, 21 червня, паде дощ, буде 40 днів слоти.

Якщо на Самсона, 10 липня, падає дощ, то буде мокро, аж до бабиного літа.

Якщо на Мокрини, 1 серпня, паде дощ, то чекай дощу ще 40 днів.

На Ярмолая — 8 серпня — ясна і тепла погода, на холодну зиму, якщо паде дощ, — зима буде сніжною, але теплою.

25 серпня, на Фотія, дивляться в обід на воду. Якщо тиха, то осінь буде тихою, а зима без хуртовин.

На Лавра, 31 серпня, бажано на конях не працювати, а покропити їх свяченою водою. Лавр — покровитель коней.

Якщо на Тадея, 3 вересня, ясна погода, то треба чекати погоди ще чотири тижні.

Яка погода на Євтихія, 6 вересня, такою буде осінь.

Якщо на Семена, 14 вересня, тепла погода, то вся зима буде теплою. В цей день колись святкували Новий жидівський рік. Якщо в цей день падав дощ, то це на великий урожай білого хліба в наступному році.

Якщо на Захарії і Єлизаветин день, 18 вересня, гримить, то це на теплу осінь. Якщо на дубах густо жолудів, це значить, що буде люта зима зі снігом та морозами. А також випаде багато снігу перед Різдом.

22 вересня — Йоакима і Анни. Яка погода на Анни до полудня, така осінь аж до грудня, яка Анна до вечороньки, така зима до весноньки.

Яка погода, 4 жовтня, на Кіндрата, — така погода чотири тижні.

Якщо на Калістрата, 10 жовтня, падає сніг, то зима на Михайла, 21 листопада, буде точно. Якщо перший сніг падає сухим, це гарантія, що наступне літо буде добрим.

Якщо на Кирейка, 12 жовтня, гриміло, — не будуть хворіти люди.

З 21 жовтня, від Палагни, починає все холоднішати. Якщо в цей день Місяць у крузі, може бути сухе літо.

Якщо на Назарія, 27 жовтня, дуже болото, то через чотири тижні настане зима.

Якщо на Євтимія і Лукіяна, 28 жовтня, мороз, то вже можуть піти морози.

8 листопада, Дмитрія Мироточця. Яка погода в цей день гарна, то буде гарна погода на Великдень.

Якщо 13 листопада, на Євстахія випав іней, то можуть падати дощі.

Якщо на Дем'яна, 14 листопада, день багатий на сніг, то зима буде дуже сніжною.

Якщо на Михайла, 21 листопада, іней, то чекай на великі сніги.

Якщо на Родіона, 23 листопада, випав великий іней, — то чекай великих снігів.

Якщо, 29 листопада, на Матвія, дує сильний вітер, то будуть часті хуртовини, аж до самого зимового Миколи.

Який Платон, на 1 грудня, така і зима. Якщо Платон теплий, то і зима буде теплою.

На Катерини, 7 грудня, якщо падає дощ, то Різдво буде з морозом. І навпаки. В цей день кладуть галузку у воду. Якщо вона розів'ється, то дівчина, яка є в цьому домі на виданні, — цієї зими одружиться.

Іней на Миколая, 19 грудня, — признак великого урожаю в слідуючому році.

Звичайно, не всі люди в селі спостерігають за цими прикметами та повір'ями. За ними треба слідкувати й аналізувати. Все це пам'ятати.

У часи колонізації випускалися своєрідні календарі, в яких давалися прогнози погоди на певний період. Розказують старожили, що Євген Стрийський, будучи непоганим газдою, дуже вірив тим прогнозам. Одного разу розкинув снопи на току і почав молотити. Почало хмаритися. Хто все йшов дорогою попереджав: «Вуйку Стрийський, зараз буде дощ!»

— Ая! Дуже ви си розумієте на погоді. У мене є календар. Там пише, що сьогодні має бути погода.

А коли розпочався зливний дощ, замість рятувати хліб, Стрийський кинув на подвір'я календар і молотив, поки не перестав дощ. Як кажуть у народі: «Довіряй, довіряй але провірай».

ВІРА В ПОЗАГРОБНЕ ЖИТТЯ

Крім значення катехизису, сільські люди мають свої погляди про позагробове життя. Одні вважають, що за праведне життя і святу чесність душі померлих ідуть до раю, тобто біблійного раю, де немає вже журби, печалі, а вічні розкоші. Душі грішників ідуть у пекло, де в невимовних муках варяться в котлах, наповнених киплячою смолою.

Інші думають інакше: Душі померлих живуть на іншій планеті і чекають на суд Божий. Після суду праведні попадуть до раю, а грішники довічно в пекло.

Є ще інша думка щодо цього: Душа померлого довго не буває без діла. Ангели за Божим велінням новонародженому дитині зразу дають душу, яка тільки що звільнилася від тіла. Чому дитина прожила кілька днів чи тиждень і помирає? Значить, їй душа попала якогось убивці, на чиїх руках багато невинної людської крові. Така дитина не може довго жити. І немає в тому її ніякої вини.

Буває й таке. Батьки п'ють, ніде не працюють, щоб вижити, крадуть у близьких, сусідів. Мало би це передатися і дітям. Але діти виростають побожними, розумними, працьовитими, не хворіють. Такі люди живуть до дев'яноста-ста років. Видно, що над ними довіліє Божа сила.

А скільки є такого: батьки дуже побожні, працьовиті, розумні. Живуть у багатстві, злагоді. А діти — або злодії, або пияки, б'ються зі всіма, бешкетують. Навіть можуть підняти руку на дівчину чи жінку і пролляти невинну кров...

Бувають ще і чистилища. Після смерті деякі душі попадають у чистилища. Там моляться, просять у Господа Бога прощення. З часом попадають до раю. Деякі мають такі гріхи, що їм не прощаються і все одно попадають до пекла.

ТРАДИЦІЙНІ СВЯТА, ЗВИЧАЇ Й ОБРЯДИ

I

«Багато людей святкують празники і знають їх назви, але не всі знають причини, чому вони установлені і як ...

Св.Іван Золотоуст».

Мета цієї частини розділу подати найстишліші, найнеобхідніші відомості про святкування релігійних свят у Топорівцях. Кожне свято має глибоке походження дохристиянського змісту. Але, як я уже писав у першому томі цього збірника, що згідно з гіпотезою, село заснувалося з числа біженців у період татаро-монгольської навали у 1240 році, то, звісно, це вже були християни. Будувати гіпотези дохристиянського походження цих свят у Топорівцях вважаю неетичним.

Великих відмінностей у святкуванні традиційних релігійних свят між навколишніми селами в принципі немає, але у кожному селі все-таки є свої відмінності, які варті на увагу. В Топорівцях люди, як уже вище згадувалося, дуже побожні, особливо старше покоління. Тут же б хотів коротко зупинитися на тому, чому святкуються різні свята, бо не всі пам'ятають і знають, хоча священник кожного разу це пояснює.

Колись один старший чоловік розказував, що молоде покоління людей завжди в роботі, в задумі, переобтяжене всякими турботами, завжди в різних гризотах, і не завжди думає про Господа Бога. Не завжди вчасно молоді люди моляться, ходять до церкви. Так може бути до 50 років життя. Як минули ці роки, тоді такі люди настільки наближаються до Бога, що повинні вже про це думати кожен день. Причому повинні молитися не тільки за себе, але і за тих молодих, якими вони були вчора.

Одночасно хотілось би, щоб кожний читач цієї книжки знайшов у ній багато корисного для своєї душі. Невід'ємною частиною нашого релігійного святкування є церковний рік, у якому замикається церковний календар, він лише де в чому збігається з грома-

дянським календарним роком. Церковний рік не починається 1 січня, а 1 вересня за старим стилем, за новим — 14 вересня.

До відома, церква в цей день згадує важливу подію в житті Ісуса Христа. Він прийшов до синагоги в Назареті і прочитав слова пророка Ісаї: «Господній дух на Мені, бо він Мене помазав...». (Лука, 4, 18).

Церковний рік складений так, що в центрі його перебуває наш Божественний Спаситель, найближче до нього стоїть Пречиста Діва Марія. Довкола особи Христа Господа і Його пресвятої Матері ми бачимо велич прославленої Церкви, тобто всіх святих Старого і Нового Завітів.

Свята і празники не мають бути для нас лише звичайними споминами історичних подій. Ми маємо їх щоразу знов і знов пережити у нашому серці, тобто, по суті, безпосередньо брати в них участь, немовби бути живими свідками й учасниками тих подій, що їх святкуємо. Ісус Христос не є мертвою особою, що колись жила, діяла і перейшла до історії. Ісус Христос вічно живий і діяльний. Він і сьогодні навчає нас і нагадує нам, освячує нас і прощає нам, за нас жертвує, нас спасає. «Ісус Христос, — казав св. Апостол Павло, — учора й сьогодні, той самий навіки». (Євр. III. 8).

Далі розпочнемо знайомитись, що свята є рухомі і нерухомі. Свята, які залежать від святкування Пасхи, називаються рухомими.

За Старим Завітом усі ізраїльтяни святкували суботній день, бо він був святим і останнім днем тижня, що був символом Божого відпочинку після створення світу.

Перші християни почали святкувати неділю, оскільки в неділю воскрес Ісус Христос і через своє воскресіння в неділю став Господом, Переможцем і Вчителем. Який день треба святкувати — суботу чи неділю, став одним із приводів до розколу в християнській церкві. В результаті утворилися ще лютеранська та протестанська церкви.

II

Число 40 у нашій церкві, як числа 3, 7 і 9 з давніх-давен мали символічне значення. Тому воно ввійшло і до передпасхального посту радше в символічному, а ніж буквальному розумінні. У Старому Завіті читаємо про 40 днів потопу (Кн. Буття, 7, 4), про 40-літню мандрівку Ізраїлевих синів по пустині (Кн. Чисел, 14, 33), про 40-денний піст Мойсея, заки дістав від Бога таблиці Закону (Кн. Вихід, 34, 28), про 40-денну подорож пророка Іллі до гори Хорив. У Новому Завіті свята Євангелія говорить, 40-го дня Йосип і Марія принесли Дитятко Ісуса до святині, про 40-денний піст Ісуса Христа в пустині (Матв. 4, 2), про 40-денне перебування Господа Ісуса на землі від воскресіння свого до вознесіння (Діяння 1, 2).

Свята Церква від самого початку освятила число сорок. У перших сторіччях були в практиці 40-денні покути, а відтак прийшов 40-денний піст перед Пасхою.

У нашому обряді 40-го дня поминаємо померлих.

III

— **14 вересня — Новий жидівський рік.** Що характерно, так це те, що жиди вже за кілька днів до свого Нового року поглядали на небо, чи не хмариться, бо якщо в цей день падав дощ, то вони святкували цю подію два тижні. Це був признак великого врожаю білого хліба на наступний рік. Якщо не було дощу, то дуже сумували і ревно молилися Господу Богу, щоб пережити такий рік. Крім того, якщо після 14 вересня дощі перепадають кілька днів, то в народі називають їх «жидівськими кучками».

У давні часи жиди будували в себе на подвір'ях такі буди-намети із зелених віток. Коли падали дощі, вони сім'ями залазили в ці намети і там мокли, мотивуючи, що в такий спосіб вони позбувалися шкірних захворювань (пархів). Якщо не було дощу, то самі ляли воду зверху на ці намети.

IV

Одинадцятого вересня — свято Усікновення голови Святого Йоанна Хрестителя — Пророка Предтечі, або, як кажуть у нас, «**Головосітя**». Свято походить від того, що цар Ірод Антипа жив на віру із жінкою свого брата Філіпа. Ще за життя Філіпа Іридiana була коханкою Ірода. Святий Йоан Хреститель дуже був проти такого беззаконства і дуже ганьбив царя. Ірод поважав і боявся святого Йоана Хрестителя, бо знав, що народ уважав його за великого пророка. Іридiana була дуже зла на святого за цієї рада була позбутися його, але не могла.

Однак підійшла Ірода так, що той наказав зв'язати святого Йоана і кинути до в'язниці.

Одного дня цар справляв великий бал з нагоди дня свого народження. Коли свято було в розпалі, увійшла племінниця Соломія, донька Іродової любовниці. Вона була дуже красива і гарно танцювала. Ірод був у великому захопленні і радості, йому дуже це сподобалося, і в такому захваті сказав, аби просила у нього чого забажає, хоч би і півцарства, – дасть їй. Соломія побігла до матері порадитися, чого має просити у царя. Злісна Іридiana побачила в цьому найліпшу нагоду позбутися св. Йоана Хрестителя, тому сказала до неї, щоб просила у царя голови Йоана. Коли дівчина вернулася до царя і сказала, що хоче голови св. Йоана, цар дуже засмутився. Але що встидно було касувати своє слово, яке дав при всіх гостях, приказав відтяти голову святому Йоанові. Ученики Йоана погребли тіло святого з великою Почестю.

З тих часів віруючі люди навколо цих подій придумали різні прикмети, які не зв'язані з релігійністю. Наприклад, у селі в цей день не беруть у руки ножа, навіть хліб ламають руками. Нічого не можна рубати сокирою і пиляти пилою. Не можна нічого різати, що нагадає собою голову. Старі жінки говорять, якщо зрізати головку капусти в цей день, то може потекти кров. Зранку у церкві правиться служба Божа.

V

21 вересня — Друга Пречиста, Друга Богородиця, Різдво (день народження) Пресвятої Богородиці Марії, яка народилася у Галілейському місті Назареті від праведних і добропорядних батьків Іоакима і Анни. По батькові Діва Марія походила від роду царського, по матері – від архієрейського, і таким чином Вона увінчана славою і честю. Славою, бо від кореня царського, честю, бо з архієрейського племені.

Батьки Діви Марії дожили до глибокої старості, але не мали дітей. Вони дуже сумували через це, часто молилися Богові і просили Його, щоб дарував їм дитя. І при цьому дали обітницю — коли в них народиться дитя, то вони Його посвящать на служіння Богові.

Після довгих чекань і молитов це бажання Іоакима і Анни здійснилося. У них народилася дочка, яку щасливі батьки назвали Марією. Так назвав її Ангел, який сповістив батькам про її народження.

У Топорівцях свято Різдва Пресвятої Богородиці називають — Друга Богородиця. З цим святом колись у давніші часи пов'язувався день Рожениць, коли жінки, в яких не було дітей, частували бідних людей, — «щоб молилися Богородиці за їхніх дітей.» Такі жінки замовляли службу Божу у церкві, а після Богослужіння запрошували людей до себе на обід. Тепер таке ніхто не робить.

VI

Терпіння — наслідування Ісуса Христа. Вже сама думка про те, що син Божий, Спаситель сам терпів більше, ніж усі люди разом, додає віруючому серцю сили в терпіннях. Людям тепер доводиться важко жити, а чи Христові було легко? Дошкулює людям недостаток, а чи ж Христос був багатий? Люди втомлюються важкою працею, а чи ж Христос не заливався гарячим потом біля столярного верстата, а згодом, під час апостольської діяльності,

чи ж не прів Він під палючими променями південного сонця? Людей болить невдячність інших, а чи Христос зазнав вдячності від тих, що їм Він чинив добродійство? Люди плачуть над могилами найрідніших, а чи Христос не плакав над гробом свого друга Лазаря? Серця багатьох тепер розриває туга за рідною землею, а чи Христос не був у вигнанні в Єгипті? Скільки ж людей терпить невимовні болі від думки, що їх рідна країна зруйнована, понижена, а чи ж Христос не плакав над рідним Єрусалимом. Кривиться людське серце, коли є зрада, а чи ж Христа не зрадив і не продав за 30 срібняків Юда?

І вже сама свідомість того, що наш Вождь і Спаситель Ісус Христос стільки витерпів, нехай додає людському серцю заохоти у важкі хвилини життя...

VII

Двадцять сьомого вересня — свято Воздвиження Чесного і Животворящого Хреста Господнього, або, як кажуть у нашому селі, «**Чесного Хреста**». Це свято започаткувалося внаслідок священних подій:

— Кесар Італії Максентій оголосив війну Константину, який не був християнином, але дуже захищав християн. Константин мав набагато менше війська і дуже хвилювався. Дуже молився і просив допомоги у єдиного Бога.

Пізніше цар розповідав, що 28 жовтня 312 року, коли сонце почало заходити, він побачив на небі знамення Хреста Господнього і напис із вірок: «Цим переможеш». А наступної ночі у сні Константин побачив самого Ісуса Христа, який звелів йому збити на військових прапорах Хрест і провістив, що Константин переможе в цій битві.

І справді, його військо, наступного дня виграло битву і переможно ввійшло до Риму. Константин ще сильніше полюбив християнство і в зв'язку з цим навіть скасував смертні кари на хресті. Завжди при собі носив животворящий хрест.

— 326 року свята рівноапостольна цариця Єлена, мати Константина, приїхала до Єрусалиму, щоб знайти Хрест Господа нашого Ісуса Христа на Голгофі. У іудеїв був звичай закопувати знаряддя страти неподалік від місця страти.

У 119 році язичники завоювали Ізраїльські землі, вигнали всіх євреїв з Єрусалиму, а всі визначні місця, пов'язані з Ісусом Христом, знищили.

Цариця Єлена знайшла місце страждань і смерті Христа на Голгофі й організувала розчищення його. Під час розчищення було знайдено три хрести і окремо дощечку з написом — ІНЦІ — «Ісус Назарянин — Цар Іудейський». Ці ж слова, як читаємо в Євангелії, за велінням Пілата — правителя Іудеї, написані були над головою розп'ятого Ісуса (Іоанн. XIX, 19). Однак зразу не змогли відрізнити Хрест Господа від інших хрестів.

Бог не допустив, аби християни замість Хреста Господнього віддавали честь хресту розбійника. Тоді-то і проявилась чудодійна сила Животворящого Хреста. Сталося чудесне зцілення жінки від тяжкої хвороби і воскресіння померлого, коли їх поклали на один із хрестів. Як довідалися, що віднайдено Христовий хрест, зійшлися натовпи людей, і кожний хотів бачити. Але неможливо було, щоб при таких здвизі народу кожний міг побачити Дерево спасіння. Тоді винесли хрест на підвищення, патріарх єрусалимський піднімав догори і на всі боки показував людям. Народ, дивлячись на святе дерево свого Спасителя, падав на лице і говорив: «Господи, помилуй».

На спомин тієї події у нашій церкві священик підносить хрест, а віруючі співають: «Хресту твоєму поклоняємось, Владико, і святе Воскресення Твоє славим».

Сьогодні не можемо побачити хрест цілим. Частини від нього роздавалися для освячення по всьому світу. 1681 року частина хреста доставлена і в Київ у Софіївський собор. Найбільша частина Хреста зберігається і сьогодні в Єрусалимі,

у храмі Воскресіння і вівтарі соборної церкви в особливому ковчезі.

На «Воздвижение» земля движиться ближче до зими, а тому від цього часу наступають холодніші дні і птахи відлітають у вирій. Першою у вирій летить зозуля, бо вона є ключницею вирію:»У неї золотий ключ від тієї теплої країни, куди летять птахи, де ніколи не буває зими».

Хлібороби закінчують копати картоплю. Повним ходом копають кормові та цукрові буряки. Збирають кукурудзу на зерно. Йде сівба озимих на зерно.

VIII

14 жовтня свято Покрови Пресвятої Богородиці. В нашому селі це свято називається просто — Покрова. Походить це свято із подій 910 року в Царгороді — столиці Візантії. Місто обложили араби. Ціле місто й жителі у великій тривозі. У храмі Пресвятої Богородиці, де зберігалася її риза, правиться всеночне. Стривожений народ заповнив церкву. Між народом ревно молиться про охорону міста св. Андрій Юродивий зі своїм учнем Єпіфаном. Відправа кінчається. Втім св. Андрій бачить, як від царських врат іде світлом осяяна Пречиста Богородиця у супроводі св. Івана Хрестителя і св. Івана Богослова, та при співі великого хору святих. Божа Мати підходить до престолу, вклякає, довго молиться і заливається сльозами. Після встає, здіймає зі своєї голови преясну хустку-покрови-омофор, і широко простирає її над народом у церкві. Видіння зникає. Св. Андрій і Єпіфан, які бачили це видіння, зрозуміли, що Пресвята Богородиця прийшла, щоб врятувати місто. Подія чуда блискавкою розходитьсь по місті. Вороги відступають. Місто врятоване.

Київські князі, королі, полководці, гетьмани радо вибирали Пречисту Діву Марію за свою Покровительку.

Князь Ярослав Мудрий 1036 року розбив печенігів, і з вдячності для Бога і Його Пресвятої Матері побудував у Києві собор

св. Софії і храм Благовіщення на Золотих Воротах.

Наші славні запорожці мали на Січі церкву на честь Покрови Пресвятої Богородиці з іконою її Покрови. На іконі вверху був надпис: «Ізбавлю і покрию люди моя...», а від запорожців під іконою була простягнена лента вгору до Божої Матері з написом: «Молим, покрый нас честним Твоїм покровом і ізбави нас от всякого зла». Вибираючись у похід на ворога, козаки вислуховували молебень до своєї Покровительки і ревно співали: «Под Твою милость!» Вернувшись щасливо з походу, спішили до Неї зі щирою подякою. В їхній бойовій пісні «Нумо, хлопці, до зброї» є слова: «Нам поможе св. Юр ще й Пречиста Мати, турка звоювати»

Кому незнана чудесна пригода Почаївського монастиря в липні 1675 року перед турецькою облогою. На ревну молитву монахів і вірних Пресвята Богородиця з'явилася над монастирською церквою і своїм омофором заслонила монастир. Ту чудесну подію увіковічила пісня на честь Божої Матері «Ой, зійшла зоря вечорова і над Почаєвом стала».

Українська Повстанська Армія (УПА), що постала в часи другої світової війни, як збройна сила проти гітлерівської і більшовицької окупації — теж обрала собі свято Покрови за день Зброї, віддавшись під опіку святої Матері Богородиці. Отже, Покрова святкується в нас не тільки, як народно-релігійне, а й національне свято.

У переддень свята хрест на могилі членам ОУН і воїнам УПА убирають квітами, вивішують червоно-чорні та синьо-жовті прапори навколо могили. На другий день на свято Покрови, після відправи службової Літургії у церкві з процесією всі йдуть до могили, яка насипана в кінці 90-х років минулого століття біля церкви. Сільський голова відкриває народне віче, вітає зі святом героїв. Лунає Державний Гімн: «Ще не вмерла Україна».

Після цього сільський голова надає право священику відслужити поминальну панахиду. Під час співу «Вічна пам'ять...» присутні кидають квіти на могилу.

За душі покійних говорять тричі вголос молитву «Отче наш» і «Богородице Діво».

Після розпочинаються виступи ще живих учасників-героїв ОУН-УПА, керівництва села. Надають слово учням середньої школи, які у віршах та піснях прославляють героїв боротьби за незалежність України.

Під кінець усі присутні на чолі з церковним хором співають повстанські пісні:

Боже милий, освяти присягу

Боже милий, освяти присягу
Україні, матінці моїй,
Нас під рідним синьо-жовтим стягом
Осіни у вірності своїй.

Дай нам силу жити для народу,
Дай невтомність всім палким серцям,
І повстансько-стрілецькому роду
Долю освіти своїм ім'ям.

О Вкраїно, моя Батьківщино
До нестями я тебе люблю,
За Вкраїну, молюся щоденно
І за неї голову складу.

За нікого битися не будем,
До нікого в найми не підем,
Для Вкраїни ми усі живемо
І за неї голови складе

Ой на горі, на високій

Ой на горі, на високій,	Там Бандера вибирає
Два дуби тоненькі —	Хлопців молоденьких:

— Збирайтеся, мої хлопці,
На одну годину —
Визволяти із неволі
Нашу Україну!

Дайте знати, заспівайте,
Та в ряди ставайте,
Піднімайтеся до зброї
За святую волю.

— Ой ми рано си зберемо,
Дамо усім знати,
Що ми хлопці-бандерівці
Підем воювати.

Ой на горі, на високій,
Два дуби тоненькі —
Там Бандера вибирає
Хлопців молоденьких.

Гей, готуйтесь, партизани

Гей, готуйтесь, партизани,
Заки сонце не зайшло —
Вже горить, горить повстання:
— Волі хочем — не ярма!

Ми ідемо, а за нами
Лине пісня по вітрах —
Наша воля кріпша стане
З перемогою в боях.

Наш прапор, прапор свободи:
На блакитнім золоте...
Сонце сяє, прапор має,
Хто за правду — з нами йде.

Всі нам дали всего много —
Ми віддаймо їм хоч раз,
Щоб всі знали, пам'ятали,
Що Вкраїна є для нас.

Ми не хочемо Варшави,
Ненавидимо Москву,
Все чуже і нам вороже
Рознесемо по степу.

Будь здорова, рідна мати,
І прощай, бо я вже йду
В партизанські загоны
За Вкраїну на війну.

У кінці всі співають:

Боже Великий, єдиний

Боже Великий, єдиний, нам Україну храни,
Волі і світу промінням, Ти її осіни.
Світлом науки і знання, нас дітей просвіти,
В чистій любові до краю Ти нас, Боже, зрости.

Молилось, Боже, Єдиний, нам Україну храни,
Всі свої ласки, щедроти, Ти на люд наш зверни.
Дай йому волю, дай йому долю, дай доброго світа,
Щастя дай, Боже, народу і многая, многая літа.

ІХ

Колись у Топорівцях на Покрову вже закінчувався період пізніх сільськогосподарських робіт, і це був сезон сватання, а тому дівки, яким уже надокучувало дівувати, молилися:

Свята мати Покровонько,
Накрий мою головоньку,
Хоч ганчіркою, аби я
Не зісталася дівкою.

Сільські ґазди примічали погоду. Якщо на Покрову вітер віяв з півночі, то це знак, що зима буде холодна і з великими снігами, а як із півдня, то тепла.

У 1976 році на Покрову вдарив мороз. На полях, городах померзли викопані і скидані в купи кормові буряки. Котрі не викопані, то пізніше відродилися. Де була на поверхні картопля, вся померзла.

Х

Колись давно, в першу неділю після **22 жовтня** у Топорівцях святкували неділю святих отців сьомого Вселенського Собору. Визначна риса Церкви — це прадавнє й особливе пошанування святих ікон (образів) — Ісуса Христа, Божої Матері, Апостолів і Святих. Святим іконам, подібно, як і святим мощам, Христова Церква віддає велику по честь і пошану. Вона ставить їх у Храмах для прилюдного пошанування. Вона поручає, щоб ми святі ікони пошановували вдома та — у формі хрестиків чи медальйонів — носили на своїх грудях. Був час, коли це було заборонено. Але сьомий Вселенський Собор у 787 році цю заборону скасував.

Приїзд у село Патріарха Української православної церкви (КП) Філарета

*Сільський парох о. Михайло Никифрук
під час відправи служби Божої*

XI

8 листопада свято Святого Великомученика Димитрія Солунського. У Топорівцях кажуть — Дмитрія.

Святий Димитрій жив у другій половині III ст. у місті Солуні, де його батько був високим цісарським достійником. Після смерті батька цісар Максиміліан зробив його солунським проконсулом. З дитинства св. Димитрій виховувався в християнській вірі, яку згодом ревно проповідував. За апостольські діяння цісар Максиміліан кинув його до в'язниці. Перебуваючи у в'язниці св. Димитрій благословив святого Нестора на бій з непереможним цісарським гладіатором Лієм. Св. Нестор виступив проти Лія з хрестом у руках і переміг. Цісар, довідавшись, що Димитрій дав йому благословення на поєдинок з Лієм, післав своїх солдатів, і вони прокололи Нестора списами. Це було 306 року по Різді Христовім. Пам'ять про св. Нестора Церква святкує наступного дня, після свята св. Димитрія.

Велику віру св. Димитрія прославив Господь Бог не тільки різними чудами після його смерті, але також нетлінністю тіла та мироточивістю. Майже через сто років по його смерті відкрили

домовину — його тіло лишилося нетлінним, а з його кісток точилося пахуче миро-олія, яке зціляло недужих. З тих пір св. Дмитрій називається ще Дмитрій-Мироточець.

Култ св. Дмитрія прийшов із християнською вірою і на наші українські землі. Почалося все з облоги Царгорода нашим князем Олегом. Коли наші війська зламали грецьку силу, то греки говорили, що це не Олег, а св. Дмитрій післаний на них Богом. А згодом, коли християнська віра поширилася серед нашого народу, князі, а також усі вірні віддавали себе св. Дмитрієві в опіку.

1197 року великий князь Всеволод Дмитрій Юрійович дістав у дар із Солуня дошку з труни та сорочку св. Дмитрія. Розказують, що з дошки точилося миро, яке лікувало хворих. На честь св. Дмитрія князь побудував храм у Володимирі, передавши йому згадані дари.

Існує повір'я, що в цю ніч на цвинтарях можна побачити тіні померлих, як вони встають із гробів і розходяться по хатах своїх родичів. Вважається, що в цей день має випадати сніг, ніби Дмитрій замикає землю.

Колись на це свято вже робіт у полі не було, і молоді газди, хлопці спітали із немолоченого жита або пшениці вінки-трикутники. На кожному куті в один і другий бік виступали колоски. На кутах і посередині чіпляли паперові квітки.

З цими вінками після обіду йшли поздоровляти Дмитрів із днем їхнього ангела-патрона. Такий вінок іменинник завішував на стіні на видному місці, і він висів аж до різдвяних свят.

ХІІ

10 листопада — пам'яті Святої Великомучениці Параскеви-П'ятниці. Свята Великомучениця Параскева названа П'ятницею. Батьки її, іконійські християни, з особливою повагою ставилися до дня страстей Господніх — п'ятниці, а тому, коли їм Господь Бог післав дочку, назвали її П'ятницею (по-грецькому — Параскева). Зберігаючи пам'ять страстей

Господніх у власному імені, вона берегла їх у своєму серці і зрештою сама примусилася до страстей Христових своїми стражданнями. Після смерті батьків одержала багату спадщину. Свята Діва роздала свою спадщину бідним християнам, присвятила дівство Христу і, безнастанно згадуючи Господа, прославляла Його між язичниками в Іконії. За проповідь віри Христової святу Діву кинули до в'язниці, а потім піддали пекельним тортурам. Це сталося за царювання Діоклеміана (257-304).

Страшні були муки, що їх довелося зазнати Параскеві. Та в неї вселилась велика благодать, яка зміцнила її. У темниці до неї з'явився Ангел, який приніс хрест страстей Христових, і сталося чудо — всі рани зарубцювалися і вона стала здоровою.

Нове чудо сталося, коли її ввели в ідольське капище — за велінням святої усі ідоли попадали і розсипалися на порошок. Тоді Параскеву почали обпалювати свічками. Але полум'я повернулося на її мучеників і багатьох обпалило. Тоді їй мечем відрубали голову.

У році є дванадцять п'ятниць, які були колись в особливій пошані серед жінок — п'ятниця перед Благовіщенням, десята після Великодня, перед Зеленими Святами, Успінням, Головосітям, Здвиженням, Покровою, Введенням, Різдом Христовим, Йорданом та дві Великоп'ятниці.

Слід усім пам'ятати, що П'ятниця у релігії і в християнстві вважається чорним днем. У п'ятницю відбулися найважливіші події нашого релігійного життя:

— У п'ятницю Наш Господь Бог закінчив творити землю.

— У п'ятницю Господь Бог сотворив Адама.

— У п'ятницю Господь Бог вигнав Адама і Єву з раю за скоєння ними злочину.

В цей день проклято людський рід.

— У п'ятницю народився наш месія — Ісус Христос.

— У п'ятницю Ісуса Христа розіп'яли за людські гріхи.

У цей день колись у селі не пряли, не шили, не пекли і не розчиняли хліб, не рубали дров та ін.

XIII

У листопаді було вже по сільськогосподарських роботах. Сільська читальня працювала переважно по неділях і святкових днях. Дівчата прагнули десь збиратися до гурту, щось уповідати про сільські новини, взагалі прагнули до масовішого спілкування. Та й кортіло десь зустрічатися із хлопцями. Тому що хлопці так до дівчат у хату не приходили, хіба вже були зговорини. А по вулицях **вечорами** так собі дівчата колись не ходили.

Тому, котрі сміливіші, організовували вечорниці. Шукали такі хати, які були великими. Там жили старші люди чи удовиці, або й старші дівки. Господиня такої хати мала бути доброю, лагідною, любити жарти, пісні. Молодь дуже любила слухати старших господарів, коли ті розказували про давні історії, про те, як вони дівочили чи парубочили, як колись проходили вечорниці.

Вечорниці були на кожному куті села. Могли бути і на окремих великих вулицях, якщо там було багато дівчат. На вечорницях дівчата пряли, вишивали, плели, співали різних пісень, якщо не було ще посту, а під час посту колядували. Як правило, на вечорниці приходили хлопці, особливо ті, котрі мали тут своїх симпатій.

Вони сідали коло своїх дівчат, прижартовували до них. Якщо дівчині подобався хлопець, то відповідала приязню на його жарти, якщо не подобався, то не звертала на нього увагу.

Крім того, хлопці проводили всякі ігри, розказували різні бувальщини, історії, від яких де в кого з дівчат холонула кров у жилах. Розказували казки, загадували загадки. Вечорниці відбувалися до початку весняно-польових робіт.

Сільська молодь на вечорницях. 1950-і роки

*Фрагмент свята “Сучасні вечорниці”
на топорівській сцені*

Фрагмент свята "Сучасні вечорниці" на топорівській сцені

XIV

21 листопада — Собор Архистратига Михаїла. Цей день — головний зі свят на честь св. Ангелів.

Два світи були створені нашим Господом Богом — небесний і земний. Небесний світ створений ще задовго до того, як був створений земний. Його заселяли переважно ангели — живі розумні істоти, але зовсім іншого порядку, ніж люди.

Ангели постійно оточують Бога, і Бог використовує їх для управління світом, через них Він допомагає, як окремим особам, так і цілим народам. У кожному разі, ангели не мають такого вигляду, як люди, в них немає поділу на чоловічий рід і жіночий.

Цей день, 21 листопада, присвячений св. Архистратигу Михаїлу, начальнику воїнства небесного.

За стародавніми переказами, сатана був колись світліший від усіх духів небесних, і тому названий Люцифером, упав у самолюбство, гордість і злобу й спокусив багато інших духів. Архангел Михаїл та його Ангели вчинили змієві війну і перемогли, скинувши додолу.

Святий Діонісій, учень апостола Павла, навчає нас, що всі ангели поділяються на три ієрархії, а кожна ієрархія — на три чини.

У першій, найвищій ієрархії стоять чини, найближчі до Пресвятої Тройці: Серафими, Херувими та Престоли.

Серафими — ангели полум'яноподібні — оточують вогнений Престол Божий і співають славу Господню день і ніч, як це було відкрито святому пророкові Ісайї у видінні (Іс. 6 – 2, 3). Вони палають любов'ю до Бога і ту любов запалюють у серцях людей.

Херувими — сіяють світом і знанням Бога та розумінням таємниць Божих і просвітляють людей.

Престоли — служать правосуддю Божому і силу того правосуддя надають земним престолом, тобто царям і владикам землі.

У другій ієрархії теж стоять три чини: Володарі, Сили і Влади. Ангели-Володарі називаються тому, що вони володарюють над нижчими чинами, володарюють любовно, охоче і радісно, служачи Господеві та Його слугам. Вони надають сили земній владі

і зміцнюють душі тих людей, які борються з лихими страстями й похотями.

Ангели Сили сповнені Божественної міцності, за волю Господа творять великі чудеса во славу Божу, вони надають чудотворної сили святим угодникам і допомагають кожній людині терпіти скорботи й слабості.

Ангели Влади — мають особливу владу над злими духами: вони відганяють силу ворожу, що намагається спокушати святих подвижників, і допомагають людям у боротьбі зі злими духами.

На нижчому ступені небесної ієрархії також три чини: Начальства, Архангели і Ангели.

Ангели Начальства стоять над нижчими ангелами. Їм Господь доручає керувати державами, царствами і містами. Вони поставляють начальників і допомагають їм виконувати свої обов'язки на благо ближніх і на славу Богу.

Ангели-Архангели — то великі благовісники, що сповіщають людям таємниці Божі. Наприклад, архангел Гавриїл сповістив Діві Марії про народження від Неї Христа Спасителя. Зі Святого Письма нам відомі імена таких архангелів: Гавриїл, Рафаїл, Угріїл, Селафіїл, Єгудіїл, Варахіїл і Єремїїл.

Найнижчий чин — просто ангели, вони найближчі до людей. Між ними є так звані ангели-охоронці. Такий ангел дається кожному християнинові при святому хрещенні. Він остерігає нас від усякого зла і навчає нас правдивого християнського життя й вічного спасіння. Отже, ми повинні дбати про те, щоб ангел-охоронець завжди був при нас і не залишав нас. А для того ми мусимо частіше звертатися до нього з молитвою і жити так, щоб не ображати його своїми негідними вчинками і поганими словами, бо в противному разі він, як істота свята і безгрішна, покине нас, а натомість може приступити до нас ворог, наш лукавий спокусник.

Над цими усіма дев'ятьма ангельськими чинами і поставлений Господом Архістратиг небесного воїнства — Архангел Михаїл.

У Топорівцях це свято називають — Михайла. Якщо в цей час випав сніг, то люди говорять, що Михайло приїхав на білому коні.

XV

Колись **25 листопада** святкували **святого священомученика Йосафата**. Це свято святкували з примусу Станиславівського єпископа Григорія Хомишина, який керувався безпосередньо із Риму. Не завжди виконував канони греко-католицької церкви. Сьогоднішні старожили навіть пам'ятають, як у церкві справа від іконостасу висів великий образ святого Йосафата.

У місті Володимирі на Волині жили побожні Гавриїл і Марина Кунцевичі. У 1580 році поблагословив їх Бог дитиною, яку при хрещенні назвали Іваном. Уже з малих літ можна було зрозуміти, що з Івана має бути незвичайний чоловік.

Одного разу Іван пішов зі своєю матір'ю до церкви св. Параскеви. Клячучи перед Божим Розп'яттям, не міг відірвати очей від розп'ятого Спасителя. Нараз побачив, як з боку розп'ятого Спасителя впала іскра йому на серце. Від цієї хвилі малий Іван дуже полюбив молитву, покуту, св. Церкву та її обряди.

У 1603 році хлопець вступив до Василіянського Чину і, прийнявши монаший стан, прибрав нове ім'я Йосафат. Тоді були тяжкі часи на Україні. Православні вели завзяту боротьбу з католиками.

У 1609 році Йосафат висвятився на священника. Своєю вірністю очистив від православ'я Вільно і деякі його околиці. У 1618 році став полоцьким єпископом. Продовжував вести непримиренну боротьбу зі православними, чим нажив собі багато ворогів. У 1623 році в листопаді відвідав церкву у Вітебську. Під час повернення звідти на нього напали православні і вбили.

У 1867 році Йосафата проголосили святим. Якщо свято припадало на будень, святкування переносили на наступну неділю.

XVI

4 грудня — свято **Введення у храм Пресвятої Богородиці**, — **Введення**, або, кажуть у народі, **Третя Пречиста Богородиця**. У Топорівцях це свято називають **Введеніє**.

Жида вважали бездітність карою Божою і тому бездітними людьми погорджували. Святі Йоаким і Анна до пізньої старості не мали дітей. Дуже журилися тим, молилися, постили, давали милостині в тім намірі, аби їх Бог поблагословив потомством. Учинили обіт, що як дасть їм Бог дитину, то віддадуть її на службу Богу. І Бог вислухав їх просьби. Не лишень поблагословив їх дитиною, але та дитина була надзвичайною.

Як минуло дівчинці три рочки, батьки дуже урочисто відвели її до храму Єрусалимського. Там, також дуже урочисто, зустрів їх первосвященик Захарія, якому було дано знати від Духа Святого, що до храму прийде майбутня Матір Божа. Захарія взяв Марію за руку і провів до найголовнішої частини храму, у так зване Святее Сятих, куди в стародавні часи вносився з духовною величчю Кивот Божий.

Марія, перебуваючи в храмі, весь час туди заходила, що було заборонено під страхом смерті. Навіть первосвященику це було заборонено.

Марія залишилася при храмі, здобула добре виховання і досить високу, як на той час, освіту. Прожила там майже 12 років. Для збереження своєї непорочності, згідно даної обітниці Господу Богу, Св. Діва у 15 років свого життя, за порадою і згодою священного Синоду, була заручена зі своїм родичем праведним старцем Йосипом, який також дав обітницю зберегти дівочу честь Марії, вважаючи себе мнимим її чоловіком. Так Марія переселилась із храму в Назарет, у помешкання праведного Йосипа. З нагоди таких подій і запроваджено святкувати таке свято, як Введення.

За народним повір'ям дуже залежно, хто першим ранком ввійде до хати, тобто хто введеться, чи молодий чоловік, чи старший, і, не дай Боже, жінка, а ще гірше, якщо стара баба.

Якщо першим ввівся молодий та ще й гарний, а якщо ще й з грішми, — дуже добра ознака. Розповідають, що весь рік у хаті будуть усі здорові і будуть «вестися» гроші. У цей день нікому нічого не позичають. Тому в цей день у Топорівцях дівчата і жінки, тим паче старші, по хатах не ходять.

XVII

7 грудня святкують **свято Великомучениці Катерини**, яка мала 17 років і жила в Олександрії. Була дуже вродливою, високоосвіченою і багатою. У 304 році прийняла християнську віру і відтоді проповідувала про Ісуса Христа. За наказом імператора Максиміліана, який переслідував християн, була замучена за віру Христову.

Великі страждання св. Катерини навернули багатьох язичників до Христової віри. Місце страти Великомучениці Катерини і по сьогодні показують туристам, які перебувають в Олександрії.

XVIII

13 грудня святкують **свято Всехвального Апостола Андрія Первозванного**.

У Топорівцях це свято називається «**Андрея**».

Андрій з роду єврейського, з Віфсаїди Галілейської, рибалка і брат Апостола Петра. Спочатку був учнем Іоанна Хрестителя. Коли Ісус проходив біля моря Галілейського, Петро і Андрій ловили рибу. Господь покликав їх за Собою, сказавши: «Ідіть за Мною. Я зроблю вас ловцями людей (Матв. 4, 18-19)». Андрій пішов за Ісусом першим. За це він названий Первозваним.

Зіславши на Апостолів Духа Святого, Ісус Христос разом з іншими Апостолами дав Андрію владу прощати гріхи (Іоанн XX, 23). Слово Боже Андрій проповідував у багатьох країнах Азії, Європи. Для проповіді Євангелія він здійснив три подорожі з Єрусалима.

Під час третьої і останньої своєї подорожі, з описів письменників III ст. Іпполіта й Оригена відомо, що Первозванний Апостол відвідав місця, де згодом виникло місто Київ. Літописець Нестор оповідав: «Бачите ці гори, — сказав Апостол своїм учням, — на цих горах засяє благодать Божа, і буде великий город, багато церков буде споруджено Господом».

Повертаючись з цієї подорожі, Первозванний повертав до різних поселень, де проповідував Євангелію Христову, наvertsав

язичників до віри Христової. Так дійшов до міста Патрах в Ахайському краю. Тут начальник краю, злий язичник Егей, побачивши, що багато язичників стало вірити в Христа, в тому числі його дружина, посадив Апостола до в'язниці, а після розп'яв на хресті. Ахайські священослужителі поховали тіло Первозванного й описали історію його мук у невеликому посланні, яке збереглося до наших днів.

Хоч Андрій Первозваний — християнський святий, але в народі традиції, звичаї і обряди в день цього святого мають стародавній дохристиянський (язичницький) характер: ворожіння, вгадування майбутньої долі, заклинання, бешкетування хлопців — усе це не має ніякого відношення до великого християнського свята.

Усе це робиться в ніч на Андрея. З давніх-давен ці традиції наслідуються, із покоління в покоління, щось забувається, а щось добавляється, але основне в цьому процесі: ворожіння дівчат і бешкетування хлопців на вулицях, дворах збереглося до сьогодні. Бували випадки, коли ранком можна було побачити на одній із хат підводу, на всіх мостах змонтовані брами, причому відкривалися і закривалися. Люди йшли до церкви через хвіртки. Якщо надворі тепла погода, то можна було побачити на деякій хаті прив'язану козу. І ніхто на хлопців не ображався.

Як правило, основні події в ніч на Андрея відбувалися в тих хатах, де дівчата проводили свої вечорниці. За кілька днів до свята домовлялися, котра з них, що принесе: борошна, капусти, олії і т. д. Ліпили пироги. Одночасно туди заліплювали папірчики з назвами тих хлопців, яких любили і ворожили. Рахували колики на плоти, перекидали через хату чоботи. Хотіли знати, коли вийдуть заміж, за кого, в яку сторону? Кожна дівчина вірила у глибині душі, що ця ніч допоможе їй зазирнути у майбутнє.

XIX

17 грудня свято Великомучениці Варвари — в нашому селі кажуть просто **Ж Варвари**. За царювання імператора Максимілі-

ана у фінікійському місті Ізіолі жив багатий і знатний удівець Діоспор. Він виховував єдину дочку Варвару. Сам Діоспор був ярим язичником і дуже оберігав дочку від християнського впливу. Якось Варвара познайомилася із дівчатами-християнками і захотіла прийняти водне хрещення і теж стати християнкою.

Коли батько довідався про це, то дуже її побив і відвіз до начальника управи Мартіана, щоб той її покарав. Сам же зрікся ярої християнки. У розмові з Мартіаном Варвара довела, що вона сповнена любов'ю до Ісуса Христа. Розгніваний управитель наказав катувати Варвару, поки не зречеться своїх нових переконань. У в'язниці до неї непритомної з'явився сам Ісус Христос і зцілив її рани.

Коли вранці її привели до Мартіана, той дуже здивувався, коли побачив, що після вчорашніх страшних катувань вона виглядала цілком здоровою. Зі страшною люттю він знову піддав її знущанням і катуванням. Цю мужність святої діви бачила мала Юліана і заявила катам, що вона вважає себе християнкою. Тоді зі злості кати їх обох підвісили на дереві, далі катували, а потім відрізали голови. Це сталося 306 року після Різдва Христового. В той же день Господь Бог покарав Діоспора і Мартіана. Вони згоріли від удару блискавки під час грози. Мощі св. Варвари зберігаються і понині у Володимирському соборі в Києві.

На другий день після св. Варвари — преподобного Сави, а на третій — Миколая. Оскільки це зимова пора, то в народі говорять: »Варвара снігом постелить, Сава загладить хуртовиною, а Миколай морозом придавить».

XX

19 грудня — свято Святого Миколая Чудотворця. Немає на нашій землі жодної християнської хати, де не було б на стіні образу святителя Миколая і щоб діти не чекали з тремтінням у душі на подарунки, які розносить святий у ніч на Миколая. Цього вечора чекають усі діти. І я у свій час теж чекав цього вечора. Хоч я, наприклад, не належав до тих, що одержували великі подарунки, але

все-таки, хоч який, але подарунок. Пам'ятаю, як старався довго не заснути, щоб своїми очима побачити святого, як він це робить, але так ніколи і не побачив. Приємно, що ця традиція передається батьками із покоління у покоління. У Топорівцях, як і в більшості сіл Галичини, це свято називають Николая.

Св. Миколай народився у місті Патарі у Малій Азії від благородних, правовірних і багатих батьків — Феофана і Нони, близько 280 року після Різдва Христового. Батьки сповідували християнську віру. Микола уже змалку був набожним.

Після смерті батьків Микола роздав спадщину бідним людям, а сам вирушив до Палестини поклонитися святим місцям. Після був покликаний на єпископа. За те, що явно визнавав Христа, був ув'язнений за царя Максиміліана. Після його було звільнено і призначено архієпископом у Міри Ликійські. Був на першому Вселенському соборі в Нікії і там ревно боронив християнську віру. На тім же соборі богохульник Арій безлично обставав за язичників, святий Миколай з ревності про Божу славу вдарив Арія в лице. За те позбувся посади архієпископа. Після тих подій одному єпископу явилися у сні Ісус Христос і Пречиста Діва Марія. Вони накладали на св. Миколая омофор і давали святе Євангеліє та й сказали, щоб далі він був архієпископом. Тому на деяких образах малюють, як Ісус Христос дає святому Миколаю св. Євангеліє, а Пречиста Діва накладає омофор.

Він творив дуже багато чудес і тому називається Чудотворцем.

У грудні 343 року Великий Святий помер. Його похоронили в соборному храмі міста Мір. Незадовго це місто було завойоване варварами і спустошене. Одному із ревних християн уві сні св. Миколай заповів перенести його мощі у м. Бар. Спочатку святі мощі зберігалися у церкві Іоанна Предтечі. Вдячні жителі м. Бар побудували на честь св. Миколая Чудотворця чудовий кам'яний храм і туди перенесли мощі св. Миколая, де вони зберігаються і донині. Перенесення мощей св. Миколая святкується в нас 22 травня і називається — свято літнього Миколи-Николая.

На знак великої поваги до свята Святого Миколая, і враховуючи колишні традиції ще наших батьків, пані Параска Гультай зі слів старожилів оновила колишній сценарій: »Величаємо Тебе, Святителю Миколаю. Почитаємо пам'ять твою, бо ти молиш за нас Господа нашого».

Починають усі співати:

Святий небесний Отче Миколаю,
До тебе наші діти прибігають
І просять щиро: нас Ти не забудь
І в ніч чудес з дарунками прибудь.

Хай повні ласк долоні чудотворні
Усіх сиріт опущених пригорнуть.
Про тяжкохворих, Отче, пам'ятай,
Калікам силу і здоров'я дай.

А ми за тебе просим небагато,
Бо в нас є мама і працює тато.
Один дарунок, Отче, всім подай,
Хай воля злине в наш рідненький край.

Дійові особи: мама, дочка, син, ангели, Святий Николай, Мариса, Миколка, Андрійко, Настуня, Михась, Чорт.

Дія відбувається у сільській хаті.

Мама. Ось і закінчився, діти, день. Гарно ви сьогодні мені допомагали. То ж вірю, що у нашу хату завітає Николай. А завтра йти до школи, ви уроки вивчили?

Ганнуся. Я, мамочко, уроки приготувала.

Мама. А вірш вивчила?

Ганнуся. Вивчила. Ось послухай!

Зорі

Мамо люба, глянь, як сяють	Бог того послав на небо
Ясні зорі, золоті,	Ясною зіркою сяять.
Кажуть люди, то не зорі	Правда, мамо, то все душі,
Сяють душі, то святі.	А не зорі там горять?

Кажуть, хто вік свій	Так навчи мене, голубко,
Праведно прожив,	Щоб і я так прожила,
Хто умів людей любити,	Щоб добро робити вміла
Зла нікому не робив,	І робить не вміла зла.

Мама. Дуже гарно, Ганнусю!

Івась. А нам сьогодні вчителька розказувала, що завтра велике свято — Святого Миколая. Розказувала, що цього вечора він буде обходити всі домівки і всім дітям принесе подарунки.

Мама. Так, Івасю. Святий Николай постійно робив добрі справи. Помагав усім тим, хто потребував його допомоги.

Ганнуся. Мамо, а чи прийде до нас Николай?

Івась. Мамо! Дозвольте на нього почекаати. Ми дуже хочемо його бачити.

Входять ангели

Ангели. Слава Ісусу Христу!

Мама. Слава навіки Богу!

І Ангел. Вітайте, любі діти. Я звідти, де молочна дорога, де безліч зірок, де царство Бога. Несу вістку веселу, що йде вже гість у ваші села. Йому тяжко за вами в Господевих палатах. Його серце знає, що тут діється в кожній хаті. Ще одна-дві хвилинок, і між вами тут стане Святий Николай.

2 Ангел. Він зі щирим серцем і дарами зараз стане в хаті цій. Він іде до вас, бо там, у небі, за вашими справами весь час спостерігав. Він ніби з вами жив і весь час вами переймався.

(Вбігає чорт з вербовими прутами)

Чорт. Привіт! Дзень добрий! Гутен таг!

Вітаю вас на різний смак.
Мене звуть чортом і Антипком.
Антихристом, нечистим, дідьком.
До вас примчав я аж із пекла,
У вас зима, в нас хата тепла,
У вас мороз за хвіст щипає,
І снігу в очі насипає.
Не дивіться, що я тут гість,
І голод дав копитам раду.
Я з'їв цукерки й мармелад, горішки,
Груші і цитрини, яблука і мандарини.
І залишились тільки для дітей прутики вербові,
Кожен з прутиків придається
Усім лінивим і нечесним!

3 Ангел. Геть, Антипку, бо дарма —
Лінюхів у нас нема!

Чорт (до дітей) Ви вже тут. Ха-ха-ха-ха!
Ждете на дарунки. Ага-ага!
Маю, маю я чудові, та, на жаль,
Вони вербові.
Всім лінивим, що не вчаться,
Це чудовий лік солодкий.
А їх в мене, аж півсотні,
До цих прутиків охочий,
Хто від них ховає очі.
На словах він дуже чемний,
А на ділі неприємний.

4 Ангел. Геть, Антипку, бо дарма, брехунів у нас нема!
Діти (хором). Нема, нема-а-а! Геть, Антипку!
1 Ангел. Ви молитву прочитайте, на Антипка не зважайте!

Діти.

Ангеле-хоронителю мій,
Завжди біля мене стій,
Рано, ввечір, вдень, вночі,
Будь мені до помічі.

2 Ангел. Діти, заспівайте пісню про Матір Божу.
О Матір Божа!

Діти. (співають).

О Матір Божа, о райський цвіте,
Тебе благають вкраїнські діти,
Не дай в неволі нам пропадати,
Україну рідну спаси нам, мати.

О Мати Божа, до серця твого,
Мечами болю пробудженого,
Кличемо вірні зі стоном, сльозами,
Потіхо грішних, молись за нами.

Ми твої діти, Тебе благаєм
В нужді, в потребі, кличем – звиваєм:
Рятуй наші серця твоїми ласками,
Потіхо грішних, молись за нами.

(Чорт вибігає)

Чути слова з сіней.

Ой хто, хто Миколая любить,
Ой хто, хто Миколаю служить,—
Тому святий Миколай,
На всякий час помагай,
Миколаю!
На всякий час помагай,
Миколаю

Входить святий Миколай з двома ангелами

Микол ай. Мир домові цьому. Слава Всевишньому у небі і на землі.

Ось, власне, нині рік минув,
Як на цій землі отут я був.
Як дітям подарунки я давав,
До праці всіх я закликав.

Наказував усім я чесно жити,
Від зла тікати, Бога любити
Ну хто послухав моїх слів?
Ось нині, власне, день наспів.

Розвідати, чи піросло добро в їх душах,
А чи зло? Скажи, Ангеле!

2 Ангел (відкриває книгу).

В моїй книзі запис є такий:

Каже усім дітям Миколай святий,
Хто в цім році зробив добре діло
Хай в мій празник стане перед мене сміло!

Діти стають півколом

Микол ай. Нині свято в вашім домі

Я всіх вас вітаю. Гаразду, здоров'я

Долі, щиро Вам бажаю.

Вчіться, дітки. Без науки

І сонце не світить.

А лінив і неuki, то убогі діти.

В праці, дітки, як хто може,

Хай батькам поможе,

Щоби тішилися вами і батько і ненька.

Ну а тепер йдіть скоренько до мене,

Маленькі. Мій міх розглядати,

Даруночки приймати.

(Сідає на стілець). Хто перший з черги тут явись!

Марися. Я дівчинка Марися!

Миколой. Ким є твій тато?

Марися. Я не маю тата.

Миколой. А з ким живеш?

Марися. З матусею, ось тут десята хата. Мамуня шиє, а я ходжу до школи.

Миколой. А добре вчишся?

Марися. Не зовсім(тихо мовила). Часу не маю вільного, бо є в мене ще братик маленький. Як прийду зі школи, то лише в мене сидить на руках. Мені спокою не дає.

Миколой. Скажи мені, Марисю мила, що ти в цім році доброго зробила?

Марися (знітившись). Я, я, нічого...
(Вбігає чорт)

Чорт. Ну, а чого ти прийшла сюди, небого? Чого нам марно забираєш час? Цей медяник небесний не для тебе!

Зангел. Не кричи, Антипку, добра ся дитина, рано в школу йде, а прийде додому мусить бути за няньку маленькому братчикові. Хоч сама ще мала, але мамі допомагає, в хаті прибирає.

Миколой. Марисю, сядь ось тут біля мене. Хто другий?

Михась. Я Михайликом зовуся,

В школі добре я учуся,

Мене люблять тато й мама.

Я у них один.

То ж в день іменин,

Я дістав багато дарунків

Від них...

Миколой. Добре! Дуже добре. А чи є серед вас Миколка?

Миколка. Є! Я Миколка!

Миколой. Скажи, що ти любиш, Миколко?

Миколка.

Люблю широкеє поле,
Де збіжжя виростає.
Люблю садок зелений,
Що квітням процвітає

Люблю струмок маленький,
Що мило дзюркотить,
Люблю вітерець легенький,
Що тихо шелестить.

Люблю пташок співучих,
Що мило так співають,
Люблю і ті тополі,
Що в лузі виростають.

Всю нашу рідну землю,
І все що в ріднім краї.
Всю нашу Україну
Всім серцем я кохаю.

Миколой. Гарно! Дуже гарно, Миколко. Скажи ти, Андрійку, яку молитву знаєш?

Андрійко (Стає на колінця, складає ручки до молитви).

Зо сну, як збуджуся, встаю скоренько,
До неба здіймаю руки і серденько
І Тебе прошу, мій Боже милий,
Дай мені охоти, дай мені сили.
Позволь у здоров'ї цей день прожити,
Зло обминути, добро чинити
І Тебе, милий Боже, в молитвах хвалити.

Миколой. Молодець, просто молодець, Андрійку! А хто Ви будете, діти?

Михась. Я — українець — всім говорю сміло:
Любити свій народ, то святее діло.
Все про українське буду говорити,
Лиш по-українськи Господа хвалити!

Ганнуся. Українка я маленька, українці батько й ненька,
Я їм щира є дитина, вірна, любя і єдина.
Вірна я дочка народу, славна з козацького роду,
Щиро я свій рід кохаю, роду іншого не знаю

Так до смерті буду жити, рідний край буду любити,
Українцям помагати, бо Україна — моя мати!

Микол ай. Славно, діти, славно! А ти, Настуню, що мені розкажеш?

Настуня. Благослови, Господе, нашу землю пребагату,
Кожне сонячне село, кожному, в тому селі, хату.
Благослови у тій хаті кожному чесную людину.
Благослови, добрий Боже, нашу рідну Україну.

Всім живущим, віру й силу дай,
О Пречиста Діво! Мати наша ласкава,
Тим героям, що днів цих не діждали,
Їм вічна пам'ять!!! Хай буде їм вічна слава!!!

Микол ай. Спасибі вам, дітки, за щирі слова, молитви, пісні, а, може, ще хтось хоче розказати якийсь віршик, звернутися до своїх батьків?

Роман. Я розкажу вірш:

Моліться, батьки, над своїми дітьми
Як Мати Святая молилась, —
В сльозах на Голгофі стояла вона,
На синові муки дивилась.

Як тяжко поранили серце її
Катівська кровава зброя —
Син Бог на хресті, а вона під хрестом
Страждали й молились обое.

Не плач, не ридай, моя мати святая,
Тебе не одну залишаю —
Ось мій ученик стоїть біля хреста,
Тебе я йому поручаю.

Він буде любити тебе, як я,
І буде Тебе шанувати,
Від нині, єдина Матусю моя,
Він син Твій, а Ти його Мати.

Микол ай. Дорогі дітки! До мене приступайте, із мішка подарки від Святого Миколая приймайте!

(роздає подарунки)

Вітаю вас, милі діти, і ваші родини!
Нехай добро з вами буде і щастя від нині.
Нехай смуток ваш і горе спливуть за водою,
І втопить їх море зі слізьми та бідною.

1 Ангел. Мир несу я вам у село,
Щирість, правду, згоду,
Щоб завжди були щасливі
Діти у вашім домі!

2 Ангел. Щоб серця у вас не черствіли,
Не були байдужі,
Щоб ви інших розуміли
В голоді і стужі!

3 Ангел. Щоб ви вміли любитись
З краси світу цього,
Щоб зуміли відцуратись
Від всього лихого!

4 Ангел. Щоби кривда в домі вашім
І не ночувала,
Щоб лиш правда в вашім серці
Завжди панувала!

М а м а. Заспіваймо, діти, пісеньку про Миколая (Усі співають).

Ой хто, хто Миколая любить

Ой хто, хто Миколая любить,
Ой хто, хто Миколаю служить,
Тому Святий Миколай
На всякий час помагай. Миколаю!
Тому Святий Миколай,
На всякий час помагай, Миколаю!

Ой хто, хто спішить в наші двори,
Тому ти на землі й на морі,
Все хорониш від напасті,
Не даєш му в гріхи впасти. Миколаю!
Тому Святий Миколай,
На всякий час помагай, Миколаю!

Ой хто, хто до нього прибігає,
На поміч його призиває,
Той все з горя вийде сміло,
Охоронить душу й тіло. Миколаю!
Тому Святий Миколай,
На всякий час помагай, Миколаю!

Ой глянь, глянь на Україну рідну,
Ой глянь, глянь на змучену бідну,
Ми тебе, всі люди, молим:
Проби в Бога ти їй долі. Миколаю!
Тому святий Миколай
На всякий час помагай, Миколаю!

Ой проси долі для України
Хай вона встане із руїни,
Доля щастя най витає,
Слава й воля хай засяє. Миколаю!
Тому святий Миколай,
На всякий час помагай, Миколаю!

Миколаю помолися з нами,
Благаєм тебе зі сльозами,
Ми тя будем вихваляти,
Ім'я твоє величати. Миколаю.
Тому святий Миколай,
На всякий час помагай, Миколаю!

Г а н у с я. Святий Отче Миколаю. Ми дуже тебе любим і віддамо Тобі наші чисті серця.

І в а с ь. А ще обіцяємо, що будемо постійно робити добро усім людям.

М а м а. Доземно кланяємося Вам, Святий Отче Миколаю, і дякуємо Господеві за таке файне свято, і помолимося разом.

(Усі стають на коліна, запалюють свічки).

Обіцяєм всі добрими бути,
І в житті, і в молитві тебе не забути
Ти віддавна опікун нашого роду,
Добре знаєш, що ми козацького роду.

Дитячі молитви велику силу мають
Волю церкві, Україні, вимолять, вблагають,
Святий Отче Миколаю, ми всі твої діти,
Поможи нам, щоб життя своє чесно прожити,
А опісля вічне щастя в небі заслужити.

М а р и с я. Незабаром Різдво Христове. Послухайте, Отче Миколаю, яку колядку ми знаємо! (Колядують).

По всьому світу стала новина

По всьому світу стала новина:	Зійшли Ангели з неба до землі
Діва Марія Сина родила,	Принесли дари Діві Марії:
Сіном притрусила,	Три свічі восковії
В ясла положила	Ще й ризи шовковії
Господнього Сина.	Ісусови Христови.

Діва Марія Бога просила:	Засіяла звізда з неба до землі,
— В що ж би я Сина свого вповила?	Зійшли Ангели к Діві Марії.
Ти, небесний Царю,	Співають Їй пісні,
Пришли мені дари	Господній Невісті,
Сьому дому господарю.	Радости приносять.

М и к о л а й (Встає і збирається):

Ну що ж, милі діти, добре мені з вами.
Ну прощайте, час втікає. А хаток ще є багато.
За рік знову завітаю з Ангелами до вашої хати.
Вчіться в школі пильно й гарно,
В серці мудрістю мужнійте,
Хай вам час не лине марно,
А знання хай зродить квіти,
Хай вогнем веде таємним
До мети рішуче й сміло,
Як колись до Віфлієму
Мудреців вело до Ісуса.

(Виходить. За ним Ангели).

Це свято святкується традиційно.

XXI

22 грудня — свято Зачаття праведної Анни, коли зачала Пресвяту Богородицю.

У Топорівцях це свято називають — Анни зачетвіє.

Історія походження цього свята має мало достовірних джерел. Так, в одних джерелах говориться, що батька Діви Марії звали Іоакимом, в інших — Якимом, і він походив з царського роду Давида, а мати — з архиерейського роду Арона. Жили вони в Назареті і були дуже маєтні. При тім відзначалися великою праведністю та жертвенною любов'ю до Бога і ближніх. Свої плоди Яким ділив на три частини: одну давав на жертву для Бога, другу для бідних, а третю залишав собі. Великою журбою Якима і Анни була їхня бездітність. У жидів бездітність вважалася не тільки за брак Божого благословення, але й за Божу кару. З тієї причини зазнавали багато прикростей. То ж нічого дивного, що вони безнастанно благали в Бога дитини. Це була головна мета їхніх молитов, постів і милостині. В кінці Господь Бог на старші літа дав їм дитину, що була призначена на Матір Божого Сина.

У церковному календарі, крім пам'яті святих Якима і Анни 22 вересня, маємо ще два святкові дні на честь Анни: 22 грудня — день зачаття і 7 серпня — день смерті.

XXII

7 січня — Різдво Господа нашого Ісуса Христа

6 січня святкуємо свято — Святий Вечір (наддвечір'я).

Колись, ще в дохристиянських (язичницьких) часах наші пращури в часі, в якому святкуємо Христове Різдво, святкували своє свято Корочуна — день привітання сонця. Свято Корочуна — цілком хліборобське, було в ті далекі часи імпульсом натхнення людини, надією і вірою у щасливий рік урожаю, приплоду худоби, здоров'я, добробуту та радісного життя господаря. Свято Корочуна з різноманітними обрядами-ритуалами, відправами, молитвами, ма-

гічними актами-діями — виступає і сьогодні досить яскраво у нашій Різді. Корочун Руси-України, що покритися Святим Різдом — виняткове, багате, веселе, радісне й велике свято, що відрізняється від подібних свят інших народів своєю особливою обрядністю, багатством фольклору, взагалі оригінальністю етнографії, найглибшою захованістю в народних масах нашої стародавньої передісторичної культури. Це свято є нашим документом глибокої доісторичної дійсності не лише вірувань, світогляду, але й наших культурних, політичних та економічних зв'язків і взаємин зі всесвітом. Наша церква ті гарні звичаї-рештки первісної культури в решті прийняла, але, як і мусить бути, вклала в усе це християнські ідеали, християнську мораль, нові ідеї — правди, любові, всепрощення, щедроти, удосконалення.

Характерно, що в основі різдвяних звичаїв збереглося й досі все те, що пов'язано було в ті далекі часи з хліборобським господарством, з пастушеством. Яскраво виступають у звичаях істотні риси українця — працьовитість, гостинність, чесність, доброта, співучість, єдність і святість родини, шанування пам'яті покійників і т.д.

Свято Різдва Христового належить до найбільших празників церковного року. То ж свята Церква, маючи на увазі велич і значення цього празника, рік-річно і традиційно приготує своїх вірних на зустріч нашого Спасителя молитвами і постом. Піст перед Різдом Христовим розпочинається 28 листопада в пам'ять про ап. Филипа, якого церква святкує 27 листопада. Називається цей піст Малою Чотиридесятницею, або Пилипівським, продовжується він 40 днів і закінчується перед Святим Вечором. Останній день, коли б він не припадав, є суворим цілоденним постом. Лише дітям дають на обід що-небудь перекусити.

Святкування Святого Вечора, або Надвечір'я перед празником Різдва Христового, сягає перших віків християнства.

Згідно з історичними даними, з моменту вигнання Адама й Єви з раю, до дня народження Спасителя Ісуса Христа, світ про-

існував 5508 років. Після вигнання з раю наших предків, Бог по своєму великому милосердю, пообіцяв нам Спасителя і цю обіцянку неодноразово повторював. Усі пророцтва відносно появи на світ Сина Божого збулися. Навіть іудейські пророки казали, що він має народитися у Віфлеємі.

Діва Марія чекала сина, якого Бог обіцяв їй через Архангела Гавриїла. Жила Марія з Йосипом-обручником у невеликому місті Назареті, мешканці якого — іудеї — перебували під владою римлян.

Римський цісар Август наказав зробити перепис людності жидівської землі. Люди повинні були зголошуватися у тій місцевості, звідки походили їх предки. Йосип і Марія походили з Віфлеєму з Давидового і Аронового родів, тому пішли туди до запису.

Подорож була довгою, майже 170 км, тож вони прийшли до Віфлеєму, коли місто вже було переповнене людьми, які прибули сюди для перепису. І не було вільного помешкання, де б вони могли переночувати. Так ходили від хати до хати і вийшли за місто. Там знайшли печеру, куди пастухи заганяли в негоду овець. Настала ніч. І тут почало збуватися пророцтво про народження Спасителя: «Ось Діва в утробі зачне, і Сина породить, і назвеш ім'я Йому: Еммануїл, що в перекладі є: З нами Бог» (Ісайя, 7, 14. Матв. 1, 23).

У цій убогій печері народився, наш Спаситель. Діва Марія його сповила і поклала в ясла, куди клали сіно для годівлі овець. У полі були пастухи, які ночували біля отар. Ангели Господні з'явилися біля них, і слава Господня осяяла їх. Вони перестрашилися великим страхом. Та Ангел промовив до них: «Не лякайтеся, бо ось благовіщу вам радість велику, що станеться людям усім. Бо сьогодні в Давидовім місті народився для Вас Спаситель, який є Христос Господь. А ось Вам ознака. Дитину сповиту ви знайдете, що в яслах лежатиме». (Лука, 2, 7-12).

Коли Ангели відійшли від них на небо, пастухи сказали один одному: «Підемо до Віфлеєму і подивимось, що там сталося, про що сповістили нам Ангели».

За Степаном Руданським:

І зачали пастухи ті
Думоньку гадати,
Як тут Богу поклонитись
І чим дарувати...

І побачив віл нужденний,
І коня зганяє,
І став дихати над Богом,
Бога зогріває.

І вибрали ягня гарне,
Щиро помолились,
І приходять до вертепу,
Богу поклонились.

І говорить Свята Діва
Доброму волові:
«Будеш же ти в Бога ситий,
Мати хліб готовий...

Поклонились Христу-Богу,
Подарунок дали
І з душею, щирим серцем
Богові сказали:

А ти, коню, будеш їсти,
Їсти не покинеш,
Доки сам ти коло їдла
Лопнеш та не згинеш...»

«Прийми, Боже неба і землі!
Нашу чисту віру
Нехай Тобі наша віра
Буде за офіру!»

З того часу віл пасеться.
А прийде додому —
Він завсігди Божу жуйку
Має в роті свому.

Аж приходять кінь до ясел
І став сіно брати
І зачав він Христа-Бога
В яслах розкривати.

А кінь їсть і все голоден,
Кілько хто не кине,
І як буде — не покине,
Поки сам не згине!...

Перед народженням Ісуса з'явилася на Сході від Віфлеєма Зірка Спасителя. Три мудреці зі Сходу прийшли до Єрусалиму та й спитали: «Де є народжений Цар Іудейський? Бо ми бачили зірку Його на Сході і прийшли поклонитися Йому». Цар Ірод почув це і дуже стривожився. Він зібрав первосвящеників і книжників та й довідався від них, що Христос мав народитися у Віфлеємі, бо так говорили пророки.

Тоді Ірод покликав до себе трьох мудреців і сказав, щоб вони пішли до Віфлеєму, довідалися про Немовля, і, повернувшись, розповіли йому, бо й він хоче піти поклонитися Йому.

Зірка вказала шлях до місця, де було Немовля. Мудреці поклонилися Йому і дали свої дари: золото, ладан і миро. Уночі Ангел застеріг мудреців, щоб вони поверталися до свого краю іншою дорогою

Ірод розсердився і наказав своїм воїнам піти до Віфлеєму і повбивати всіх дітей, яким ще не було двох років. Він гадав, що серед убитих буде й Ісус. Але Ангел явився у сні Йосипові і сказав: »Устань, візьми Немовля і Матір Його та біжи в Єгипет, будь там, доки не скажу тобі, бо Ірод хоче шукати Немовля, щоб погубити Його».

Йосип усе так зробив, як сказав Ангел.

Ірод у скорім часі був покараний і помер у великих муках.

У IV столітті на місці Віфлеємської печери, яка була прославлена народженням Ісуса Христа, рівноапостольна цариця Єлена побудувала храм.

XXIII

З давніх-давен у нашому селі, як традиції, словом і ділом, словесним твором і магічним актом, всією обстановкою люди створюють у цей день, перед Святим Вечором, образ багатства, щастя, миру і спокою у своєму домі.

Ще вдосвіта, як тільки день синім проблиском заглядає у кожну хату крізь замерзлі шибки, господині приступають до праці. Старі люди розказували, а їм розказували ще старші люди, що колись сірників не було, а їжу варили у печах. Першою магічною дією було добути нового вогню. Господиня діставала кремінь, кресало, які останні дванадцять днів, тобто від католицького Різдва, лежали під образами, тричі хрестилася до образів і викресувала вогонь. Цим вогнем розпалювала в печі дванадцять полін дров, що їх припасав та сушив господар останніх дванадцять днів.

Тепер, звичайно, інакше. Є сірники, дрова, вугілля, газ, кухні, плити, на яких готують їжу. Кожна господиня готує дванадцять свят-вечірніх страв. Усі страви пісні, бо в цей день — останній день Пилипівського Великого посту. Основними стравами є: варена пшениця з маком (тепер додають мелені горіхи, халву), вар із сухофруктів, смажені пончики, посипані цукровою пудрою, риба, гриби, смажена капуста, бурячки з часником, фасолі, оселедець з цибулею, пироги: з капустою, картоплею, маком, можуть бути з грибами — на вибір і смак у кожній сім'ї.

Головне, щоб на стіл було подано дванадцять страв. Зв'язано це з тим, що в Ісуса Христа було дванадцять апостолів. Є й такі, які говорять, що це зв'язано з тим, що в році є дванадцять місяців.

Усі страви на Святий Вечір допомагають готувати всією сім'єю. Лише господар у цей час виконує всі роботи надворі — годівля худоби, відкидання снігу від хати, особливо перед вікнами, бо прийдуть колядники. Все живе, що є у господарстві, повинно зустріти урочисту хвилину Святого Вечора на своєму місці. Ніщо не може бути у цей вечір поза домом, у чужих руках — позичене чи десь забуте.

Усе сімейство повинно бути вдома... «Боже борони, — кажуть односельчани, — десь заночувати в цю ніч, цілий рік будеш блукати по світі». Боронь Боже, сваритися в цей день. Навпаки, добре помиритися з ворогами, щоб у новому році було мирно і в хаті, і поза хатою.

У турботах проходить весь день. Коли вже сонце схилилось до Заходу, ґазда вносить до хати трохи сіна і стелить на стіл, господиня все це накриває скатертю. Під скатерть у чотирьох місцях ставить по зубочку часнику, це від злих духів.

Сіно символізує, що малого Ісуса Мати Божа положила у ясла на сіно. Це в колядках відзначено:

Як йго породила,
В пелени вповила,
Сіном чистим, як лелія,
Йому постелила ...

Це сіно лежить під скатертю на Новий рік, Василя і на другий Святий Вечір, Йордан. На перший Святий Вечір і на другий — ставлять на столі зайві ложки для померлих. У тарілках мають залишитися страви, аби ввечері душі покійників мали що їсти.

Посередині стола ставлять один на один три хлібини або калачі. Ці калачі ставлять на стіл на всі свята, аж до Йордану. Особливо цікаві діти, які хоч голодні, але чекають, коли зійде вечірня зоря, що має сповістити всім людям про річницю великого чуда — народження Сина Божого. Діти не так чекають на святу вечерю, як хочуть іти колядувати. Тримаять наготові одержу, взуття.

Нарешті в хату входить газда і сповіщає, що засяяла вечірня зоря і Святий Вечір розпочався. У цей час на стіл закінчують класти страви. Але перед цим хтось із дітей, особливо із дівчат, несуть вечерю за померлих до пожилих людей, які мають час молитися за них. У миску господиня наливає трохи солодкої пшениці, в другу — кладе по два — пончики, голубці, пироги, шматки риби і інші страви. Коли заходять у хату із вечерею, то говорять: »Прощу Вас на Святу Вечерю». До таких людей багато приходить родичів, сусідів.. Бабка дякує всім і зливає пшеницю до пшениці, голубці до голубців і т. д.

Святу вечерю треба накладати однією ложкою. З цією ложкою дівчина тут же виходить на вулицю, кого першого зустріне, таке ім'я буде в її чоловіка.

Якщо яблуна чи груша не родить, газда бере сокиру і тричі стукає по стовбурі говорячи: »Не будеш родити — зрубаю».

Коли повернувся той, що ніс вечерю за померлих, всі сідають до Святої Вечері. Тато просить усіх устати і помолитися Богу, що з його ласки і з Його допомогою всі дочекалися Святої Вечері, усі здорові і усі зійшлися. Після молитви господар усіх вітає: «Віншую Вас усіх зі щастям, здоров'ям, що-с те дочекали цих Свят, щоби пан Біг допоміг Вам якнайкраще, якнайвеселіше відсвяткувати і на другий рік дочекатися в такому товаристві, а то й ще у більшому... Після ложкою кидає попід стелю трошки пшениці.

Усі стараються зловити хоча б одну зернину. Хто зловив, тому в цьому році будуть добре котитися вівці, телитися корови, роїтися бджоли.

Починають усі вечеряти. Перший раз усі мають скуштувати пшениці. Це зв'язано з тим, що пшениця кожного року родить, тому вона це є символом вічного життя. Після, як скуштували пшениці, усі їдять, що кому смакує. Але кожний повинен покуштувати дванадцяти страв. Пшеницю можна їсти вволю вкінці.

Не можна вставати з-за столу під час Святої Вечері, треба стерегтися щоб, не дай Боже, не впала з рук чи стола на підлогу ложка. Якщо таке сталося, це свідчить, що хтось відійде (помре) з сім'ї. Не можна багато пити води, бо в жнива буде мучити спрага.

Уже коли повечеряли, дівчина бере ложку, якою вечеряла, йде на ворота і б'є нею по хвіртці. З якої сторони загавкає собака, значить, у ту сторону вийде заміж.

Бували тяжкі часи у сорокові роки минулого століття, коли такі Святі Вечері були дуже сумними. В кожній родині хтось був в УПА, в катівні, на Сибіру, а то й сидів де у схроні і не міг прийти додому. Адже йшла громадянська війна...

Про це говорить складена колядка. Де вона перший раз прозвучала, тяжко сказати, може, у Топорівцях, а, може, в іншій місцевості. Але те, що вона мала відношення і до нашого села, то це точно. (Колядується на мотив «**Нова радість стала ...**»).

Чи Ви чули, люди, про тую новину
Закували у кайдани, нашу славу Україну?

В кайдани закули, в тюрми посадили,
Люд невинний тисячами в сиру землю положили.

Сумний Святий Вечір, у 1945 році –
По всій нашій Україні плач на кожнім кроці.

Як на небі зірка почала сіяти,
Почав нарід до Святої Вечері сідати.

Сіли до Вечері ненька з діточками,
Замість мали вечеряти, вмилися сльозами.

Плаче стара ненька, діти си питають:
— Нене, нене, де наш дедик, чом з нами не вечеряє?

— А наш, дедик, діти, в далекім Сибіру,
Лише споминає Святий Вечір в нашій славній Україні.

Споминає Святий Вечір, всю свою родину —
Своїх дідю, неню, жінку й діти, нашу неньку Україну.

А там, у сусідстві, старий дідя за синами плаче,
Трьох він мав їх, як соколів, більше не побачить.

Один син у Сибіру, другий упав у Берліні,
Третій пішов у партизани, служити Україні.

Поможи нам, Господь Боже, все це перебути,
Нашу неньку Україну з кайданів розкути.

З кайданів розкути, тюрми повалити,
Люд невинний тисячами на волю пустити.

Ой Ісусе милий, змилуйся над нами,
Даруй волю, даруй долю, нашій славній Україні.

Після вечері діти йдуть колядувати по хатах. Дошкільнята ходять
колядувати лише по сусідах. Вони мають свою колядку, яку коляду-
ють на перший Святий Вечір і на другий, перед Йорданом:

Ой на ставку на Йорданку

Ой на ставку на Йорданку
Світили воду три Ангели,
Йордан воду розливає
Ворон — коні напуває.

Дедик мій си відмовляє:
— Я не піду, не поїду,
В мене коні нековані,
В мене сани нескладані.

Там Маруся біль білила,
До дєдика говорила:
— Ідіть, дідо, біль забрати,
Не маю ким дати знати.

Там Маруся біль білила,
До братчика говорила:
— Іди, братчику, біль забрати,
Я не маю ким дати знати.

Братчик си не відмовляє:

— А я піду, я поїду,
В мене коні поковані,
В мене сани поскладані.
Буде Христос на Йордані!

Діти шкільного віку переважно колядують на Святий Вечір
«**Нова радість стала**»

Нова радість стала, яка не бувала:
Над вертепом зізда ясна світу засіяла.
Над вертепом зізда ясна світу засіяла.

Де Христос родився, з Діви воплотився,
Як чоловік пеленами убого вповився.
Як чоловік пеленами убого вповився.

Ангели співають, «слава» восклецають,
На небеси і на землі мир проповідують.
На небеси і на землі мир проповідують.

— Ой ти, Царю, небесний Владарю,
Даруй літа щасливії цьому дому господарю.
Даруй літа щасливії цьому дому господарю.

Даруй господарю, його господині,
Даруй літа щасливії нашій неньці Україні.
Даруй літа щасливії нашій неньці Україні.

В мирі проводити, Тобі угодити
І з Тобою в царстві Твоїм на вік-віків жити.
І з тобою в царстві Твоїм на вік-віків жити.

Після кожної колядки обов'язково йде віншування: — Він-
шую Вас із щастям, здоров'ям, що-сте дочекали цих свят, аби-сте
відсвяткували їх якнайкраще, якнайвеселіше і нарік дочекали.

Дітям за коляду дають гроші, горіхи, яблука.

Ходять колядувати старші хлопці, парубки, але тільки до ді-
вчат. Колядують групами. Вони, як правило, колядують:

Добрий вечір тобі

Добрий вечір тобі, пане господарю.
Радуйся! Ой радуйся, земле, Син Божий, народився!

Застеляйте столи та все килимами.
Радуйся! Ой радуйся, земле, Син Божий народився!

Та кладіть калачі з ярої пшениці.
Радуйся! Ой радуйся, земле, Син Божий народився!

Бо прийдуть до тебе три празники в гості.
Радуйся! Ой радуйся, земле, Син Божий народився!

А що перший празник — Рождество Христове.
Радуйся! Ой радуйся, земле, Син Божий народився!

А що другий празник — Святого Василя.
Радуйся! Ой радуйся, земле, Син Божий народився!

А що третій празник — Свята Водохреща.
Радуйся! Ой радуйся, земле, Син Божий народився!

А на цьому слові бувайте здорові.
Радуйся! Ой радуйся, земле, Син Божий народився!

Таких колядників дівчата запрошують до хати і вгощають спиртним і наїдками. Вони віншують після коляди і коли заходять до хати.

Як лише розпочалося масове колядування, це признак, що сімейна вечерея на закінченні. Після цього розпочинається родинна Свята Вечерея, тобто приходять сини й дочки, які одружені і живуть на боці. Вони приходять самі або з маленькими дітьми, які ще не ходять колядувати. Свята Вечерея продовжується. Великою радістю є, коли маленькі внучата починають щебетати по кілька слів з якоїсь колядки. Від такої радості дід з бабою нагороджують паперовими грошима. З часом Святий Вечір підходить до кінця. Бувають сім'ї, де Святий Вечір продовжується до опівночі. Страви зі столів не прибираються. За давніми переказами, вночі приходять вечеряти душі покійних родичів.

Давно по селі ходила легенда, що буцімто опівночі на Святий Вечір худоба говорить людською мовою, але підслухати цю розмову гріх і за це Бог карає. Але правда це чи ні, розказували старожили, що вони таке чули, що знайшовся один цікавий до всього чоловік, який дав худобі їсти і заховався під жолобом. Лежав тихо до опівночі — нічого не чути. Худоба лежить. Тихо. Чоловік уже хотів вставати зі своєї схованки і йти до хати. Коли це встає кінь

і говорить людською мовою до корови: »Що це наш ґазда годує нас не сіном, а самою осокою. Таже я привіз кілька возів доброго сіна. Тримає те сіно, тримає, воно сплісніє, а відтак буде нам давати їсти». Ґазда як це вчув, то трохи що не вмер з переляку. Мусив кілька разів перехреститися.

XXIV

7 січня — Святкування Різдва Христового

Удосвіта завжди більшість віруючих ідуть до церкви. Як правило, людей у церкві дуже багато. Усім хочеться побувати на Різдвяній службі Божій. І коли вже настає той момент, що лунає з уст священика «Христос си рождає!», всі хором відповідають: «Славімо Його!», то вже незадовго у церкві починають колядувати. Першою завжди колядують «Бог предвічний народився ...»

Бог предвічний народився

Бог предвічний народився,
Прийшов днесь із небес,
Щоб спасти люд увесь,
І утішився.

Діва Сина, як породила,
Зірка настала Христа
Невіста Пречиста
Сина зродила.

У Віфлеємі народився
Месія, Христос наш
І Пан наш, для всіх нас
Нам народився.

Тріє царі несуть дари
До Віфлієму-міста,
Де Діва Пречиста
Сина повила.

Ознайомив нас Ангел Божий:
Наперед пастирям,
А вчора звіздам
І земним звірям.

Звізда їм ся об'явила
В дорозі о Бозі,
При волі, при ослі
Їм ознайомила.

Тріє царі, де ідете?
Ми ідем у Віфлієм
Із жаданим спокоєм
І повернемся.

Йосипові Ангел мовить,
З дитятком і з Мамкою,
З бидлятком, ослятком
Най ся хоронить.

Іншим шляхом повернули,
Поганому, безстиднику,
Безбожнику Іроду
Не повідали.

«Слава Богу!» заспіваймо,
Чесць Сину Божому
І Панові нашому
Поклін віддаймо.

Наступну колядку починає співати церковне братство, тобто переважно старші чоловіки:

Новая рада

Новая рада,
Новая рада
Світом засіяла,
Де панна чистая,
Де панна чистая
Сина породила.

Звізда його слуга,
Звізда його слуга
Сама відправляє
Царів-перстіїв
Царів-перстіїв
Д нему провозає.

Я у Віфлеємі,
Я у Віфлеємі
У місті дуже рано
Витати пана,
Витати пана,
Пастирям сказано.

Принесли йому,
Принесли йому
Ладан, миро й злато,
Заплату небесну,
Заплату небесну
Взяли за це.

Ой пішли ж його,
Ой пішли ж його
Пастері вітати,
І поклін йому,
І поклін йому
В покорі віддати.

Ірод злостивий,
Ірод злостивий
З цього засмутився,
Що Бог рождений,
Що Бог рождений
На світ народився.

Наказав жовнірам,
Наказав жовнірам
Землю сплюндрувати,
Народженого,
Народженого
В вертепі шукати.

Нехай же Ірод,
Нехай же Ірод
Марне помирає,
Наш Бог народжений
Наш Бог народжений
Всіх нас утішає.

А Йосип старий,
А Йосип старий
Марію піймає,
Аж до Єгипту,
Аж до Єгипту
З Христом утікає.

Ой ми ж бо Йому,
Ой ми ж бо Йому
Та й усі звеселімся,
Рожденству Його,
Рожденству Його
Зниженька вклонімся.

Щоби він нам дав,
Щоби він нам дав
Щасливий вік мати,
А по смерті з ним,
А по смерті з ним
В небі царствувати.

У 1900 році селянин із Карлова Снятинського повіту Іван Сандуляк, приятель відомого письменника Івана Франка, активний член Русько-Української радикальної партії написав радикальну колядку, і часопис «Громадський Голос» надрукував її. Цю колядку дуже любив Іван Якович Франко. У Топорівцях її колядували січовики. Але оскільки вона була дуже довгою, то її колядували лише на подвір'ї січового товариства перед читальнею і перед хатою сільського кошового Андрія Мохорука. (Подаємо скорочений текст цієї колядки)

Ой вставай же, брате...

Ой вставай же, брате, бо вже біла днина,
Бо у нас ся появила дивная новина (2 рази).
Ой вставай з постелі та пускай до хати,
Будем тобі радикальну колядку співати.

Бо ми, радикали, йдем хата від хати,
Руським братям радикалам заколядувати.
Ой засвіти світло, постав на віконце,
Най зацвите руська доля, як ружа на сонці.

Ой ми цієї ночі не спали й на волос:
Запитаєм, чи читаєш ти «Громадський Голос»?
Бо «Громадський Голос» — то руська органа,
Сардак, кожух, чорна шапка і червона фана.

Дивная новина у нас появилась,
Бо вже хлопська бідна кляса зі сну пробудилась,
Вона пробудилась, очі протирає,
По всім світі, де лиш може, русина шукає.

Русина шукає, щиро обнімає,
І в партію Радикальну мило привертає.
Мило привертає, на віча скликає,
І там єму всякі права щиро викладає.

Щиро викладає, як це бідувати,
Свої кривди у державі всюди відкривати:
В Галичині, Україні та й на Буковині
І так далі за границев, аж на Угорщині.

А тепер ми, браття, возьмімся за діло,
З'єднаймося, згуртуймося в радикальне тіло.

Нехай воріг знає, що Русь не конає,
Що в'на вірна всім є рівна — лиш права бажає.

Лиш права бажає і вільної волі:
Час нам, браття, позбутися темноти, неволі!
Бо вже єзуїти плетуть густі сіти,
І нам очі заслоняють від ясної просвіти.

Але радикали, бодай потривали,
Пробудили руський нарід, щоб сіти пірвали.
Щоб сіти пірвали, край не покидали,
А по морю не топились й з голоду вмирали.

Ой ми, руські браття, наберім охоти:
Робім жидам всюди страйки, а панам бойкоти.
Як прийдуть вибори, хто дужий, хто хорий,
Дужий пішки, хорий возом біжим на вибори.

Нехай шляхта знає, що Русь не конає,
Руських послів радикальних у сойм посилає,
У сойм і в парламент й раду повітову
Не дай свій хліб й страву з мисков від рота готову!

Най і Польща знає, що Русь не вмирає,
Своє право добуває, нехай кожний знає,
А ви, єзуїти, ловіт піше шпаки,
Відчипіт ся нас, русинів, ми не для вас раки!

Нас, братів-селянів, мільонів скілька:
Старайтеся, щоби була в кождім селі спілка.
В кождім селі спілка, каса та й крамниця,
Най лихварська мама ходит гола, як телиця.

Нехай кождий знає, хто нас іздерає,
Свойов лихвов силоміць нас в жебри висилає.
А ви, москвофіли, жваві рубльохапи,
Йдіт до Москви пасти кози та доїти цапи.

Бо вже на вибори ми збудуєм гори,
І обіймем своє право в політичнім поли.
Бо ви нам вже доста наробили ради,
Що тікаєш через здирства у світ до Канади.

Тож годіт — годіте, позвольте й нам жити,
Перестаньте з хлопа шкіру остатну лупити,
Бо ми й їх сім мали, то ви шість зідрали,
А з семою дірявою в Канаду загнали.

Бодай цього лиха й гадина не знала,
Як ся наша руська доля тут набідувала.
Коби радикали трохи збірували,
То би вони всяку нужду й здирства скасували.

Браття-радикали, йдім хата від хати!
Своїм руським бідним хлопам заколядувати.
Нехай воріг знає, що Русь не вмирає,
Своє право добуває — нічо не питає.

Ой, дай Боже, щастя, много літ прожити,
Усіх тяжких вороженьків на глум побідити.
Сю колядку зложив хлоп-селянин за хлопську біду
Та за муку, аби дбали про науку.

Потім, коли «Січ» заборонили, цю колядку призабули. Тепер, уже в незалежній Україні, пригадали дещо, трохи добавили свого і сільські козаки колядують:

Ой вставай, брате

Ой вставай, брате, пусти нас до хати,
Хочем тобі про Україну заколядувати.
Заколядувати, Христа прославляти,
І в Ісуса рожденного доленьки благати.

А ми цієї ночі не спали на волос.
Як почули по Україні «Український голос».
Українська пісня — це наша орґана,
Кожух, сардак, чорна шапка, синьо-жовта фана.

Синьо-жовта фана, Тризуб золотіє,
Ще на нашу Україну сонечко заґріє.
Ой постав же, господарю, свічку на віконце,
Щоб зацвіла Україна, як ружа на сонці.

Віншуємо Україну на многії літа,
Щоби вона процвітала аж до кінця світа.

Після козаків колядують хлопці і дівчата **«Нова радість стала...»**
За ними колядує церковний хор:

По всьому світу радість велика

По всьому світу радість велика —
Родився нині світу Владика.
По всьому світу й на Україні
Всі днесь радіють Божій Дитині.

Тебе ми молим і серцем просим,
Побудь між нами, будь нашим Гостем,
Спрямуй д'нам свої святі дороги,
І загости раз в наші пороги.

У Віфлеємі стайня убога
Витала в себе Господа Бога.
Ісусе Христе, хай будем гідні
Тебе просити в пороги рідні.

Глянь, Боже Христе, як ми воскресли,
Як впали пута, що ми їх несли.
Зішли нам поміч в нашій потребі,
Будь вічно з нами тут і на небі.

Після цієї колядки всі у церкві колядують:

На Різдвяні свята всі си радуймо

На Різдвяні Свята всі си радуймо
І на славу Божу заколядуймо.
Христос народився від Діви Марії
На Різдвяні свята, як цвіт лелії.

Пречистая Діва місця шукала,
Щоб свята заночувала
Місця не було, бо вже все заснуло.
Де Пречиста Мати має ночувати?

Уже темна нічка землю вкриває,
А Пречиста Діва місця не має.
Не було для неї в Віфлеємі хати,
Мусила у стаєнці заночувати

Люди не прийняли, жаль їй було,
Для Ісуса в світі місця не було.
У далекім степі, у біднім вертепі,
Там Пречиста Діва прийшла зімліла.

З тяжкої дороги Діва спочила
І Божого Сина там народила.
Там нашого Спаси положила в ясла,
Най серце радіє, Тобі Маріє.

Котра найясніше зірка світила,
Та си над стаєнкою низько спустила
І пречудним світлом стаєнку скрасила,
Де Пречиста Діва Сина зродила.

Пастирів у стаєнці тоді не було,
Бо свого стада в полі стерегли.
Ангели злетіли, пастері зомліли —
Хори заспівали над пастирями.

Благовіщу радість велику для вас:
Родивсь у Віфліємі нам сьогодні Спас.
Швидко поспішайте, хлоп'ятко витайте,
Про велику радість розповідайте.

Пастері про стадо своє забули,
Швидко до стаєнки вони прибули,
Марію з Ісусом сердечно витали,
Про велику радість всім розповідали.

З Далекого Сходу три царі прийшли,
Для Спаса Ісуса дари принесли —
Золото і ладан і дороге миро —
Все вони віддали для Христа щиро.

І ми також Богу віддаєм поклін
За любого Сина, бо достоїн Він.
Разом си згуртуймо і заколядуймо,
І віддаймо славу сьогодні Йому.

Ця вістка несеться по всій Україні —
Христос народився у Діви Марії!
Усім вам бажаєм нарік дочекати
Весело з родиною колядувати.

По всьому світу

По всьому світу, по всьому світу
Сталася новина —
Пречиста Діва, Пречиста Діва
Породила Сина.

Помагай Біг, газдо, помагай Біг, газдо,
Орати, сіяти,
Нині виореш, нині виореш,
Завтра будеш жати.

Як породила, як породила,
У пелени вповила,
На зелене сіно, на зелене сіно
В ясла положила.

Як си жидови, як си жидови,
О сім довідали,
За Маткою Божою, за Ісусом Христом
У погоні гнали.

Як си жидови, як си жидови
О тім довідали,
Дворічні діти, дворічні діти
У пень винищали.

Ой гнали ж вони, ой гнали ж вони,
Траву витирали,
Аж там жіночки, аж там жіночки,
Пшениченьку жали.

Як си Матір Божа, як си Матір Божа
О сім довідала,
Аж до Єгипту, аж до Єгипту
З Христом утікала.

Помагай Біг, женці, Помагай Біг, женці,
Пшениченьку жати,
Чи не йшла сюди, чи не йшла сюди
Та й Божая Мати?

Тікала ж вона, тікала ж вона
Через чисте поле,
Аж там господар, аж там господар
На пшеницю оре.

Ой ішла, ой ішла, ой ішла, ішла
Буйний вітер віяв,
Як я оцесу, як я оцесу
Пшениченьку сів.

Стали жидови, стали жидови
У полі, як билина,
Ой суд їм си став, ой суд їм си став
Від Божого Сина.

По всьому світу сталася новина

По всьому світу сталася новина —
Пречиста Діва породила Сина.

Як породила, в пелени вповила,
На зелене сіно в яслах положила.

Як си жидови тім си довідали,
Дворічних дітей у пень витинали.

Як си Матір Божа про се довідала,
Аж до Єгипту з Христом утікала.

Тікала вона через чистеє поле,
Аж там господар на пшеницю оре.

Помагай, Біг ґаздо, орати, сіяти,
Нині виореш, нині посієш, завтра будеш жати.

Як си жидови про те довідали,
За Матков Божов, за Ісусом Христом у погоні гнали.

Ой гнали вони, гнали, траву виривали,
Аж там женчики пшениченьку жали.

Помагай Біг, женці, пшениченьку жати.
Чи не йшла сюди та й Божая Мати?

Ой ішла, ішла, буйний вітер віяв,
Як я оцесу пшениченьку сіяв.

Стали жидови в полі, як билина,
Ой чудо їм си стало від Божого Сина.

Ой чудо їм си стало від Божого Сина
Бо Божая сила Ісуса Христа всіх жидів затьмила

Дивная новина

Дивная новина: нині Діва Сина
Породила в Віфлеємі Марія єдина!
Породила в Віфлеємі Марія єдина!

Не в царській палаті, а межі бидляти,
У пустині, у яскіні, це треба всім знати.
У пустині, у яскіні, це треба всім знати.

Що то Бога іста Марія Пречиста
І рождає, і питає Його, як невіста.
І рождає, і питає Його, як невіста.

На руках тримає, пісеньку співає,
Всемогутнім своїм творцем Його називає.
Всемогутнім своїм творцем Його називає.

Мовить: — Люляй, Сину, будь зі мною ввіки.
Бо ти зволив мене взяти за Матір єдину!
Бо ти зволив мене взяти за Матір єдину!

О необійменний, о непостежений!
Спи ти довго, рости скоро, Младенче блаженний.
Спи ти довго, рости скоро, Младенче блаженний.

Я в тобі надію, Сину, мій лелію:
Де сам будеш, мене візьмеш, Ти мій Добродію!
Де сам будеш, мене візьмеш, Ти мій Добродію!

Скажи, Правосуде, де хто з вірних буде?
Хай зі мною пред Тобою стануть всі люди.
Хай зі мною пред Тобою стануть всі люди.

Щоб Тебе молити і Тебе просити,
Щоб Ти дав нам у своїм царстві во вік-віків жити.
Щоб Ти дав нам у своїм царстві во вік-віків жити.

Во Віфлеємі нині новина

Во Віфлеємі нині новина:
Пречиста Діва зродила Сина,
В яслах сповитий, поміж бидляти,
Спочив на сіні Бог необ'ятний.

Вже Херувими славу співають,
Ангельські хори Спаса вітають,
Пастир убогий несе, що може,
Щоб обдарити Дитятко Боже.

А ясна зоря світу голосить:
— Месія радість, щастя приносить.
До Віфлеєма спішіть всі нині,
Бога вітайте в бідній Дитині!

За світлом зірки десь аж зі сходу
Йдуть три владики княжого роду,
Золото, дари, і кадило, й миро
Враз з серцем чистим несуть в офіру.

Марія-Мати Сина леліє,
Йосиф старенький пелени гріє,
А цар всесвіта в зимні і болю
Благословить нас на ліпшу долю.

Ісусе милий, ми небагаті,
Золота, дарів не можемо дати,
Но дар цінніший несе від мира,
Се віра серця, се любов щира.

Глянь оком щирим, о Божий Сину,
На нашу землю, на Україну,
Зішли їй з неба дар превеликий,
Щоб Тя славила во вічні віки.

Небо і земля

Небо і земля, небо і земля
Нині торжествують,
Ангели, люди, ангели, люди,
Весело празднують.

Приспів:
Христос родився, в Бога воплотився,
Ангели співають, царіє витають,
Поклін віддають, пастиріє грають,
«Чудо, чудо!» — вповідають!

Во Віфлеємі, во Віфлеємі
Весела новина:
Пречиста Діва, Пречиста Діва
Породила Сина!

Приспів:

Слово Отчеє, слово Отчеє
Взяло наше тіло:
В темряві земній, в темряві земній
Сонце засвітило.

Приспів:

Ангели служать, ангели служать
Своєму королю,
І у вертепі, і у вертепі,
Творять Його волю.

Приспів:

Три славні царі, три славні царі
Зі Сходу приходять:
Ладан і миро, ладан і миро,
Й золото приносять.

Приспів:

Господу Богу, Господу Богу
Дарунки складають:
Пастирі людям, пастирі людям
Про все вповідають.

Приспів:

Ми рожденному Богу, ми рожденному Богу
Поклін даймо,
«Слава во вишних, слава во вишних!»
Йому заспіваймо.

Приспів.

Бог си рождає

Бог си рождає,
Хто ж то може знати!
Ісус йому ім'я,
Марія йому Мати!

Приспів:

Тут Ангели чудяться,
Рожденного бояться,
А віл стоїть, трясеться,
Осел смутно пасеться.
Пастирії кланчуть,
В тілі Бога бачуть,
Тут же, тут же,
Тут же, тут же, тут!

Марія, Йго Мати,
Прекрасно співає!
А хор Ангельський,
Йй допомагає!

Приспів.

Йосиф старенький,
Колише Дитятко:
— Люляй же, люляй,
Мале голуб'ятко!

Приспів.

Три славні царі,
До Христа приходять!
Ладан і миро,
Йй золото приносять!

Приспів:

Тут Ангели чудяться,
Рожденного бояться,
А віл стоїть, трясеться,
Осел смутно пасеться.
Пастирії кланчуть,
В тілі Бога бачуть,
Тут же, тут же,
Тут же, тут же, тут!

А пастирі там,
Д ньому прибігають!
В ньому Господа,
Свого вітають!

Приспів.

І ми днесь, браття,
Д ньому прибігаймо!
Богу рожденного,
Славу й честь віддаймо!

Приспів.

Що то за предиво в світі новина

Що то за предиво в світі новина,
Що Діва Марія Сина зродила?
А як Його породила і в ясельця положила
Пречиста Діва.

А Йосиф старенький, над яслами стоїть
Ісусови Христови оксамити стелить.
А Марія сповиває до серденька пригортає:
— Ісусе, Сину мій.

А вже тріє царі зі Сходу ідуть,
Ісусові Христові подарунки несуть
Вийшов Ірод та й питає, та й до себе запрошає:
— Куди ви йдете?

А ми к рожденному, царю-Богу ідем,
Ісусові Христові подарунки несем.
— Прошу я вас, потрудіться, рожденному поклоніться, —
Звелів шукати.

А вже тріє царі поклін віддали,
До Ірода злого не повертали.
Ірод дуже засмутився, що Ісус народився.
Звелів шукати.

А Ірод поганий мечі зготував,
Він по всьому царству військо розіслав.
Сказав землю сплюндрувати, малих
Дітей убивати — Христа шукати.

Печальнії мами плачуть, ридають,
Перед їх очима дітей вбивають:
— Ой дитино моя мила, що ж ти злого
Зробила? Печале моя!

Нині си з'явила весела новина

Нині си з'явила весела новина —
У Віфлеємі чиста Діва породила Сина.

В яслах породила, в пелени вповила,
Сіном красним, як лелія, Йому постелила.

Сіном постелила і сіном вкривала:
— Люлі, люлі, любий Сину! — Йому заспівала.

А ми люди бідні нічого не знали
На Поділля й на Підгір'ю сном твердим заспали.

Аж тут опівночі ясність засвітила,
Усіх нас братів-українців зі сну пробудила.

Приношу вам, люди, радість і надію,
Що знайдете в Віфлеємі Ісуса Месію.

Ой було так добре, та було так мило,
Що аж Божєє Дитятко до нас заговорило:

— Ой звідки ви, люди, ой звідки ви, милі,
Що так гарно, так сердечно мене звеселили?

— Ми є з України, з веселого краю,
Там так красно сонце сяє, наче в Божім раю.

Просим Тебе, Христе, просимо, маленький,
Зглянься щиро, зглянься мило на наш край рідненький.

Зішли йому долю, май нас у опіці,
Слово Бог і Україна в кожному чоловіці.

Лікующе возіграймо днесь

Лікующе возіграймо днесь,	Во мирі для нас.
Явилася благодать з неба —	Христос народився з Марії,
Христос народився з Марії,	Непорочної й чистої Лілії
Непорочної й чистої Лілії	Во мирі для нас,
Во мирі для нас,	Во мирі для нас.

Веселися наша, земле

Веселися, наша земле
Бо вже маєш трошки волі,
Сріблом мають рідні прапори,
Блиском сяють з неба зорі, військо йде!

Крешуть правду супостати,
Бо прийшов вже час розплати,
Бо за тюрми і кайдани
Будуть сльози, смерть і рани ворогам!

Зійшла зірка семигранна
І прийшла хвиля спасення —
Повстав гордо дух народу,
Що всіх кликав за свободу, за народ!

Крешуть правду супостати,
Бо прийшов вже час розплати,
Бо за тюрми і кайдани
Будуть сльози, смерть і рани ворогам!

Зглянься, Христе, Божий сину,
В день Різдва на Україну,
Зішли зіроньку яскраву,
Щоб рознесла тую славу по землі!

Видів Господь-Сотворитель

Видів Господь-Сотворитель,
Що весь мир погигає,
Архангела Гавриїла
В Назарет посилає.

Гей, новину каже єму
Бог приходить к Віфлеєму.
Красний город той Віфлеєм
Він сотворив нам єдин.

Незаходячєє сонце мало засіятися,
Від Діви і тьми невіри
Поган прогнати
Звізда теє ізвістила, царям чужим шлях відкрила.

З краю персів аж три царі
Несуть Христу дари —
Золото, ливан і миро
Христу приносили

А віддавши свої дари, Бога прославляли
Ірод дуже зажурився,
Що Христос цар народився,
Слуги свої посилає, на смерть його шукає.

Чотирнадцять тисяч дітей
Казав погубити

І навіть свого сина
Не велів щадити.

Немовлята він мордує,
Та сам себе ошукує,
Бо праведні, як смереки,
Процвітатимуть навіки...

Всю Україну, всю Україну зорі освятили

Всю Україну, всю Україну зорі освятили

Приспів:

Як з Віфлеєму новину звістили,
Христос родився, в Бога воплотився.
Бог правди і любові, здійме всі окови —
Зішле свободу рідному народові, зітне голову Іроду.

А найясніше, а найясніше зі сходу сіяє.

Приспів:

Вся Україна, вся Україна новину сприймає.

Приспів:

Дніпро збудився, Дніпро збудився, забув зиму люту.

Приспів:

Подав новину, подав новину до бистрого Пруту.

Приспів:

А Прут бистренький, а Прут бистренький Дністра закликає.

Приспів:

Дністер до Буга, Дністер до Буга вістку посилає.

Приспів:

А ми всі, браття, а ми всі, браття, зрадіймо новині.

Приспів:

У добрій надії, у добрій надії заспіваймо нині.

Приспів:

Деколи колядують ще й інші колядки...

Після цього усі розходяться по домах. Надворі якраз розвидняється. Газди годують худобу, а газдині готують сніданок уже зі скромних страв. Після сніданку одні спочивають, інші їдуть у гості.

Колись у давнину старожили села розказували, що на Різдво Христове небо відкривається. Це може побачити тільки вибрана душа, і то лише на мить. У той момент вона може випросити собі велику ласку у Господа Бога, лише треба промовити: «Спаси мене, мій Боже!»

Після сніданку починається коляда для малечі. Переважно колядують хлопчачі поодинці або по 2-3, але обов'язково з козою. На палиці козяча голова з рухливою нижньою щелепою, яка прив'язана добротною мотузкою, через горловину і виходить назад. Один хлопчина тримає однією рукою за палицю а другою сіпає за мотузку і щелепа кози то відкривається, то закривається. Під цей такт хлопці колядують колядку «Нова радість стала ...». Можуть колядувати й іншу.

Ходять колядувати більшими групами, але вже із вертепом-шопкою — невелику хатинку носять на носилаках. У хатинці зображено ясла, в них лежить маленький Ісусик. По боках стоять Діва Марія і старий Йосип-обручник. Два хлопці несуть шопку, можуть нести вчотирьох, підносять під вікна у хаті і колядують. Коляда відбувається тільки до обіду.

Після обіду люди йдуть до церкви на вечірню відправу. Після відправи на знак великої поваги всі йдуть колядувати до священичого обійстя. Колядують кілька колядок. З хати виходить священик і дякує всім за таку повагу. Звідси і починається масова коляда за гроші на церкву.

З давніх-давен село умовно поділене на дві половини (два кути), тож відповідно і діляться на дві групи колядники — браття та хлопці з дівчатами. Кожна група колядує на своєму куті. Ще перед колядою хлопці у своїх групах обирають старших (їх називають Березами) і касирів. Берези керують колядою, а касири збирають гроші.

У давніші часи, за розповідями старожилів, аж таких грошей не було. Платили колядникам на церкву зерном — пшеницею, житом, кукурудзою, ячменем. Плата була — миска зерна. Наприклад,

з братами-колядниками ходив спеціально найнятий «міхонош». Він мав кілька мішків: на пшеницю, кукурудзу і т. д. Коли мішки були наповнені, їх залишали там на будь-якому обійстю. Після закінчення коляди кіньми звозили мішки в одне місце. Звідти зерно скуповували жида або везли до Городенки на базар.

Колядують у кожній хаті — чи багата, чи бідна. Обминати не можна. Кожному треба віддати честь і в такий спосіб ще раз сповістити про народження Спасителя.

Браття (переважно старші чоловіки) колядують так звану свою колядку «Новая рада...», хлопці з дівчатами — «Добрий вечір тобі», або «Нова радість стала». Якщо в хаті є дівчина або кілька, то колядують «Зажурилися гори й долини». Це одна із колядок, яка схиляється до язичницької:

Зажурилися гори й долини

Зажурилися гори й долини в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

Зелене вино вгору ся вило в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

А йго садила грешная панна в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

Грешная панна на ім'я Ганна в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено

Вгору ся вило, голубо цвило в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

Голубо цвило, сильно зродило в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

Що не зродило жито-пшениця в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

Жито-пшениця, зелене вино в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

А стерегла його гречная панна в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

Гречная панна на ім'я Ганна в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

Та й стережучи, шиттячко шила в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

Шиттячко шила, шиттям махнула в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

Шиттям махнула, твердо заснула в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

Як си злетіли райські пташки в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

Як си злетіли, крильцями збили в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

Крильцями збили, панну збудили в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

Крильцями збили і вино пили в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

Ой гиля-гиля, райські пташки в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

Не випивайте зелене вино в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

Бо мені вина багато треба в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

Маю братчика на женинячко в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

Старшу сестрицю на відданицю в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

Сама молодша зарученая в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

Зарученая аж до Галича в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

Аж до Галича, за поповича в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

Вінчуєм Вас щістем й здоров'ям в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

Щістем-здоров'ям, зеленим вином в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

Зеленим вином, хлопцям-молодцям в неділю!
В неділю рано зелене вино саджено.

XXV

8 січня — Собор Пресвятої Богородиці і Святого Йосипа-Обручника. Взагалі-то свято св. Йосипа-Обручника церква святкує в неділю після Різдва. Святкування св. Йосипа-Обручника 8 січня — знову ж таки нововведення єпископа Григорія Хомишина. Це — другий день Різдвяних свят. Якщо 7 січня святкували, як Ісус Христос народився, то 8 січня св. Церква присвятила Пречистій Діві.

Свята Церква традиційно після великого празника святкує пам'ять тих осіб, що виконували головну роль у подіях великого свята. У Христовому Різдві на першому місці коло Христа бачимо Пресвяту Богородицю, а після — Йосипа. Тож уже в перших століттях вірні Христовій церкві збиралися наступного дня по Христовому Різдві, щоб подякувати Пречистій Діві Марії за те, що дала нам Спасителя та віддати їй почесь, як Божій Матері. Від того збору вірних і сам празник дістав назву Собор.

Св. Йосип працював тяжко, як тесля на утримання своєї Родини. Він є зразком праведности для християнських родин. Його заступництво у Христа-Господа могутє. Кожна родина може і повинна вдаватися до св. Йосипа з просьбою про поміч у своїх духовних і матеріальних потребах, бо він, як Отець родини, знає найліпше родинні клопоти.

У цей день, після Відправи служби Божої у церкві, всі йдуть на обід, а потім продовжують коляду по селі. Багато людей ідуть одні до одних у гості, колядують, веселяться, прославляють Господа Бога нашого.

Хотілось би відзначити, що у 30-х роках минулого століття товариство «Просвіта» організувало чудові вертепи — дорослий і дитячий, з якими ходили по хатах, колядували і в такий спосіб Господа Бога прославляли.

У 1989 році відродилося товариство «Просвіта» у Топорівцях. Головою обрали пані Параску Гультай — культурно-громадського сільського діяча. Вона із членами товариства, старо-

жилами відновила й оновила сценарій довоєнного топорівського
Різдвяного вертепу. Виглядає це так.

(Колядники з вертепом підходять під хату і колядують)

Ой уставай, брате, пусти нас до хати,
Хочем тобі про Вкраїнузаколядувати!

Заколядувати, Христа прославляти,
І в Ісуса рожденного доленьки благати!

А ми цієї ночі не спали на волос,
Як почули по Вкраїні український голос!

Українська пісня — це наша орґана,
Кожух, сардак, чорна шапка, синьо-жовта фана!

Синьо-жовта фана, тризуб золотіє,
Ще на нашу Україну сонечко заґріє!

Ой засвіти свічку, постав на віконце,
Щоб зацвіла Україна, як ружа на сонці!

Вінчуємо Україну на многії літа,
Щоби вона процвітала, аж до кінця світа!

(З хати виходить господар)

Г о с п о д а р. Просимо, просимо вас, колядники, заходіть до
нашої хати!(Усі заходять)

1-ша дівчина.

Добрий вечір тому, хто є в домі цьому, —
І старому, і малому, й Господеві святому!

2 д і в ч и н а. Сієм, сієм, посіваєм! З Рождеством Христовим
всіх поздоровляєм!

2 д і в ч и н а. Добрий вечір! Мир цій хаті!
Ми прийшли вам розказати
Про чудесную новину,
Про небесную дитину!

2 х л о п е ц ь. Щедрий вечір, добрі люди,
Виступаємо усюди,
І вість радісну шлемо.
Послухайте нашу коляду!
(Колядують)

Ой встань, господарю

Ой встань, господарю, та й виходи з хати,
Устань, брате, разом з нами заколядувати!

Заколядувати, Христа прославляти
І в Ісуса рожденного доленьки благати!

Ой колядо свята, ти нам дуже мила,
Породила Мати Господнього Сина!

Ісус народився та й у Віфлеємі,
Зажурився лютий Ірод у Єрусалимі!

Ти, Дитинко Божа на пахучім сіні,
Дай нам щастя й кращу долю нашої неньці-Україні!

Дай Бог господарю у мирі прожити
І ще нарік разом з вами Господа хвалити!

П а с т у ш к и. Добрий вечір! Мир цій хаті!
Ми прийшли вам розказати

Про чудесную новину,
Про небесную дитину!

1 п а с т у ш о к. Ми вночі при стаді спали
І не чули, і не знали,
Що діється в небесах
І тих земних сторонах!

2 п а с т у ш о к. Аж тут раптом серед ночі
Протираєм сонні очі
Й чуємо, мов хтось співає,
А на Сході зірка сяє!

1 п а с т у ш о к. Ми почули спів Ангелів,
Спів великий, спів веселий,
Що в вертепі у яскині
Божий Син родився нині!

2 п а с т у ш о к. А та зірка в небесах
Всім показувала шлях,
Всі ми разом повставали,
Із собою дари взяли
Й до вертепу поспішили
Вздріти там Дитятко миле!

1-ий А н г е л. Тихо, тихо сяють зорі
У небесному просторі,
А одна із них така: ясна, гожа
Наче квітка розцвіла, золотиста і ясна!

2 А н г е л. Над вертепом зірка сяє,
Де Син Божий спочиває,
Що з небес зійшов до нас.
Милу вість вона приносить,

Всьому світові голосить:
Що Христос родився!

3 Ангел. Не у шовках, не в перині,
А у яслах, ще й на сні,
Непокритий він лежить.
Радуйтеся, добрі люди,
Та збирайтесь звідусіль.
До вертепу прибіжіть
І собі, своїй Україні
Щастя й долі попросіть!

4 Ангел. До вертепу поспішайте,
Сина Божого вітайте
І всім людям говоріть,
Що Христос прийшов у світ!

(Колядують)

По всьому світу весела новина

По цілому світу весела новина,
Що Пречиста Діва-Мати породила сина.

Як його породила, в пелени вповила,
Сіном чистим, як лелія, Йому постелила.

Ангели із неба, пастушки голосять,
Із поклоном до Ісуса поспішати просять.

Три царі зі Сходу в стаєнку вступають
І дарунки для Ісуса поклінно складають.

А ми, люди, нині Ісуса вітаймо.
Слава! Слава! О Всевишнім Богу заспіваймо.

Слава! Слава Богу! І на землі тому.
Слава! Слава! О Всевишнім Богу, дитяті малому.

С і ч о в и й. Господарю і господине, з Різдом Святим
С т р і л е ц ь. Дозвольте вас і всю вашу родину
Поздоровити в добрий час. Христос народився!
До Віфлеєму йдуть з привітом князі і королі,
Несуть дарунки для дитини —
Ісуса хочуть привітати, Йому
Колядку заспівати:

(Ставлять вертеп на стіл і колядують)

Всю Україну зорі освятили

Всю Україну зорі освітили,
Як з Віфлеєму новину звістили.

Христос родився, в Бога воплотився.
Бог правди і любові, здійми всі окови,
Зішли свободу рідному народу
І зітни голову лютотому Іроду!

Найясніша зоря зі Сходу сіяє,
Вся Україна новину сприймає.
Христос родився, в Бога воплотився.
Бог правди і любові, здійми всі окови,
Зішли свободу рідному народу
І зітни голову лютотому Іроду!

Дніпро збудився, забув зиму люту,
Подав новину до бистрого Пруту.
Христос родився, в Бога воплотився.
Бог правди і любові, здійми всі окови,

Зішли свободу рідному народу
І зітни голову лютому Іроду!

А Прут бистренький Дністра закликає,
Дністер до Буга, вістку посилає.
Христос родився, в Бога воплотився.
Бог правди і любові, здійми всі окови,
Зішли свободу рідному народу
І зітни голову лютому Іроду!

А ми всі, браття, зраділи новині,
В добрій надії колядуємо нині
Христос родився, в Бога воплотився.
Бог правди і любові, здійми всі окови,
Зішли свободу рідному народу
І зітни голову лютому Іроду!

З в і з д а р. (Держить у руках восьмигранну зірку)

Я є звіздар, промінь просвіти.
Я буду славу Йому голосити,
Буду світити вам у житті
Всім на Україні, на нашій землі.
Ми прийшли з вертепом до вашої хати,
Щоб Різдвяну виставу вам показати!

1-ий к о з а к. Я козак з-за Дніпра, з великого Лугу.
Наша Запорізька Січ впала у важку тугу.
Довгі ночі, довгі дні Січ в могилі спала,
На Україні забуття чорне панувало,
А зійшла зоря і спасення ясне засіяло.

2 к о з а к. Велике чудо стало межі нас —
Народився в Віфлеємі Христос Спас.
Знищить зла окови, прийде час розмови
І мир буде на землі.
А ми, люди, ликуймо,
Рождество Христове святкуймо.

3 к о з а к. Слава Богу, добрі люди! З Віфлеєму ідемо
І вість радісну несемо, що Христос —
Спаситель світу народився у стаєнці.

Г е т ь м а н. Я воєвода, я гетьман Мазепа.
М а з е п а. На ім'я Іван Наук, мистецтв і шкіл любитель.
Твою відвідати прийшов обитель.
Ламаючи незнання кригу,
Приніс Тобі в дарунок книгу!
(Кладе біля вертепу)
Дозвольте заколядувати і славити Христа.
(колядують)

Веселися, наша земле

Веселися, наша земле,
Бо вже маєш досить волі —
Сріблом мають рідні прапори,
Блиском сяють з неба зорі.
Військо йде!

Зійшла зірка восьмигранна,
І прийшла хвиля спасення —
Повстав гордо дух народу,
Що всіх кликав за свободу.
За народ!

Крешуть правду супостати,
Бо прийшов вже час розплати,
Бо за тюрми і кайдани
Будуть сльози, смерть і рани.
Ворогам!

Зглянься, Христе, Божий Сину,
В день Різдва на Україну —
Зійшли зіроньку яскраву,
Щоб рознесла тую славу.
По землі!

Князь. Я князь Руси — Володимир,
Володимир. Володар великого народу.
Про міся я снів у снах,
Леліав в серці насолоду,
Що над моїм великім краєм,
Де Дніпро могутий котить хвилі,
Зоря промінням золотим засяє
Приніс я золоті колоски
І в серці синяву небесну
Та зов лицарської руки,
Отож прийми, Ісусе, мій поклін
І дар прийми з руки моєї
(Ставить біля вертепу снопик пшениці)

Князь. Я Ярослав, князь Галича престолу
Ярослав. В дарунок днесь тобі приніс
Лицарства свою юну кров.
Приніс тобі я перли сліз
Многостраждального народу.
Тут припоясаний мій меч,
Він зараз наче спить во гробі
І блеску жде, жде ще стрепен,
Щоби в твоїй подобі
Рознести правди ворогів,
Хто проти правди, той проти Тебе
Бо Ти є правда із віків,
Бо правда сяє вічним блеском,
Щоб не блукали ми в пітьмі.

Князь. Я князь зеленої Волині.
Роман. З поклоном днесь також прийшов
І дар Тобі складаю нині.
А правда є одна — Твоя,

Щоб з вівчарями вся громада
Прославила правду і Твоє ім'я

К о р о л ь. Я Галицький король Данило,
Д а н и л о. Що поборов монгольську силу.
Життя провів у боротьбі
Даю залізний меч Тобі!
(Колядують)

В глибокій долині

В глибокій долині
Сталася новина,
Що Пречиста Діва-Мати
Породила Сина.
Що Пречиста Діва-Мати
Породила Сина.

Мамо ж моя, мамо,
Зажди хоч хвилину,
Най я піду на небеса,
Принесу перину.
Най я піду на небеса,
Принесу перину.

А як породила,
Стала йму співати:
— Люляй, люляй, мій Синочку,
Бо уже йду спати.
— Люляй, люляй, мій Синочку,
Бо уже йду спати.

Ой Сину мій, Сину,
Та Ти ще не годеи,
Бо ще нема три години,
Як Ти ся народив.
Бо ще нема три години,
Як ти ся народив

— Мамо ж моя, мамо,
Чому я не годеи? —
Я сотворив небо й землю,
Ще-м ся не народив...
Я сотворив небо й землю,
Ще-м ся не народив...

Г а л и ч а н и н. На Вкраїні дзвонять дзвони
Линуть степом срібні тони

Ж и д. Вай, вай, вай! Що я бачу, що я чую,
Ще й політику такую?
Чого ж з нею мандрувати —
Напасті собі шукати?
Ліпше в хаті сісти, добре випити, поїсти.

Князь **В о л о д и м и р.** Геть звідси, жиде!

Ж и д. Но, но, но! Чув я, що ви тут казали,
На мого царя Ірода брехали.
Буде Ірод за хвилину,
Схопить вашу він Дитину.
Іроде! Іроде! Слава царю Іроду!

У с і х о р о м. Невірники! Геть звідси!

І р о д. Що це ви всі тут зібрались?
Ви кому тут поклонялись?
Добре, що я тут око своє маю (показує на жида)
Зараз всіх вас покараю!
Що тут робиться таке?

Ж и д. (бігає навколо Ірода, кланяється безперестанку)
Не знаю, не знаю, але чув я від них,
Що в твоєму царстві народився
Цар неба і землі...

І р о д. Мовчать! Мовчать! Я тут цар над царями.
Я володар всього краю. Царя Дитяти не знаю.
І знати не бажаю. Стоража! Стоража!

Всіх їх беріть і в'яжіть, і до ями посадіть.
А мале Дитя в яскині мусите знайти ще нині!
Бо інакше всім вам смерть!

Смерть. О ні, мій любий царю. Я косою їх не вдарю!
Нищила я цей український нарід біля 800 літ!
Особливо їх косила я тепер у 20-30-40-50-х роках!
А мале Дитя в яскині має владу в світі нині.
Буду я йому служити, а тебе я маю вбити.
(Замахується косою. Ірод падає. Вискакує чорт і обіймає Ірода)

Чорт. А тепер ти мій, голубе дорогий, ви всі тут,
Що Різдво святкуєте нині, дурні!
Я вас навчу, як жити. Хіба життя без мене
Хтось може оцінити? Пана людської душі?
Ваш світ є мій. Я пан над панами.
На світі вже давно в законі, що думати рабам:
— Це гріх! (Показує на колядників)
А цю прокляту мислячу породу
Всю до ноги зітерти я б звелів.

Мазепа. Згинь, нечиста сило! (Чорт вибігає).
(Колядники колядують).

Небо і земля нині торжествують
Небо і земля нині торжествують,
Ангели, люди весело празднують!
Христос родився, Бог воплотився.
Ангели співають, царіє витають,
Поклін віддають, пастиріє грають,
«Чудо! Чудо!» — повідають!

Во Віфлеємі весела новина:

Пречиста Діва породила Сина!
Христос родився, Бог воплотився.
Ангели співають, царіє витають,
Поклін віддають, пастиріє грають,
«Чудо! Чудо!» — повідають!

Слово Отчеє взяло на ся тіло:
В темностях земних Сонце засвітило!
Христос родився, Бог воплотився.
Ангели співають, царіє витають,
Поклін віддають, пастиріє грають,
«Чудо! Чудо!» — повідають!

Ангели служать своєму королю
І во вертепі творять Його волю!
Христос родився, Бог воплотився.
Ангели співають, царіє витають,
Поклін віддають, пастиріє грають,
«Чудо! Чудо!» — повідають!

Три славні царі зі Сходу приходять
Ладан і смирну, золото приносять!
Христос родився, Бог воплотився.
Ангели співають, царіє витають,
Поклін віддають, пастиріє грають,
«Чудо! Чудо!» — повідають!

Царю і Богу тоє офірують,
Пастирі людям все розповідують!
Христос родився, Бог воплотився.
Ангели співають, царіє витають,
Поклін віддають, пастиріє грають,
«Чудо! Чудо!» — повідають!

І ми рожденну Богу поклін даймо,
«Слава во вишних» Йому заспіваймо!
Христос родився, Бог воплотився.
Ангели співають, царіє витають,
Поклін віддають, пастиріє грають,
«Чудо! Чудо!» — повідають!

Володимир. Я від князів складаю вам бажання щирі,
Повні правди, усього того, що лиш сам собі
Сьогодні я бажав би. Нехай вам сповняться думки,
Що маєте, бажаю втричі. І жити в щасті всі роки,
Аж поки Бог вас не покличе...

Ярослав. А я скажу вам, шановні батьки, дорогі вчителі!
Ви збудуєте чудову Українську державу, коли з ваших домівок ваші
діти винесуть високу релігійність, слухняність, бажання до чесної
праці, замилювання до порядку і почуття обов'язку перед батька-
ми, перед школою, перед державою!

Коли від народження і до останнього подиху життя у вашій
душі, у вашому серці, у вашій крові з Божого благословення вко-
ріниться ідея, що українська колядка і пісня — це наша органа,
що не має для нас ріднішого, як золотистий Тризуб і синьо-жовта
фана!

1 Ангел. Найвищий час вам, чесні люди, в дорогу далі нам іти,
І вістку радісну нести про віфлеємське світле чудо.
Хай буде ваша хата щастям і радістю багата!

2 Ангел. Щоб хвалили ви Христа, що днесь родився в Віфлеємі,
Щоб кращий час для вас настав, щоб ласку з неба Він вам дав!

1 хлопець. Дай Боже, у мирі й добрі святкувати,
А нарік ще кращих свят вам дочекати!

Дівчина. У щасливій своїй хаті, щоб були ви всі багаті
Щоб лежали на столі паляниці не малі,
І млинці, і пиріжки, і пухнасті пампушки!

2 хлопчик. (посіває). І я посіваю у вашій хатині, веселий день,
Весела новина. Ісус вас вітає — маленька дитина
Вітає і хоче щиро сказати,
Благословення принести до хати!
(Колядують)

Прокидайтеся, люди!

Прокидайтеся, люди, бо вже біла днина,
Бо вже нам си об'явила дивная новина.

Вставайте з постелі, пустіть нас до хати,
Будемо вам українську колядку колядувати.

А ми заколядуєм, ще й будем трохи сидіти,
Господь знає, чи ще нарік будем си видіти.

Ми заколядуєм, та й зараз підемо,
Господь знає, чи ще нарік ми до вас прийдемо.

Ісус народився та й у Віфлеємі —
Зажурився лютий Ірод у Єрусалимі.

Ой колядо свята, ти нам дуже мила,
Породила Мати Божа Господнього Сина.

Ти, Дитинко Божа на пахучім сіні,
Даруй щастя, верни волю, нашій неньці-Україні.

Усі разом

Вінчуємо вас усіх, Христос народився!

Що наш нарід український з ярма визволився.

Ми щасливі, що діждали, за це Бога ми благали:

Нехай наші українці своє ім'я носять,

Нехай носять і голосять по цілому світу,

Нехай славлять Україну на багаті літа...

Після цього усі виходять з хати. Господар і господиня вгощають учасників вертепу різдвяними пряниками і дякують.

XXVI

9 січня — третій день Різдва Христового. У цей день св. Церква святкує Святого Первомученика Стефана.

Незабаром, по Вознесенню Христовім, багато людей почали приймати віру Христову. Багато було бажаючих наслідувати Ісуса Христа. Одні продавали маєтки і гроші давали апостолам, другі роздавали убогим та вдовицям. Але оскільки апостоли були дуже зайняті проповідуванням Христової науки, їм не ставало часу на розділювання заповог. Тому вибрали сімох дияконів, і вони служили бідним. Між тими сімома був найстарший архиєпископ Стефан. Він також мав велику віру і задля того творив багато чуд в ім'я Ісуса Христа. Коли він зачав доводити про правдивість Христової віри, то це дуже не сподобалося іудеям, і вони повстали проти нього. Під час чергової бесіди сповнений Духом Божим, поглянув у небо і сказав: «Отсе я бачу отворене небо і Христа, що сидить по правиці Бога Отця». За те іудеї назвали його богохульником. Виволокли за місто і вкаменували. Перед смертю св. Стефан возніс руки до неба і закликав: »Господи, не пам'ятай їм гріха цього». Це був перший мученик за Христову віру, тому він і називається Святий Первомученик.

У цей день колядування, гостювання, веселість у селі продовжується. Народ продовжує прославляти Господа Ісуса Христа.

Після закінчення коляди браття здавали гроші у церковну касу, а самі розпочинали робити у кожного в себе гостини. Братство складалося переважно зі старих чоловіків, а рік довгий, не кожен міг дожити до наступного Різдва. Тож гостилися і в такий спосіб веселилися, бажаючи один одному здоров'я і довгих років життя та дочекати Різдва Господнього до наступного року.

Гостилися кожної неділі і у святкові дні, щоб укластися до Великого Пасхального посту. Якщо не ставало цих днів, то гостилися навіть у будні дні.

Здавали гроші у церковну касу і хлопці, але не всі. Частину грошей голова церковної ревізійної комісії залишав їм для організації забав (танців, тепер дискотека). Тому після коляди два берези і два касири разом із головою ревізійної комісії вираховували, скільки до пасхального посту є субот, неділь і святкових днів, тобто скільки буде проведено забав. Вони мали бути безплатні для молоді. Музикантам оплачували наперед.

Від Різдва до Йордану в селі вітаються «Христос си рождає». Відповідають «Славимо Його від нині й повік».

Коляда зі звіздою

Дитяча коляда у хаті сільського голови Василя Сопотика

Коляда з козою

Скіглянська коляда з шопкою. Керівник — Петро Волошин. 1930-і роки.

Коляда з шопкою

Різдвяний вертеп

Різдвяний вертеп

Коляда із зіркою та шопкою

Братська коляда

Братська коляда

Братська гостина

XXVII

Свято Господнього найменування завжди припадає на старий Новий рік — 14 січня. Але воно починає святкуватися ще напередодні — 13 січня в поєднанні зі святом Меланії Римлянки, що померла у 439 році.

У Топорівцях це свято починається після обіду 13 січня малими хлопчачками, які ходять по селу із **бичками (дерев'яні фігурки)**. З якого часу започаткований цей звичай, ніхто не знає. Але вважається, що бички — символ життя, продовження роду людського. Якщо в селі є церква, дзвіниця, гарної побудови, розмальовані — це багатство, тому всі жителі цього села також повинні прагнути цього.

Весілля, старости, хлопець і дівка — це є відтворення роду людського, створення молодих сімей у Новому році, народження дітей, а для цього потрібно мати сильну господарку, в якій повинні бути відповідні знаряддя — драбина, бочка, магілвка (знаряддя, за допомогою якого перуть білизну), тачівка (кругла, добре обтесана лата, довжиною 50 см, на кінцях закінчується гарно виробленими ручками. Тачівку використовували у двох випадках: розтачували тісто на пироги, варениці і розгладжували нижню білизну. Сорочку чи портіниці намотували на тачівку і зверху вели магілвкою.

Бджоли — це роїння, символізує розведення худоби. Мед — здоров'я, що символізує оздоровлення: на щастя, на здоров'я та на Новий рік! Бички носять, як правило, в каракулевій старій стоячій шапці. Бички виготовляються з грубих і тонких вербових прутів.

Церква — найголовніша фігурка. Це дерев'яний стержень, який складається із трьох рівномірних ступенів, висотою 16-17 см, внизу квадрат 3,5 на 3,5 см. Нижня ступінь, це кантовий квадрат з уступом у верхню ступінь, яка тонша на 0,5 см і переходить з уступом у верхню, третю ступінь. Верхня ступінь закінчується шпилем. По всьому стержні витесані карби і віконниці. Може бути розмальована.

Дзвіниця — за формою майже як церква, але тонша і менших розмірів.

Весільні гості, весілля — це низанка стержнів із вербового пруття довжиною 8-9 см. Внизу стержні затісують з двох боків, щоб був гострий кінець. Зверху на півсантиметра розколюють і в цей розкол настромлюють кольорову нитку, через п'ять сантиметрів настромлюють наступний стержень. І так до 10-12 штук. У деякі стержні в розкол устромляють коротенькі кольорові смужки тканини або паперу, тобто прикрашають. Це і є весілля. Коли береш за котрийсь зі стержнів, то тягнеться ціла в'язанка.

Старости — з'єднані між собою два стержні, як і на весіллі, але мають інші кольори прикраси.

Парубок і дівка — це знову з'єднані два стержні, лише один стержень у розколі має кілька чорних вовняних волосинок, тобто парубок має вуса, а другий стержень має кольорові ниточки — дівка.

Жид і жидівка — теж два з'єднані стержні, але мають свою прикрасу.

Циган і циганка. Те саме, лише всі прикраси чорні.

Драбина, тачівка, магілвка, праник (За допомогою праника прали на річці на кладці білизну, верені, ткани полотна). Бочка — шматок товстого вербового прута. Обтесаний, діаметром 4 см, висотою 6 см.

Бджоли — багато нарізаних тоненьких прутчиків, довжиною до 1,5-2 см.

Хлопчина входить у хату:

— Славайсу Христу. Прошу на бички.

І дає господарю чи господині шапку. Ті дивляться, перебирають фігурками.

— А це що? — запитує господиня.

— Церква.

— А це що? — Хлопчина відповідає: — Дзвіниця!

Так майже по усіх фігурках. Таким розпитуванням, розхвалюванням, який він гарний і розумний притуплюється пильність хлопчини. Це якраз потрібно господині, щоб якусь фігурку украсти. Тільки украсти, а не взяти. Принцип такий — церкву не вкрадеш, бо вона одна і найбільша. Зразу помітна. Дзвіницю теж. Якщо в хаті є дівчина та ще й на віддані, то перше, що мають украсти, це старостів. Якщо не вдається, або їх уже вкрали, то крадуть кілька весільних гостей. Якщо сім'я бездітна, то обов'язково крадуть парубка і дівку, але найбільше крадуть бджіл. Їх є багато і не дуже помітно. Бджіл кидають на вулики, на худобу, на птицю, щоб цілий рік усе плодилося, роїлося.

За бички платять грішми, горіхами, яблуками.

Хлопчина прямує далі, і, хоч як він пильнує, в кінці залишаються лише основні фігурки. З бичками ходять до вечора.

Традиційно надвечір'ям розпочинається **маланкування**. Колядування з Маланкою пов'язане з старим Новим роком і має дуже давній звичай. З Маланкою ходили ще до прийняття християнства. Стародавні люди ворожили: “Який перший день Нового року, такий буде цілий рік”. То ж того дня справляли всякі забави, гульбища, пиятики та по-різному маскувалися один від одного, щоб того, хто дуже нап'ється, не впізнали.

Св. Іван Златоуст дуже виступав проти цього і осуджував: «Вони думають, що коли перший день цього року проведуть у задовоλλі і радості, то й цілий рік буде такий...». Тому-то й повелось так аж до наших часів, що на Новий рік і за старим стилем, і за новим — люди зустрічають Новий рік у масках, переодягаються, гуляють, веселяться.

До святкування Маланки у селі готуються кілька днів наперед. Це дійство проводять лише хлопці або молоді чоловіки. Організатори цього дійства заздалегідь підшукують хлопців, які готують костюми, маски. Розподіляють ролі, адже в цьому дійстві беруть участь більше десятка дійових осіб: Маланка, її Сестра, Дід, Но-

вий рік, Жид, Смерть, Чорт, Гуцул і Гуцулка, Циган і Циганка, Береза (керівник цього дійства), козаки, музиканти.

Маланка — її роль має виконувати невисокий, круглолиций, симпатичний хлопець. Але на цю роль не завжди є бажані. Справа в тому, хто грає за Маланку, то на Йордан першим має помитися свяченою водою. Якщо цього не зробить, то, за давнім повір'ям, його цілий рік буде переходити вночі щезлий. Маланка одягає довгу спідницю, голову замотує в хустку. Напереді обов'язково має мати фартух. Колись зверху одягала кожух, пізніше була і в куфайці. Одяг поношений.

Сестра Маланки — одягнута трохи краще, але без фартуха.

Дід — чоловік Маланки — обов'язково на голові солом'яний капелюх, одягнений у гачі, заправлені у чоботи, вгорнутий у старий пірваний кожух, у кількох місцях виступає назовні вовна, підперезаний перевеслом, на плечах під кожухом зроблено великий горб. Дід горбатий, з бородою, вусатий і з палицею. Під час танців у хаті, за сценарієм, всі кулаками гупають діда у плечі, у той горб.

Новий рік — молодий високий хлопець, гарно одягнений, зверху на голові перемотаний папером, на якому написано цифри Нового року.

Жид — поверх сорочки піджак без рукавів, на голові ярмурка, приклеєна борідка конусом донизу. Має в руках кошичок або сумку, в яких — здохла курка, клубок запутаних різнокольорових ниток і кілька різнокольорових ганчірок.

Смерть — високий хлопець, одягнений у довгу старомодну сорочку, на обличчі біла із зашкіреними зубами маска, в руках дерев'яна коса.

Чорт — у всьому чорному, на плечах перевернутий догори чорною вовною кожух, підперезаний перевеслом і шнурком, до яких прикріплений хвіст, завернутий догори, на кінці із дзвоником. Оскільки всі люблять ловити чорта за хвіст, то деколи його укріплюють колючим дротом. На голові чорна маска і з різками.

У руках має дерев'яні ріжки, якими може декому потиснути боки, розганяє цікаву дівчачу. Чорт дуже рухливий, енергійний, від цього хвіст трясеться і дзвоник дуже дзеленчить. Зазвуком визначають, по якій вулиці йде Маланка.

Гуцул і Гуцулка — в Гуцула вишита сорочка, випущена поверх гачів чи штанів, підперезаний окрійкою, на плечах киптар, на голові капелюх, затканий пір'ям із когута. Гуцулка у вишитій сорочці, може бути в запасці, на плечах киптар, на голові зав'язана квітчаста хустка.

Циган і Циганка — розмальовані і одягнені під циганів. Циган має зв'язані до купи — стару сапу, надщерблений молоток, старий пильник, кілька металевих прутів, старі ключі. Циганка ходить із колодою старих карт.

Після обіду всі сходяться до тієї хати, де проводяться вечорниці. Там переодягаються. Приходять і дівчата — допомагають переодягатися, розмальовують обличчя хлопцям.

Як тільки темніє, на вулиці виходять Маланки — на одному куті, на другому, великі Маланки, малі. Велика Маланка ходить до дорослих дівчат, мала — до підлітків.

Це мало такий вигляд. Попереду усіх ішов Береза. За ним — Смерть. Чорт бігав — попереду, по боках, ззаду. У принципі, він охоронець цієї ватаги. Його рухи, дзеленчання дзвоника надають свого роду таємничості, бо всі цікаві хочуть знати : хто перебранний за Маланку, Смерть, Жида Чорта? ...

Завдання Маланки та її Сестри колядувати і танцювати у хаті. Але окремі персонажі мають інші завдання. Наприклад, у ніч перед Новим роком і Василієм, як правило, на столі лежать складені один на один три калачі або три хлібини. Коли приходить Маланка, господар ставить калачі на задню лаву і стереже їх. Завдання Діда за всяку ціну викрасти один калач.

Біля печі, як завжди, стояли горшки з їжею, на плиті варилися страви для свята на другий день, особливо у котрій хаті був Василь. Там завжди газдував циган, і якщо в горшках чи на плиті було

щось з їжі, то він теж мав щось поцупити. Але коло печі, як завжди, сиділа господиня і слідкувала за цим.

У кожній хаті біля дверей колись стояла шафа з продуктами. Там зберігали: домашній сир, сметану, сало, олію, деколи і спиртне. Біля шафи під час Маланки сиділа донька господаря. Шафу пильнував Чорт. Він обов'язково мусив щось украсти. Це було сало і спиртне. Отже, одні повинні провадити дійство, другі охороняти, інші викрадати.

Берега приходить на подвір'я, де є дівчина, і запитує господаря, чи дозволяє впустити Маланку. Якщо є згода, всі йдуть під хату і щедрують:

Щедрий вечір, добрий вечір

Щедрий вечір, добрий вечір, Добрим людям на весь вечір! Наша Маланка Дністром брела. З Дністра воду бай носила.	Повій, вітре буйнесенький, Висуши фартух тонесенький. Повій, вітре, сюди-туди, Висуши фартух межи люди.
З Дністра воду бай носила, На камені ноги мила. На камені ноги мила, Тонкий фартух замочила.	Повій, вітре, на болото, Висуши фартух, як золото, Повій, вітре, на дубини, Висуши фартух на дівчині.

Після того, як розпочали щедрувати, в хату першим заходить Жид і підходить до господині:

— Добрий вечір, вуйнинко. Добрий вечір у вашій хаті. Я вас вітаю. Вітаю, радий бачити, я вас знаю!

— Звідки ти мене знаєш? — здивовано каже господиня, дивлячись на свого чоловіка.

— Чуєте, вуйнинко, чуєте (забігає коло неї), я вас знаю не віднині, хоч і не пас з вами свині, чуєте, чуєте?

— Уступися від мене, жиде, бо через тебе нічого не бачу.

Надворі продовжують щедрувати:

Наша Маланка, як штири дошки,
Пустіть до хати гуляти трошки.
Наша Маланка, як штири дуби,
Пустіть до хати — гуляти буде!

Входить Новий рік і посіває:

Сію, сію, посіваю з Новим роком і Василієм вас вітаю!
Сійся-родися, жито-пшениця і всяка пашниця,
На щісте, на здоров'є, на Василя та на Новий рік,
Щоб уродило краще, як торік,
Колопні під стелю, а лен по коліна,
Щоби вас, хрещених, ніколи голова не боліла!
Віншую вас усіх зі щістем, здоров'єм, що-сте
Дочекали Нового року, Василя,
Щоб ви відпровадили ці света у щасті, здоров'ї
Ще краще ніж торік і нарік дочекали!

Входить Маланка.

— Я Маланка-українка! Сію, сію посіваю, всій Україні і вам,
добрі господарі, щастя бажаю. Сію на вас жито, щоб довго вам
жити, ще й пшеницю яру, щоб горя не знали. Сію на вас просо,
щоб добре жилося, сію ще й овес, щоб дружно живрід ваш увесь.

Бере в руки кінці фартуха, ухкає і пускається в танець

Я — Маланка, йду з далеких країв
Через гори й доли,
Через Дністер брела,
Тонкий фартух замочила...

— Слухай, Жиде! А де я був, як ти пас з нею свині, га? — пі-
дійшов господар до Жида, учувши, що той говорить.

— Чуєте, чуєте, я вас, ґаздуню, перепрошую, не сердіться на
мене. Я вам розкажу, яким моє тато були файним ґаздою. Аякже!
Аякже! Чуєте, чуєте! На ціле село. Мали аж дві комори, а в них
було скільки добра, що якби миша зернину знайшла, то би, напев-
но, з розуму зійшла.

Надворі щедрують.

Ой свідки, свідки

Ой свідки, свідки, студено в литки,
Пустіть до хати, будем плясати!

Надворі мороз, плясати не мож,
Пустіть до хати, будем плясати!

— Таже вступися з-перед мене, Жиде, бо нічого не бачу! —
сердиться господиня.

За Маланкою зразу заходить її Сестра.

Я сестра цієї Маланки,
Люблю вечори і ранки,
Люблю щиро Україну,
Наше Покуття
І нашу милу Буковину.
А як музика заграє,
То я весело гуляю! Ух-х-х-х!

Маланка, її Сестра, Новий рік танцюють.

Надворі співають.

Ой чильчику-васильчику

Ой чильчику-васильчику,	А в неділю промикати,
Посію тебе в городчику,	За косу русу затикати,
Буду тебе шанувати,	За косу русу затикати,
Три рази на день поливати.	На службу Божу си збирати.

Входить Дід.

— А я дід, старий рід, прийшов з вами попрощатися, бо за мною біжить смерть з косою. Час мені вмирати!

Вбігає Смерть.

— А я смерть — замашна коса, навіть царів не минаю.

Мені байдуже, чи бідний, чи багатий
Все пожираю, як солону жар,
Я смерть з косою, заберу всіх з собою!

Косить косою попід стелею. До хати заходять усі знадвору.
Грає музика. Усі танцюють. Ніхто не стоїть на місці. Весь час переміщаються.

Танцюючи співають:

Наша Маланка не робоча —
На ній сорочка парубоча.

Наша Маланка господиня —
Їсти зварить ще й накриє.

В неї горшки й миски попід лавицев
Позаростали муравицев...

Жид далі біля господині: (Автор має намір приблизно передати, все те, що відбувалося в хаті. Всього звичайно, тих емоцій, описати неможливо).

— Вай-вай... вуйночко! Вуйночко! Подивіться лише, яка в мене курочка (Витягає з кошика здохлу курку). Вуйночко, ану подивіться, яка сита... Вай-вай!...

— Відійди, Жиде, бо я нічого не бачу через тебе! — жінка рукою різко відштовхує Жида. Та де там!

— Вуйночко! — той гне далі своєї, дує курці у хвіст. — А дивіться, яка жовта, та подивіться вуйно, одне сало. Так годував, так годував, як для себе. Купіть, вуйночко, купіть, не пошкодуєте, дорого не візьму, лише цілого золотого.

— Агій! Іди, вступися з-перед очей, бо я нічого не бачу!

Циган кленцає залізаччям, підходить до плити, бере каструлю, обзирає, чи не треба щось заклепати, оглядає кришки від каструль.

У каструлях щось вариться. Кришки гарячі, печуть у руки. Циган кидає кришками і підходить до господаря.

— Вуєчку! Вуєчку, наш веселий циганський рід здиває всюди. Циганський табір, ох, циганський табір! Вуєчку, купіть у мене сапу. Не хочете сапи — купіть клевець, пильники. Це все згодиться вам у господарці. Беріть, ніколи не пошкодуєте.

До господаря підходить Циганка з картами.

— Вуєчку! Та, вуєчку! Я вам поворожу. Та, вуєчку! Дивіться, ади, я кидаю картами.

Танцюристи співають.

Ой на горі цигани стояли

Ой на горі цигани стояли. (2)

Стояла думала циганочка молода (2).

Один циган не п'є, не гуляє.

Стояла думала циганочка молода.

На циганку скоса поглядає.

Стояла думала циганочка молода.

Дай, циганко, ключі золотії.

Стояла думала циганочка молода.

Хай відкрию коні воронії.

Стояла думала циганочка молода.

Та й поїдемо за синєє море.

Стояла думала циганочка молода.

Господар підходить до танцюристів.

— А хто ви такі, звідки завітали до нашого краю?

— Я козак, що добре на коні скаче! — відповів один.

— Ми козаки із-за Дніпра, з великого Лугу, перемога наша йде за нами і славить нашу тугу, — відповів другий.

— А я гуцул з Жеб'єго, підпеньки мінею. Маю сухі печериці і сушені сушениці. Мінею на кукурудзу, пшеницу, цукор. Гуцулка танцює і співає:

Я гуцулка з Жеб'єго,
З далекого плаю,
Зійшла ниньки з полонени
До вашого краю! Ух-х-х-х!

Гуцул почав говорити співаючи: Ой музики, музиченьки, веселої заграйте. Та заграйте, мої милі, гуцулку, та най собі погуляю з своїм фанов любков.

— Я вже старий і не маю сили — мовив Дід, — але зі своєю Маланкою я би ще станцював гуцулку. Почали співати і грати гуцулку:

Ой гуцули в краю були,
Зрубали ліщину.
Тече річка невеличка
Через Буковину...

— Вуйночко! Вуйночко! Не хочете курочки, то в мене є муліне, чуєте? — провадив своєї Жид. — Муліне! (Курку запахає в кошик і витягає купку зіжмаканих різнокольорових ниток). — Муліне, вуйночко, муліне лиш привіз з Чернівців, новенькі ниточки.

— Яке це муліне, таж вступися, Жиде, з-перед очей, бо через тебе нічого не бачу, — вже зі злості кричала господиня і відштовхувала Жиду. Але де там!

— Вуйночко! Вуйночко! Не хочете муліне, то я маю матерію, си-тець (витягає з кошика всяке ганчір'я. І так весь час до кінця дійства).

Чорт уже побував на печі, на ліжку, під столом, вибіг надвір
«для порядку», знову забіг до хати. По хаті бігає Дід. Його гупа-
ють по горбі кулаками. Маланка все викрикує: — Діду, де ти? Діду!
Мене дуже сіпають, мене б'ють!

Музику і коломийки перериває Береза.

Годі, хлопці, танцювати,
Пора і честь знати,
Нам ще цього вечора
Не в одну хату треба завітати.

Усі колядують:

Попова кобила, декове лоше

Попова кобила, декове лоше,
Скидайте, господарі, Маланці гроші.
Давайте, давайте, що маєте дати,
Якщо не даєте, то вигоніт з хати.

Надворі мороз, плясати не мож,
А в хаті душно, плясати скушно.

Дякуємо вам, хлопці, що загостили до нашої хати і вважали
мою доньку

Тоді всі виходять з хати. Береза бере від господаря плату.
Господиня кидається до горшків.

— Ой лишенько, половину голубців забрали! — То все через
того Жида, шлях би його трафив! Ніц через нього не бачила і го-
лубці втратила.

Господар — за стіл.

— Ого! Одного калача немає. І коли ж це сталося? — Та ж я
стеріг, так стеріг! Але та клята Циганка не давала мені спокою!

Дочка кинулася до шафи: — Йой! Солонини і горілки немає.

Господиня: — А ти куди, Марусю, дивилася?

Дочка: — Туди, ненько, куди й ви. Козаки потягнули мене до танцю...

Господар сплеснув у долоні: — Та я ще й десять грейцарів дав. Ого! Вже я більше Маланку не пущу до хати. Ой, не пущу!

Господиня: — Ага! Так само ти того року говорив...

Маланки щедрують переважно до дванадцятої години, до настання Нового року. Потім усі йдуть до тих хатів, де вони збиралися. Там гостюють, щедрують, танцюють.

Сучасна Маланка

14 січня Новий рік за старим стилем. У цей день поєднуються кілька свят: — **Найменування і хрещення Господнє та свято Святого Василя Великого.**

Найменування Господнє, обрізання — це священнодійства старозавітної Церкви, що було прообразом християнського таїнства Святого Хрещення, яке відбувалося у жидів над восьмиденним народженням хлопчиком.

В ізраїльському народі обрізання стало законом від Авраама. Воно мало для жидів велике значення тому, що було символом їхнього союзу з Богом.

Ісус Христос, який по плоті із роду Авраама, був також обрізаний у цей день — восьмий день від свого народження, і названий Ісусом, як предвістив Діві Марії Архангел Гавриїл.

Оскільки в цей день Ісусові робили обрізання, то колись у цей день у селі нічого не різали ножом, хоч це не мало ніякого відношення до святкування.

Свято обрізання і найменування Господнє святкується на Новий рік — 1 січня за старим стилем. Служба Божа в цей день відбувається на честь цих подій і в пам'ять про Святого Василя Великого.

Василій Великий, архієпископ Кесарії Каппадокійської, народився близько 329 року по Різду Христовому в Кесарії у сім'ї багатих і благочестивих батьків.

У дитинстві виховувався у своїй бабусі, Святої Мокрини. Знання про Бога одержав з раннього дитинства. Навчався в училищі, де був великим філософом-риториком. Потім навчався в Афінах.

Василій проповідував слово Боже. Написав молитву (літургію) для служіння в Церкві. Будучи архипастирем, активно підтримував чернецтво. Розробив для них правила устою, які використовуються до сьогодні.

На Новий Рік теж відкривається небо.

На Новий рік зранку хлопчак ходять по хатах **посівати зерном**, що символізує життя на землі, а також пов'язується зі святом Василя Великого — покровителем землеробства. Усі господарі бажають, щоб на старий Новий рік першим у хату зайшов сівачок, як такий, що

приносить до хати щастя на увесь рік. У невеликій торбинці кожний посівач має суміш зерна: жита, пшениці, вівса, ячменю...

Посівальник заходить у хату і посіває по хаті, по господарях, по дітях, на стіл, під стіл:

Сію, сію, посіваю, з Новим роком і Василям вітаю!
Сійся, родися, жито-пшениця і всяка пашниця,
На щісте, на здоров'я та на Новий рік!
Щоб уродило ще краще, як торік, —
Колопні до стелі, а лен по коліна,
Щоби вас, хрещених, ніколи голова не боліла.
Віншую вас зі щістем, здоров'єм, що-сте
Дочекали Нового року, Василя, аби-сте
Відсвяткували якнайкраще, якнайвеселіше
І нарік дочекали...

Колись посівальникам платили горіхами, яблуками, тепер грішми. Після посівальників усе зерно змітають і кидають птиці, щоб зміцнювала свій організм і ліпше неслася.

Після відправи у церкві чоловіки із жінками шукають Василів, поздоровляють їх. Ті запрошують у гості. Колись гості, як заходили до Василів, то віншували такими словами:

Віншую всіх вас нині, добрі люди,
З Василям Великим і Новим роком!
Святим Рождеством з Ісусом Христом!
Нехай добро і щастя між вами буде,
Нехай цієї днини, кожної хвилини
Бог благословляє вас, а хвороби, журба, смуток
І провини — хай все це згине!
То ж будьте ви всі здорові разом з діточками,
Нехай горя й смутку не буде між вами.
Худібка і пчілка хай вам си плекає,

Посівальники

А вогонь, війни, муки, біди нехай вас обминають,
То ж будьте ще раз здорові,
Ваші батьки, сусіди, знайомі,
Вся ваша фамілія, вся ваша родина!
Хай вам си зродить жито-пшениця,
Всякого зілля і всяка пашниця!
Нехай Бог на землі вам мир,
Злагоду, щісте і долю дарує,
А по смерті в небі вінець готує!
Віншуємо вас із щістем, здоров'ям,
Радістю, що нині цього дня Василія
І Нового року дочекалися!
Гарно й з добром щоб відсвяткували,
Щоб здоровіші, щасливіші і багатші були,
На другий рік цього свята, цієї днини
Дочекалися! Христос си рождає!

— Славимо Його! Славимо Його! Славимо Його! — тричі відповідали господарі після такого гарного привітання і зразу запрошували за стіл, де вже чекали наїдки і напитки.

XXVIII

На початку Різдвяних свят у колядках співається:

А третій же празник — Свята Водохреща
Радуйся! Ой радуйся, земле, Син Божий Народився!

19 січня — Свято Хрещення Господнє або Богоявлення.
У Топорівцях це свято називають **Йордан**.

Йордан починають святкувати 18 січня — другим Святим Вечором. Знову ж таки підготовка до другого Святого Вечора починається вдосвіта. Так само готують дванадцять пісних страв. Старші люди цілий день постять.

Від XI століття прийшов до нас звичай у нашій церкві святити воду два рази — перед Святим Вечором і в день свята. Причину подвійного водосвяття пояснюють у той спосіб, що водосвяття в Надвечір'я вважається символом колишнього хрещення оглашених (людзей, які переходять із язичної віри у християнську), а водосвяття в день свята відбувається у пам'ять про Христове хрещення в ріці Йордан. Тому перше водосвяття, як правило, виконується у передсінку церкви, де колись хрестили оглашених, а водосвяття в день празника буває на ріках, при джерелах чи криницях, але поза церквою. Не знаю, чи всі знають, що людям, які не хрещені, забороняється йти до церкви, це є свого роду гріхом. Якщо ви бажаєте охреститися, маєте право зайти тільки до передсінку церкви. Ще раз нагадую, що такі люди називаються оглашенні, про них священник оголошує, що вони виявили бажання охреститися.

Ранком люди йдуть до церкви, де відправляється служба Божа, після великої молитви в передсінку церкви святять воду. Святити воду йдуть переважно чоловіки і старші жінки з дітьми. Господині в цей час готують Святий Вечерю.

Газда приносить додому освячену воду, робить із колосків та цілющих трав, зірваних на Івана Купала і висушених, віничок, кропить освяченою водою всі кімнати, сени, подвір'я, господарські приміщення, худобу, пасіку. Якщо є на подвір'ї криниця, то зливає частину освяченої води в криницю, щоб там була вся вода освячена.

Господиня у цей час ліпить із воску хрестики і приліплює на всіх одвірках над дверима, на образах, на сволоках. У такий спосіб іде очищення оселі від усякої нечистої сили. У селі існує повір'я, що нечиста сила дуже боїться свяченої води.

У селі цілий день не ходять по сусідах, по інших хатах, бо будете отак ходити без причини цілий рік, не можна нічого їсти з кастрюль, казанів, у яких варяться страви на Святий Вечір. Хто цього не дотримується, то ціле літо в городі кури будуть дзьобати огірки, помідори та інші овочі. У цей день, борони Боже, оббивати зі

стріх, дахів льодяні борульки, бо ціле літо будеш оббивати пальці ніг до груди на дорозі.

У цей день добре, щоб першим до хати ввійшов чоловік, щоб щасливим був рік. Треба ще, щоб швидко сів на лаву, аби кури квоктали і квочки сідали на яйця.

Коли вже сонце хилиться до заходу, ґазда вносить до хати оберемок сіна. Частину стелять на стіл, а решту під стіл. Добре, якщо в хаті є малі діти, якщо немає, то кличуть сусідських. Діти залазять під стіл, сідають у сіно і кудкудачать: «Кудкудак! Кудкудак! Знесла курка яйце, як кулак, як кулак!» Це щоб скоро, вже після Йордану, кури неслися, та ще й добре неслися — цілий рік. Потім блеють, кувікають, щоб скоро вівці окотилися, свиноматки опоросилися. Щоб були здорові ягнята, поросята...

Посередині стола кладуть калачі, біля них ставлять трійницю зі свічками, під скатерть знову кладуть у чотирьох кутах по зубкові часнику від злих духів. На стіл накладають дванадцять пісних страв. Як тільки зійшла вечірня зоря, вся сім'я сідає за стіл. Ґазда засвічує трійницю. Усі моляться, після господар усіх віншує:

— Віншую вас усіх зі щістем, здоров'єм, що-сти дочекали цього Святого Вечора, Йордану, що-сте дочекали Різдва Івана Хреститиля, аби-сте так дочекали якнайкраще, якнайвеселіше ці света відпровадити і нарік дочекати.

Після цього ґазда п'є свячену воду із кварти чотири рази навхрест, якщо є в хаті старші родичі, то передає квартиру їм, якщо немає, то передає жінці, а та дітям. Усі п'ють воду із кварти навхрест. Потім вечеряють. Страви їдять у такому порядку, як і на перший Святий Вечір.

Як і на перші свята, щедрування розпочинають маленькі діти «Ой на ставку на Йорданку...». Старші щедрувальники:

Щедрі, щедрі, щедрівочка

Щедрі, щедрі, щедрівочка —
Прилетіла ластівочка,
Сіла собі я в віконце
Та й зачала щебетати,
Господаря викликати:
— Вийди, вийди, господарю,
Впережиси, до корівок подивиси —
Всі коровки си потелили,
Всі овечки си покотили,
А всі бджоли си пороїли,
В чисте поле полетіли ...

Інші щедрують таку колядку:

Ой чи є, чи нема

Ой чи є, чи нема	А у тій церковці
Пан господар вдома?	Три престоли стоять.
Щедрий вечір, добрий вечір,	Щедрий вечір, добрий вечір,
Пан господар вдома.	Три престоли стоять.
А я знаю, що нема	А на першім, бай, престоли
Бо поїхав до Львова,	Сам Господь Бог сидить.
Щедрий вечір, добрий вечір,	Щедрий вечір, добрий вечір,
Бо поїхав до Львова.	Сам Господь Бог сидить.
Купувати камінцю,	А на другім, бай, престоли
Будувати церковцю.	Матір Божа сидить.
Щедрий вечір, добрий вечір,	Щедрий вечір, добрий вечір,
Будувати церковцю.	Матір Божа сидить.

А на третім, бай, престолі
Сам Ісус Христос сидить.
Щедрий вечір, добрий вечір,
Сам Ісус Христос сидить.

А на цьому добрім слові
Та й бувайте здорові.
Щедрий вечір, добрий вечір,
Та й бувайте здорові!

Старші хлопці в цей вечір колядують: «Нова радість стала» або «Добрий вечір, господарю». Цього вечора коляда у Топорівцях закінчується.

На другий день удосвіта всі йдуть до церкви на Йордан, на водосвяття.

Чому святкуємо Йордан?

Ісус хрестився у Йордані, коли йому виповнилося тридцять років. Іван Хреститель, побачивши, що до нього наближається Ісус, промовив:

— Оце Агнецъ Божий, що на Себе гріх світу бере! Це Той, що про Нього казав я: «За мною йде муж, що передо мною Він був, бо був перше, ніж я. І не знав я Його, та для того прийшов я, хрестивши водою, щоб Ізраїлеві Він з'явився».

І свідчив Іван, промовляючи:» Бачив я Духа, що сховався, як голуб, із неба, та зостався на Ньому. І не знав я Його, але Той, хто хрестити водою послав мене, мені оповів: «Над ким Духа побачиш, що сходить і зостається на Ньому, — це Той, хто хреститься Духом Святим. І я бачив, і засвідчив, що Він — Божий Син. (Іван, 1, 29-34).

«І охрестившись Ісус, зараз вийшов з води. І ось небо розкрилося, і побачив Іван Хреститель Духа Божого, що спускався з неба, як голуб, і сховався на Ісуса. І ось голос почувся із неба: «Це Син Мій Улюблений, що Його Я вподобав!» (Матвій, 3, 16-17).

Ця подія показала, що Бог єдиний у трьох особах: Бог Отець, Бог Син і Бог Дух Святий. З того часу і пішло по світу — Пресвята Трійця.

Празник 19 січня називається празником Хрещення Господа і Богоявлення. Бо при Хрещенні Христа Спасителя було з'явлення

Пресвятої Трійці, а також особливо урочисте з'явлення Божества Спасителя, який всенародно розпочав Своє відкрите служіння в ім'я визволення світу. Божество Спасителя явлено було при хрещенні Його і народу, і Хрестителю. У цей день втретє на Різдвяні Свята відкривається небо.

У день Водохрещі, Йордану, Богоявлення, після божественної літургії, в пам'ять про хрещення Ісуса Христа у Йордані, в церкві колядують йорданські колядки, а потім церква проводить велике освячення води на річках, озерах, джерелах, колодязях.

Ой лелія, лелія

Ой лелія, лелія, породила Діва Сина Діва Марія,
Ой лелія, лелія, та не мала де скупати Діва Марія.

Ой лелія, лелія, в Йордані вода чиста,
Там скупала Мати Сина Діва Марія.
Ой лелія, лелія, та не мала пеленочок Діва Марія.

Ой лелія, лелія, на престолі є платочки,
Будуть гарні пеленочки Ісусу Христу.
Ой лелія, лелія, та не мала вповивочки Діва Марія.

Ой лелія, лелія, в священика пояс гарний,
Буде вповивач добрий Ісусу Христу.
Ой лелія, лелія, та не мала колисочки Діва Марія.

Ой лелія, лелія, у церковці ліхтарочки,
Будуть гарні колисочки Ісусу Христу.
Ой лелія, лелія, та не мала чим світити Діва Марія.

Ой лелія, лелія, з снігу свічку ізсукала —
Україну звеселяла Діва Марія...

Сонце світить з гір Ливану

Сонце світить з гір Ливану,
Сяє золотом в каплях рос,
Йде Хреститиць до Йордану
До Предтечі Спас Христос.

Озвався з неба голос:
«Се Мій любий серцю Син!»
А Іван склотивсь, мов колос,
Мов за ясным світлом дим.

Приспів:
Грай пісню, Йордане,
Радуйся, Іване, Предтеча Христа.

Приспів:
Грай пісню, Йордане,
Радуйся, Іване, Предтеча Христа.

У Йорданських хвилях чистих
Привітав Іван Христа,
Світлом променів сріблястих
Блисла з облаків дуга.

Поклонімся й ми Христові
В сім святім величнім дні,
Він з безмежної любови
Охрестивсь, щоб нас спасти.

Приспів.

Приспів.

Спи, Ісусе, спи

Спи, Ісусе, спи, спатоньки ходи.
Я Тебе му коликати,
Пісеньками присипляти:
Спи, Ісусе, спи, маленький,
Спи, серденько, спи!

Спи, Убогий, спи, рученьки злоти.
Йосифа ще не видати,
Несе хлібця Тобі дати:
Спи, Ісусе, спи, маленький,
Спи, Ісусе, спи!

Спи, Лелійко, спи, голівку схили.
Тут на рученьки Марії,
Бач, вона Тебе леліє:
Спи, Ісусе, спи, маленький,
Спи, Ісусе, спи!

Спи, Терпіне, спи, очки зажмури,
Не питай, що колись буде,
Що зготовлять Тобі хрест люди:
Спи, Ісусе, спи, маленький,
Спи, Ісусе, спи!

Спи, Ісусе, спи, серце отвори.
Най при Тобі спочивають,
Тут на землі, а там в раю:
Спи, Ісусе, спи, маленький,
Спи, серденько, спи!

У Топорівцях, наприклад, бували випадки, коли воду святили на ставку біля млина, на річці Тополівка, про що свідчать окремі фотографії, але більшістю воду освячують у бочках біля церкви.

Коли священик кінчає святити воду, біля бочки товпляться колишні Маланки. Появляються крики:

— Ану, Маланки, вступіться! Чого обступили бочку? Дайте людям пройти. Куди пхаєте руки? Таж цю воду мають пити люди!

Звичайно, це звучить у жартівливому тоні. Бо ті, що кричать, теж у свій час були Маланками і теж першими вмивалися свяченою водою.

Коли святять воду і є біля хреста трохи соломи, жінки стараються украсти кілька соломин і ставлять у гнізда, щоб квочки скоро сідали і вже у Пилипівку добре неслися кури. А, якщо зняти з хреста гілочку ялини і прикласти до ніг, то не будуть боліти.

Набравши свяченої води у посудину, люди йшли додому. Сідаючи за стіл, знову усі пили по черзі свячену воду.

Після обіду священик розпочинає освячувати хати. Його супроводжують дяк і паламар. Дяк носить у посудині свячену воду, а паламар ходить із дзвінком і весь час дзвонить. По цьому звуку люди визначають, де ходить священик, і якщо наближається до хати, то господар виходить навпроти до воріт із запаленою трійницею. Цим жестом господар символізує, що його обійстя раде таким гостям і запрошують їх до хати на освячення. Як правило, священик проводить освячення хат кілька днів.

*Водосвяття на р. Тополівка,
біля обійстя Олексія Грищука. 1938 р.*

*Водосвяття на р. Тополівка,
біля обійстя Олексія Грищука. 1941 р.*

*Водосвяття біля церкви.
2000 рік*

XXIX

12 лютого святкують **празник Трьох Святих**. Це є три великі і дуже визначні ієрархи, учителі, проповідники і Отці Східної Церкви: св. Василій Великий, св. Григорій Богослов і св. Іван Золотоустий. Ці три ієрархи-святителі — це велетні віри, духа, святости й науки. Усі три вони жили у четвертому столітті — золотому віці християнської віри.

XXX

15 лютого празник **Господнього Стрітєння**. Різдвяний круг свят завершується празником Господнього Стрітєння, що його святкуємо 15 лютого, сорокового дня по Христовому Різдві. До цього дня всі віруючі віталися «Христос рождається!». Їм відповідали «Воістину народився!» Від цього дня вітаються, як завжди «Слава Ісусу Христу!», «Славайсу Христу!», відповідають «Навіки Слава Богу!»

Згідно із законом Мойсеєвим, кожна жінка 40 днів після родів не мала права заходити до храму. Тому що в цей період проходило очищення. Після цього часу Пречиста Діва Марія прийшла до храму із Божим Дитятком і принесла у жертву очищення двох горлиць. У храмі відбулася стріча Божого Дитяти і Його Пречистої Матері з праведним Симеоном, якому було відкрито Св. Духом, що не помре, поки не побачить Христа Господа. Узнявши Дитятко на руки, Симеон упізнав у ньому Месію і прегарною молитвою подякував Господу Богу за таку ласку, що його очі побачили обіцяного Спасителя.

Священик і по сьогодні у Вечірній відправі за кожним разом завершує молитвою Симеона «Нині відпускаєш». Свято Стрітєння святкують зі свічками. За легендою, світло свічок — це символ правдивого Божого світла, що ним є сам Господь наш Ісус Христос.

Після ранішньої відправи у церкві святять воду і свічки. Освячена вода і свічки називають стрітенськими. Стрітенською

водою, як і йорданською, кроплять худобу, коли вперше навесні виганяють на пасовище. Стрітенською водою матері кроплять своїх синів, коли тих проводжають на службу до армії. Нею кроплять від вроків, від окремих захворювань. Стрітенські свічки запалюють, коли деякі жінки не можуть розродитися, коли сильно гримить і блискає, коли очевидна загроза градобою.

У селі ще говорять, що на Стрітіння зустрічається зима із весною. Якщо у цей день дуже холодно, то зимі скоро буде кінець. Якщо тепло, гріє сонце, капає зі стріхи, то весни ще скоро не буде, а лютий ще не одного запитається, чи він добре обутий.

Уповідують, що колись січовики на своїх фестинах демонстрували сценку — Стрітіння.

У січовика-хлопця голова вверху обмотана папером, на якому написано «Новий рік», і дівчина-січовичка у віночку на голові, у вишитій сорочці — Весна, вели попід руки стару бабу у пірванім кожусі, пірваній хустці на голові. З-під хустки виглядало сиве волосся (повісмо). Це була Зима. Зима весь час спотикалася падала, але її підтримували Новий рік і Весна. Весна була дуже рада, весь час сміялася. За ними ішов старий чоловік у довгому кожусі, з білою бородою, і ніс горшок із льодом. Це був Морозенко.

Розказують ще й таке, що на Стрітіння ведмідь вилазить зі свого барлогу і дивиться: якщо надворі дуже холодно, то розкидає барліг, значить, скоро буде весна. Якщо тепло, то ще натягує хмизу, сухої трави, щоб було тепліше, — отже, ще буде зима.

У селі давно ходила легенда, що колись жила сім'я, яким прозивалися Ведмеді. Так само жив собі збитошник Савка Мохорук. У ніч перед Стрітінням Савка організував компанію, які цьому сімейству заклали вікна, двері лабузом (кукурудзиння), соняшничинням, сухим хмизом. Вранці ті пробудилися, щоб погодувати худобу, бо мали намір піти до церкви, а в хаті темно та й темно. Нарешті один із зятів підійшов до вікна і зрозумів, чому у хаті темно. Якось їм удалось відкрити вікно і вилізти надвір. Савка у цей час зібрав сусідів, цікавих жіночок і провадив:

— Ось побачите! Зараз побачите! Якщо Ведмеді будуть розкидати свій барліг, то скоро буде весна. А якщо... якщо, — тут Савка вмовк, бо зяті господаря вилізли через вікно надвір і все зрозуміли. Кинулися за Савкою, але за тим лише слід простиг.

XXXI

Сьомого квітня кожного року святкується празник **Благовіщення Пресвятої Богородиці**. В цей день Архангел Гавриїл благовістив Діві Марії про її непорочне зачаття.

«Архангельським голосом кличемо до Тебе, Пречиста: »Сьогodні початок нашого спасіння і явління відвічного таїнства: Син Божий стає Сином Діви» (Тропар празника).

Ось таким похвальним співом наша церква вітає празник Благовіщення Пресвятої Богородиці, називаючи його початком нашого спасіння. І слушно, бо цей празник належить до найважливіших празників нашого церковного року.

Благовіщення дає початок цілому ряду великих таїнств із життя Ісуса Христа і Його Пресвятої Матері. Празник Благовіщення належить не тільки до дванадцяти великих празників нашої Церкви, але його служба правиться навіть тоді, коли він припадає на Шуткову Неділю, Велику П'ятницю чи Христове Воскресіння.

Таїнство Благовіщення має превелике значення, бо від нього починається Новий Заповіт, починається наше спасіння. На благу вість Архангела Гавриїла про втілення Божого Сина людство чекало довгі-довгі тисячоліття. На ту благу вість чекало небо, чекала земля, чекали душі праведних у пеклі. З цим днем виконалася Божа обітниця післати Спасителя, бо цього дня «І слово сталося тілом, і перебувало між нами» (Іван, 1, 14).

Після Благовіщення жителі села приступали до обробітку своїх полів. Вважалося, що Господь Бог уже благословив землю і вона може приймати новий засів. Якщо була тепла погода, у давні часи селяни зразу виїжджали на свій помірок, розстеляли на землі

витканий новий рушник, клали на нього три хлібини, вклякнувши до сходу сонця, починали молитися:

— Господи Боже наш, що на початку Твоєї Творчості створив небо і землю! Небо Ти прикрасив світилами, щоб вони освітлювали землю, і через них, щоб пробуджувався подив до Тебе, Єдиного Творця і Владики всього творіння, землю ж Ти прикрасив рослинами і травою, і розмаїттям полів, засіяних кожне окремим родом насіння. Ти всю її прибрав красою квітів і поблагословив. І нині, Владико, Ти зі святої Твоєї оселі милостиво схили Свої очі на цю ниву і ще раз благослови її, і збережи неушкодженою від усякого чаклування і ворожіння, всякого зла, від недоброї цікавості і підступів злих людей, дай їй у свій час приносити плоди, сповнені благословення Твого.

Віджени від неї всякого звіра, гусінь і мух, іржу, спеку й засуху, великі вітри, затяжні дощі та град, які приносять шкоду. Бо святе і прославлене, і величне ім'я Твоє Отця і Сина, і Святого Духа нині і повсякчас, і навіки. Амінь!

Після цього дехто нахилився до землі і промовляв:

— Свята земlichко, дорога моя Земле! Ти мені найрідніша на цім світі, наймиліша, бо ти наша годувальниця. Я тебе буду орати, засівати, обробляти, збирати твої плоди, молотити, молоти і з Божою поміччю споживати, на щісте, на здоров'є всієї моєї родини.

Після цього розкладав плуг, колісницю, потримавши в руках віжки, відкладав їх і знову падав на коліна:

— Господи Боже, Отче наш, що сказав нашому прабатькові: «В поті чола твого будеш їсти хліб свій!» Тож скоряюся волі Твоїй святій, з молитвою на устах прокладаю першу цьогогорічну борозну, то ж допоможи мені і благослови мою працю, нехай моя нива приумножиться врожаєм моїм рідним і мені, Господи, на пожиток, а Тобі на славу. Амінь! Після цього починав орати.

За радянських часів, звичайно, такого шанобливого ставлення до землі не було. На зміну коням прийшла техніка, якою розорали межі. Все усуспільнили. Оранку переважно проводили зяблеву,

тобто восени. Навесні, як тільки піднімалася температура надворі, зразу приступали до посівної. Були роки, коли засівали задовго до Благовіщення. Посіви мерзнули, знову пересівали. Завжди чогось спішили якнайшвидше провести весняно-польові роботи. Звичайно, в окремі роки від ранніх посівів збирали великі врожаї зернових та інших сільськогосподарських культур. Від примінення техніки, передових технологій вирощування та внесення мінеральних добрив урожайність наших полів набагато зроста.

Після здобуття незалежності нашою державою колгоспи розпалися, техніку знищили. До обробітку землі приступили кіньми. Як виявилось, більшість уже не захотіли так тяжко працювати на землі. Земля почала заростати бур'янами. Поля запустіли.

XXXII

За 7 тижнів до Великодня розпочинається **Великий піст**. Він триває 40 днів плюс Страсний тиждень. Неділі митаря, фарисея, блудного сина, м'ясопусна і сиропусна — підготовчі до Великого посту. Перший тиждень Великого посту відрізняється особливою строгістю, а Богослужіння — особливою тривалістю. У переддень Великого посту віруючі їдять м'ясо, яйця, молоко та молочні продукти. Потім це все їсти не можна. Були випадки, коли віруючі після вечері полоскали рот водою, щоб у роті не залишилося нічого скоромного. Постійно під час Великого посту віруючим дозволяється їсти тільки рослинні страви або продукти рослинного виробництва. Тобто все пісне. Основними продуктами харчування колись були картопля, фасолі, капуста, помашені олією, і кулеша. Тільки в окремі дні владики дозволяли хворим, старим і немічним вживати молоко.

Великим гріхом вважалося їсти м'ясо, танцювати, співати.

Далі йдуть рухомі свята — Неділі: митаря і фарисея, блудного сина, м'ясопусна, сиропусна і Вербна (шуткова).

XXXIII

Вербна Неділя святкується за тиждень до Великодня. Пов'язують це свято із Божою місією нашого Господа Бога, який завершив на землі два величні акти: воскресіння Лазаря і триумфальний в'їзд до Єрусалиму. Ці дві події, свідками яких були великі маси людей, давали ясне й переконливе свідчення про Христове месіанське післанництво та Його божество. Наслідком цих двох світлих подій стала дорога до останнього акту драми Христового життя — Його мук і смерті. Вербна Неділя теж належить до дванадцяти найбільших свят церковного року.

Коли Христос в'їжджав у Єрусалим на ослі, Його зустрічали майже всі жителі Єрусалима і навколишніх поселень, тримаючи в руках пальмові або оливкові галузки. Вони співали гімни і псалми, які стало кінчатися окликами: «Благословен, що йде в ім'я Господнє!» Ці галузки вони стелили Йому цілу дорогу.

Цим триумфальним в'їздом Ісус дав ясний доказ своєї сили і слави. Він показав прилюдно, що Він не тільки пан живої і мертвої природи, але й пан людських сердець.

У зв'язку з тим, що в нашій країні немає пальмового чи оливкового віття, використовують прадавній звичай вживати гілки лози чи верби, бо вони навесні найшвидше розвиваються.

Колись єпархіальний уряд у Топорівцях заготовляв вербові лози у навколишніх луках і в часі утрени по Євангелію на п'ятдесятому псалмі роздавали освячені вербові пруті всім віруючим. Тепер уже лугів нема, то віруючі приходять до церкви зі своїми заготовленими вербовими прутами. В церкві їх освячують. Ідучи додому, по дорозі всіх зустрічних і вдома кожного вдаряють легенько по плечах освяченою лозою, кажучи: «Шутка б'є, не я б'ю, за тиждень Великдень!»

Освяченої лози ніхто ніколи не нищив, а ставили її, як правило, за образ. Нею благословили худобу навесні, коли перший раз виганяли на пасовисько, обходили навколо обійстя, щоб очистити

від нечистої сили, шутку палили над хворим, особливо від пере-
ляку або від вроків, освячену лозу кидали у вогонь у плиті, щоб
вернула відьма молоко, яке забрала у корови.

Освяченою лозою, змоченою у йорданській воді, кропили і
проводжали чоловіків на війну, молодих хлопців чи чоловіків до
війська.

XXXIV

За тиждень до Великодня починаються страсні дні, і цей тиж-
день зветься **Страсним**. Таку назву має тому, що він присвячений
споминам про останні дні земного життя Спасителя: Його страж-
дань, хресної дороги і поховання. Майже кожного дня в церкві
йде відправа.

Середа — чорний день, бо в цей день Юда зрадив Ісуса. Ще
в дні Великого посту і кожний день Страсного тижня віруючі у
церкві співають:

Сину мій, Ісусе

Сину мій, Ісусе, куди від мене йдеш?
А як Ти у неділю празникувати будеш?
В неділю буду, мамо, як цар си величать,
Мені дорогу вербну всі будуть устелять.

Ой Сину мій, Ісусе, куди від мене йдеш?
А як Ти в понеділок празникувати будеш?
У понеділок, мамо, зі мною самота —
Обступлять злії люди Твого Сина Христа.

Синочку мій рідненький, куди від мене йдеш?
А як Ти у вівторок празникувати будеш?
У вівторок буду вчити добра усіх людей,
До неба отворений путь ясний і святий.

Синочку дороженький, куди від мене йдеш?
А як Ти у середу празникувати будеш?
У середу почнеться мій самий страшний час,
Бо в середу мня Юда мучителям продасть.

Ой Сину мій, Ісусе, куди від мене йдеш?
Скажи, як у четвер ти празникувати будеш?
В четвер усе си зробит, як хоче того Бог Отець,
Я на вечері тайній вже жертвенний Агнець ...

Ой Сину мій, Ісусе, куди від мене йдеш?
А як Ти у п'ятницю празникувати будеш?
У п'ятницю я буду розп'ятий на хресті,
То буде так угодню Небесному Отцю.

Ой Сину мій, Ісусе, куди від мене йдеш?
А як Ти у суботу празникувати будеш?
В суботу ще не вернусь, хоч біль си верне з ран,
Я буду, як зерно, що сіється на лан.

Ой Сину мій, Ісусе, куди від мене йдеш?
А як Ти у день Пасхи празникувати будеш?
Воскресну, мамо, з мертвих. Життя по смерті дам,
Хто буде йти за мною, на небо візьму сам.

Цим Днем Великим, мамо, возрадується світ.
Ти будеш біля мене до безкінченних літ

Ой там, на горі, Спаситель ходив

Ой там, на горі, Спаситель ходив.
Алелуя. Спаситель ходив,
Райський сад садив.
Господи, помилуй!

Райський сад садив, три рази полив.
Алелуя. Три рази полив,
Райський сад зацвів.
Господи, помилуй!

Жорстокі вітри зірвали квітки.
Алелуя. Зірвані квітки
Марно зів'яли.
Господи, помилуй!

Спаситель сказав: — Не журіться ви.
Алелуя — Квіти лелії
Біло зацвітуть.
Господи, помилуй!

Їх ви зірвете вінок сплетете.
Алелуя. Розп'яття моє
Вінком вберете.
Господи, помилуй!

А з мого ребра тече кров-вода.
Алелуя. Весь народ скуплю,
З собою візьму.
Господи, помилуй!

Страдальня мати

Страдальня мати під хрестом стояла,
Стояла, ридала, в сльозах промовляла:
— Ой Сину, Сину, за яку провину
Переносиш нині тяженьку годину на Хресті?

Я Тебе купала гіркими сльозами,
Як малим ховала перед ворогами.

А нині плачу, бо Тебе вже трачу,
Вже тя, милий Сину, більше не побачу, Сину мій!

Ти жертвувавсь всіх людей спасати,
За то діждався невинно вмирати.
За світ лукавий, злобний і неправий,
Що сповнив на Тобі засуд кривавий на Хресті!

Моя підпоро, мій Ти світе ясний,
Гаснеш заскоро, в'янеш передчасно.
А що ж зі мною стане, сиротою?
Я сама на світі, як билина, стою під Хрестом!

Мій Боже милий, усердно тя молю:
Додай мені сили у нещаснім болю.
Тебе благаю, як сама лиш знаю,
І Тобі днесь Сина мого доручаю на Хресті!

Під твій хрест стаю

Під хрест Твій стаю,	Ісусе Ти мій,
Спасителю мій милий,	Твої безмірні муки
І молю Тебе, подай же мені	Сильніше від слів взивають мене
За гріхи жаль щирий.	До жалю покути.

За мене терпів,	О рани твої,
За мене Ти розп'явся, за гріхи мої	Хоть без уст і мови кличуть вони нас
За провину мою	Взивають завжди
Убити Ти дався.	До твоєї любови.

Подай же мені
Про них все пам'ятати,
Любити Тебе, боятись гріха,
Тебе прославляти.

Хрест на плечі накладають

Хрест на плечі накладають, Б'ють, катують, попихають. Серед крові, серед поту Спас іде вже на Голгофу.	От і вже гора Голгофа. Пристапує воїнів рота — Розпинає, прибиває, Хрест високо піднімає.
Упадає раз і другий Бачуть тее жидів слуги. Киринеець приступає І хрест нести помагає.	Людський роде окаянный, Повний блуду, злоби повен, Бачим страсти Бога Сина Впад'єте щиро на коліна.
Плачуть люди, гірко плачуть, Бо тяженьку муку бачать. Ой, не плачте наді мною, А заплачте над собою.	Бийся в груди, вмийсь сльозами. Боже! Змилуйся над нами, О не дай нам в пекло впасти Ради Твого Сина страсти.

Четвер вважаються чистим днем. Зранку люди прибирають житла, подвір'я, вулиці. Перед вечором відправляється служба Великого Четверга, присвячена спомину миттям Ісусом Христом ніг своїм учням, Таємної вечере, молитви Ісуса Христа в Гетсиманському саду, відправляються страсті Христові.

Віруючі в цей день співають:

Ось у Гетсиманському темному саду

Ось у Гетсиманському темному саду
Чути шум і гомін. Вороги ідуть.

А як близько стала ворогів юрба,
Тихо і ласкаво їх Христос спитав:

— Та чого вам треба уночі, друззя?
А якщо Ісуса, то це справді я.

Тоді зрадник Юда перед Ісусом став
І в лице Господнє він поцілував.

В цей час народ лютий на Христа напав
І святії руки Господу зв'язав.

Чого, милий друже, з ворогом прийшов?
Навіщо відкидаєш ти любов мою?

Священик одягає 12 фелонів, читає 12 уривків із Євангелія, в яких розповідається про життя і діяльність Ісуса Христа. Під час цих відправлень дванадцять разів дзвонять дзвони. Люди в церкві тримають у руках свічки, і після закінчення відправи несуть свічки додому, стараючись щоб вони не загасли. Під час страстей віруючі вклякають навколо престолу, на якому священик читає Євангеліє. Кожний віруючий старається вклякнути не менше трьох разів.

У цей тиждень колись газди і газдині, незважаючина строгий піст і сумні відправи у церкві, готувалися до веселих великодніх свят. Майже в кожній хаті різали велику свиню чи поросся. Багато свиней давали у складку. Це означало, у кого не було свині чи поросяти, домовлялися з тим, у кого велика свиня, і той частину чи половину продавав по кілька кілограмів бідним людям. Хто мав гроші, зразу розплачувався, хто не мав, потім відробляв. У такий Великий світлий день у кожній хаті мало бути м'ясо і ковбаса.

У цей тиждень масово писалися писанки. Дівчата і жінки мали зроблені з тоненької бляхи такі маленькі клинці, прикріплені дротиком чи ниткою до патичка, як олівець (кісточка). На вузькому клинці був тоненький-тоненький отвір. У цей клинець клали грудочку воску і розтоплювали на полум'ї каганця. Віск розтоплювався, клинець прикладали до яйця, водили ним і писали різні візерунки.

Потім варили у воді фарбу, клали туди писані яйця і варили. Декотрі господині пекли їх у печі. Віск у фарбі розтоплювався і

ставав білим, яйце фарбувалося і так одержували писанку. Якщо господиня хотіла різнокольорових писанок, то після охолодження писанок можна було наносити воском ще якісь узорі. Потім клали у другу фарбу. Так можна було чергувати кілька разів. Найбільш поширені узорі на писанках у Топорівцях такі: сорок клинців, огірочки, заячі вушка, бабині коліна, Великдень, Шуткова неділя.

З понеділка йшли останні заготовки пшеничного борошна для випічок. Хто не мав, то купував, хто позичав на відробіток. Це тепер є всього вдосталь. Колись було трохи інакше. Бідніші люди задовольнялися навіть житньою паскою.

У четвер починали пекти паску, маленькі пасочки, бабу, медівники, різні тістечка. Тепер печуть торти. Колись про них не знали. Ще й тепер не всі знають, чим відрізняється паска від калача. На пасці обов'язково має бути викладений малий чи великий хрест. Якщо цього нема, то є калач, хоча на смак майже однакові.

Спекти паску для господині — своєрідна тортура. Тільки починає розчиняти тісто, як уже снують нездорові думки: «Чи вдасться, чи ні?» Тому, в кого гарно спечена паска, це гонор для господині. Хвилюється, чи добре спалить цукор для медівника. Треба, щоб був не темний і не світлий. Щоб баба була солодка і з родзинками, щоб тістечка розсипалися в роті. Ого! Всього не перелічиш. Таким є важним для господині Великодній четвер.

У **п'ятницю** не роблять нічого. В цей день розіп'ято Ісуса Христа, Бога Нашого.

У цей день після утрення обходять з плащаницею три рази навколо церкви, б'ють у дошку, яка висить під церквою, клепають у саморобні клепала. Після третього разу заносять плащаницю в церкву. Коли віруючі проводили вищеописані заходи надворі, в цей час старші браття у церкві встановлювали печеру, а в ній гробничку з тілом Ісуса, збоку саморобного півня, ящики з пророслою зеленою пшеницею. Все це прикрашалося квітами.

Плащаницю заносять із західних дверей, на порозі падають на коліна і так наближаються до Господнього гробу, моляться і ці-

лують зображення Ісуса Христа на плащаниці і в гробничці.

Після обіду молоді жінки і сестриці знімають чорні рушники, покривала, якими цілий піст була прибрана церква. Натомість прикрашають церкву вишитими рушниками, світлими покривалами. Ввечері відправляється вечірня. Старші жінки ночують у церкві, тобто біля тіла.

У **суботу** можна працювати. Особливою подією суботи є приготування кошика із паскою, бабою, писанками, яйцями, ковбасою, шинкою, солониною, сиром, маслом, зеленими цибулею і часником. Зверху має бути затканий хрін із зеленою голівкою.

Боже! Які хвилювання у тих господинь, у яких не вдалася паска. Або зверху пригоріла. Або потріскала. Йой! Йой! Йой!

У суботу надвечір знову збираються віруючі помолитися до Господнього гробу, і зараз-таки відправляється вечірня служба. Багато людей (особливо жінок) приходять з кошиками і в церкві ночують.

У **неділю** вдосвіта виносять надвір процесію, обходять церкву три рази, дзвонять радісно дзвони. Усі віруючі йдуть із запаленими свічками, виражаючи цим велику радість Світлоносного свята. За третім разом хресний хід зупиняється перед західними дверима церкви, ніби біля дверей гробу Христового. Відправляється коротка відправа. І тут, за звичайним виголосою, священник, подібно ангелу, який сповістив мироносицям біля гробу про воскресіння Христове, першим виголошує радісну звістку: «Христос Воскрес із мертвих, смертю смерть подолав, і тим, що в гробах, життя дарував». Ці слова тричі повторюються усіма присутніми.

Нарешті священник, тримаючи в руках хрест із трисвічником, рухом їх накреслює знамення хреста проти зачинених дверей церкви. І вони відчиняються. У церкві вже прибрана печера. Горять усі світильники і лампади. Образи вбрані вже у вишиті рушники. Усі, входячи, з великою радістю співають: «Христос воскрес із мертвих ... Христос воскрес ... !»

XXXV

Удосвіта починають іти до церкви. Перед цим газдиня ставила на стіл три паски. Одна на одну. Це свідчило, що настав Великдень. Ці паски стояли на столі всі свята. Гордістю господині було, коли тівдалися гарними.

Газда поважно несе кошик, поряд іде газдиня, за ними діти. Навколо церкви складають кошики. Кладуть поряд. Коли круг закінчився, починають складати в другий ряд, третій...

І ось після пасхальної літургії з церкви виходить священник, його супроводжує хресний хід. Починається освячення пасок для пасхальної трапези віруючих. При цьому треба молитися, але всі тільки й ждуть, щоб священник покропив свяченою водою. І не просто так, а щоб добре покропив. А коли таке сталося. Боже! Яка газдиня вдоволенна, бо «ксьондз дуже fajно посвятив паску». «Дай йому, Боже, здоров'я». А котрій не вгодив. Ого! По святах. «А дай йому Боже, та дай...». І на такі урочисті свята не може стриматися.

Колись святили і малі пасочки. Після їх роздавали старим, немічним, старцям, приговорюючи: »За простибі«. Тобто той, хто взяв такий дар, мав помолитися за душу небіжчика.

Після посвячення всі розходилися по домах. Газда і газдиня розрізали на шматки яйця, ковбасу, солонину, сир та інші Божі дари, складаючи це в таріль чи миску шарами, а вверху така собі піраміда. Зверху кришили зелені цибулю, часник, потім тесали тоненькими смужками хрін і все це солили. Поки готували цю страву, по хаті розливалися запаморочливі запахи. Діти крутилися довкола і не могли дочекатися. Нарешті усіх запрошують сідати за святковий стіл. Спершу господар просить усіх помолитися за такий святковий стіл, бо це все від Бога. Після молитви наливає собі у стаканчик горілки, поздоровляє усіх зі святом і нарешті тричі проголошує: «Христос Воскрес!» Йому відповідають: «Воістину воскрес!»

Починають їсти зі свяченого яйця. Його ділили на всю сім'ю. Їли, підтримуючи долонями, щоб, не дай Боже, не упали на землю крихти від свяченої їжі. Бо то великий гріх. Опісля їли все, що

Жінки пишуть писанки

Освячення пасок

Галунки

Писанки

Пасхальні кошики

Хресний хід навколо церкви

було на столі. В кінці їли паску, медівник, запиваючи варом із сушениць. Тепер ще ставлять на стіл холодець, салати, пляцки або торти, різне солодке печеня.

Знову ж таки, як і на Святий Вечір, не можна вставати із-за стола, поки проходить Великодній сніданок, треба стерегтися, щоб не впала зі столу чи з рук ложка.

Після обіду сходяться люди біля церкви. Колись сходилися на Толічку. Молоді люди розпочинають різні хороводи, які супроводжуються піснями, танцями, іграми.

Водять хоровод дівчата, молоді жінки і хлопці. Усі в руках мають квіти, синьо-жовті прапорці:

У нашім селі на горбочку

У нашім селі на горбочку	Заспіваймо на всі кути,
Стоїть церква на видочку,	Щоб далеко було чути,
Коло неї, ніби квіти,	Щоби голос наш відбився,
Сидять старі, ходять діти.	По діброві постелився.
А ви, хлопці, тут не стійте,	По діброві і по полю,
З дівчатами си не смійте,	Де лежать стрільці за волю,
Заспіваймо гаївочки,	Тоді вони повмирили,
Веселої співаночки.	Як воленьку здобували.

А ви, хлопці, пісню чуйте,
В темнім гробі не сумуйте —
Ми могили ваші знаєм,
Квіточками завітчаєм.
Квіточками і вінками
І рідними прапорами.

Дівчата стоять, парами тримаючись за руки, піднявши їх уверх. Остання пара проходить через утворений коридор наперед. Співають доти, поки остання пара не повернеться на своє місце:

Ой кувала зозуленька

Ой кувала зозуленька, сіла на лелію.
Співайте, співайте, дівчата, минає Великдень.

Ой кувала зозуленька, сіла на барвінок.
Співайте, співайте, дівчата, минув понеділок.

Ой кувала зозуленька та й кувала сорок.
Співайте, співайте, дівчата, минає вівторок.

Ой кувала зозуленька, сіла на віконце.
Співайте, співайте, дівчата, бо заходить сонце.

Співайте, співайте, дівчата, бо вже не будемо,
Бо не знаємо, дівчата, чи за рік діждемо.

Чорнушко-душко

Чорнушко-душко,
Вставай раненько,
Хочем тя віддавати,
Хочем тя заміж дати.

За кого, матіночко,
За кого, ластівочко?
За вірменина з другого села.
Не піду, матіночко, не піду, ластівочко.

Ой дай же мене,
Моя матінко,
За мого миленького,
За мого Василечка.

Соловею, де ти був?

Соловею, де ти був, де ти був, де ти був?

Соловею, що ти чув?

Ой був же я у саду, у саду, у саду

Та чув же я новину.

Парубки си радили, радили, радили,

Щоби дівкам д Великодню щось купити.

Соловей все підслухав, пішов дівкам розказав, розказав, розказав.

Ой зловили соловія на межи: — Соловію, не бреш.

Стали крильця крутити, крутити, крутити,

Соловей давай си просити.

Пустіть мене най лечу, най лечу, най лечу

Я вже більше не скажу.

(Соловеем обирають хлопця, який гарно співає).

Хоровод водять дівчата і хлопці. Останні стоять біля своїх наречених.

Огірочки — попіночки

Огірочки-попіночки, завивайтеся.

Огірочки-попіночки, завивайтеся.

А ви, хлопці — молодченьки, женихайтеся.

А ви, хлопці — молодченьки женихайтеся.

Огірочки-попіночки, завивайтеся.

Огірочки-попіночки, завивайтеся.

Ой приходьте, парубочки, вибирати огірочки.

Ой приходьте, парубочки, вибирати огірочки.

Позичте ми, кумко, бочки.
Позичте ми, кумко, бочки,
Най наквашу огірочки,
Бо си в'ють, бо си в'ють...

А я бочки не зичаю,
А я бочки не зичаю,
Бо я свої огирки маю.
Та най ваші зогниють, та най ваші зогниють.

Ой у лісі на горісі там горіхи трясуть.
Ой у лісі на горісі там горіхи трясуть,
Дали би вам по писанці,
Та си кури не несуть, та си кури не несуть.

Кури нам си не нанесли.
Кури нам си не нанесли,
Ми не написали,
Коби-сте нам огірочки, коби-сте нам огірочки не порозривали.

Огірочки-попіночки,
Огірочки-попіночки,
Як си в'ють, як си в'ють,
Наїлися дівки паски — ледве йдуть, ледве йдуть.

Огірочки-попіночки.
Огірочки-попіночки,
Як си завивають, як си завивають,
Наїлися дівки паски — ледве си обертають, ледве си обертають.

Ходять по колу, узявшись за руки, дівчата, хлопці, жінки. Співають:

Ой на горі жито

Ой на горі жито, жито, на долині овес,
Як задзвонять усі дзвони, скажем всі:
«Христос Воскрес!»

Усі дзвони задзвонили, чути аж на гору,
Збирайтеся, люди добрі,
До Божого Дому!

Та слухайте, добрі люди, Божої науки,
Бо Йсус Христос за нас грішних терпів
Великі муки!

Бо нам треба усім людям до церкви ходити,
І нам треба усім людям
Щиро си молити!

А як дзвони задзвонили, була уже днина,
Дякуємо Тобі, Боже,
Що воскресла Україна!

Дівчата стають у дві шеренги обличчям одна до одної і беруться за руки навхрест, так, що з їх рук твориться драбина, або кладка. На цю кладку піднімають малу дівчину, яка ходить по цій кладці. Щоб не впасти, її притримують за руки дві високі дівчини. Пари, які дівчина минула, підбігають наперед і, продовжуючи кладку, співають:

Вербовая дощечка

Вербовая дощечка, дощечка,
По ній ходить Настечка, Настечка.

На все поле леліє, леліє,
Звідки милий приїде, приїде?

Звідки милий приїде, приїде,
Що Насточці привезе, привезе?

Червоні чоботи, чоботи
Косівської роботи, роботи.

У Косові роблені, роблені,
У Топорівцях зношені, зношені.

Муть чоботи леліти, леліти,
А підківки бриніти, бриніти.

Дівчата стають у коло, узявшись за руки. В середині кола стоїть дівчина. Усе те, про що співають, вона показує на собі: вмивається, показує рукою на небо, ніби рве кетяги калини.

Ягіл, ягілочка

Ягіл, ягілочка, ягілова дочка,
Устала ранесенько, вмилася білесенько,
Устала ранесенько, вмилася білесенько.

Ягіл, ягілочка, ягілова дочка,
На вулицю вийшла, як зіронька зійшла,
На вулицю вийшла, як зіронька зійшла.

Ягіл, ягілочка, ягілова дочка,
Вибирай собі дівчину, як червону калину,
Вибирай собі дівчину, як червону калину.

Десть тут була подоляночка

Десть тут була подоляночка,
Десть тут була красна панночка.
Тут вона стояла,
До землі припала,
Личко не вмивала, бо води не мала.

Ой устань, устань, подоляночко,
Ой устань, устань, молодесенька,
Умий своє личко, личко білесеньке,
Та й біжи до Дунаю, бо води не має
Бери ту, що скраю!

Жінки, дівчата ловляться за руки, утворюючи драбину. По ній дві високі жінки водять дитину — жучка, і співають:

Ходить жучок по ручині

Ходить жучок по ручині,
А жучиха по долині.
Грай, жуче, грай, тут добрий край.

На жучкові опанчина,
А сам жучок, як дитина.
Грай, жуче, грай, тут добрий край.

На жучкові черевички,
А сам жучок невеличкий.
Грай, жуче, грай, тут добрий край.

А наш жучок чорновусий,
На жучкові жупан куций.
Грай, жуче, грай, тут добрий край.

А ми того рік чекали,
Щоби ми си жучка грали.
Грай, жуче, грай, тут добрий край.

Коли грають Зельмана, дівчата збираються у дві шеренги одна до одної обличчям. Шеренги стоять на віддалі одна від одної 5-6 метрів.

Одна шеренга заспівувачі:

Топорівський Зельман

Топорівський Зельман, Топорівський Зельман

Здійми з дому короля, здійми з дому короля.

У підніжжя крилів нас.

Відспівувачі:

А ми, панну, бай, маємо, в Топорівці віддаємо.

Гей, прич від нас. Гей, прич від нас!

(Відсилають одну дівчину до заспівувачів)

Заспівувачі:

Красноставський Зельман, Красноставський Зельман

Здійми з дому короля, здійми з дому короля.

У підніжжя крилів нас.

Відспівувачі:

А ми, панну, бай, маємо, в Красноставці не даємо

Гей, прич від нас. Гей, прич від нас!

Заспівувачі:

Торговецький Зельман, Торговецький Зельман

Здійми з дому короля, здійми з дому короля.

У підніжжя крилів нас.

Відспівувачі:

А ми, панну, бай, маємо, до Торговиці віддаємо.

Гей, прич від нас. Гей, прич від нас!

(Відсилають ще одну дівчину до заспівувачів)

Продовжують співати, називаючи навколишні села. Закінчується так:

А ми, панну, бай, маємо, в Городенку всі ідемо.

Гей, прич від нас. Гей, прич від нас!..

Огірочки-попіночки, завивайтеся...

Дитячі ігри

У цей час голосно дзвонять церковні дзвони. Дзвонять переважно хлопці старших класів. Це свідчить, що велика радість панує скрізь, бо Ісус Христос воскрес із мертвих. Спів дзвонів сповіщає увесь світ про велику радість, про Великдень.

У цей час тут же школярі проводять цокання писанок. Писанкою вдаряють об писанку. Чия писанка розіб'ється, той віддає свою розбиту писанку власникові писанки із сильнішою шкарлупою. Хлопці хваляться: «Я уже нацокав десять писанок». Інший — а я п'ятнадцять, і показує повні кишені розбитих писанок. Потерпілі шукають нагоди щоб розбити ту писанку. І в черговий раз, коли той намірюється цокатися, котрийсь вдаряє камінчиком. І так переможець зазнає поразки. Цокаються писанками усі три дні.

На другий день Великодня — обливаний понеділок. Зранку хлопці ходять до дівчат і обливають водою. Дівчину виводять з хати до криниці. Якщо нема в тому дворі криниці, то на всякий випадок носять із собою відро води. Тоді підводять до відра. Дівчина нагинається вперед і складає руки навхрест. Хлопець булькне кружкою води на схрещені руки і говорить: »Христос Воскрес!«. Дівчина відповідає: «Воістину Воскрес!«. І так тричі. Частину води ніби ненароком виливає за шию. Вливати ходять гуртом. Кожний хлопець так само робить. Після останнього дівчина переважно уся мокра. Тоді запрошує їх до хати і пригощає або дає кожному по писанці. Хлопців у селі багато. Таких гуртів є кілька. Так що дівчатам доводиться кілька разів переодягатися. Вливають і молоді чоловіки молодих жінок. Чоловікам не личить вливати дівчат. До церкви з дівчат чи молодих жінок ніхто не йшов. Бо на дорозі можуть зустріти поливальники, і тоді новий одяг доведеться довго відновляти. Доведеться увесь Великдень просидіти дома. Малі хлопці вливають малих дівчат. У теперішні часи хлопці носять із собою одеколон. Води уже так багато не ллють, а за шию ллють одеколоном. Вливання відбувається тільки до обіду.

Третій день Великодня — вливаний вівторок. Дівчата вливають хлопців, а молоді жінки молодих чоловіків. Якщо у вливаний понеділок не личило молодим чоловікам вливати дівчат, то у вливаний вівторок чоловіків вливають і дівчата. Знову ж таки, ніхто з хлопців чи молодих чоловіків не йшов до церкви. Ще вдосвіта дівчата брали з собою ґарчики (дерев'яний посуд із ручкою з боку) чи відра, наповнені водою, і розшукували хлопців. На кого попадали, обливали водою з ніг до голови.

Був випадок, коли молоде подружжя зранку йшло до церкви. Чоловік був гарно одягнений у вишивану сорочку, в гарно випрасуваних spodnyx (штанах), нових туфлях.

Але, де тут не візьмись, появився гурт дівчат. У них було мало із собою води. Що молоде подружжя просилося у них, нічого не допомогло. Виляли на нього усю воду. Але цим не вдовольнилися. А це було при долині. Недалеко була викопана неглибока криниця. Цямриння не було. Дівчата потягнули молодого чоловіка до криниці. Ймили за руки і запхали у воду по шию. Отак закінчився для нього вливаний вівторок. Цілий день на сонці сушили святкове вбрання.

У неділю, на Пасху, закінчувався Великий піст. Колись у давнину вже після обіду хлопці проводили на Толіччі або в читальні танці чи забаву. За радянських часів це все відбувалося з вечора і до опівночі.

Від Великодня до Святої неділі, тобто до дня Пресвятої Тройці священик і віруючі в церкві не вклякають.

Календар Великодніх свят

Роки *переступ ний рік	Неділя Вербна	Пасха (Велик- день)	Вознесін- ня	День св. Тройці (П'ятес.)	Тривалість Петро- вого посту	
					тижнів	днів
2008*	20. 04	27. 04	05. 06	15. 06	2	5
2009	12. 04	19. 04	28. 05	07. 06	3	6
2010	28. 03	04. 04	13. 05	23. 05	6	—
2011	17. 04	24. 04	02. 06	12. 06	3	1
2012*	08. 04	15. 04	24. 05	03. 06	4	3

2013	28.04	05.05	13.06	23.06	1	4
2014	13.04	20.04	29.05	08.06	3	5
2015	05.04	12.04	21.05	31.05	4	6
2016*	24.04	01.05	09.06	19.06	2	1
2017	09.04	16.04	25.05	04.06	4	2
2018	01.04	08.04	17.05	27.05	5	3
2019	21.04	28.04	06.06	16.06	2	4
2020*	12.04	19.04	28.05	07.06	3	6
2021	25.04	02.05	10.06	20.06	2	–
2022	17.04	24.04	02.06	12.06	3	1
2023	09.04	16.04	25.05	04.06	4	2
2024*	28.04	05.05	13.06	23.06	1	4
2025	13.04	20.04	29.05	08.06	3	5
2026	05.04	12.04	21.05	31.05	4	6
2027	25.04	02.05	10.06	20.04	2	–
2028*	09.04	16.04	25.05	04.06	4	2
2029	01.04	08.04	17.05	27.05	5	3
2030	21.04	28.04	06.06	16.06	2	4
2031	06.04	13.04	22.05	01.06	4	5
2032*	25.04	02.05	10.06	20.06	2	–
2033	17.04	24.04	02.06	12.06	3	1
2034	02.04	09.04	18.05	28.05	5	2
2035	22.04	29.04	07.06	17.06	2	3
2036*	13.04	20.04	29.05	08.06	3	5
2037	29.03	05.04	14.05	24.05	5	6
2038	18.04	25.04	03.06	13.06	3	–
2039	10.04	17.04	26.05	05.06	4	1
2040*	29.04	06.05	14.06	24.06	1	3
2041	14.04	21.04	30.05	09.06	3	4
2042	06.04	13.04	22.05	01.06	4	5
2043	26.04	03.05	11.06	21.06	1	6
2044*	17.04	24.04	02.06	12.06	3	1
2045	02.04	09.04	18.05	28.05	5	2
2046	22.04	29.04	07.06	17.06	2	3
2047	14.04	21.04	30.05	09.06	3	4
2048*	29.03	05.04	14.05	24.05	5	6
2049	18.04	25.04	03.06	13.06	3	–
2050	10.04	17.04	26.05	05.06	4	1

Склав і підготував отець Михайло Мизюк

XXXVI

5 травня святкують **Святого Юрія**. Це свято колись дуже добре знали господині. Бо в ніч на Святого Юрія найбільшу силу мали відьми. Це були одвічні вороги господинь, бо часто відбирали у їхніх корів молоко. У Топорівцях вважали, що відьма має дірку вище анального отвору, а якщо з того місця звисав хвіст, то це вже був упир. Як правило, і відьма, і упир мали корови. А щоб ці корови давали багато молока, то відбирали його у других корів. Розказували, якщо у відьми не було корови, то до бантів (перегородки на кроквах) вона прив'язувала воловід, який звисав аж до землі, і навіть з нього доїла молоко. Найчастіше ці події відбувалися вечором на святого Юрія.

Як це робити, відьми і упирі перед тим збиралися в одному місці, радилися, а деколи навіть отримували поради від злих духів. Тому господині у давні часи ще звечора готувалися до цього. Насамперед закривали стайні на заціпку, на воротах прибивали дерев'яні хрестики. Клади перед ворітьми борону зубками догори, коли відьма буде йти на подвір'я, то, можливо, наступить, проколе ногу і не дійде до стайні. А ще як крикне від болю, обов'язково проснуться газда або господиня. Зубки борін намащували гноївкою. Коли відьма проколе ногу, то щоб неодмінно дістала зараження.

Крім цього, ще викопували на пасовищі дві брили з дерном, ставили їх з двох сторін воріт і затикали в них гілки терну. Коли відьма чи упир будуть повертати на подвір'я, то в траві не помітить гілки терну, наступить ногою, проколе і в такому випадку також не дійде до стайні. Борона або терен мають захистити подвір'я від злих людей.

Вважалося, що хитра відьма може переступити і борону, і гілку терну, але, дійшовши до дверей стайні, які закриті на заціпку, може забрати молоко зі слідів, які корова залишила на подвір'ї. Перед вечором усі господині такі сліди зтирали. Деякі господині, котрі дуже багато всього знали, навіть обсипали корову

свяченим маком. Щоб досягнути до коров'ячого вимені, відьма мусила вибирати цей мак, бо їй не можна ступати на нього: пече у підшви ніг. Поки це зробить, то починають піяти півні. Тоді її сила із силою злого духа перестає діяти. На воротах обов'язково прибивали хрестик.

З давніх-давен на Святого Юрія вперше того року виганяли на пасовище худобу. Щоб уберегти від відьминих очей своїх корів, особливо тільних, господиня прив'язувала до хвоста велику червону нитку з волічки, кропила свяченими йорданською і стрітенськими водами, чим відганяла злі очі. Якщо котра забувала це зробити, то відьми лише на це чекали. Коли корова розтелювала-ся, вважай, молока уже не було.

Якщо відьма хотіла виробити щось зле, то на те подвір'я посилала жабу з ворожбитством. Жабу, яка прискакала на подвір'я, ні в якому разі не можна вбивати, бо це дуже недобре. Її брали на лопату, зверху посипали сіллю, несли в кінець города чи кудись у яр і кидали позад себе, щоб не бачити, куди вона впала. Треба було тричі поплювати навколо себе і перехреститися. Тоді відьміні чари уже не діють.

Розказують, що в Топорівцях колись були такі чоловіки чи жінки, які в час настання нового місяця міняли свою стать. Жінки ставали чоловіками, а чоловіки жінками. Такі жінки були дуже хитрі і мали велику силу проти відьом. Тому в ніч на святого Юрія такі подвір'я відьми обминали десятою дорогою.

Молоко відбирали у корів ціле літо, особливо коли корови паслися на пасовищі. Досить відьмі пройти попри корову та ще й потягнути долонею по дійку, а ще й удоїти краплю молока, цього достатньо, щоб корова, приходячи з пасовища, вже мукала, вела себе нервово, а коли господиня сяде доїти, вважайте, що молока немає. Вим'я порожнє.

Тоді господиня брала гілку шутки, кінську підкову, клала в кухню, перед цим запаливши щось на вогонь. Котра відьма відібрала молоко, її починала пекти відьмина дірка, якщо упир, то

дуже сіпався хвіст під спідницею. Тоді хтось з них обов'язково прибігав до цієї хати і просив позичити чогось. Ні в якому разі не можна було чогось позичати. Бо все пропадало. Молока далі не було. Треба було провести відьму аж до воріт, бо якщо навіть підніме із землі на подвір'ї яку-небудь річ, то молока далі може не бути. Усі господині, в яких були корови, просто вели повсякденні війни з відьмами й упирами.

За радянських часів борони забрали до колгоспу, межі, на яких росла тернина, розорали і жінкам доводилося трохи сутужніше. Доводилося втикати у брили різні галузки. Припинилися ці війни з відьмами з двох причин:

По-перше: На початку 60-х років, Ганні Мохорук таки вдалося впіймати відьму, коли та відбирала в її корови молоко. Ганна подала відьму на товариський суд. Цілий день засідали судді — заслуховували кілька разів потерпілу, обвинувачену, свідків. Довго радилися в дорадчій кімнаті. Жінки не розходилися по домах. Дуже вже їм хотілося знати, що присудять їхньому одвічному ворогові. Суд прийняв рішення: звинувачену у відьомських справах направити на ферму дояркою, нехай у такий спосіб піднімає надої у колгоспі. Відьма на ферму не пішла, бо була перестарілою.

По-друге: Чи за намовою відьми, чи щось інше, але, мабуть на ферму переселилися всі сільські відьми й упирі. Бо з того часу для топорівських газдинь настав спокій.

Хотілось би кілька слів сказати і про одвічних ворогів людського роду — щезлих, яких колись у селі було дуже багато. Жили переважно на горищах старих хат або у бзинах, які росли на межах коло хатів чи в городі. Селяни ніколи не корчували кущів бзин, а обминали їх. Недаром же говорили, хто викорчує бзину, то зразу помре. Щезлі були дуже мстиві. Подібні до людей, але на голові мали ріжки, а стопи переважно козячі. Легко могли стати чорним котом, псом, рідше конем, куркою або когутом. Скільки було страшних історій, коли дорогу перехожому перебігав кіт або пес. Ще гірше — вівця. Або, як страшно було, коли п'яного чоловіка

щезлий зводив на манівці і там залишав. Коли п'яний приходив до пам'яті, то зі страху зразу тверезів, та ще й блудив, поки знайде дорогу додому.

Або йде собі ввечері дорогою чоловік і тут зустрічається другий. У темноті впізнати не можна, та й той вступає у бесіду. Питає ба за то, ба за це, і нарешті щезає. Був і нема. Боже! Скільки від цих видовищ зранку йшли зливати оловом від страху.

Або зайде газда вранці до стайні, а коні в піні. Значить, цілу ніч щезлий гонив кіньми. Боже! Які страхи. Це собі таке лише подумати. І що робити?

Колись у селі говорили, що можна було мати свого маленького щезлика, який є дуже послухним, виконує усі примхи свого газди. Треба взяти мале яйце від молодой курки, яке звали зноском. Носити його під пахвою дев'ять днів. У цей час не вмиватися і не говорити отченашу. По дев'яти днях викльовувався маленький щезлик і вважав, що господар є його паном. Були хлопці, які пробували це робити, але на сьомий чи восьмий день роздушували під пахвою яйця, і нічого з того не виходило.

За радянських часів і тепер щезлих поменшало, але бзини все ніхто не викорчовує.

Вище я згадував, що перший раз на пасовисько колись виганяли на святого Юрія. Господарі, вигнавши худобу на пасовище, ставали навколішки, оберталися обличчям до сходу сонця і самотньо молилися:

— Препоблагий, Боже, що Провидінням Своїм святим дбаєш про всіх тварин на землі й про найдрібнішу комашку, молю Тебе, Господи, дай мені діждатися достатку з моєї праці, бо вона є годувальницею моїх дітей, і не дай зменшитися їй ні від зарази злої, ні від хвороби, ні від нещасного випадку. Молю Тебе і низький поклін Тобі, Єдиному, возсилаю. Амінь!

Молилися й гуртом:

— Владико, Господи Боже наш, що маєш владу над кожним творінням. Тобі ми молимося і Тебе просимо: як благословив Ти і

примножив стада патріарха Іакова, так благослови цю худібку нашу і, розмножуючи стадо це, зроби його численним і сильним і збережи його від влади диявола, нападу розкрадачів, від усяких ворожих підступів, від смертоносного повітря і від згубних хвороб, захисти його Твоїми святими ангелами, прибери від нього всяку неміч, усякі заздрощі, диявола. Бо Твоє є Царство, сила і слава, Отця і Сина, і Святого Духа нині, і повсякчас, і на віки-віків. Амінь!

У радянські часи худобу виганяли пасти і до святого Юрія. Залежало від погоди. Якщо пасовиська зеленіли, виганяли худобу пасти. Ніхто не молився. Ні окремо, ні гуртом.

XXXVII

Празник Господнього Вознесіння завжди припадає у четвер 40-го дня по Христовому Воскресінні. Він звеличує подію Христового Вознесіння на небо та підкреслює її значення для Христа і для нас.

Три століття це свято не святкували. У 4-му столітті цариця Єлена побудувала храм на честь цієї події на місці Христового Вознесіння. З того часу і стали святкувати це свято.

Ісус Христос вознісся на небо в присутності своїх Апостолів: «І вивів Він за місто їх аж до Віфанії, і, знявши руки Свої, поблагословив Апостолів. І сталося, як Він благословив їх, то зачав відступати від них, і на небо возноситись (Лука, 24, 50-51)». «Господь вознісся на небо, — співають у першій стихирі на великій вечірні Вознесіння, — щоб післати Утішителя світові. Небо приготувало престол Його, а облаки вознесіння Його»

XXXVIII

Світлий празник Паски завершується не менше світлим і великим празником **Святої П'ятидесятниці (Трійці)**. У багатьох селах це свято називають Зеленою Неділею, у Топорівцях — **Святою Неділею**. Святкують це свято на п'ятдесятний день після першого дня Великодня.

У цей день на учнів Христових зійшов Святий Дух. Зішестя святого Духа — це наче вінець і печать на ділі спасіння людського роду, що його доконав Божий Син. У дні святої П'ятидесятниці сам святий Дух помазав апостолів на проповідників Христового Благовістя. У дні зішестя святого Духа народилася і почала діяти Христова Церква. День П'ятидесятниці — день народження Христової церкви.

Перший день П'ятидесятниці, тобто неділю, Церква якраз присвячує славі Пресвятої Тройці, і цей день називається Тройцьким Днем, а другий, тобто понеділок, — славу Духа Святого, від чого називається Духовим днем.

Святий Дух, що зійшов у цей день на учнів Христових, надав їм дар мови, дар розуміння святого Писання і дар мужности у проповідуванні і визнанні святої віри. Він перебував з ними до кінця їхніх днів життя.

На Святу Неділю прийнято прикрашати свої житла клечанням стріх, дверей, вікон, воріт — гілками з дерев: верби, липи, калини, бузку. Колись із листя любистку викладали на вікнах хрести, різні візерунки. Між Топорівцями, Підвисокою і Красноставцями в одній із долин є велике болото. В густій осоці, якою покрите болото, місцями росте татарське зілля. За день, за два до Святої Неділі хлопці йдуть на болото, шукають і вимикають це зілля, яке дуже і дуже пахне. Ним стелять дома доріжки від воріт до вхідних дверей. Так само роблять дівчатам. Великим устидом є, коли дівчині постелять доріжку соломною, а ще гірше — пір'ям. Колись стелили доріжки і біля церкви скошеною осокою в переміжку із татарським зіллям.

Прикрашення осель зеленню є визнанням живлющої сили Животворчого Духа, а по-друге, — належним присвяченням Йому паростків весни.

Колись на другий день Зелених свят після обіду збиралися жителі села біля церкви, виносили із церкви процесію і разом із священником святково освячували поля. Своїм співом і молитвами благали

у Господа Бога нашого великих урожаїв. Насамперед ішли до трьох доріг і там біля хреста припадали на коліна, ревно молячись:

— О Всемогутній Творче і Господи, Небесний Владико, що всім світом правиш і в Своїй правиці всю владу тримаєш, будь до нас милостивим. Прихилися до молитви нашої щирої й охорони нас, Боже, від усякого зла й нещастя. Охорони наші хати, Всеблагий, і наші будинки, і наше майно, і господарство, і нас самих від вогню палючого. Охорони наш народ український від голоду страшного й від пошесті та мору великого. Охорони ниви й луки наші, Господи, від граду, бурі несподіваної, від зливи й повекні всезаливної і від посухи всеруйнівної.

Дай, Господи Милосердний, нехай збережуться наші хати й наше майно, і наше господарство і ми самі цілі. Нехай не забракне нам хліба святого для людей і паші для худоби, нехай не згинемо смертю страшною в хворобах заразливих, нехай ниви, городи й луки наші красуються багатим врожаєм у добру весну, спокійне літо й погідну осінь, щоб могли ми в здоров'ї та спокої жити, працювати й плоди своєї праці збирати, Тебе, Небесний Владико, славити й Тобі Єдиному поклонятися. Амінь!

Опісля ходили польовими доріжками, межами. Священик відчитував молитви, кропив поля свяченою водою. В окремих місцях, де було посіяно багато білого хліба, деколи навіть закопували хрест, щоб буревієві та градові хмари обминали ці поля.

СВЯТКУВАННЯ СІЧОВОГО СТІЛЕЦТВА

На перших порах польської полонізації на західноукраїнських землях вся прогресивна і громадська діяльність, яка дісталася у спадок від Австро-Угорської монархії, була заборонена. Були закриті товариства «Просвіта», «Січ» та інші, які утверджували національну свідомість і український дух. Але з часом Польща змушена була показати світові, що вона демократична держава, і прийняла відповідний закон, яким дозволялося відродження деяких товариств.

З самого початку національного підйому на честь заснування товариства «Січ» на Святу неділю в цей день село вшановувало пам'ять про своїх героїв. Героїв-усусів і січових стрільців. Було їх у селі більше п'ятидесяти. А такі, як: Василик Григорій Миколайович, Чупрун Василь Григорович, Фалик Міцьо, Ковбляк Іван Григорович, Пасічник Степан Григорович, Сливчук Василь зросили своєю кров'ю нашу рідну землю і поховані в невідомих могилах. Насипати символічну могилу усусам і січовим стрільцям польська влада забороняла. Аж під час німецької окупації громадськість села насипала таку велику символічну могилу.

За радянських часів могилу розгорнули і за січове стрілецтво намагалися забути. Але із здобуттям незалежності України славні традиції було відновлено. Насипано нову могилу, встановлено й освячено пам'ятник у вигляді хреста на славусічовому стрілецтву.

Тепер кожного року на Святу неділю топорівчани вшановують пам'ять січового стрілецтва. Ще у переддень вінком із квітів прикрашають хрест. Після закінчення відправи служби Божої у церкві всі жителі йдуть колоною до священного місця з церковною процесією і Державним прапором попереду. Багато людей несуть у руках квіти.

Святкування завжди відкривається народним вічем, яке колись відкривав солтис, тепер сільський голова. Після кількох привітальних слів з нагоди урочистостей надає право відслужити поминальну панахиду настоятелю церкви. Під час співу «Вічна пам'ять...» присутні кидають квіти на могилу. Потім за душі покійних говорять уголос тричі молитву «Отче наш» і «Богородице Діво».

Після цього голова товариства «Просвіта» коротко розкаже історію виникнення січового стрілецтва. Коли були ще живими січові стрільці, то виступали зі спогадами. Виступають учні школи з віршами, піснями. Потім усі присутні співають кілька пісень січового стрілецтва:

Їхав стрілець на війноньку

сл. Р. Купчинського, муз. М. Гайворонського

Їхав стрілець на війноньку,
Прощав свою дівчиноньку:
— Прощай, миленька, чорнобривенька,
Їду в чужую сторононьку.

Дай ми, дівчино, хустину,
Може, я в бою загину,
Накриють очі темної ночі
Легше в могилі спочину.

Дала дівчина хустину,
Стрілець у бою загинув,
Накрили очі темної ночі,
Ще й висипали могилу.

Добрії люди насили
Взяли нещасну дівчину...
Там серед поля гнеться тополя
Тай на стрілецьку могилу.

Прощався стрілець зі своєю ріднею

Прощався стрілець зі своєю ріднею,
Він поїхав в далеку дорогу
За свій рідний край, за стрілецький звичай,
Йдемо в бій за свою перемогу.

А вітер колише діброви зелені,
Молодий дуб додолу схилився,
Листям шелестить, вбитий стрілець лежить,
Над ним коник його зажурився.

Ой коню, мій коню, не стій наді мною,
Я тимчасом полежу самітній.
Біжи, коню мій, скажи неньці моїй,
Що я лежу у степу забитий.

Най батько і мати, і рідні сестри,
Нехай вони за мною не плачуть:
Я в степу лежу, за ідею святу,
Чорний крук наді мною закряче.

Висипали стрільцеві високу могилу.
В головах посадили калину,
Калина цвіте, а дівчина плаче,
Ой, вернись, молодий козаче.

Ми всі тут упали за рідну Україну,
Хоч ніхто з нас вже більше не встане,
Україна була! Україна жива!
Україна ще знову повстане!

Ой та зажурились стрільці січовії

Ой та зажурились	Ой та зажурились
Стрільці січовії,	Стрільці січовії,
Як Збруч-річку проходили,	Стали дрібні сльози лити:
Що стільки народу	— Буде лях проклятий
Впало за свободу,	Батьками орати,
Встояти не було сили.	Матерями волочити.

Ой не тішся, ляше,
Що по Збруч — то ваше,
Ще живе стрілецька слава.
Вернуться ще тії
Стрільці січовії,
Задрожить тоді Варшава.

Закінчується святкування споминів про січове стрілецтво їхнім гімном:

Ой у лузі червона калина похилилася,
Чогось наша славна Україна зажурилася.
А ми тую червону калину піднімемо,
А ми нашу славу Україну,
Гей, гей, розвеселимо...

XXXIX

16 травня — свято **скасування панщини**. 15 травня 1848 року скасовано панщину в Галичині. Ці події залишили глибокий слід у житті не тільки Австрії, всієї Галичини, але і Топорівців. Ця звістка швидко рознеслася. Уже наступного дня, 16 травня, зранку в церкві під гул дзвонів відправили службу Божу.

На службу Божу зійшлося все село: і старе й мале. Адже яка радість! Радість була великою. Після служби Божої селяни разом з отцем Іваном Стрийським закопали недалеко на Толічці великий залізобетонний хрест на знак скасування панщини. Під хрестом, у символічну могилу, закопали реєстри повинностей, символічні батоги і нагайки, якими били людей, ще й пляшку горілки.

На знак такої події зійшлися усі сільські музиканти. До вечора лунали пісні, музика, люди з радості танцювали і веселилися до заходу сонця.

Цей хрест зберігається дотепер.

З того часу кожного року 16 травня в селі, як і по всій Галичині, цей день — велике свято, в яке колись ніхто не працював. Зранку сходилися до церкви на службову відправу. Опісля з церковними процесіями ходили селом, співали народні пісні. Згодом усі йшли на Толічку, прихопивши з собою наїдки і напитки. На зеленій травичці розстеляли верені і родинами пригощалися.

Потім починали грати музиканти. Перший танець, як правило, танцювали старші люди, стаючи в коло навколо хреста, клали

руки один одному на плечі. Пританцьовуючи під музику, співали (збоку їм допомагали співати хлопці, дівчата, молоді газди і газдині)

Ми панщину скасували

Ми панщину скасували,	А ви, люди, веселіться,
І ногами притоптали,	І хрестові поклоніться,
Ми панщину скасували,	А ви, люди, файно веселіться,
На панщині хрест поклали.	І ще раз хрестові поклоніться.

Цю пісню, яка народилася у Топорівцях, співали кілька разів у танцях. Після цього для старих людей грали «Польку», «Гуцулку». Танець грали довго, і не всі витримували до кінця. Старші люди, задихавшись, говорили: «Дякуємо вам, музиканти, але не за то, що-сте файно й довго грали, а за то, що стали». Після старших молоді танцювали аж до заходу сонця.

У часи польської окупації свято зневажили. Дійшло до того, що зранку йшли в поле і там працювали. Служба Божа відправлялася в обід, святкування проводилися пополудні, так само, як і в давні часи.

15 травня 1898 року громадськість Галичини широко відзначала 50-річчя скасування панщини.

Іван Франко в історичній праці «Панщина та її скасування 1848 року в Галичині» з нагоди 50-річчя цієї події написав так: «Дня 15 травня обходив наш народ по многих селах «пам'ятку» знесення панщини. Се велике свято і повинно стати всенародним, правдиво хлопським святом. Чим буде більше наш народ доходити до свідомості своїх прав і інтересів, тим величніше буде обходити «пам'ятку» того дня, що дав йому людську й господарську свободу».

До цієї дати у Топорівцях готувалися заздалегідь. У кінці березня сільський паламар Андрій Мохорук, син Петра, на честь 50-річчя скасування панщини посадив у чотирьох кінцях хреста чотири молоденькі ясени. Весна того року була сухою, і його жінка Тетяна відрами носила воду й поливала молоді пагони. Ясени прийнялися, вирости могутніми деревами.

У 1940 році в село ввійшли частини Червоної армії, які дислокувалися по селах. СРСР готувався до війни з Румунією з метою звільнення Північної Буковини і Бессарабії. На Толічці розквартирувалися в наметах кілька рот солдатів з машинами, гарматами та іншою військовою технікою. З невідомих причин два ясени зрубали. Два інші ясени збереглися донині. Їм весною виповнилося 110 років.

Хліборобів часто переслідували несприятливі кліматичні умови. Бували дощові і посушливі роки. Щоб спинити негоду, в церкві відправляли службу Божу, всі молилися, потім з процесією йшли в поле. Найперше до тих же трьох доріг, де на роздоріжжі стояв великий хрест. Усі падали на коліна перед хрестом і молилися:

— Владико, Господи наш, ти колись виконав молитву люблячого Тебе пророка, ревнителя Твого Іллі і благословив на час спинити дощ. І тепер, Чоловіколюбний Творче і милостивий Господи, прийми й від нас, смиренних і негідних рабів Твоїх, покірні молитви, що їх приносимо Тобі, і як щедрий, прости наші провини і з чоловіколюбності Своєї вислухай наші благання, пошли ясну погоду людям Твоїм і світло сонячне всім, що потребують і просять милості в Тебе, обрадуй землю і задля нещасних людей Твоїх, дітей, худоби і всього іншого живого творіння, що їх Ти годуєш з ласки Твоєї і посилаєш їм їжу в свій час. О Господи Боже наш, виконай бажання наше і не сором надії нашої, а помилуй нас із милості Твоєї й пошли нам щедроти Твої, бо наші дні швидко минають і в стражданнях життя наше вкорочується. Не згуби нас за беззаконня наші, якими ми заслужили Твій гнів і кару, але вчини з нами по Твоїй любові й великій милості Твоїй, бо з душею стурбованою і духом засмученим до Тебе припадаємо і, як раби негідні, ще більшої кари варті, з каяттям благаємо Тебе: согрішили ми, беззаконня чинили і в усьому гріховно поводитися, порушуючи Твої заповіді, а тому, все, що Ти посилаєш, по справедливості й правді. Але не віддавай нас на знищення дощенту, на голод і загибель і, щоб не затопила нас бурхлива вода, — згадай у гніві про ласку і будь милостивим заради щедрот Твоїх, помилуй з милосердя Твого творіння і діло рук Твоїх, і від усякого зла скоро визволи. Бо Тобі Єдиному, Боже

наш, подобає милість і спасіння наше, і Тобі славу возсилаємо, Отцю і Сину, і Святому Духові нині, і повсякчас, і на віки віків. Амінь!

Якщо пахло посухою, теж усі збиралися в церкві, відправляли службу Божу і з процесією йшли в поле. Знову ж таки перший раз до трьох доріг. Падали усі на коліна і молилися:

— Владико, Господи Боже наш, Ти виконав благання пророка Іллі Фесвіт'янина заради любові його до Тебе: стримав дощ, що посилався тоді на землю, і знову після його молитви дощ плодоносний землі дарував. Сам, Владико всіх, щиро благаємо, з ласки Твоєї пошли дощ рясний людям Твоїм і, простивши гріхи наші, дай дощу Твого на місця, де просять і потребують його, обрадуй землю ради нещасних людей Твоїх і дітей, і худоби, і всього іншого живого створіння, бо всі від Тебе дожидають, що Ти даси їм їжу в свій час. Бо Ти — Бог наш, Бог, що милує і спасає, і Тобі славу возсилаємо, Отцю і Сину, і Святому Духові нині, і повсякчас, і на віки віків. Амінь!

Потім ішли польовими дорогами, стежками, межами, продовжуючи молитися. Священик кропив довкола свяченою водою. Бувало, ще не встигали обійти всіх полів, уже починало хмаритися. Розказують старожили, що іноді й не доходили з процесією до церкви, як починав накрапати дощ.

1946 рік був посушливий. Ходили на поле молитися кілька разів, але, напевно, був скоєний великий гріх народом, і Бог не зміг те все простити. Посіви просто загоріли. Урожай був дуже мізерний, що й призвело в кінці 1946 і в першій половині 1947 року до голоду. Правда, у Топорівцях, люди допомагали одні одним. Допомогали багатьом людям із Бессарабії, яких, ще більший голод пригнав у наше село. Допомогали чим могли підпіллям ОУН – УПА. Великих жертв голоду не було.

XXXX

7 липня Свята Церква ісеяни святкують — **Різдво святого Івана Хрестителя.**

У дохристиянські (язичницькі) часи наш народ святкував свято Купала. Це свято молоді. З часом, після прийняття християнства, з'єдналося із святом церковним — народженням Івана Хрестителя. Тому в деяких місцевостях це свято ще називають — Івана Купала. Різдво святого Івана Хрестителя церква святкує з 4-го століття. Зауважимо, що його дуже пошановує церква, святкуючи аж шість празників у його честь протягом року — Зачаття, Різдво, Усікновення, Перше і Друге Знайдення голови, Третє Знайдення Голови і Собор після Різдва Господнього.

Зачаття Івана Хрестителя і народження було скоріше від Ісуса Христа на шість місяців. Його життя — це безперервний ланцюг жертви й покути. Він розповсюджував вчення, яке ще ніхто до нього не розповідав: про хрещення, покаяння, про близькість небесного царства, про появу й живу присутність Месії Спасителя. Він показав пальцем на Месію й охрестив Його в ріці Йордан.

Його геройське життя і науку завершує геройська смерть. Він паде, наче жовнір на варті, і віддає своє життя за найвищі ідеали: Службу Богові і своєму народові. То ж по віки-вічні він був і буде вічним символом героя-борця за ідеали, які проповідував наш Бог Ісус Христос.

Колись у ніч перед Іваном Купалою, до схід сонця, жінки й дівчата ходили в поле на межі, в урочище Цілина, в луки по зілля. Сушили під стріхами, на горищі. Навіть сушили в хаті за образами і на сволах. Деякі зела застосовували проти різних захворювань, пили чаї. Купали в них маленьких дітей, щоб ті добре спали. В таких купелях купалися дівчата перед тим, як іти на забави, щоб пахнути травами.

У настоях сушених коренів із лопухів часто мили голови, щоб було гарним волосся. Особливо великого значення надавали лікувальним травам під час повстанського здвигу, яким лікували поранених повстанців.

Тепер ходять збирати зілля перед Іваном поодинокі жителі села. Молодь усе рідше бере в цьому участь. Атеїстична пропаганда за радянських часів зробила свою справу. Давні звичаї та обряди в якійсь мірі занепали, але тепер відроджуються.

XXXXI

12 липня весь православний світ святкує **святих апостолів Петра і Павла**. Тільки їм ми завдячуємо скарб Христової віри. Вони передали нам Христову науку, від них маємо св. Євангеліє і апостольські листи, вони заклали тривку основу Христової Церкви.

З самих початків Ісус Христос змінює його ім'я Симона на Петро-Кифа, що в переводі значить скеля, вважаючи, що тільки він має бути скелею, що двигатиме основу Його Церкви. Святий Петро був дуже близьким до Ісуса Христа. Він був свідком Христового прославлення на Таворі. Він від імені усіх Апостолів визнає Христове Божество. Разом зі св. Іваном приготував пасху для Христа. Він був свідком Христових страстей в Оливному Городі.

По вознесенню Ісуса Христа святий Петро став головою Апостолів і першої християнської громади і Єрусалима. Помер мученицькою смертю у Римі.

Святий Павло, будучи на службі у римлян, був гонителем християн. По дорозі до Дамаску Ісус Христос у чудесний спосіб навернув його до своєї віри і покликав на службу. З того часу він став ревним проповідником Христової віри. За його місійні подорожі називали апостолом народів. Він не тільки знаменитий проповідник, добрий організатор, але й визначний богослов і письменник.

Колись, у давні часи, після свята Петра і Павла, як правило, розпочиналися жнива. Женці йшли на поле, на якому жінки жали перший сніп, перев'язували його перевеслом, уквітчаним польовими квітами. Усі женці теж перев'язували себе перевеслами, уквітчаними польовими квітами. Вважалося, що оскільки жнивні роботи проводилися переважно у зігнутому стані, то після такої процедури буде менше боліти попереk (спина).

Сільський вїт поздоровляв усіх із початком жнив і святом першого снопа. Після привітання всі молилися, випрошуючи в Бога велику ласку, щоб успішно зібрати вирощений хліб.

— Владико Святий, Отче Вседержителю, Предвічний Боже! Благоволи освятити хліб цей Твоїм святим Духовним благословен-

ням, щоб він був усім, хто спожие його, на спасіння душі, на здоров'я тілесне і захист проти недуг, усякого ворожого підступу — через Господа нашого Ісуса Христа, що з неба зійшов, дає життя й спасіння світові, з Тобою живе і царює в єдності Святого Духа нині, повсякчас і на віки віків. Амінь!

Потім сідали навколо святкового снопа, і так, як по Петру і Павлу вже хилилося до Різдва, то колядували «Бог предвічний народився». Після колядування розпочинали жнива. Чоловіки косили хліб косами, а жінки серпами. Надвечір усі йшли додому обійти худобу, повечеряти, а вже коли випадала роса, йшли в поле в'язати скошене вдень у снопи. Потім снопи складали у півклані. Клання (копа) складалася із тридцяти снопів, півклання (полукіпок) — з п'ятнадцяти. Було два види полукіпків. Перший — складали нахрест, чівкою (колоссям) досередини, так що сніп трохи перекривав один одного, гузиром надвір. Так складали чотирнадцять снопів, а п'ятнадцятий клали посередині зверху — гузиром вверх, колоссям вниз. Другий — складали докупі п'ять снопів гузиром до землі. Другий і третій ряди, теж по п'ять снопів, складали один на одного гузиром вверх, чівкою (колоссям) вниз.

У 1992 році сільський етнографічно-фольклорний ансамбль “Не сумуй” на топорівській сцені показував свято “Як колись жниували в Топорівцях”. Фрагменти цього свята, дивіться на світлинах

Переджнивна молитва

Перший сніп

Ліниві косарі

Коли жали кукурудзу, то рахунок ішов на клані (копи). Снопи кукурудзиння (лабуз) теж рахували на клані (тридцять снопів). Коли косили траву на сіно, то рахунок ішов на копиці. (Сіно складали в копиці). Наприклад, косили за дев'яту чи десятую копицю. Траву косили на сіно ще й за проценти. В такому випадку проценти залишалися на пні. Якщо ґазда здав сіно господареві, тоді косив свій процент. Колись усе населення брало участь у збиранні хліба. За радянських часів більшість робіт механізували. В роботі жнив брала участь лише невелика кількість людей.

XXXXII

14 липня Свята Церква святкує **7 мучеників Маккавейських**. У Топорівцях кажуть **Маковей**. В цей день у церкві святять мак. У переддень цього свята жінки збирають польові квіти, до того кілька головок маку. На другий день роблять свого роду букет і йдуть до церкви, тримаючи його всю службу Божу в руках. Опісля розступаються на дві половини, посередині йде священик і те все кропить свяченою водою.

Насінням свяченого маку роблять посів на Святий Вечір. Труть у макітрах і додають до смаку до пшениці на першу Святу і Другу вечері. Свяченим маком посівали корову на святого Юрія, аби відігнати нечисту силу. Коли виганяли навесні корову перший раз на пасовище, то посипали свяченим маком, кропили свяченою водою і поганяли свяченою шуткою, аби, не дай Боже, не вдарив ґрім протягом літа.

14 серпня день пам'яті **св. мучеників Маккавейських**. У цей день розпочинається **Успенський піст**.

XXXXIII

19 серпня в селі святкують празник світлого **Господнього Преображення**. Походить воно з того, що Христова прилюдна діяльність підходила до кінця. Невдовзі мали наступити Його муки і смерть. Хоча Апостоли у це не вірили.

Тоді Ісус Христос узяв із собою трьох Апостолів: Петра, Якова та Івана і разом пішли на гору Тавор. У Матвія про це написано (17, 2): «І преобразився перед ними: Обличчя Його засяяло наче сонце, і одежа побіліла, наче світло. Коло Нього появилися пророки Мойсей і Ілія, і розмовляли з Ним про Його смерть».

Усі три Апостоли були свідками страстей Христових в Оливнім Городі. Це свято святкують із 4-го століття, коли свята Єлена збудувала храм на горі Тавор на честь Господнього Преображення.

Колись це свято святкували у лютому, потім перенесли на серпень. Це свято збігається із досяганням плодів. Старші віком люди ніколи не споживали фруктів до цього дня. На Преображення несли до церкви кошики або кошички, в яких складали: яблука, ранні груші, виноград, качан вареної кукурудзи та інші плоди для освячення. Обов'язково у тарілочці накладали варену пшеницю зі свяченим маком на Маковея. Кошики ставлять у ряд навколо церкви. Після відправи у церкві служби Божої надвір виходить хресний хід зі священиком, і він освячує все те, що є в кошиках і кошичках.

XXXXIV

28 серпня — празник **Успіння Пресвятої Богородиці**, або в народі називають Перша Пречиста. У Топорівцях називають Перша Богородиця. Для села це свято особливе, бо це — храмове свято. В цей день були освячені майже всі новопобудовані церкви у Топорівцях. Теперішня церква освячена на Першу Богородицю у 1912 році. Саме походження свята пояснюють, що Пречиста не померла, а заснула, тому й свято називається Успіння Пречистої. А точніше:

Три дні перед смертю явився Пречистій Діві Марії архангел Гавриїл і звістив від її Сина Ісуса Христа час переходу до вічності. На день її смерті в чудесний спосіб зібралися в Єрусалимі Апостоли. Не було тільки Апостола Томи. Божа мати хотіла, щоб її поховали в Гетсиманії біля її батьків і свого чоловіка Обручника Йосипа.

Сам Христос, напевно, у супроводі Ангелів і Святих прийшов по душу своєї Пресвятої матері. Апостоли занесли її тіло до гробу і три дні не відходили від нього. Аж тут надійшов Апостол Тома і дуже схотів востаннє подивитися на Пресвятую Богородицю. Коли відкрили віко, там її тіла не було, а тільки похоронні ризи. Присутні зрозуміли, що вона воскресла і з тілом і душею взята на небо.

Як діти з'їжджаються на іменини матері, так і всі топорівчани з'їжджаються на празник — день народження своєї церкви.

На цьому святі закінчується церковний рік зі своїми релігійними святкуваннями традицій та звичаїв.

СВЯТКУВАННЯ РЕЛІГІЙНИХ СВЯТ ЄВАНГЕЛЬСЬКИМИ ХРИСТІЯНАМИ- БАПТИСТАМИ

Зовсім по-іншому святкують свої свята євангельські християни-баптисти. Свят набагато менше, святкують скромно. Збираються на свої зібрання кожної неділі зранку і кожної середи після обіду.

I

1 січня Новий Рік. Перше свято в році, яке вони святкують, — це Новий рік. Перш за все моляться. Говорять Отченаш або довільну молитву, в якій дякують Господу Богу за прожитий минулий рік, що він благословив той рік, дякують за те, що живуть на цьому світі, дякують, що Бог дає їм здоров'я, що знаходяться тут, у молитовному будинку.

Опісля виступають проповідники. Проповідники є рукоприкладовані і нерукоприкладовані. Рукоприкладовані проповідники мають право здійснювати обряди: хлібопереломлення, хрещення, вінчання і похорони. Рукоприкладовані проповідники, як правило, є пасторами общини. Пастором общини на сьогодні є Волошин Іван Антонович. Нерукоприкладовані проповідники — Михайло Никифорук, Василь Вербіцький, Олександр Драган і Анатолій Волошин.

Нерукоприкладовані проповідники допомагають пастору общини проводити зібрання віруючих. Почергово читають уривки з Євангелія про життя і діяльність Ісуса Христа. Все це пов'язують із теперішнім життям, і з їхнім віруванням. Це називається проповідування Слова Божого, яке промовляється окремо до кожного свята.

Потім усі віруючі співають пісню. Пісні є різні. Але найчастіше співають у топорівській общині таку пісню, присвячену Новому рокові:

Ти знаєш, Боже, моє бажання

Ти знаєш, Боже, моє бажання,	Ніхто не знає, усім байдуже,
Молитву чуєш Ти мою,	Куди душею лину я,
І знаєш серця мого страждання,	І хто спитає, і хто потішить,
Коли я гіркі сльози ляю.	Коли сумна душа моя?

Ти знаєш, Боже, що я бажаю,	Цей світ чужий вже мені зробився,
Не слави, скарбів на землі,	О Боже мій, зі мною будь,
Я щирим серцем Тебе кохаю	Бо слабнуть сили і я втомився,
З моїх весняних, юних днів.	Але ще далека путь моя.

Сумує серце моє порою,	Але я й далі йду за Тобою,
В устах моїх немає слів,	Хай вітер стогне, буревій.
І я, самотній, скорблю душею,	Нехай сердито шумить порою,
Змовкає мій весняний спів.	Я не боюсь, бо Ти — Бог мій.

Або:

Отче небесний, Боже могутній

Отче небесний, Боже могутній,	Отче небесний, в земній дорозі нас,
Ти — Утішитель, Дух правди —	Твоїх діток не забувай,
Ти всюди присутній і Всевидючий,	Прийди, вселися в серця убогі,
Будь поміж нами, нас освяти!	Благослови і спокій нам дай!

Отче небесний, змий всі провини
І чистотою душі вкраси,
Хай Твоя ласка з неба полине,
За це Ти слався у всі часи!

Знову почергово виступають проповідники і проповідують
Слово Боже.

Після знову співають.

У кінці молитва.

Після молитви йде добровільна пожертва.

Потім виступають окремі віруючі і заявляють, що вони були там-то і там, кого зустрічали із братів по своїй вірі, і ті передавали їхній общині привіти.

Все це триває приблизно дві години.

II

Наступне свято, яке святкують євангельські християни-баптисти, **7 січня — Різдво Христове.**

Перед **Святим Вечором** відбувається зібрання. Перший раз моляться. Потім виступає один із проповідників і розкажує про народження Ісуса Христа. Для цього спершу зачитує уривок із Євангелія від Луки (2, 1-20)

«І трапилося тими днями, — вийшов наказ царя Августа переписати всю землю. Цей перепис перший відбувся тоді, коли владу над Сирією мав Квіріній. І всі йшли записатися, кожен у місце своє. Пішов теж і Йосип із Галілеї, із міста Назарету, до Юдеї, до міста Давидового, що зветься Віфлеєм, бо походив із дому та з роду Давидового.

Щоб йому записатися із Марією, із ним зарученою, що була вагітна. І сталося, як були вони там, то настав їй день породити. І породила вона свого Первенця Сина, і Його сповила, і до ясел поклала Його, — бо в заїжджому дворі місця не стало для них ...

А в тій стороні були пастухи, які пильнували на полі, і нічної пори вартували отару свою. Аж ось Ангел Господній з'явився коло них, і слава Господня осяяла їх. І вони перестрашились страхом великим ...

Та Ангел промовив до них: «Не лякайтесь, бо я ось благовіщу вам радість велику, що станеться людям усім. Бо сьогодні в Давидовім місті народився для вас Спаситель, Який є Христос Господь.

А ось вам ознака: Дитину сповиту ви знайдете, що в яслах лежатиме». І ось раптом з'явилася з Ангелом сила велика небесного війська, що Бога хвалили й казали:

«Слава Богу на висоті, і на землі мир, у людях добра воля!»

І сталося, коли Ангели відійшли від них в небо, пастухи зачали говорити один одному: «Ходім до Віфлеєму й побачимо, що сталося там, про що сповістив Нас Господь.

І прийшли, поспішаючи, і знайшли там Марію та Йосипа, та Дитинку, що в яслах лежала. А побачивши, розповіли про все те, що про цю Дитину було їм звіщено. І всі, хто почув, дивувалися тому, що їм пастухи говорили...

А Марія оці всі слова зберігала, розважаючи, у серці своїм. Пастухи ж повернулись, прославляючи й хвалячи Бога за все, що почули й побачили, так як їм було сказано».

Після прочитаного проповідники обговорюють почуті слова, при цьому Господа Бога нашого славлячи.

Усі починають співати: «Нині радість стала» і «Во Віфлеємі сталась новина»

Після знову проповідується Слово Боже. При цьому вже зачитується уривок із Євангелії від Матвія (1, 18-25)

«Народження ж Ісуса Христа сталося так. Коли Його матір Марію заручено з Йосипом, то перш, ніж зійшлися вони, виявилось, що вона має в утробі від Духа Святого. А Йосип, муж її, будучи праведний, і не бажавши ославити її, хотів тайком відпустити її. Коли ж він те подумав, ось з'явився йому Ангел Господній у сні, промовляючи: «Йосипе, сину Давидів, не бійся прийняти Марію, дружину свою, бо зачате в ній — то від Духа Святого. І вона вродить Сина, ти ж даси Йому ймення Ісус, бо спасе Він людей Своїх від їхніх гріхів.

А все оце сталося, щоб збулося сказане пророком від Господа, який провіщає:

«Ось діва в утробі зачне, і Сина породить, і назвуть Йому Ймення Еммануїл, що в перекладі є: З нами Бог»

Як прокинувся ж Йосип зо сну, то зробив, як звелів йому Ангел Господній, — і прийняв він дружину свою. І не знав він її, аж Сина свого первородженого вона породила, а він дав Йому Ймення Ісус». Після прочитаного проповідники обговорюють ці слова, знову ж таки Господа Бога нашого славлячи.

Після Слова Божого знову співають:

Ой, зійшла, зійшла правда на землю

Ой, зійшла, зійшла правда на землю
Та й поселилась межи людьми,
Всім розказала, як треба людям,
Як треба жити, як Бог велить ...

Де ж тая правда, звідки з'явилась,
Де вона нині на світі є?
Там у Віфлеємі, в яслах родилась,
А тепер в вірних серцях живе.

Христос є правда, Христос є світло,
Христос — любов, життя Він для нас
О, якби люди зі всього світу прийшли до Нього,
Він би їх спас.

І Дух Святий, і правда із неба
Нині шукають в серцях ясел,
Щоб поселився, щоби родився Христос
Спаситель в серцях людей.

І в кому знайде місце для Себе,
Там запанує радість свята,
Тому дарує місце на небі
І допоможе нести хреста.

Знову проповідується Слово Боже.

Молитва.

Добровільна пожертва.

Передача привітів.

На Різдво Христове приходять зранку. І все роблять так, як робили перед Святим Вечором.

III

Наступне свято, яке відзначає топорівська община євангельських християн-баптистів, — **Воскресіння**.

Починається святкове зібрання довільною молитвою, яка виражається в проханні та подяці Господу Богу. Потім розпочинається слово Боже. Один із проповідників зачитує уривок із Євангелія від Матвія (28, 1-17) де описується про воскресіння Ісуса Христа:

«Як минула ж субота, на світанку дня першого в тижні, прийшла Марія Магдалина та інша Марія побачити гріб. І великий ось стався землетрус, бо зійшов із неба Ангел Господній, і, приступивши, відвалив від гробу каменя, та й сів на ньому. Його ж постать була, як та блискавка, а шати його були білі, як сніг. І від страху перед ним затряслася сторожа, та й стала, як мертва.

А Ангел озвався й промовив жінкам: «Не лякайтесь, бо я знаю, що Ісуса розп'ятого це ви шукаєте. Нема Його тут, — бо воскрес, як сказав. Підійдіть, — подивіться на місце, де знаходився Він. Ідіть же хутко і скажіть Його учням, що воскрес Він із мертвих, і ото випереджує вас у Галілеї, — там Його ви побачите. Ось, вам я звістив!»

І пішли вони хутко від гробу, зо страхом і великою радістю, і побігли, щоб учнів Його сповістити. Аж ось перестрів їх Ісус і сказав: «Радійте!» Вони ж підійшли, обняли Його ноги і вклонились Йому до землі. Промовляє тоді їм Ісус: «Не лякайтесь! Ідіть, повідомте братів Моїх, — нехай вони йдуть у Галілею, — там побачать Мене!»

...Одинадцять же учнів пішли в Галілею на гору, куди звелів їм Ісус. І як вони Його вгледіли, поклонились Йому до землі... »

Усе прочитане проповідник переказує і пов'язує із сьогоднішнім життям, як празднують люди Христове Воскресіння, яка радість витає над Святою землею, як люди на землі славлять і хвалять Господа нашого Ісуса Христа. Завершується проповідь піснеспівом:

Христа, творця святих чудес

Христа, творця святих чудес,	По всьому світі до небес хвала
Прославте серця співом	Творцеві щиро лється
Прославте всі диво:	І пісня радості несеться
Христос Воскрес! Христос Воскрес!	Христос Воскрес! Христос Воскрес!

Приспів:

Приспів:

Хвала, хвала, Христос Воскрес!	Хвала, хвала, Христос Воскрес!
Щасливо в грудях серце б'ється,	Щасливо в грудях серце б'ється,
Тепер усюди пісня лється,	Тепер усюди пісня лється,
Христос Воскрес! Христос Воскрес!	Христос Воскрес! Христос Воскрес!

О Спасе любий, дорогий!
Тобі і слава, і хваління,
Подяка, честь і поклоніння
На віки-вічні! Амінь.

Приспів:

Другий проповідник зачитує ще один уривок із Євангелії від Луки (24, 1-12). «А дня першого в тиждні прийшли вони рано вранці до гробу, несучи наготовані пахощі, та й застали, що камінь від гробу відвалений був. А ввійшовши, вони не знайшли тіла Гос-

пода Ісуса. І сталося, як безрадні були вони в цім, ось два мужі в одежах блискучих з'явилися при них. А коли налякались вони й посхиляли обличчя додолу, ті сказали до них: «Чого ви шукаєте Живого між мертвими? Нема Його тут, бо воскрес! Пригадайте собі, як Він вам говорив, коли ще перебував у Галілеї. Він сказав: “«Сину Людському треба бути виданому до рук грішних людей, і розп'ятому бути, і воскреснути третього дня»».

І згадали вони ті слова Його! А вернувшись від гробу, про все те сповістили Одинадцятьох та всіх інших. То були: Марія Магдалина, і Іванна, і Марія, мати Якова, і інші з ними, — і вони розповіли апостолам це. Та слова їхні здалися їм вигадкою, — і не повірено їм. Петро ж устав та до гробу побіг, і, нахилившись, бачить — лежать самі тільки покривала ... І вернувсь він до себе, і дивувався, що сталося ... »

Знову співають, славлячи Господа нашого, і після моляться. Йде добровільна пожертва. Передають привіти.

Паски не святять. Пасха, єврейське слово — визволення. Євангелисти вважають, що сама пасха — це Ісус Христос, який визволив людей від гріхів.

IV

Вознесіння. Сходяться усі віруючі на зібрання. Моляться. Починається слово Боже. Один із проповідників зачитує із Євангелія від Луки (24, 50-53):

«І Він вивів за місто їх аж до Віфанії, і, знявши руки Свої, благословив їх. І сталося, як Він благословляв їх, то зачав відступати від них, і на небо возноситись. А вони поклонились Йому, і повернулись до Єрусалиму з великою радістю. І постійно вони перебували в храмі, прославляючи й хвалячи Бога. Амінь»

Знову ж таки йде тлумачення прочитаних слів і пов'язування із життям сьогоденного дня, як Вознесіння Господа Бога впливає на наше життя.

Віруючі починають співати:

Не покину Я вас, не забуду!

— Не покину Я вас, не забуду!

Так Бог каже тобі і мені —

Я про вас турбуватися буду

У стражданнях тяжких на землі.

Буду в праці Я вам помагати,

Буду силу і міць подавать,

І в годину сердечної втрати

Буду в душу бадьорість вливать.

Не покину Я вас, не забуду

Коли батько і мати, й рідня

Відречуться від вас,

То Я буду Рідним Батьком для вас з того дня.

Ніжно буду я вас доглядати,

Так, як мати маленьке дитя,

Від усякого зла захищати

І провадить у вічне життя.

Я самотнє серце розважу,

Сумні думи я геть віджену,

І розбите життя я поладжу,

Дух засмучений в вас підкріплю.

Знову слово Боже, проповідь, співають пісню, молитва, пожертви, передача привітів.

V

Свято Трійці.

Молитва.

Слово Боже. Один із проповідників зачитує уривок із Книги історичної — Дії святих апостолів (2, 1-13):

«Коли ж почався день П'ятдесятниці, (тобто п'ятдесятий день по воскресінні Ісуса Христа) всі вони однодушно знаходилися вкупі. І нагло зчинився шум із неба, ніби буря раптова зірвалася, і переповнила весь той дім, де сиділи вони. І з'явилися їм язики поділені, немов би огненні, та й на кожному з них по одному осів. Усі ж вони сповнились Духом святим, і почали говорити іншими мовами, як їм Дух промовляти давав.

Перебували ж в Єрусалимі юдеї, люди побожні, від усякого народу під небом. А коли оцей гомін зчинився, зібралася безліч народу, — та й здивувалися, бо кожен із них тут почув, що вони розмовляли їхньою власною мовою! ...

І всі не виходили з дива, і безпорадні були, і говорили один до одного: «Що ж то статися має?» А інші казали глузуючи: «Вони повпивались вином молодим!»

Знову проповідник роз'яснює, чому так сталося і яке це мало наслідки для людства.

Віруючі підкріплюють сказане піснеспівом:

О Ісус, достойний Ти

О Ісус, достойний Ти слави й честі на землі,
Слави й честі на землі від нас,
І від серця повноти ми співаємо Тобі,
Будем всюди славити Тебе.

Приспів:

Збережи у світлі нас,
Дай з Тобою пробувать,
Підкріпляй нас в кожний час,
Щоб Тебе лиш прославлять.

Наші Ти гріхи прости, Свою милість проявив,
Свою милість проявив для нас.

Бережеш у кожний час, утішаєш Духом нас,
Духом правди утішаєш нас.

Приспів:

Ти життя нам дарував, світлом правди осіяв,
Мир небесний у серця послав.
Кров Свою за нас пролив, наші всі гріхи простив,
Наші всі гріхи Ти нам простив.

Або співають таку:

Нині просимо ми всі

Нині просимо ми всі, нащо гинути в грісі?
Тебе кличе Дух святий — йди до Спаси, друже мій!

Приспів:

Поспіши, поспіши нині до Христа прийти!
Ти без Бога довго жив, проти Нього все грішив,
Серце ти Йому відкрий — дасть Він радість і спокій.

Гріх тебе не відпускав і спокою він не дав,
До Христа іди мерщій — тільки в Ньому спокій твій.
Перед Спасом визнай гріх, дасть Він прощення тобі,
Все життя віддай Йому, душу Він спасе Твою.

Приспів:

Першої неділі кожного місяця святкують **Хлібопереломлення**. Виконують заповідь Ісуса Христа.

Ще зранку перед зібранням пастор приготує стіл, на якому хліб, як прообраз тіла Христа, і чаша вина — Його пролята кров.

Потім сходяться віруючі і починають молитися. Молитва побудована на стражданнях Ісуса Христа. Після молитви звучить Слово Боже.

Один із проповідників зачитує уривок із Євангелії від Марка (26, 19-28):

«...І учні зробили, як звелів їм Ісус, і зачали пасху готувати. А коли настав вечір, Він із дванадцятьма учнями сів за стіл... Як вони ж споживали, Ісус узяв хліб, і поблагословив, поламав і давав Своїм учням, і сказав: «Прийміть, споживайте, це — тіло Моє». А взявши чашу і подяку вчинивши, Він подав їм і сказав: «Пийте з неї всі, бо це — кров Моя Нового Заповіту, що за багатьох проливається на відпущення гріхів!»

Проповідник роз'яснює і пов'язує ці слова із сьогоденням днем і пояснює, чому святкується в них це свято Хлібопереломлення.

Віруючі починають співати про страждання Ісуса Христа.

Гірко плакав Христос на скорботній землі

Гірко плакав Христос на скорботній землі,
Сльози чисті лилися з очей,
Недаремно Він плакав... Він бачив у злі
Марно гинучих бідних людей.

Приспів:

Ні, Я плачу за вас, Я ллю свої сльози і кров,
Я приніс вам на землю небесну любов,
Ви ж за це розіпнете Мене.

Через що, наш Спасителю, Ти у сльозах?
Може, храми твої не блищать?
Чи ж не Твій віковичний престол в небесах?
Чи страждання Тебе тяготять?

Приспів:

Я дивлюся в журбі на людей — на братів,
Вони гинуть в гріхах на землі,
Бо забули про кров, що за них Я пролив,
І забули про муки Мої.

Приспів:

Я молюся за вас, Мною куплені ви,
О, прийміть Святу жертву Мою!
Я даю вам спасіння в пролитій крові,
Я віддав за вас душу Свою.

Приспів:

Слово Боже читає пастор (Перше послання до коринтян, 11, 23-27):

«Бо прийняв я від Господа, що й вам передав, що Господь Ісус ночі тієї, як виданий був, узяв хліб, подяку віддав, і переломив, і сказав: «Прийміть, споживайте, це тіло Моє, що за вас ломається. Це робіть на спомин про Мене! Так само і чашу взяв Він по Вечері й сказав: «Ця чаша — Новий Заповіт у Моїй крові. Це робіть, коли тільки будете пити, на спомин про Мене!» Бо кожного разу, як будете їсти цей хліб та чашу цю пити, — смерть Господню звіщаєте, аж доки Він прийде. Тому-то, хто їстиме хліб цей чи питиме чашу Господню негідно, — буде винний супроти тіла та крові Господньої!» Далі дає пояснення цим словам, що вони означають.

Пастор бере в руки хліб, віруючі встають і моляться. Опісля сідають. Пастор розломляє хліб на шматочки. В цей час віруючі співають:

Про хресну смерть

Христос, як учням всім своїм про хресну смерть відкрив,
Для друзів Він перед Отцем взяв хліб, благословив.

І розламавши, їм подав, й до них слова сказав:
— Прийміть і споживайте всі, це тіло є Моє.

З вином також Він чашу взяв, за неї помоливсь:
Оце є кров Моя — сказав, — ви з неї пийте всі.

Новий мій Заповіт в крові Я вам тепер даю,
Отож, робіть це завжди ви, смерть згадуйте Мою.

О Господи, дозволь в цей час Твою згадати кров,
Пролиту на хресті за нас, страждання і любов.

Після співу пастор з хлібом іде помежи рядами, і, хто готовий (насамперед має мир з усіма), приймає хліб. Потім несе чашу з вином і той, хто брав хліб, пригублює вино з чаші.

Звичайно сільська община євангельських-християн баптистів невелика. Але вона є. Її погляди поділяє частина жителів топорівчан, тому я й описав коротенько, як проходять святкування й у них.

Молитовний будинок

З надвору...

У середині ...

Діти в Молитовному будинку під час літніх канікулів

НАРОДНА НОША

І. ВСТУП

Одяг моїх колишніх земляків ніколи не був таким мальовничим, як у гуцулів. Але в народі говорять, що кожного зустрічають по одязі, а випроваджують по розуму. Виходить, що одяг відіграє неабияку роль у нашому житті. Можна одягнутися в дуже дорогі речі, але якщо не зі смаком, неакуратно, то з такою людиною навіть нецікаво мати якусь справу. Можна одягнутися скромно, акуратно, у все чисте, випрасуване, може, людина і не дуже красива, але з нею приємно поспілкуватися.

В основному увесь одяг у Топорівцях виробляли вручну. Купували лише черевики і деколи жіночі чоботи, а також деякі прикраси, нитки і хустки.

З верхнього одягу чоловіки носили: сардаки, кожухи, киптарі, довгі сорочки, гачі, поркіниці, смушеві шапки, клепані, капелюхи, чоботи і черевики. Жінки: сардаки, кожухи, киптарі, довгі сорочки, горботки, чобітки і черевички. Аналогічно одягалися хлопці і дівчата.

ІІ. ВИРОБНИЦТВО ПОЛОТНА І ПОШИТТЯ НИЖНЬОГО ОДЯГУ

Найбільша потреба була у полотні. Щоб його мати, треба було докласти великої праці. Полотно ткали з конопель і льону. Коноплі висівали всі господарі, навіть ті, які мали мало поля, адже одягатися треба було всім.

Коноплі і льон сіяли весною. Коноплі мають явно виражену дводомність. Тому чоловічі особини, або, як їх називали, пустінки, вимикали в жнива. Матірні особини вимикали пізніше. Пустінки сушили на сонці і зразу мочили у воді. Матірні — перший раз сушили, потім обмолочували насіння, в'язали у снопики і теж мочили у воді у потічках. А оскільки у нашому селі копали торф, то переважно мочили в торф'яних ямах. Так

само поступали зі льняними снопиками. Сніпки складали поряд один одного на воду, зверху прикидали болотом так, щоб вони були у воді. В ямах вода була стоячою і теплішою, то сніпки мокли 1 – 1,5 тижня. У потічках коноплі мокли довше. Вода в них проточна і холодніша.

Коли коноплі вимокали, їх полоскали і складали на березі по 3-4 снопики в стоячому вигляді на сонці, і чекали щоб добре висушли. Потім тіпали на терлиці (пристрій, на якому конопляні чи льняні лика звільняли від терміті). Звільнені лика дергали на дергівці (груба дошка з грушки, чи ясена, на якій густо і колом у діаметрі 15-20 см набиті гострі шпилі висотою 12-15 см.). Від цього одержували повісмо і первинне клоччя (відходи). Клоччя ще чухрали на гребені (дерев'яний гребінь, зубки досягали до 30 см) і одержували ще згріби і саме клоччя.

Повісмо пускали на куделі (груба палиця висотою 1.5 м). Повісмо розкладали на столі, скраю прикладали верхню частину палиці і все це скручували. Одержували конусом вверх своєрідну форму. Для міцності перев'язували стрічкою. Прядильниця рукою висмикувала кілька волоконців, скручувала і прив'язувала до веретена (дерев'яний стержень довжиною 30 см, на одному кінці загострений, на другому надіте дерев'яне колечко). Веретено другою рукою спеціально крутилося і в такий спосіб скручувалася нитка. Повісмо пряли на тоненькі нитки. Нитки змотували у клубки. Так само поступали зі згрібами і клоччям. Нитки з повісма йшли для виготовлення полотна. Нитки зі згрібів ішли також на полотно, але на поперечні полотняні нитки. Нитки з клоччя йшли на виготовлення тільки верень (призначення верень типу теперішніх простинів).

Повіснjanі нитки з клубків мотали на мотовила (двохметрова палиця, яка з одного боку кінця мала ріжки, а з другого — поперечку, ніби буква Т), і отримували півмітки (спеціальний моток ниток). З клочаних ниток одержували валовиці. На мотовилі рахували нитки. Кожні три нитки — називалося чисниця.

Десять чисниць — називалося пасмо. Дванадцять пасем — називалося півміток. Були півмітки і на п'ятнадцять пасем. Кожний півміток на мотовилі, там, де нитки перехрещувалися на різках, перев'язувався. Усі ці роботи старалися виконати до морозів. З настанням морозів валовиці замочували у воді і викидали на подвір'ї на жердки, на плоти, штахета для виморозки. Регулярно роблячи цю роботу, валовиці так виморожували, що вони ставали м'якими і білими. Якщо була необхідність прискорити цей процес, то валовиці квасили. У цебер (дерев'яна посудина типу теперішньої ванни) чи невелику бочівку складали валовиці, пересипали кукурудзяним борошном і заливали водою. Кисло 3-5 днів. Якщо цебер стояв у холоднуватому місці, то кисло і довше. Валовиці кисли, поки не білили. Після полоскали, сушили, натягали на спеціальний пристрій — самотоку, (триніжкова основа, висотою одного метра, зверху мала залізний стержень, на який навішували хрестом дві лати, на кінцях ці лати мали поздовжні отвори, в які вкладали спеціальної конфігурації вирізані стержні, висотою 30 см — качури). Шукали початок нитки у півмітку чи валовиці і мотали на клубки. Тягнучи нитку, пристрій сам крутився. І від того дістав назву — самотока. Клубки пускали на снововку (пристрій висотою 2.5-3 м, ніби два квадрати в діаметрі 1.5-2 м, змонтовані навхрест. Верхня частина кріпилася до сволака, нижня в долівці). Крутячи снововку однією рукою, другою намотували нитки із клубків. За допомогою цього пристрою одержували основу відповідної довжини для ткання полотна на верстатах. На виготовлення основи для полотна використовували один півміток, або дванадцять пасем, для верень — шість пасем. Верені по ширині були такі самі, але за рахунок грубших ниток. На снововці були нарізані спеціальні карби, за рахунок яких визначали, скільки намотано пасем. Дванадцять пасем намотаних на снововці — називалося мотовильником. Полотно завжди було однієї ширини, а незалежно від кількості мотовильників (два чи чотири, шість) була різна довжина.

Верстати встановлювали у житловій кімнаті, де тепло. Полотно переважно ткали у зимовий час, бо літом було багато робіт у полі. Верстат складався із двох боковин (права і ліва сторони), двох поперечних спинок, з двох валків — один на нитки для основи, другий на полотно, ляди, начиння і підніжжя. Якщо стеля у хаті низька, то на підніжжя викопували невелику яму. Верстат установлювався під вікнами передом до образів. Задньою стороною — до вхідних дверей. На задній стороні верстата був змонтований пристрій, за допомогою якого нитки із клубка намотувалися у вигляді піраміди на цівки. Цівка — дерев'яна трубка із бузини діаметром приблизно 2 см і довжиною 12 см. Цівки з намотаними нитками вставлялися у спеціальний пристрій у вигляді човника, який так і називався. Човник вправно руками закидався до начиння то вправо, то вліво. Після кожного такого прийому нитка прибивалася лядою до полотна. Так ткалося полотно.

Якщо основа була з повіснених ниток і ткалася тими ж нитками, таке полотно називалося повісняне. Його ще вибілювали на сонці. Регулярно змочували у чистій воді і розстелювали на траві. З такого полотна колись шили сорочку молодому на весілля.

З часом жиди почали завозити махталі з подвійними і потрійними нитками, так звані бамбукові нитки. Для змотування їх у клубки виготовили спеціальні невеликі самотоки. Їх почали давати на основу і на поперечні. Таке полотно називали бамбукове. Воно було дуже тоненьке і гарне. З нього почали шити тільки святошні вишиті сорочки для дівчат і хлопців.

Згрібне повісмо пряли трохи грубше, і такі нитки йшли на виготовлення так званого згрібного полотна. Таке полотно використовували переважно на пошиття сорочок і поркіниць, які були основним одягом, особливо у літній час.

Клочане повісмо пряли ще на грубшу нитку, і воно йшло на виготовлення верень. Якщо вереня була біла, то вона виткана тільки із клочаних ниток, тобто конопляна. Бувало, що нитки розфарбовували у різні кольори, і такі верені мали кольорові орнаменти.

Заможніші жінки додавали до клочаних ниток ще й нитки з овечої вовни. Такі верені були дуже теплими.

Були і льняні нитки, льняне полотно і льняні сорочки. Це було в тих, хто мав можливість сіяти на полі льон. Технологія виготовлення льняного полотна та сама, що і повісняного.

Виготовлення полотна дуже трудомістка робота. Особливо такий процес, як вимочування конопель чи льону. Якщо приходила рання холодна осінь, багато жінок від такої холодної процедури хворіли на простудні захворювання, деякі навіть помирали.

Нелегка робота була і на верстатах, але вигідніша тим, що виконувалася в хаті, де сухо, можна було і напалити. Лише не всі могли бути верстатниками-майстрами. По-перше, треба було мати свій верстат, по-друге, треба було мати навик до такої роботи. Адже й по сьогодні де в кого ще зберігаються такі вироби. Вони мають свою красу і дивуєшся, що це все виготовлено вручну в домашніх умовах сільськими умільцями. До сьогоднішні ще пам'ятають майстрів-ткачів: Миколу Сливчука, Івана Мельничука, Ганну Гультай, Ганну Мельничук, Івана Ковблюка, Марію Лесюк, Марію Попович. Історія не залишила нам імена майстрів-ткачів наших дідів-прадідів, які виробляли полотно до них. Адже полотно вироблялося з давніх-давен.

ІІІ. ВИГОТОВЛЕННЯ ВЕРХНЬОГО ОДЯГУ

У всіх господарствах утримували овець, з яких одержували вовну, шкіри, смушки. Все це йшло на виготовлення одягу. Вже не кажучи про м'ясо і молоко, — продукти харчування.

Вовна була чорна і біла. Чорна йшла на виготовлення чорного сукна, чорних вовняних виробів, біла — білого сукна і білих вовняних виробів. Вовну прями, пропускали через самотоки, снововки і нитки надходили на верстати. Нитки для виготовлення сукна пралися грубими. На верстаті поздовжні і поперечні нитки ударом ляди дуже ущільнювалися. Одержували товстувате щільне полотно. Таке полотно віддавали в гори гуцулам. Ті за відомою тільки

їм технологією шляхом розчісування і полоскання у гірській воді виготовляли сукно і повертали за відповідну плату власникам.

З білого сукна сільські кравці вручну шили чоловічі штани — гачі, з чорного — сардаки і гачі.

Восени хворих, старих овець, зайвих баранів різали і знімали шкіри. Шкіри використовували для пошиття кожухів, кожушків і киптарів. Людей, які займалися виробами зі шкір, називали кушнірями. Їх багато у селі не було. За нашої пам'яті це Микола Сливчук, пізніше його син Василь цим займався, Семен Мостовий і Андрій Гнидка.

Шкіри від забитих овець зразу віддавали кушнірям. Спершу їх сушили, потім на добу мочили у воді. Несли до потічка на протікаючу воду і полоскали до тих пір, поки вовна не була чистою від гонзлів (вовна на кінцях косичок мала засохлі грудочки овечого калу із болотом). Очистка шкіри від гонзлів була дуже трудомісткою. При цьому використовували спеціальну дерев'яну лопатку. Після цього шкіри розпростирали на п'ялі (спеціальна решітка) і шкафою (лопатка з дерев'яною ручкою з одного боку, і з другого загострене металеве лезо) обривали першу піву (підшкірний шар).

У цебрі або невеликій широкій бочці робили квас з розрахунку на одну шкіру: 1,7 кг житнього борошна, 200 грамів кухонної солі. Шкіри завивали мездрою до середини, вовною наверх і заливали водою. Все це кисло 7-10 днів залежно від температури розчину. Готовність визначали так. Брали в руки одну зі шкір і в ділянці паху натискали пальцем. Якщо плівка злазила, значить, шкіри готові. Тоді їх викидали на жердку (кількаметровий дерев'яний кругляк, який по краях до чогось кріпився) чи дріт, щоб просохли. Після змочували і знову кидали на п'яла. Спеціальним пристроєм, на який натискається рукою і ногою, шкіру розбивали до тих пір поки не стане м'якою.

Із сусіднього села Глушків завозили білий камінь (альбайстер) і перепалювали у плиті. Після камінь очищали від бруду, перепа-

лених темних часток, ставили на спеціальну кам'яну плиту розміром не менше 1х1 і кувалдою легенько розбивали камінь на дрібні шматочки, а потім розтирали на борошно.

Таке альбайстрове біле борошно наносили на шкіру і далі здирали остатки півви уже за допомогою цього борошна. Робили це до тих пір, поки шкіра не набувала білого-білого вигляду.

Після цього шкіри розкроявали. На один кожух треба було кілька шкір. Усе це залежало від розмірів замовника і розмірів шкіри. Після покрою частини шкіри зшивали перший раз міцною ниткою. З тонкої добре виробленої шкіри вирізували лямівку (шкірка шириною один сантиметр) і обшивали рубці густим швом. По швах робили орнаментну розшивку. Кожухи прикрашали китичками з червоного коцику (вид ниток). У середину китиці давали кілька ворсинок зеленого коцику (спеціальних тоненьких ниток). Комір шили стоячий із баранячого смушка, який теж довкола обшивали лямівкою. Рукави внизу обшивалися смушком. Вгорі біля коміра пришивалися баюри, довжиною біля півметра, сплетені із дуже тоненьких вирізаних ремінчиків. На кінцях баюри мали такі своєрідні подовжені китички. Баюрами вверху біля шиї зав'язувалися поли кожуха. Коли холодно, щоб не дуло за шию, адже шарфів колись не носили. Напереді на полах пришивалися гудзики і петлі, виготовлені зі шкіри. У гарних кожухах люди ходили до церкви, в гості. У проношених — до роботи.

Пізніше для дівчат і молодих жінок почали шити кожушки. Вони були трохи іншого покрою, червоно-коричневого кольору і оздоблені кольоровими нитками. Технологія виготовлення таких шкір відрізнялася тим, що тут не застосовували альбайстер, а шкіри заквашували із корою, яка давала колір. Кисли такі шкіри довше — 14-20 днів.

Дуже спосібними були киптарі, які носили зимою під кожухом, а літом ходили в них навіть у гарячі дні. Найбільше ставали у пригоді восени, коли надворі холодало. Киптар — кожушок без рукавів, зі шкіри молодих ягнят, вишиваний волічкою з без-

лічню китичок, як прикраса. Такі киптарі вперше почали носити в Русові, тому їх називали русівськими. Були киптарі з вишитими різними художніми орнаментами (листочками, квіточками). Такі киптарі називалися буковинськими. Шили киптарі і зі старої овечої шкіри. Вони не розшивалися. На них було мало китичок. Не вишивали ніяких орнаментів. Вони були довшими і теплішими.

Шили кушнірі і каракулеві шапки. Смушки одержували від каракульських ягнят шляхом забою зразу після народження або через кілька годин. Усе залежало від завитка. Завитки є бобовидні, вальковидні, сурикові, кільцевидні. Найбільшу цінність мали бобовидні і вальковидні смушки. У нас каракульських овець не утримували. Але бували випадки, коли непогані смушки одержували і від наших місцевих овець. По смушки їхали до Чернівців, де їх продавали селяни з Бессарабії. Їхали вибирати такі смушки самі кушнірі. Вони не вибирали бобовидні чи вальковидні, для них існували смушки: дрібний каракуль або крупний каракуль.

Шапки були круглі, невисокі, зверху збивали типу ямки. Всередині підшивали шкірою із молоденьких козенят. У старих шапках ходили до роботи. Як не було таких, то ходили і в новіших, але під час дощу або коли шмалили соломою зарізаних свиней, їх перевертали навиворіт уверх козячою шерстю.

Хлопці зимою теж ходили в таких шапках, але весною, влітку і восени ходили у капелюхах, деколи завітчаних чорним пір'ям із когута. Деколи у святкові дні окремі хлопці прикрашали капелюхи герданами. Усе це залишилося у спадок від січовиків, які обов'язково ходили у високих з широкими крисами, завітчаними червоним пір'ям, так званими, радикальними капелюхами. Ходили в них і чоловіки, лише не завітчували пір'ям. Такі капелюхи завозили до села сільські жида. В літню пору газди захищали голову від сонячної спеки солом'яними капелюхами. Їх шив неперевершений сільський майстер Олексій Сливчук, син Михайла.

До першої світової війни жінки голови накривали перемітками. Це білі рушники, у яких на кінцях висіли різнокольорові

тороки. Голову обмотували рушником, а тороками зав'язували. Після війни у літню пору голови почали зав'язувати хустинами. Зимою далі ходили у перемітках. У кінці 20-х років повністю перейшли на хустини, які були білі простенькі, батистові, шерстяні з квітами і появились дуже гарні, пишні, завезені із Канади, куди багато односельчан їхали на заробітки. Залежно від соціального стану, можна було розрізнити, хто бідний, а хто багатий. Хустки в побуті села відігравали дуже важливу роль. На весіллях молода давала подарунки (дари) родичам молодого. Ці дари склалися переважно із хусток. Скільки подарувала, які, це мало неабияке значення.

Жінки в холодну погоду завивали хустки попід шию і зав'язували кінці ззаду. Так само носили і дівчата. Зимою носили більші і грубші, вповивали їх попідпахи і зав'язували кінці ззаду. Літом жінки хустки зав'язували ззаду на потилиці, називалося помолодицьки. Дівчата зав'язували під бородою на шиї.

До верхнього одягу належали і сардаки, які шили із чорного сукна. У сардаках до церкви ходили рідко. Сардаки одягали, коли надворі падав дощ, коли йшли до міста, на сторону на храм чи весілля. У літню пору перевішували через одне плече, зв'язуючи петлі напереді під шиєю. У великі морози сардаки не носили. Коли було прохолодно, під сардаки одягали киттарі або невеликі кожухи. Жінки теж ходили у сардаках. Сардаки шили славної пам'яті: Іван Сливчук, Юрій Угрин. У 40-х і 50-х роках сардаки шив лише тато автора цих рядків Іван Мохорук.

На початку 1960-х років молодь відкинула кожухи. Масово в селі почали шити так звані чоловічі і жіночі футерка. Це була утеплена куртка із чорного сукна з каракулевим коміром. У футерках і пальтах ходили у 1930-х лише сільські ремісники та жида.

Взимку молоді чоловіки і парубки почали носити тільки шкіряні каракулеві шапки. Із взуття тільки хромові чоботи. Чоловіки зимою почали носити рейтки (галіфе). З часом появились пальта, демісезонні плащі.

Штани — поркіниці і гачі. Поркіниці носили у літню пору, в холодну — зверху ще й гачі. Гачі шили з білого і чорного сукна. Переважно носили гачі з білого сукна. Якщо поркіниці шили жінки, то гачі шив лише Юрій Угрин, пізніше уже на машинці неперевершений майстер-кравець — Петро Касіян. Якщо взували чоботи, то колошні (штанини) гачів запихали в чоботи, якщо у черевиках — то опускали до черевиків.

Наприкінці 30-х років минулого століття у Топорівцях почали носити штани, або, як їх називали, сподні. Жиди ходили і раніше в споднях. Першим із сільських жителів одягнув сподні Петро Волошин. За ним пошили штани і стали носити Андрій Тофан, Дмитро Грищук, Василь Волошин, Дмитро Великочий. Після цього сподні стали носити молоді ґазди і хлопці. Після війни — старші ґазди. Проте окремі старі чоловіки носили поркіниці до початку 60-х років. Шили поркіниці жінки.

Сорочки кроїли, шили і вишивали для себе самі жінки і дівчата. Так само шили і вишивали сорочки для чоловіків і хлопців. Жіночі сорочки на грудях мали вишиті різні орнаменти, були вишиті рукави. Сорочки старших жінок на шиї були мережані, на рукавах і низом цирковані. Всі чоловіки і хлопці у святкові дні чи неділі одягали вишиті сорочки. Вишитими були навколо шиї стоячий комір і спереду була вишивка аж до окрійки чи штанів. Називалося це нагрудником. Були вишитими і кінці рукавів. На шиї і рукавах були шнурочки із китицями, і це все зав'язувалося.

Колись дівчата носили прикраси — ґердани, силянки і наміста. Ґердан — насила́ні на нитки дрібненькі бісеринки і викладені й перешиті відповідним узором. Знизу підшивався вузькою щільною стрічкою, яка звисала із двох сторін. Ґердан, як правило, носили на голові. Дехто й на шиї. Силянка — теж насила́ні на нитки бісеринки і укладені різними узорами. Знизу силянка підшивалася тоненькою вузькою стрічкою. Силянку носили, як правило, на шиї, нижче наміста. Уже після війни дівчата почали носити на голові ґальончики. Це вишивка із бісе-

ру, намистин і леліток на плюшевій стрічці. Носили приблизно до 1960-х років.

Перед війною у хлопців пішла мода носити на шиї, як прикрасу, — вівсьорки. Особливо це носили гімназисти. Вівсьорок типу галстука. Вишитий на плюшевій широкій смужці узором з намистин, бісеру і леліток. Носили тільки тоді, коли одягали білу сорочку. В одязі не обходилося без шпильок. Колись говорили, що шпінки. До речі, шпінки зчіплялися і продавалися лише по дванадцять штук. Цей зчепок шпінок називався тузін.

На початку 1950-х років у селі хлопці і дівчата почали носити шерстяні костюми. Пізніше молоді чоловіки і жінки. В селі появилось багато кравців і кравчинь: Іван Никифорук, Микола Сливчук, Софія Угрин, Наталія Попович, Ганна Сливчук, Ганна Сопотик, Ганна Ковблюк.

Горботки, які носили жінки і дівчата замість теперішніх спідниць, ткали майже із вовняних різнокольорових ниток. Це був собі такий витканий квадрат щільного різнокольорового полотна. Вона була від пояса по п'яти і так само по окружності. Поли горботки перекривали одна одну спереду і перев'язувалися окрійкою. Спереду поли були красиво виткані, як уже згадувалося, із різнокольорових ниток, позаду була чорного кольору. Спереду поли загиналися наперед і кінці полів запихалися під окрійку. Ззаду горботка на висоті 15-20 см загиналася догори. Тому низом добре виднілася сорочка. У старих сорочках, як і старих горботках, жінки ходили до роботи.

У 40-х роках минулого століття жінки почали носити спідниці. У неділі й урочисті свята одягали спідниці, але у будні до роботи одягали ті ж спідниці, лише навиворіт.

Ткали в домашніх умовах і окрійки, якими підперізувалися чоловіки, жінки, хлопці і дівчата. Виготовлення окрійок дуже делікатна робота. Таких майстрів у селі були одиниці. Це Марія Ковблюк і Іван Ковблюк. Пізніше їх ткала дочка Марії Ковблюк — Ганна Попович. Вони ж ткали і горботки.

Окрійки ткали із вовняних ниток. Але основу складали нитки з волічки, яку купували у жидів.

Окрійками підперізувалися усі: чоловіки, жінки, хлопці і дівчата. Чоловіки й хлопці зав'язували окрійку збоку і кінці звисали майже до колін. Жінки й дівчата підперізувалися так щоб не спала горботка. Окрійка у жінок була довшою і нею обмотувалися у кілька шарів. Кінці зав'язували ззаду і вони звисали з пояса на спину. На кінцях окрійки мали тороки. У чоловічих окрійках на кінці тороків деколи виробляли малесенькі китички. У жіночих — теж, але були й такі, коли замість китичок були красиво зроблені такі собі різнокольорові бомбочки.

Деякі старші багаті газди замість окрійок носили череси з ремню. Череси шили гуцули. Черес був шириною десь 16-18см. Він мав внутрішні кишеньки, де можна було тримати гроші, папірки на куриво, тютюн та інші речі. Черес заціплювався на пряжки. Могли бути одна велика пряжка, дві менші, навіть три, але ще менші. Інколи череси були навіть поцятковані. Це уже було трохи гонорово, як на такого сільського газду.

IV. ВИГОТОВЛЕННЯ ВЗУТТЯ

Щодо взуття, то чоловіки ходили до церкви, на весілля, у гості в чоботах, літом дехто у черевиках. До роботи і коло господарства тільки босими. Так само хлопці. Чоботи і черевики робили сільські шевці: Андрій Кнігніцький, Степан Волошин, Микола Лесюк, Степан Великочий, Дмитро Никифрук, Юзеф Врубель та інші. Ремінь купували у жидів.

Жіноче взуття — чобітки, черевики та мешти купували у жидів. Під час весілля молодий дарував молоді й красиві черевики — з високими халявами, на високому каблучку. Жінки дуже шанували таке взуття. Взували тільки на великі урочисті свята. Бувало, що в цих черевичках навіть лежали у труні.

Знову звернемось до спогадів пана Теодора Баб'юка, що він запам'ятав коли приїхав до Топорівців у 1904 році: »Жінки на

ногах носили саф'янові чоботи червоного кольору. Були жовті і зелені. Дівчата носили черевики з холявкою 20 см висотою, зашнуровувалися лише до половини, а вища частина відкрита. З неї звисав язик, прикрашений різними кольоровими шкірочками, капсулами. Підбір високий, десь на три сантиметри, закований підківками. На зап'ятку жовтими цвяшками були вибиті квіточки. Чоловіки одягали сорочки так, що десь двадцять сантиметрів не діставало до колін. Ззаду приморщена, напереді рівна припоясана окрійкою. На плечах китар, який по швах вишиваний. На ногах чоботи з грубої шкіри і обов'язково підковані. У літню пору носили солом'яні капелюхи своєї роботи, зимою ходили у баранячці...»

У середині 50-х років минулого століття учителі в школі почали вимагати, щоб дівчата на уроки фізкультури одягали шаровари. Ця вимога довго буксувала через те, що цьому дуже противилися старші жінки. Ніяк не могли змиритися, щоб дівчата ходили у «споднях». Прямо-таки цькували тих, котрі виконували вимоги учителів. «Дівка у споднях! Дівка у споднях!» можна було почути на вулиці, коли ті ішли зі школи, і котрась із них ішла у шароварах. З часом усе змінилося. Дівчата не тільки носили шаровари під час уроків фізкультури, а взагалі всі почали носити їх. Навіть жінки.

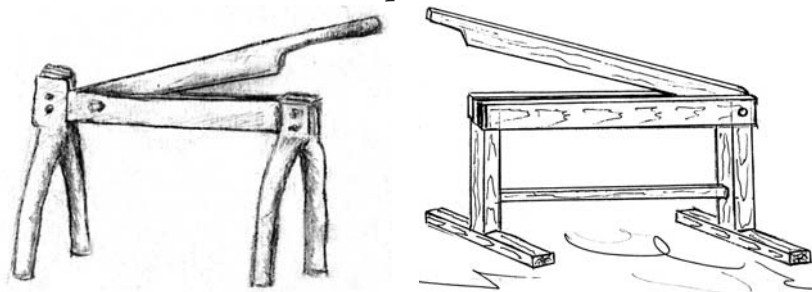
У теперішні часи на це ніхто не звертає уваги. Дівчата носять так само сподні, як і хлопці. Навіть молоді жінки. У церкві можна побачити жінок у штанах. І все це стало нормою.

Куфайки вперше появились в селі під час другого приходу радянської влади. Хлопчаки-підлітки вимінювали за самогонку у солдатів. Гумові чоботи вперше появились під час заснування тваринницьких ферм. Їх носили працівники тваринництва.

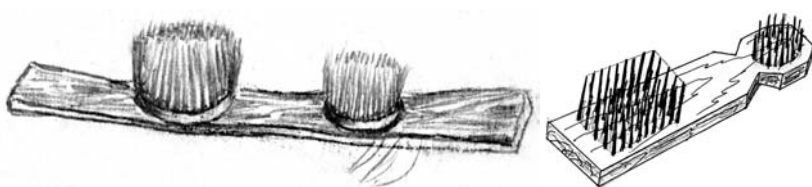
Про те, що написано в цьому розділі, де в кого може викликати посмішку: «Кому це потрібно?» Я вважаю, що потрібно. Ми повинні знати, чим і як жили наші батьки й пращури. Звичайно, проти сьогоденського рівня життя то була велика бідність і простота. Та хто може поручитися, що через сто років, сьогоденній рівень життя до того періоду не буде теж виглядати простотою.

Первинні знаряддя для виготовлення полотна

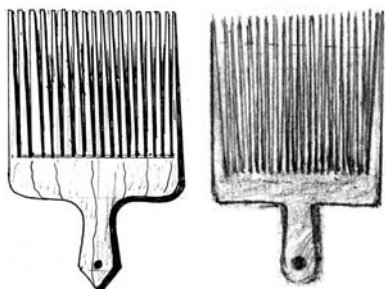
Терлиці

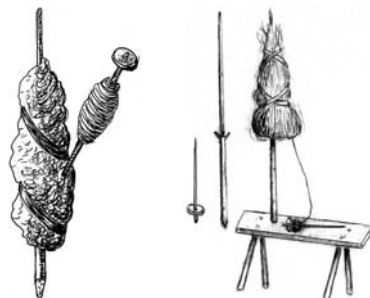
Дергівки

Гребені

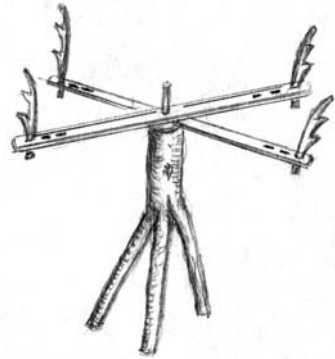
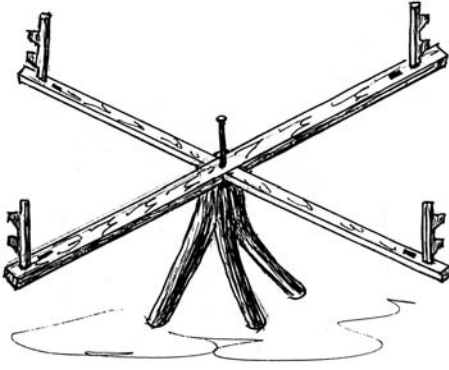
Куделі з веретенами

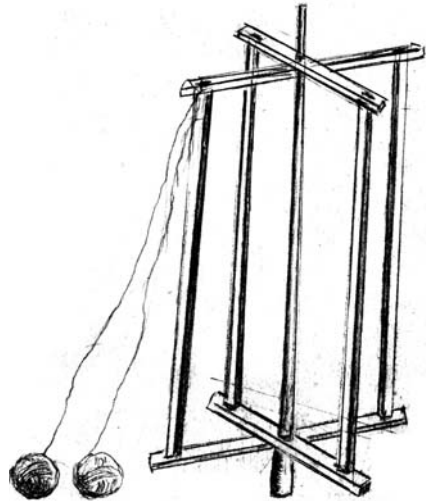
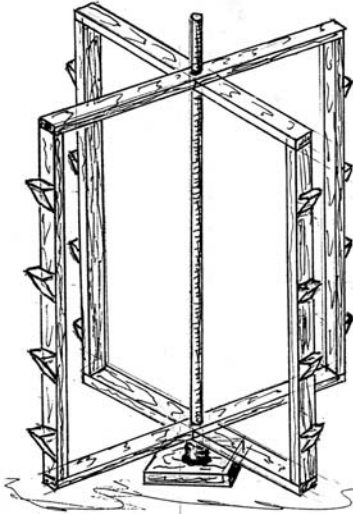
Мотовила

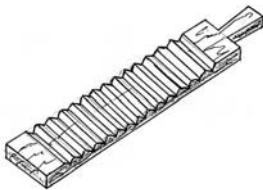
Самотоки

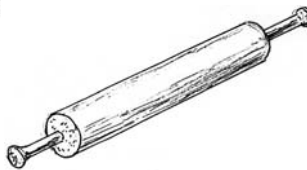
Снововки

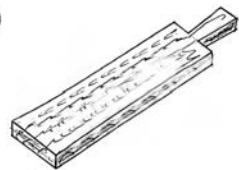
Маглівка

Тачівка

Праник

Ноша польського періоду

Родина Сопотиків. 1921 рік

Родина Сливчуків

*Родина Миколи Сопотика на храму
у селі Підвисоке у Кнігніцького Івана*

Родина Дмитра Ковблюка

Родина Івана Мохорука

Ноша дівчат і хлопців

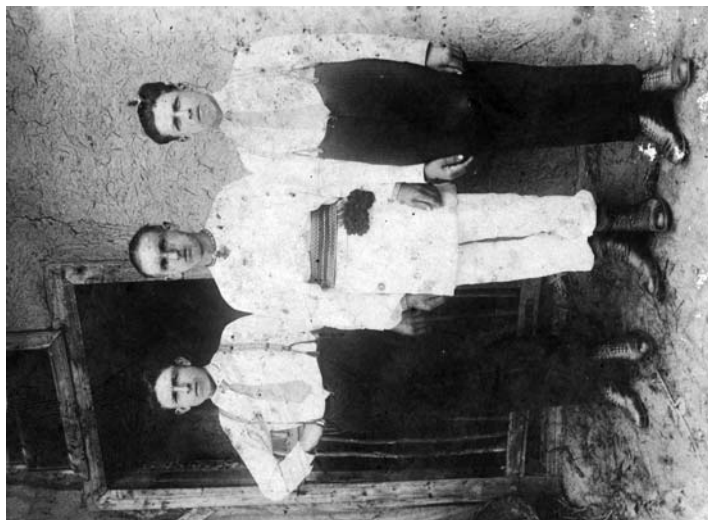
Василь Федорук, Степан
Федорук і Ганна Федорук

Настя Мохорук, Тетяна
Никифорук і Марія Чупрун

Параска Василук

Так ходили діти ремісників.
Касіян Антон Степанович,
син Присяжного, і Петро Касіян

Дитяча ноша

Микола і Дмитро Марковські

Ганна Бадик і Ганна Гришук

Ноша післявоєнного періоду

Родина Сопотиків

Настя та Марія Василичині

Молодь села

1950-і роки

Дівчата і хлопці

Весілля Василини Сливчук

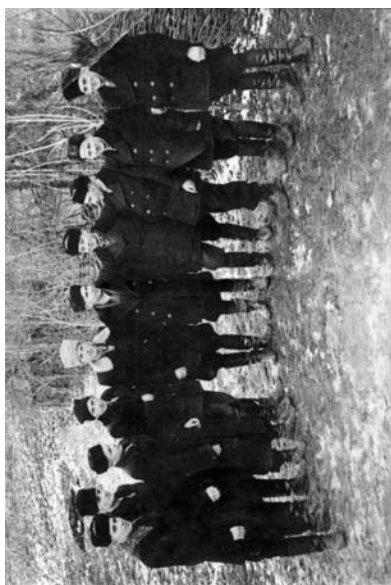
Дівчата

1960-і роки
Зимова ноша

Дівчата в кожухах

Хлопці і дівчата у футерках

Дівчата в пальтах

Молода з друзками

Демісезонна ноша

Літна ноша

Виставка колишнього одягу

Жіночий та чоловічий одяги

*Окрійки, вівсьорки,
сильянки і гердани*

Жіноче взуття

*Головні жіночі убори:
хустки і чіпец*

Подушки

Простині та рушники

Салфетки

Дівчина у перемітці

Дівчина у гердані та кожусі

Тарелі

ЖИТЛО

I. ВСТУП

Колись усі будували хати тільки з м'якого матеріалу. Через відсутність цегли цегляних будинків не було. Цеглу почали використовувати після першої світової війни лише для будівництва печей, пізніше і кухонь. У печах викладали з цегли лише кобилу (верхня частина печі ізсередини) і дно.

Сільські хати будували переважно розмірами 9х4м. Посередині займали хороми (сіни), в яких було троє дверей: вхідні знадвору, направо до житлової кімнати, наліво до комори, яка служила господарині для зберігання продуктів і складом для різних господарських речей. Будували хати розміром 7х4. Кімната була 4х4м і сіни 3х4м.

Багатші будували більшу хату. Наприклад: 10х5. Хороми були такі самі, а по боках дві великі кімнати. В одній жила сім'я, а в другій, краще прибраній, приймали гостей — хорових чи весільних. Хати були обернені вікнами переважно до півдня. Полудневе сонце завжди світило у вікна, яких у житловій кімнаті було троє: двоє обернені на південь, одне на схід. Значну частину кімнати займала піч із димарем.

II. БУДІВНИЦТВО ЖИТЛА

Кожний газда старався розпочати будову весною, щоб до зими перейти жити до нової хати. Заможніші газди будували хати з дерева. По дерево їхали аж до Залуччя. Туди сплавляли з гір будівельний ліс і там жиди тримали великі склади із лісом. Коли дерево було на місці, газда наймав майстрів-розпиловщиків. Переважно це були гуцули.

Вони закопували у землю чотири стовпи висотою 2,5-3м. Між стовпами було десь 4м. По одну сторону до стовпів прикладали двоє дерев, робилася така собі естакада. По ній розпиловочне дерево викочували наверх і там фіксували клямрами (клямри могли

бути розміром від 10 см до одного метра. Це залізні прутки, могли бути вузькі пластини, на двох кінцях загнуті в один бік і загострені. Можуть загинатися і в різні боки. Все залежало від їхнього призначення. Гострими кінцями забивалися в дерево і намертво фіксували, чи якийсь дерев'яний вузол чи перехрестину, чи кутове дерев'яне з'єднання). Шовковими нитками, змоченими у розведеній синьці, на дереві з двох боків робили розмітку для розпиловки. Дерево розпилювали на дошки для столярних виробів, на сволюки (дерев'яні балки, які підтримували дерев'яну стелю, чи перекриття), на стелі, на лати. Називалося колись столярка, або футроване.

Один розпиловщик ставав в горі, другий знизу. Спеціальною пилою зверху-вниз розпилювали дерево. Розпиловщики, кожен зі свого боку, слідували за знаками на дереві, щоб пиломатеріали були рівними. Після розпиловки дошки перекладали, щоб сохли.

Тонше дерево обтісували сокирами на платви (дерев'яний брус по периметру даху хати), ще тонше — йшло на кізли (крокви).

Підвалини закладали з дуба, деколи з лакації (акації). Під підвалини укладали камінь, який привозили зі Стрільча, що недалеко від Дністра. Наріжні стовпи, як правило, були з лакації. Рідше ялові (ялина, смерека). Закид між стовпами робили з ялових брусків. Платви, лати, як і столярні вироби, теж ялові.

Бідніші газди будували хати без підвалин. Під наріжні стовпи підкладали плитки з білого каменю зі Стрільча. Закид робили з різного дерева. Через нестачу коштів для придбання дерева іноді наріжні стовпи клали тільки на кутах і де мали бути вікна й двері. В інших частинах забивали колики і городили вербовим пруттям. Після сільські теслярі робили дахи. Це були, як правило: Степан Пішак, Василь Мурмилик, Михайло Пішак, Степан Ковблюк та інші. Зробивши верх, пошивальники накривали його сніпками із солом. Дуже рідко гонтами і драницями. У 30-х роках, хто повертався із заробітків з Канади, то накривав хату оцинкованою бляхою. Були газди-багаті, які жили в хатах, накритих соломною,

а стайні під худобу накривали оцинкованою бляхою. Так у селі появилися бляхарі: Микола Сливчук, Михайло Угрин, Михайло Харук, Василь Угрин, Микола Стусяк, Михайло Попович, Василь Мохорук, Микола Харук, Василь Стусяк, Іван Угрин.

Для накриття соломою, як правило, використовували житню соломку, рідше пшеничну. Житня соломка довша і міцніша. У селі були майстри-пошивальники — Ковбляк Василь Михайлович і Сопотик Василь Іванович.

Газда, що будувався, заздалегідь сів більше жита. Під час жнив жито жали серпом, перев'язували у снопи і молотили. Обмолочену соломку зав'язували в околоти і складали в оденки (круглі скирти в діаметрі до трьох метрів і висотою до п'яти метрів. Зверху накривали від дощів). Коли вже надворі було менше робіт, господар запрошував помічників, снопи скидали з оденків, розв'язували, розстелявали і ще раз легенько молотили, уважаючи щоб не посікти соломку. Потім невеликі снопи дергали на дерев'яній дергівці. (Це був збитий щит розміром 1х0.6, на якому стирчали дерев'яні гострі шпилі). На дергівці залишалася, припустимо, суха повитиця і інші бур'яни. Солома мала бути чистою. Потім соломку складали у великі снопи і перев'язували перевеслом посередині і по краях. Якщо господар мав мало поля, то складав такі снопи кілька років і зберігав десь під накриттям.

Коли наставав час пошивати хату, приходили пошивальники. Їх було 2-3 чоловіки. На допомогу газда кликав ще кількох робітників, які підносили околоти, другі розв'язували і подавали майстрам у верстат. Верстат — це своєрідна скринька, куди вкладалася соломка. В однім кінці був ніж, який обрізав соломку, щоб вона була рівною. Ніж був гострим, як правило, це був шматок коси. Він спрацьовував натисканням педалі ногою. Можна було натискати і рукою. У верстаті були спеціальні мітки. Згідно яких вкладалася соломка і в одному і тому ж місці підрізалася. Після цього з боку, де соломка була підрізана, на віддалі 12-15см перев'язували тоненьким перевеслом. Майстер розділював руками надвоє і перекручував.

Це вже називалося сніпком. Та частина сніпка, що була підрізана, називалася гузір, а друга, де були вимолочені колоски, — чівка.

Пошиття хати соломою розпочиналося з рогів. Для цього використовували сніпки-провертні. Роги пошивали ніби сходинами, що надавало привабливого вигляду верхові і хаті в цілому. Перший раз розпочинали класти роги спереду, могли й збоку. Після пошивали сніпками знизу. Перший ряд складав стріху хати і пошивався гузіром знизу. Сніпки, які йшли на перший ряд пошиття і на роги хати, називалися провертнями. Вони перев'язувалися тоненькими перевеслами не з боку гузіра, а з боку чівки. Від цього стріхи були дуже рівними.

У тій частині, де сніпки були перев'язані, прикладалися до нижньої лати. З соломи весь час крутилося перевесло, яким сніпок прив'язувався міцно до лати шляхом перекручення через сніпок і лату. Так само прикладався наступний сніпок. І так аж до верха. Другий ряд сніпків пошивався навпаки, вимолоченими колосками вниз, але не мав права бути нижчим від першого ряду сніпків, який складав стріху. Але все-таки, якщо чівка виступала, то спеціальними ножицями підстригали. Це називалося, що пошили передню полу, якщо збоку, то бокову полу, якщо задню сторону, то казали, що пошили задню полу. У перекриванні одного ряду сніпків іншим, аж до верха, і полягав принцип пошиття (накриття) хати.

На самий верх в'язали в'язки із соломи й укладали впоперек верха, добре ущільнивши. Так утворювався на хаті свого роду берег. Опісля його прикривали сухим бур'яном-пирієм. Тому що пирій так скоро не зогнивав, як солома. Щоб укріпити берег від вітрів, перед цим робили півзні. Це два довгі колики, збиті цвяхом у одному кінці. Від краю десь 15 см. Вони роздвоювалися і зверху клали на берег.

ІІІ. ТОЛОКА

Після пошиття хати приступали до мащіння. Робили це толоками, тобто господар скликав родину, сусідів і всіх тих, у кого

він з дружиною був на толоці, і вони їм були винні. Дівчат і хлопців запрошували майже всіх. На толоку приходило до вісімдесяти людей, а то й більше. Ця робота виконувалася безплатно. Це була свого роду кооперація, коли одні допомагали іншим. Газда і господаря, якщо не мали зароблених робітників, то потім ішли відробляти. Для мащиння хати, крім людей, потрібно було заготовити: солому, воду, жовту глину. Ще за день до толоки звозили зі всього села бочки, цебри і все це заповнювали водою з криниці. По-перше, щоб був запас води, по-друге, щоб трохи загрілася. Якщо газда мав можливість завезти жовтої глини, то хата після висихання мала жовтий вигляд. Якщо ні, то прямо на подвір'ї копали дві великі ями діаметром 4-5м і використовували родючий шар землі. Потім вкопувалися ще нижче. Поки не обмастять хату. Такі хати після висихання мали сіро-темний вигляд.

У призначений день зранку сходилися дівчата, хлопці, газди і господині. Одні йшли на толоку з роскалями (лопата для копання), хто із шуфлями (совкова лопата), хто ніс ґралі (4-зубкові вила), хто відра. Одні зразу заходили в яму місити глину, другі робили риштування, треті — подавали у яму солому, четверті — воду.

У ямі глину місили ногами, весь час поливаючи водою, аж поки не сягало нижче колін, мала добре розійтися глина і доволі рідка маса. Місили глину, як правило, дівчата і хлопці. У ямі лунали жарти, сміх. Потім бралися співати українських народних пісень. Одна група співала однієї, інша — інакшої. Після цього починали присипати соломою і далі місити. Солома осідала на дно, а рідке місиво знову опинялося на поверхні. Тоді знову посипали соломою, і так до тих пір, поки глиняна маса не ставала густою. Це називалося, що заміс уже готовий.

Поки готують один заміс, одночасно у другій ямі йдуть підготовчі роботи до другого замісу. Як тільки ті, що місять глину, перейшли до другої ями, до першої приступають хлопці, які мають ґралі із загнутими зубками, ніби крючками, ними витягають із ями заміс і кидають на берег на купи. Другі ґральми носять глину

машільникам. Ті беруть глину руками, розмахують і з силою кидають на дерев'яний закид та наріжні стовпи. Від такого розмаху глина приліплюється до дерева. Розрівнюючи, формуються рівні стіни.

— Де ґазда, де ґаздиня? — лунає із середини хати. — Що це ми їх ще сьогодні не бачили?

Біжать обоє господарів. Тут з одного боку в них летить грудка глини, дивись, уже з другого. Обмастили їм обличчя.

— Як це так? Мاستите хату і хочете бути чистенькими?

Звідусіль чується сміх. Лунають жарти.

Нарешті крик: «Давайте глину! Давайте глину!» Носильники біжать у той бік. Коли це з другого боку: «Давайте глину! Де глина?» І так весь час. Коли уже сонце ставало високо, господарі давали полуденок. Як правило, це були печені пироги із фасулями або сиром. Якщо толока була літньої пори, то пироги могли бути із вишнями.

У цей час господиня з ріднею чи сусідами активно крутилася біля кухні. Готували обід для учасників толоки. Якщо житло перебувували на місці старої хати, то кухню зазелегідь прилаштувували в якомусь господарському приміщенні. Якщо будова йшла на новому місці, то обід готували у сусідів. Якщо не було ні першого, ні другого, то кухню прилаштовували під відкритим небом, лише обгороджували і накривали старими дошками від можливого дощу.

Молодші хлопці носили від сусідів столи і лавки. Складали це все на відкритому повітрі. Якщо погода грозилася дощем, то столи накривали у сусідських стодолах.

Настає момент, коли господарі запрошують мити руки. На столах уже викладені страви. Колись спиртних напоїв у таких випадках не вживали. Обходилися. За радянських часів без випивок не обходилося.

Після обіду робота йшла ще веселіше. Ті, що місили глину, починали співати:

Цвіте терен, цвіте терен,
Листя опадає,
Хто в любові не знається,
Той горя не знає...

Із хати, з боку мащільників лунає:

Копав, копав криниченьку
У вишневому саду,
Ой чи вийде дівчинонька
Рано-вранці по воду...

Ідуть свого роду змаги у співанках. Усе це відбувалося дуже весело, словами, звичайно, все те передати неможливо.

Коли мастили східну і стіну від сіней, то обмашували прибиті до закиду греди, потім, майже на третині хати приблизно над майбутнім ліжком від східної стіни обмашували жердку, нижче від стелі десь 50см. Другий кінець кріпили до звисаючої лати, прибитої до сволока. На гредах зберігали сувої полотен, нижню білизну. На жердці зберігали кожухи, сардаки, киптарі, гачі. Могли інколи висіти і вінки сплетеної кукурудзи, призначеної на насіння.

Десь під вечір хата була помащена. Вона мала зовсім інший вигляд: накрита, помащена. Лише залишилися в стінах пройоми на вікна, двері і печі. Один із найстарших мастільників дощечкою, яка на кінці мала дві виїмки, протягував по свіжій глиняній стіні так звані рівчики. Коли вигладжували стіни жовтою глиною з пологою, то до цих рівчиків ліпше приставала свіжа глина.

Якщо залишався заміс, то з нього виробляли саман (цегла із глини). Після цього всіх запрошували на вечерю. Господарі на радощах, що вже хата помащена, наймали музикантів. Молодь танцювала до заходу сонця. Уже в наші часи — до опівночі.

ІV. ОПОРЯДЖУВАЛЬНІ РОБОТИ

Коли хата висихала, приходили столярі. Їх у селі було і є доволі: Михайло Ковблюк, Іван Бадик, Микола Муринюк, Іван Никифоруk, Василь та Михайло Макуловичі, Ярослав Сливчук, Дмитро Мохорук, Василь Мурмилик, Мирослав Теремчук, Василь Бадик, Василь Сливчук, Дмитро Грищук, Василь Мохорук, Михайло Мурмилик, Василь Никифоруk та інші. Перший раз закладали сволюки, які тримали на собі дощане перекриття. Це була стеля. Колись обов'язково закладали ще поперечний сволюк, який підтримував верхні сволюки від провисання. На нижньому сволюку держали цінні папери, книжки, деколи хліб. Знизу на ньому вирізали хрест. Вирізали і рік побудови хати. Одночасно закладали скрині на вікна та двері.

Після цього приходили гладільниці (штукатури) і гладили жовтою глиною із ячмінною або пшеничною половиною. Стіни вирівнювали.

Потім будували піч. Коли входили до хати, то піч завжди була зліва в куті між північною і сінешною стінами. Ще, як маслили хату, то в північну стіну, потім сінешну вкладали міцні лакаційові кругляки. Там, де вони сходилися, їх з'єднували і підставляли слупок. Під слупок підкладали грубу плитку із білого каменю, щоб не просіло. Коли приходили пічники, брали грубі колики або лати, намотували на них такі глевки із туго замішаної жовтої глини з соломною і вкладали ці колики один попри одного. Вкладали кілька шарів. Це була основа для печі. На задній і передній сторонах ставили збитий із дощок півкруг. На них накладали теж глевки із глини. Також кілька шарів. Коли то все висихало, дерев'яні півкруги витягали, у піч залазила жінка, вирівнювала поверхню і вигладжувала глиною. На дно вбивали черепки. В таких печах випікали хліб, калачі, пироги, пончики. Повсякденно варили їжу.

Після першої світової війни, коли чоловіки воювали у кількох державах, вивчили там побут тамтешніх господарів. Їм дуже спо-

добалися біля печей кухні. На них варили їжу. Після війни розпочали будувати біля печі кухні. Вихід диму з кухні прилаштували до димаря. Верхню частину цієї надбудови вирівнювали і одержували невеличку площиночку, яку назвали горном. На горну зберігають деякі речі або прикраси. Вхід до печі уже знаходився під горном і називався запічок. З боку печі горн опирався на обструганий колік. До горну припирала плита. З плити завжди можна було посунути гарячу каструлю в запічок. З часом запічок почали закривати помальованими дошками, збитими у формі трикутника. Пізніше народні умільці прилаштували поряд із кухнею котел, який заповнювали водою. Під час паління у кухні полум'я і гарячий дим, ідучи зробленим каналом до димаря, омивали цей котел і в ньому нагрівалася вода. Полум'я і гарячий дим, омиваючи котел по шляху омивали гарячістю і так звану брейтруру. Це металева скриня зовні мала дверцята, які закривалися, і там завжди зберігалася гаряча їжа. Далі гарячість завертала, піднімалася вгору і по каналу омивала і підігрівала передню частину печі, яку називали опецьком. Він завжди був гарячим, і там можна було, особливо зимою порою, добре погрітися. З часом народні умільці так робили димові канали, що гарячий дим нагрівав усю піч. Придумали ще й таке: нижче запічка стандарі. Це був отвір метр на метр попід піччю, який мав форму букви «Г» і виходив біля ліжка. З боку дверей у стандарі зберігали паливо для кухні — дрова, качани від кукурудзи, ковіньки, торф. З боку ліжка — картоплю, столові буряки, моркву. Все це мурували сільські пічники: Микола Ковбляк, Степан Ковбляк, Михайло Мохорук, Іван Мохорук, Михайло Мельничук, Ярослав Никифорук, Петро Муринюк, Василь Угрин.

Наступна робота — впорядкування земляної долівки. Долівку вирівнювали жовтою глиною. Лець-лець змочували водою, посипали половиною і довбнею (типу дерев'яного молота, але з двома ручками) трамбували. Після змащували глиною, замішаною із половиною.

Таку долівку час від часу змащували, особливо перед урочистими святами, і в такий спосіб обновляли. Робилося це переважно вечором, коли всі лягали спати. До ранку земля висихала, і рано можна було по ній ходити. Найчастіше земляну долівку змащували свіжим коров'яком. (Свіжий коров'ячий кал трохи розбавлений водою). Така земля була дуже гладенькою.

Якщо зробили земляну долівку, тоді ще один раз гладять стіни густим розчином, який складається: із жовтої глини, піску і кінського гімняка. Після такої глиняної штукатурки стіни ставали гладенькі, рівненькі і аж просилися під побілку. Після побілки заносили меблі.

V. УПОРЯДКУВАННЯ ЖИТЛА

У куті між північною і східними стінами стояло ліжко, яке складалося із двох невисоких спинок і двох боковин. Дно устеляли дошками, по них стелили солому із житніх околотів, зверху вереня. Вереня була за простинь. Зверху теж накривалися веренею. У зимову пору укривалися, ще хто мав, периною, хто не мав, — кожухами. Справа на ліжку складалися одна на одну подушки. Від подушок до спинки ліжка акуратно складали перину. Ліжко так робили, щоб між ним і піччю була лавка, яка називалася припічком. Припічок міг бути вузьким і широким. Усе залежало від довжини кімнати. З припічка вилазили на піч. Якщо припічок був широким, то служив декому із сім'ї за ліжко. Спали і на печі. Ліжко було розраховане на трьох. На ньому спали господарі і мала дитина. Новонароджену дитину колисали в колисці або кориті прив'язаному, до сволюка біля печі. Від ліжка попід східну стіну стояла широка лава. Справа від дверей у куті завжди стояла шафа із продуктами. Над нею висів замисник, як полички, на якому висіли тарелі, поливані миски, ложки. У кого не було замисника, тодішня промисловість виготовляла тарелі і миски, у яких з тильної сторони на ободочку була дірочка. У дірочку вселяли петлі, і такі тарелі й миски висіли на стіні на цвяшках. Верхній ярус замисника міг простягатися

над дверима аж до комина, і по південній стіні над вікнами аж до сволака. Приходили гості, тарелі знімали, заповнювали стравами. Після гостин посуд мився і знову вивішувався. Розмальовані тарелі і миски служили прикрасою на стінах.

Від шафи стояла лава, вона йшла попід вікна і з'єднувалася із лавою, яка стояла попід східну стіну. На стику цих лав стояли стіл або скриня. Скриня — це великий гарно зроблений ящик на чотирьох ніжках. Зверху накривався кришкою, яку називали віком. Віко засувалося, деколи відкривалося. У скрині зберігали святкову нижню білизну, якщо були перегородки, то зберігали ще кухонні речі, предмети домашнього вжитку, деколи — навіть продукти. Скриня служила за стіл. Якщо у столі були шухляди, то у скринях їх не було. На скринях виробляли всякі різьби, рисунки, інкрустували. На урочисті свята накривали святковою скатертю.

З часом на стінах почали красуватися гарні килими, пізніше на підлогах. У селі появилися свої килимарниці: Параска Мельничук, Марія Пішак, Параска Тофан, Ганна Тофан, Олена Абрамик, Марія Угрин.

На східній стіні під стелею напіввисіли образи. За ними була свого роду ніша, де зберігали шутку, деяке сухе зілля, зірване на Івана Купала, квитанції на податок, цінні папери, стрітенські громадські свічки, деколи гроші.

Найбільшою пошаною користувалися образи Пречистої Діви Марії, Ісуса Христа, святого Миколая-Угодника, до котрого нарід відчував особливу набожність, бо він є опікуном удів і сиріт, благословить господарство й опікується подорожніми. Майже в кожній хаті були портрети Тараса Шевченка та Івана Франка.

Але найбільшої пошани заслуговували образи Пречистої Діви Марії та Ісуса Христа. До цих образів люди зверталися з молитвами, в години радості і смутку. Якщо сім'я жила у другій кімнаті через сіни, тобто у західній частині будинку, там теж вивішували образи, але на західній стіні, і люди молилися до них. Молитва — один із видів релігійних обрядів. Згідно зі Святим Письмом, усі

релігійні обряди проводяться до сходу сонця, і тому, як би не були вивішені образи, бо це таке є і сьогодні, молитву треба проводити тільки до сходу сонця. Як би церква у селі чи місті не була побудована, а вівтар розташований у східній частині. Люди завжди у церкві стоять обернені до вівтаря, значить, вони моляться у сторону сходу сонця. Дотепер у селах будують каплиці, обернені у різні сторони, і дуже прикро, що священики їх усіх освячують.

Між скринєю і ліжком де в кого стояв куфер, який служив суто для святкової одежі. Якщо у хаті був куфер, то в скрині одежа не зберігалася. Куфер — це також великий ящик на дерев'яних підставках, а де в кого навіть на дерев'яних коліщатах. Зверху накритий напівкруглою кришкою на завісах. У куфрі з правої сторони у верхній частині був свого роду жолобок, типу шухлядки, яка не відкривалася. У цій перегородці зберігалися коштовності, гердани, силянки, різні намиста. Могли зберігатися і гроші. Куфер при потребі закривався на висячий замок.

Якщо сім'я збільшувалася на одну пару, то нова пара спала на печі. Піч була велика, і з ними потім спали їхні діти. Коли збільшувалася ще на одну пару, то ще до весілля робили бомбетель, як теперішній диван, тільки зроблений із дощок. Бомбетель у перекладі з німецького — ліжко-лавка. Складався і розкладався. Вдень служив, як лава, увечері розкладався і служив молодій парі ліжком. Він теж заповнювався соломною і накривався веренею. Бомбетель стояв під вікнами, між столом і шафою.

У 30-ті роки минулого століття замість гредів почали вкладати широкі дошки і стали їх називати жердками. На них зберігали тільки сувої саморобного полотна, верені, рушники і нижню білизну. Уздовж жердки, як прикраса, звисала неширока доріжка. Де в кого білизна на жердці накривалася саморобним полотном від порохів.

VI. НАДВІРНІ СПОРУДИ Й ОГОРОЖА

Якщо у європейців від дороги будується хата, а допоміжні господарські споруди за нею, то в нас навпаки. Усі надвірні спо-

руди — колешня, стодола, шопа, коршниця для зберігання качанів кукурудзи, як і в більшості навколишніх селах, — перед хатою. Є господарства, коли при вході на подвір'я з одного або з другого боку зберігається гній від худоби, туалет. По подвір'ю тече гноївка, ходять різні птиця. Птиця сиділа на призьбі, порозі, тепер на відмостці.

Колешню будують для утримання худоби, свиней, коней та іншої живності. Стодолу — для зберігання грубих кормів: соломи, сіна, стебел кукурудзи. Дехто будує шопу для зберігання сільськогосподарського інвентаря. У багатших обійстях будують окремо: курники на птицю, скрамники для утримання свиней.

Колись колешні будували неутеплені, і зимою у морозяну пору, коли корова мала отелитися, її заводили до хати, прив'язували до ніжки стола, і так, поки не розтелеться. Після отелу ще була кілька днів у хаті. Потім ще кілька днів утримували в хаті теля. Заводили вівці, щоб котилися, свиноматок, щоб поросилися. Усе це колись було.

У давніші часи бідніші господарі не мали надвірних споруд. Лише де в кого було кілька курей, качок. Та частина покрівлі, що розташована вище стелі і до верха, називається подом. На поді було багато листя, дрібного торфу, яким була накрита і свого роду утеплена стеля. Дехто змащував зверху стелю глиною, змішаною із соломною. У деяких господарів на поді сиділи кури. З цією метою в хоробах до стіни завжди була приставлена драбина. У хоробах під драбиною утримувалися качки. Крім того, в таких хатах коминів (димарів) не будували. Бо колись за неньки Австрії за комена платили податок. Дим з кухні чи печі виходив через стіну у хороми, де стелі не було. Цей отвір називали каглою. У самому верху стріхи робили отвір, і через нього виходив дим. Якщо зимою чи під час буревіїв отвір у стрісі задувало, то дим виходив надвір через вхідні двері. З часом весь під був задимлений. Від тепла, яке попадало з відкритих дверей хати, а також із кагли, на сніпках покрівлі зимою утворювалися борульки, які, залежно від погоди, то намерзали, то топилися. З них капало у хоробах на землю і завжди там були на-

мерзлі грудочки льоду жовтуватого кольору. Коли хтось проходив хоромами в кожусі, та ще й новому, і зверху капнуло, то на кожусі залишалися жовті плями, які важко було чимось вивести. У народі говорили, що це капає згура. У холодні зимові ночі, щоб не втікало тепло з хати, кагли затикали великою затичкою.

Під стріхою надворі прикріплювали довгі лати, або кругляки, і це називалося жердкою. На жердки вивішували сплетені вінки качанів кукурудзи, призначені на насіння, аби добре висохло на сонці, вивішували білизну після прання, валовиці, щоб вимерзали.

Подвір'я оточувала огорожа. Переважно це були плоти, плетені з вербового пруття. Вербових дерев у селі було багато, і їх обрізали раз у 2-3 роки. Городили плоти із соняшникових стебел. Забивали у землю колики через кожні 2-3 м висотою до 1.5м. До коліків з двох сторін прив'язували посередині прuti із верби. Рівно з коликами по землі копали рівчики. Соняшникові стебла, або соняшничиння пропускали помежи прuti рядочком і затикали нижньою частиною в землю у рівчику. Після цієї роботи соняшничиння у верхній частині переплітали тоненькими луговими прутами. Товсті прuti, які тримали соняшничиння посередині, зв'язували личям із конопель, знизу прикидали глиною з двох сторін. Такий пліт слугував 2-3 роки. В радянські часи навіть робили огорожу в такий спосіб із тютюниння. На ворота робили дерев'яний каркас і переплітали вербовими прутами. Так само хвіртку.

Багатші господарі обгороджували свої обійстя парканом із дощок, зверху робили невеликий дах, щоб захистити від дощу і щоб він довше слугував. Так само із дощок робили браму і хвіртку. Над воротами і хвірткою теж робили дах, або, як у селі називали, дашок. Над дашком виднівся дерев'яний хрестик.

Довкола хати обсипали глиною, щоб холод не проникав попід підвалини до хати. Це глиняне обвалування називали приспою. Приспу ущільнювали довбнею, зверху покривали жовтою глиною, замішаною із половиною. Її регулярно змащували глиною, як у хаті долівку. Приспи використовували, як лавки. На них можна

було посидіти, погомоніти сусідам про всякі новини чи громадські справи. Старожили розказували таку бувальщину:

Жили два сусіди через дорогу. Один бідний, другий заможний. У неділю, вийшовши із церкви, прийшли додому на обід. Багатий їв борщ із м'ясом з кулешею, на друге м'ясо з саламахою і кулешею. Від такої їди позабивав шматочки м'яса межі зубами. Узяв з постелі соломинку сів на призьбі і давай виколуповувати рештки м'яса з-помежи зубів.

Бідний обідав одну барабулю з кулешею. Подивився у вікно, а багач довбається у зубах. Взяв і собі соломинку та й почав колуватися в зубах. Багач дивився-дивився, а тоді й каже: « — Мо, Іване, що видовбуєш з зубів, кулешу чи барабулю? »

— Чи кулешу, чи барабулю, яке тобі до того діло? Багач прикусив язика.

Плодових дерев висаджували коло хати мало. За австрійської займанщини за плодові дерева теж платили податок. Яблунь майже не було. Біля кожної хати росли одна-дві дички-груші на сушениці. Десь росло по одній вишні. Основними деревами були лакація і верба. Лакація використовувалася як будівельний матеріал, і це дуже цінилося. З вербів мали пруття для огорож.

Звичайно господині мали грядки, на яких обов'язковими були — цибуля, часник, столові буряки, морква, мак, огірки. Дівчата мали такі місця під хатою або на городі, де вирощували гарні квіти.

VII. СУЧАСНЕ ЖИТЛОВЕ БУДІВНИЦТВО

На початку 50-х років минулого століття до села провели радіо. У 1957 році — електрику. Через два роки відкрили свою електродизельну станцію. Освітили село. У 1957 році почали перекривати солом'яні верхи на хатах на шиферні. Першими це зробили Андрій Угрин та Михайло Мохорук. Пізніше і на господарських спорудах. У середині 70-х років у селі солом'яних стріх майже не було. У теперішній час багато накривають хати і надвірні споруди оцинкованою бляхою. Дехто — алюмінієвою.

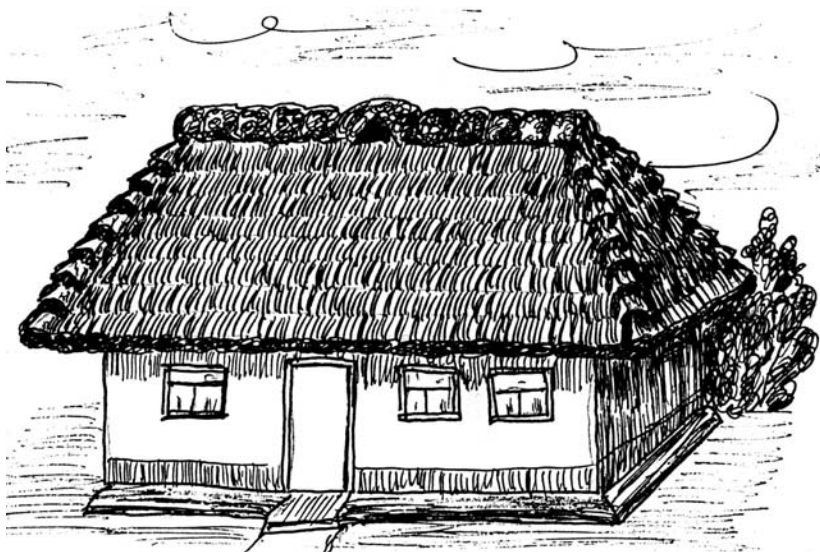
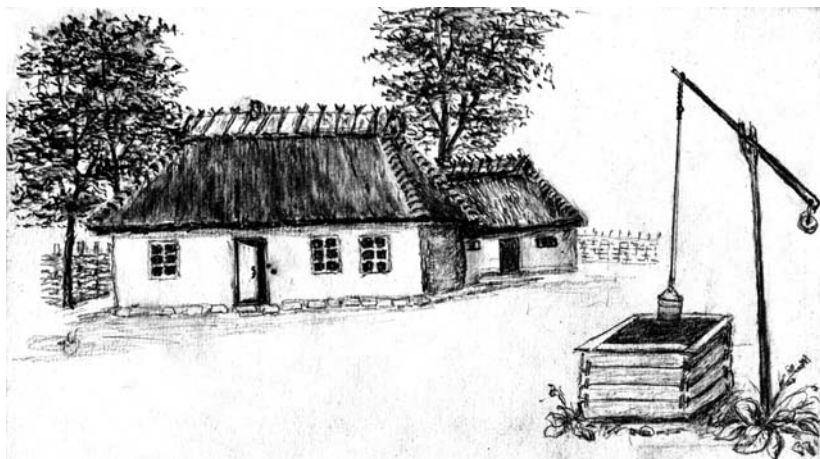
Сьогодні ситуація із житлом зовсім інша. Житлові будинки, як їх називають «чвураки», будують переважно із цегли. Мулярів у селі і штукатурів появилось так багато, що всіх не перелічити. Колись перший дерев'яний «чвурак-трояк» побудував Василь Угрин. Перший цегляний «чвурак» — Микола Василик. Особливо розгорнулося цегляне будівництво, коли у 1971 році в селі побудували цегельний завод. Спочатку будували хати 14х5м: дві житлові кімнати, хороми і збоку комора. Пізніше з комори почали робити літні кухні. З кінця 70-х років минулого століття почали будувати тільки чвураки: окрема кухня, 3-4 житлові кімнати, кладова для зберігання продуктів. Під будинками підвальні приміщення, де зберігають картоплю, столові і кормові буряки, моркву, бочки з квашеними огірками і капустою, всякі маринади, консерви. Печі будують кахельні. Ніде під хатою нема жердок. Кімнати умебльовані. У багатьох сім'ях на стінах і підлозі появилися килими. Молоді сім'ї живуть в окремих кімнатах і зразу за допомогою батьків починають будуватися окремо. Потім стали будувати окремо літні кухні. Першу літню кухню побудувала Євдокія Ковбляк. А після пішло і пішло.

У кінці 80-х років минулого століття почали зводити двоповерхові будинки. Першу двоповерхову хату побудував Іван Чупрун. В останній час на подвір'ї зводять господарські комплекси: літня кухня, в якій є одна або дві житлові кімнати, ванна, душева, туалет. Гараж на машину, комора, уже не кажуть колешня, а стайня, стодола. Окремо будують курники і скрамники. Гноїв на подвір'ї нема. Подвір'я укладають різнокольоровими плитками, красуються клумби, квітники. У господарстві мається кілька телевізорів, є й відеоплеєри, телефони.

Звичайно, таке будівництво не обходиться без ковальських виробів, які виготовляли і виготовляють: Василь, Антон, Степан і Іван Касіяни, Федір Баб'юк, Андрій Никифорок, Степан Касіян, Іван Касіян, Іван Марковський, Антон Ковбляк.

Багато топорівчан зараз працюють за кордоном. Тамтешній побут переносять сюди і починають жити за європейськими стандартами.

Так виглядали колись обійстя

Першу літню кухню побудувала Євдокія Ковблюк

Перший двоповерховий будинок побудував Іван Чупрун

Теперішня забудова

НАРОДНА КУХНЯ

І. ХАРЧУВАННЯ НАШИХ ПРЕДКІВ

Найважливішою харчовою культурою колись була кукурудза. Її мололи на борошно і крупи у млинах. Кукурудзу мололи на крупу ще на жорнах, (два великі круглі камені, стояли один на одному — нижній змонтований наглухо, верхній за допомогою спеціально змонтованої ручки крутився навколо своєї осі; за допомогою двох каменів зерно перетиралося на борошно чи крупу). З борошна готували повсякденний продукт — кулешу (мамалигу). З кулешою їли всі страви. Кулешу до їди вживали більше, ніж хліб. З крупів варили кукурудзяну молочну кашу. Варили окремо крупи і фасулі. Потім перемішували, мастили підсмаженою олією з цибулею і так їли. З крупів робили голубці — завивали у листя, якщо літом — зі столових буряків, восени і зимою — у листя квашеної капусти. Ці страви готували переважно під час постів. Гречаних і пшоняних крупів давно не було.

З кукурудзяного борошна пекли малаї, які використовувалися, як хліб. Пекли малаї ще на молоці, били яйця, додавали до смаку сіль і цукор. Такий малай їли самий, він був дуже смачним. Ще пили молоко із таким малаєм.

Важливим повсякденним продуктом харчування був хліб, який пекли з пшениці, жита і ячменю(яшний). Заможніші господарі випікали хліб переважно із пшеничного борошна. Середняки — житній, бідніші — яшний. Хліб пекли переважно раз у два тижні по двадцять хлібин у печі. Тому часто доводилося споживати дуже черствий хліб. Перед споживанням газда чи господиня низу робили на хлібі ножем хрест, мовби благословляючи на спожиток.. З пшеничного борошна вищого сорту пекли калачі, калачики, паски, тістечка. У кого було мало такого борошна, то давали житнього. Калачі пекли тільки на весілля, паски на Великдень. Хліб, калачі і паски їли ощадливо. Діти під шматки калачів чи паски підкладали долоньки. Крихти збирали і вкидали в рот.

Колись на весілля пекли медівник. Сільські жінки не пекли, бо не вміли. Пекла медівник лише жидівка Гудя, жінка Абрамка. На медівник давали сто грамів олії, троє яєць, сто грамів цукру і дві пригорщі муки. За це давали жидівці курку.

Дуже вживаним продуктом вважалася барабуля (картопля). Якщо без хліба, м'яса можна було обійтися, то без барабулі ніяк. Якщо не вродила барабуля, це був мало не голод. З барабулі готували немало страв: барабуля в лушпинні, колочена (пюре), печена, книдлі, картопляники, смажені на кухні, картопляники, спечені у печі. Цінним продуктом були фасулі.

Багато продуктів вживали із молока. Наприклад, з коров'ячого: пили сире, варене, кисле, претане, відбирали сметану, робили масло, домашній сир. У перший тиждень Великого посту у Топорівцях називають «Федоровиця». Цього тижня не світили ввечір лампи, каганці. Господині не розчиняли на хліб, не пряли, не вишивали. Ніхто не їв не те що молочні продукти, а й саме молоко. Тому все молоко відкладали на сир, який зсипали у бочівочку, перемішували із сіллю, утрамбовували і заливали маслом. Цей сир їли під час сапання, особливо коли були робітники.

Майже в усіх господарствах утримували овець. Навесні овець доїли. Ще ввечора відлучали окремо ягнят. Зранку господиня брала посудину і сідала ззаду вівці, яку тримав господар. Овець доїли ззаду. Молоко зливали в одну посудину, кидали туди розтертий і змочений курячий шлунок. Молоко зверталось, відціджували сироватку і одержували буц. Його їли діти або брали у поле, завернувши у капустяний листок.

Якщо не було коров'ячого чи овечого молока (кіз у селі не утримували), то робили так зване бугаєве молоко. Для цього брали сім'я конопель, смажили у пательні (бляшана форма, у якій випікали в печі хліб), потім розтирали у макітрі (висока черепаха миска), додавали трохи води і знову розтирали. Коли вже утворювалася біла рідина, на ситі проціджували і змішували із кукурудзяними крупами. Потім варили, доки не звариться. Розказують, що було дуже смачно.

М'ясо переважно було свиняче, і його вживали дуже мало. Рідко хто годував свині. А якщо різав, то залишав 10-15 кг, решту давав у складку, тобто продавав по кілька кілограмів сусідам, родичам. М'ясо солили, солонину завертали у тонке полотно і вішали на поді (на горищі) на банти (перегородки на кроквах). Кістки солили і зберігали окремо. Дехто солив м'ясо чи солонину у складах у невеликі ящики або бочівочки і так зберігали. Будити м'ясо давно не вміли. Найбільше цінилося підшкірне свиняче сало — солонина. Його їли зі всяким хлібом, з кулешою. Трохи що не делікатесом було на весіллі домашній сир у тарелях, а зверху посипаний нарізаною дрібно солониною. Колись м'ясо споживали переважно кілька разів на рік: на Різдво Христове, на Великдень і на храмове свято. Найбільше м'яса споживали восени, коли різали курей, качок, гусей.

Яйця сортували: великі продавали по 7 грош, за радянських часів по 5 копійок, малі варили чи смажили і їли. У великих сім'ях на зиму квасили великі бочки капусти, окремо з головками капусти, називали — крижівками, й огірками. Огірки квасили лише старі, говорили, як постоли. Деякі господарі бочки з огірками заднівали (забивали дощечками), опускали у воду в саджівки (невеличкі ставки) і витягали лише весною. Помідори появилися у кінці 30-х років. Редька трохи раніше.

II. ТОПОРІВСЬКІ СТРАВИ

Приготування деяких страв для великих сімей.

Кисилиця. Споживали переважно у Петрівку (Петрів піст). Брали 1кг житнього борошна, 0.5кг кукурудзяного борошна, пересівали і заливали гарячою водою, щоб можна було тримати палець. І запарювали. Потім заливали гарячішою водою. Далі парили. Третій раз заливали кип'ятком. Вимішували, щоб було рідке, таке, як чер (скип'ячений рідкий розчин води і кукурудзяного борошна). Три доби кисло на опецьку. Коли дало осад, значить, викисло. Потім підходить і ледь-ледь виділяє бульбашки. Постоїть і

кип'ятять. Додавали до смаку цукру. Кисилиця готова до вживання. Їли гарячою або охолоджували. Їли, як хліб з молоком. Брали у поле. Давали робітникам.

Діжковий борщ. Брали житніх висівок, запарювали кип'ятком, охолоджували. Потім брали тісто, що залишалося від випічки хліба, розмішували у воді і змішували із охолодженими запареними висівками. Ця рідина до доби скисала, і її проціджували на ситі. Після додавали накришених соломкою столових і цукрових буряків, каструлю засували в піч.

Паска. У переддень випічки розчиняють (дріджі, борошно, молоко, додають трохи води). До ранку підкисає. Рано місять. До розчину ще додають: маргарин, кілька яєць, цукру до смаку, солі, кориці, олії і замішують борошном. Тісто має бути густовате. Залишають, щоб іще підкисло. Потім виробляють у форми. Зверху має бути вироблений хрест.

Малай. Кукурудзяне борошно, кисле молоко, кілька яєць, соди, солі, цукру і замішують наріdko. Виливають у пательні (бляшана форма для випічки хліба) і засувають у піч разом із хлібом.

Барабуленник (картопляник). Труть картоплю, цибулю, додають пшеничного борошна, солі, соди, кілька яєць, сметани, виливають у пательні і засувають у піч.

Книдлі — труть картоплю, здушують сік, додають муку, яйця, сіль до смаку, соди. Роблять такі кльоцики і кидають у кип'яток. Можна їсти із капустою.

Вараниці (ліниві пироги) — замішують тісто, як на пироги. Розтачують і ріжуть на шматки. Кидають у кип'яток. Мастять олією із зажареною цибулею або шкварками. Можна їсти самі, з домашнім сиром, картоплею, капустою. Буває, що вараниці ліплять руками. Такі собі тоненькі коржики.

Пляцок — печуть коржі залежно від назви пляцка: борошно, цукор, ваніль, різні спеції, кілька яєць, сметана, масло, какао. Замішують міксером, додають ще борошна і печуть. Потім коржі перекладають масою. Наприклад, до яблучного пляцка труть яблука,

додають цукру і заливають сметаною й кип'ять. Остившою масою перекладають коржі. Треба щоб трохи постояли, аби коржі увібрали в себе масу і стали м'якими.

Начінка-разівка — кип'ять воду із молоком. Окремо смажать цибулю з олією і перетирають з кукурудзяним борошном. Додають соди, смальцю, олії, солі, цукру, перцю. Все перемішують і висипають на окріп (кип'яток). Колотять (розмішують).

Цвітлі — третій хрін із столовими бурячками. До смаку додають оцту.

Юшка — варять у воді шматок свинного м'яса, або курку, чи качку. Коли звариться, м'ясо витягають, а до росулу (бульйону) додають кришену на шматки картоплю, труть моркви, кришать цибулі, солі до смаку.

Росул (бульйон) — зварений відвар із курки. Може бути і з качки.

Затирка — до пшеничного борошна били яйце, додавали сіль, цукор і розтирали до найдрібніших фракцій. Усе це висипали на кипляче молоко, помішуючи ложкою.

Чир (чер) — коли засипали на окріп кукурудзяне борошно для варіння кулеші, то поки це все кипіло, навколо у каструлі чи казанку створювалася рідкувата маса. Це називалося чером. Чер солодили і їли, додавали для смаку молока, якщо його було мало, і теж їли.

Дзема — підлива до картоплі. Дуже поширена страва. Зажарювали шматки м'яса, так щоб вони були аж червоні, додавали подрібнену цибулю. Як тільки цибуля почервоніла, зразу додавали черу і розмішували. Можна було додавати і трохи кукурудзяного борошна. Із дземою можна було їсти кулешу або хліб.

Саламаха — товчені зубки часнику із сіллю. Додавали води і розмішували. Деколи додавали смаженої олії з цибулею. Вмочали варені яйця і їли з кулешою. Коли витягали з юшки курку чи качку, додавали до смаку саламахи і їли з кулешою. Тепер саламаху додають до шухів.

Шухи — кружечки столового буряка ріжуть на соломку і перемішують із соломахою і смаженою олією з цибулею. Деколи додають підпеньки.

Устояні яблука — колись були сорти яблук чи груші, переважно дички, які мали погані смакові якості. Їх не можливо було споживати. Тоді їх перекладали листям, чи соломною, або половою. Вони трохи зм'якали і ставали смачніші.

Грушки-гнилиці — були такі дикі груші, що не годилися до їди і на сушениці, але як трохи постоять, пригніють усередині, тоді стають м'якими і солодкими.

Сушениці — сушили на сонці нарізані колечком яблука. Силили на нитки. Груші сушили на сонці або в печі, після випічки хліба.. Варили. Особливо цінувався охолоджений вар (узвар) із сушениць. Його використовували на весіллях, храмових святах, на Різдвяні та Великодні свята замість води. Коли їли пампушки, запивали варом. Вар їли із хлібом.

Приготування страв для масових заходів.

Начінка. Смажили двісті грамів цибулі на 10- літрову каструлю. Додавали стакан цукру, 0,5 чайної ложечки соди, кінчик чайної ложки меленого перцю, літр олії, дві столові ложки солі, дві-три ложки смальцю зі шкварками. Усе перетирали руками з кукурудзяним борошном дрібного помолу. Потім заливали шість літрів кип'яченого молока, вимішували. Має бути рідкувата маса. Регулювали борошном. Якщо поставити посередині ложку, то вона не повинна падати. Тоді засували у піч. До начинки варять у печі курячий бульйон. Коли подають на стіл м'ясо накладають поверх начинки і поливають бульйоном.

Борщ. Цукровий буряк нарізають соломкою. В 10- літрову каструлю додають дві столові ложки солі. Соломку перетирають із сіллю і заливають водою. Додають кістку з м'ясом або шматок солонини і засувають у піч. Окремо нарізають соломкою столовий буряк. Можна терти на терці. Добре прожарюють і додають 2-3 ложки оцту. Потім витягають з печі каструлю із цукровими бурячками і виливають у бачок. Додають фасулі. Те м'ясо, що було коло кістки, чи солонину розтирають, додають червоні бурячки і розмішують.

Голубці. Беруть 1 кг кукурудзяного борошна. Додають 2-3 за-смажених цибулі, сто грамів смальцю і перетирають. При потребі додають води. Завивають у капустяний листок, складають у ка-струлю, закривають і в піч. Колись їли голубці тільки із квашеною капустою, тепер переважно зі свіжою. Пізніше почали робити го-лубці з рисом, гречкою, ячмінними крупами.

III. ХАРАКТЕРИСТИКА ХАРЧУВАННЯ

Як йшли в поле сапати або жати і снідали дома , то їли: молоко, сир, цибулю з яйцями. Якщо снідали в полі, то брали із собою: солонину, розколючений сир або сухий, цибулю з яйцями. Їду несли у тайстрах (торбина зі шлейкою, пошита із домотканого полотна, яке ткалося на вереню), а холодну воду у гарчиках (дерев'яна посудина типу глека). Несли і вар із сушеницями. У полі воду накривали двома сардаками, щоб була холодною. Після сніданку сапали дві години і полуднували. На полуденок їли печені пироги з сиром або фасулями. Знову сапали чи жали й обідали. На обід привозили борщ або рідку капусту, варену з кісткою або солониною. Колочені фасулі, помащені зажареною олі-єю з цибулею, могла бути капуста, підбита (розмішана) зі смаженим кукурудзяним борошном, або кукурудзяні крупи з фасулями і бугає-ве молоко з кукурудзяними крупами. Після обіду годину відпочивали і знову сапали дві години. На підвечірок знову давали печені пироги з сиром або фасулями. Після підвечірка сапали чи жали ще дві години і йшли додому. Вечеряли дома: Картоплю або начінку варену на кухні, тісто або кукурудзяну кашу з молоком. Могла бути і затирка. Усі їли з однієї миски, пили молоко чи каву з квартів по черзі або лляли у мис-ку, подрібнювали хліб і їли ложками.

Якщо не було робітників, то брали у поле кулешу і кисилицю або трохи начінки. Брали сушениць із варом, хліба або печений пиріг і молока. Люди на цій їді сапали чи жали цілий день під па-лючим сонцем.

Зимою: Їли ранком: хліб, помащений смальцем, варили затир-ку, барабулю у лушпинні, молоко солодке або кисле. Обід: фасулі,

каша з фасулями, барабуля колочена з огірком. Вечеря: переважно барабуля колочена і молоко з кулешою.

На хрестини готували їжу: холодець, начінка, борщ, голубці.

На весілля: домашній сир із солониною, давали по шматку калача, коли приходили до вінка, в заводини і як ішли до шлюбів. Коли сходилися гості після шлюбів: домашній сир із солониною і холодець. Опівночі після витання (частування) давали вечерю: начінку з м'ясом, борщ і голубці. Так само на другий день. Так давали до 1971 року. Уперше в автора цих рядків на весіллі давали: салати з цибулі і редиски, цвітлі, бужене м'ясо і солонину, паштетівку, ковбасу. З того часу сир із солониною перестали давати. У 1966 році вперше на весіллі подали на столи завиванці з маком у Івана Ковблюка, коли одружував сина Івана. У тому ж році вперше дали тістечка у Євдокії Ковблюк, коли віддавала дочку Марію. Перші плячки пекли у 1972 році на весіллі у Дмитра Марковського, коли одружував сина Івана.

Похорон: борщ, начінку, голубці. Якщо був піст: пісний борщ, фасулі з кислими огірками, голубці. Пізніше ще давали кукурудзяну кашу з молоком. На похорони колись так не ходили, як тепер. Було від сили 50-60 людей.

Толоки: На полуденок печені пироги з фасулями або сиром. Обід: фасулі, помащені оселедцем з цибулею, борщ або каша з молоком. Підвечірок: печені пироги. Вечеря: Начінка, голубці, каша з молоком.

Проводи до армії: начінка, борщ і голубці.

Голубці, солонину, пироги брали пальцями, решту страв — дерев'яними ложками.

Каву навчилися пити у селі від сім'ї Гумініловичів.

Миски були череп'яні, у дерев'яних лише товкли соломаху. Ложки дерев'яні. Під час польської окупації появилися розмальовані тарелі і миски. Їжу варили тільки у горшках у печах. Щоб продовжити життя горшкам, обмотували дротяною сіткою. Це називалося вбирали у дроті. Робили це спеціальні люди, яких називали дротарями. Кухні, казани, каструлі появилися після війни.

Колись у млинах ваги не було, то зерно міряли **гілетками** (гілетка мала 25 кг), а якщо не було повної гілетки, то міряли **гарцями** (цілий гарец, половину, чверть). На ринку продавали цибулю, часник, яблука, груші тільки по п'ятнадцять штук. Ця міра називалася **менель**. На менель виставлялася ціна.

Якщо у когось була вага, то зерно важили на **корці** (корець дорівнював сто кілограмам). Горілку міряли на **деки** (дека мала 10 грамів).

ІV. ПОЛІПШЕННЯ ХАРЧУВАННЯ ЛЮДЕЙ

У 1960 році почали закручувати (консервувати) компоти, овочі, м'ясо, паштети. Першою в селі це зробила Ганна Ковблюк, яка навчилася цього у Серафинцях.

Сьогодні ситуація із виробництвом продуктів харчування, їх придбанням різко змінилася у порівнянні з давніми часами. Зовсім інше меню на весіллях, хрестинах чи похоронах. Сьогодні основними продуктами харчування стало м'ясо, ковбаса, різні копченості. Якщо солонина колись була делікатесом, то сьогодні її мало хто їсть. Є господарі, які ріжуть по кілька свиней у рік. І це все з'їдають. Вирощують багато іншої живності: курей, качок, хто живе біля води, — гусей. Овець і кіз ніхто не утримує. На весіллях від усяких наїдків столи вгинаються. Тепер страви дають майже однакові і на весіллях, на проводах до армії, хрестинах, похоронах. Усе це описувати потрібно багато часу і паперу. Але для наших нащадків доведеться це зробити. Бо через п'ятдесят років, я думаю, ситуація знову кардинально зміниться, і то в ліпший бік. Щоб можна було порівняти, опишу насамперед страви, які дають на весіллі.

До вінка: (у четвер увечері) холодець, цвітлі, сир домашній, ковбаса, солонина варена, картопля з підливою, капуста тушена і молочна каша.

На другий день: сир, солонина варена, холодець, цвітлі, ковбаса, кров'янка, начинка, борщ.

У заводини і коли приходять від шлюбу, ті самі страви, крім начинки.

Перший день весілля, коли сходяться гості. Їсти дають один раз (холодні і гарячі страви). Холодні: кілька видів канапок, салати — м'ясний (олів'є), якщо літом, то з огірків і помідорів, прикарпатський, з крабових паличок, фантазія, з мівіни. Оселедець маринований, риба смажена, риба копчена, шпроти, кури копчені, галантин, ковбаса, шинка, солонина копчена, сир голландський, яйця фаршировані, сливи начинені горіхами і политі сметаною з цукром, цитрусові, банани, желе.

Гарячі: Качка тушена із фруктами, пельмені з бульйоном, або борщ у горнятках. Якщо борщ, то ще додають посоломашені смажені пончики, пироги з вишнями, кулешу политу грибами або меленими курячими шлуночками, картопля з котлетами, кисла капуста з м'ясом, налисники з м'ясом, начинка, борщ і голубці.

Перший день стараються давати більше і ліпші страви, особливо коли є сторонські гості чи приїжджі, бо вони на другий день переважно не приходять. Приблизно так само дають і на другий день.

Похорон. Перший стіл, коли спорядили небіжчика: начинка разівка з кухні, зверху накладають консервоване м'ясо, юшку, солонину з сиром, ковбасу. У піст замість м'яса дають рибні консерви.

У переддень похорону роблять панахиду. Опісля накривають столи для присутніх. Дають їсти: салати: м'ясний, прикарпатський, з огірків і помідорів, ковбасу, рибу смажену, яйці під майонезом, і наостанок картоплю з підливою.

У піст дають: салат з грибів, рибу смажену, оселедець маринований, шпроти, консерви рибні, картоплю помашену олією із смаженою цибулею і кислі огірки.

Обід: канапки кількох видів, салати: м'ясний, з капусти. Ковбаса, м'ясо і солонина копчені, холодець, цвітлі, оселедець маринований. Гарячі: начинка, борщ і голубці.

На проводах до армії, на хрестинах майже так само, як на весіллі.

Щобцьомувському дати лад, потрібні були добрі спеціалісти-кухарки. І вони були. Їх повинні знати всі. Це Томашук Параска Миколаївна, Ковблюк Ганна Юріївна, Мохорук Марія Васи-

лівна, Сливчук Олена Іванівна, Мурмилих Параска Василівна, Угрин Ганна Василівна, Маланчук Ганна Іванівна, Угрин Марія Андріївна.

V. ВИПИВКИ

Ще у XIX столітті в селі, як і скрізь у Галичині, панувало безпросвітне пияцтво. Газди не виходили із корчм, пропиваючи своє майно. Бувало, що жінки несли до корчми їм обід. Сьогодні ми всіляко можемо думати про отця Івана Стрийського, тому що був ярим москвофілом. Але саме він тримав дисципліну в селі, виступав проти пияцтва. Завзятих пияків заставляв клястися посеред церкви на Євангелії, що покинуть пити. І це давало свої результати. У Топорівцях після першої світової війни навіть поменшало у селі жидів. Залишилися лише одна корчма в Ауторки. Деякі жиди виїхали, а ті, що zostалися, змушені були братися до дрібної торгівлі або до іншого гешефту.

І коли в 20-30-х роках минулого століття по селах Покуття закопували посеред села хрести тверезості, і там люди клялися, що не будуть пити, у Топорівцях такої потреби не було. Проведена робота отців Івана Стрийського і Юліана Войнаровського дала свої плоди. Люди майже не пили. На храмах, весіллях, хрестинах, проводах до армії була горілка, куплена у корчмі. Пили по два-три наперстки (стаканчики на 10-20 грамів). А таке, як похорони, толоки взагалі проводилися без горілки. Зв'язано це було й з тим, що в людей не дуже на це були гроші.

Інша справа настала, коли на Покуття прийшла радянська влада. Східняки мали великий досвід у самогонварінні. Як не прикро про це згадувати, але саме вони навчили наших людей варити самогонку із цукрових буряків. Тоді ці буряки повсюду по селах вирощували для Городенського цукрозаводу. У багатьох любителів оковитої здійснилася віковична мрія — пиячити не маючи і не пропиваючи свого майна.

Ось кілька рецептів технології виготовлення самогонки.

Насамперед навчилися терти цукровий буряк на терці, потім цю масу накладали у великі казани, заливали водою і засували в напалену піч. Варилося там шість годин. Заповнювали цією масою мішки і видушували в такий спосіб сік. До соку додавали закваску, зроблену із хмелю і тіста, яке залишалося від випічки хліба. Цебри із закваскою ставили у тепле місце. Це кисло. Готовність перевіряли шляхом запалювання сірника у цебрі. Якщо сірник гаснув, значить, маса готова. З цією метою навчилися виготовляти з оцинкованої бляхи великі посудини, назвавши їх ронделями. Від них трубками йшла самогонна пара, рядом ставили цебер, наповнений водою, у цебрі з трубок робили змійовик-охолоджувач. У кінці трубки тоненькою цівкою текла самогонка.

Коли появились дріжджі, технологію виготовлення самогонки трохи поміняли, тобто проходило самоудосконалення. Далі терли цукровий буряк, але уже не варили. Робили закваску із дріжджів, вареної картоплі і пшеничних висівок. Усе це перемішували і ставили у тепле місце.

Пройшов час і прийнялася нова технологія виготовлення самогонки із цукру, яка існує і до сьогодні. Це трохи спростило сам процес виготовлення самогонки, змінився запах і міцність. 1кг цукру розбавляють у 4-5 л теплої води. Додають закваску із дріжджів. З одного кілограма цукру виходить літр самогонки.

Сьогодні у великій кількості споживається різних алкогольних і безалкогольних напоїв, про що колись могли лише мріяти: коньяки, горілка різних видів і сортів, пиво, води солодкі і мінеральні. Проте має попит і самогонка.

Сьогодні спогади про такі страви, як кисилиця, бугаєве молоко, голубці з кукурудзяного борошна, кислі старі огірки, яшний хліб, та ще з домішками ленчі, сир, заготовлений на «Федоровицу», а їли під час сапання чи жнив, викликає у молодих людей подив і сміх. Хто зі старших їв ці страви, то не проти їх знову покуштувати, — такі смачні, але нема вже кому зготувати.

СІЛЬСЬКІ ПРОМИСЛИ

Довідка-примітка: до часу заснування колгоспів у селі мали кірати: Іван Федорук, Степан Федорук, Григорій Федорків, Андрій Сливчук, Іван Сопотик, Микола Сопотик, Василь Грищук. На кіратах переважно подрібнювали солому на січку. Її крутили коні, або воли. В селі утримувалося в середньому 260-270 голів коней. Окремі господарі утримували і волів: Федір Романюк, Дмитро Мельничук, Василь Никифоруk, Микола Никифоруk, Іван Угрин та інші.

У Івана Сопотика була молотарка, яка працювала від кірата.

Степан Федорук мав зерноочищувач. У селі було багато млинків.

У Миколи Сопотика був рідинооприскувач, у Василя Сливчука була — бурякова сівалка (від цукрозаводу).

Зернова сівалка була кооперативна. В селян були рала (культуратори), віялки. Все це було забрано до колгоспу.

Першими придбали велосипеди: Степан Гранішак і Василь Сливчук.

Першим їздив на моторизованому велосипеді Василь Марковський. Першу легкову автомашину придбала Попович Олена Дмитрівна. Перший мотоцикл купив Михайло Грищук.

Сьогодні знову наступила приватна власність. У селі колись були, а тепер відновилися такі спеціальності, як столярі-стельмахи, боднарі. До них належали і належать: Олексій Сливчук, Степан Федорук, Дмитро Грищук, Іван Угрин, Іван Никифоруk, Михайло Ковбляук

— До столярного знаряддя, за допомогою якого виготовляють столярні вироби — вікна, двері, стелі, підлоги, ганки, веранди та інше, — належать: верстат, сокири, пила сторцівка дрібна (пилить тверді породи дерева), гимблик від першої тріски (шротик), гимблик від другої тріски, гимблик-лавка (рівняє дошку), гимблик-нют, гимблик-шпунт, тафлевий гимблик, вінкель, васервага, свердла.

— До штельмахарського знаряддя належать: верстат, сокири, молот дерев'яний, свердлики, пила-швайцига (випилює чолони до коліс), різні долота (продовбують головки коліс). Штельмахи роблять вози, сани, брички.

Віз складається із передньої та задньої тічок. Передня має ще сніщі і штельвагу. Задня — підтоки. Обидві тічки з'єднує розвора. До передньої тічки належать ще каливороті, до задньої — клюпаки. Важливими елементами воза ще є: дишель, чотири колеса, шлейф задніх коліс (гальма), бокові драбини, помостина і два задинки. У літню пору, коли працюють на жнивах, то розвору розтягають і віз робиться довшим. Замість боковин-драбин ставлять довгі драбини. Це дозволяє накладати більше снопів, соломи чи сіна.

Поряд із возом ґазди завжди на зимовий період мали сани. Основним у санях булисами санки. Це дві балочки, виготовлені, як правило, з лакації, з ясеня або груші. Санки (або залубиці) випилювали так, щоб напереді були загнуті вверху. Залубиці з'єднували між собою в'єзами і двома залізними кругами. Немаловажне значення мали: дишель, помостина, боковини і задинки.

Колись основним видом транспорту для пересування пасажирів були брички і фаетони. Бричка так само складалася із передньої і задньої тічок, розвори, дишля, чотирьох коліс. Але бричка мала на передній тічці поворотний круг, за допомогою якого бричка могла розвертатися на місці. Бричка мала сидіння: для фірмана і пасажирів; східці, які піднімалися й опускалися. Позаду бричка могла мати накриття зі шкіри чи брезенту. Це накриття могло складатися і, на випадок дощу, розкладатися.

Фаетон відрізнявся від брички лише тим, що мав своєрідну будку із дверцятами. Фаетони мали пару дверей з двох боків, могли мати дві пари дверцят. Усередині гарно оздоблені різнокольоровими виробами із шовкових матеріалів сидіння. Фаетонами переважно їздили у містах.

Тяговою силою для такого виду транспорту були коні і воли. Крім того, що вони тягли вози, сани, брички, ними тре-

ба було ще й управляти. Для цього була спеціальна упряж (збруя).

До кінської упряжі належать: капейстри (вуздечки), дві шлеї, нашільники, віжки з дзумбелами. Гоноровіші газди впрягають коней у півшорки. Виїзних коней (брички, фаетони) впрягають у шори й хомути. Нашільників тут уже нема. Шори й хомути часто оздоблюють блискучими, деколи навіть позолоченими бляшками.

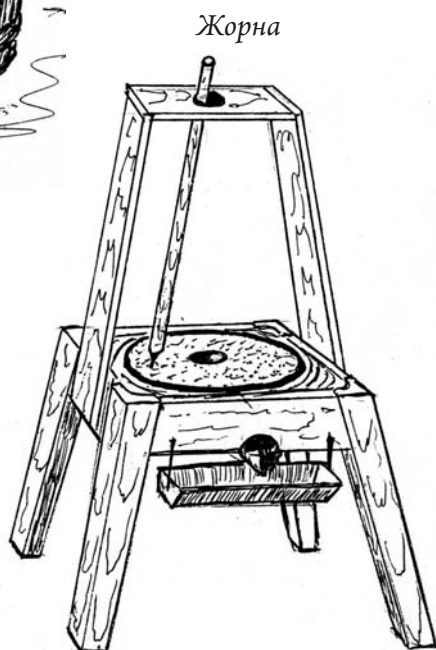
Для волів основним видом упряжі є ярмо, яке виготовлялося з твердих порід дерева (ясеня, грушки, навіть дуба). Ярмо клали на шию волів, тому ярмо трохи виробляли по формі під шию. Ярмо посередині мало два пруті, якими міцно скріплювалося, а по бочках занози (прути), які піднімалися лише вверху, коли клали ярмо на шию, і опускалися. Воно кріпилося до дишля, на якому були спеціальні вуха.

Така спеціальність, як боднарство ніколи не втрачало своєї актуальності. Виготовлення дерев'яних бочок, цебрів, гілеток, гарців, гарчиків вимагає неабиякої майстерності. Основним знаряддям при виготовленні боднарської продукції — є сокира, дерев'яний молоток, звичайний молоток і гимблик-шротик. Бочки і цебри виготовляють з колених дощок, без гудзів. Потім дошки обробляють сокирами, гимбликом. Дощки на кінцях мають бути вужчими, посередині ширшими. Кожну дощечку припасовують одну до одної і нумерують. Потім з брусків виготовляють ніби стілець. Навколо припасовують заготовлені дощечки, скручують дротом або мотузкою. В нижній частині натягують обруч. Потім перевертають бочку догори дном і роблять навколо підтирачем виїмку. Спеціальним циркулем вимірюють дощечки по колу і заробляють у цю виїмку. Тоді натягають обруч.

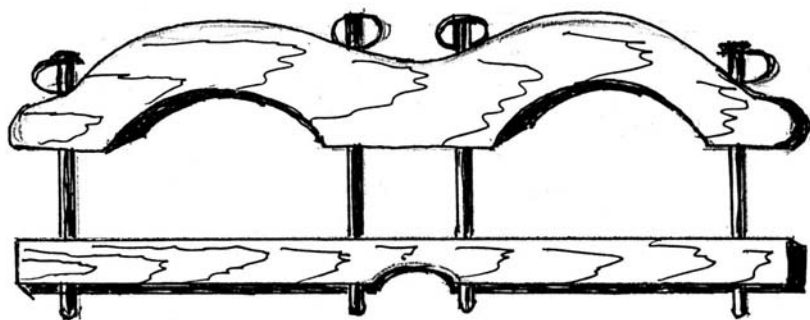
Перелік ковальського знаряддя: ковадло, ковальський мішок, держак до нього, форма до вогню, гухгаммер (молоток), унтерляга, дорники (пробойщики), кліщі, обценьки, млот, рашпіль, шнайгеза, шрупстак (стиски), майзлі (залізні долота), наслід (насічка), гачки, гукдорень, рама для натягування коліс, скоба, лопотень.

Цебер

Жорна

Ярмо

ДОДАТОК

І. СПОГАДИ ТЕОДОРА БАБ'ЮКА

Ось, як описує у своїх спогадах сільське життя у Топорівцях перед першою світовою війною нині покійний Теодор Баб'юк зі США: «Коли палили в печі, то насамперед клали віхоть (жмут) соломи, на нього клали бадилля соняшничиня, потім обкладали сухими кізяками, доховиною (торф). Це все розгорялося і давало потрібний жар. Коли піч була уже нагріта, жар згортали на середину і горшки зі стравою всували двома рядами, затулювали глиняною затулою, ще й обмащували кругом. Щоб горячість не тікала. Такі страви були дуже поживні і смачні. Аналогічно випікали хліб.

Сідала жінка біля печі, клала біля себе в'язку соломи, скручувала великі віхті і кидала в вогонь. У другій руці мала такий ожиг і ним розправляла вогонь, щоб рівно напалити піч. Коли челюсти були майже червоні, то був знак, що піч уже напалена. Жар згортала на середину і саджала на лопаті хліб у два ряди. Опісля затулювала глиняною затулою. Хліб спочатку гнітився (рум'янівся), потім пікся. Біля такої печі таки треба було уміння. У суботу дівчина своєму судженому казала: «Іва! Завтра не приходи, бо неня замашують піч а я мусю помагати».

У неділю вранці всі, крім маленьких дітей і старих немічних, ішли до церкви. Дві години стоячи вислуховували службу Божу. Лавок у церкві не було. Приходять із церкви, миють руки, кладуть посеред хати ослін. Неня (мама) розмашують піч і витягають страви. Наливають у велику череп'яну миску, кладуть на ослін і всі дерев'яними ложками досягають. Якщо страва густа, то всі їдять пальцями. Про вилки тоді ніхто не чув. Пообідавши, старші ідуть відпочивати, а молодь збиралася коло церкви на Толіччі. Одні хлопці ставали в круг і співали голосно, аби почули ті, що з другого кута. Другі — йшли до циганів домовлятися за музику. Там капельмайстром тоді був Грицко. Він грав на скрипці і мав свою капелю...

На толіччі клали ослін, і музиканти починали грати. Хлопці викликали своїх дівчат до данцу (танцю), викрикуючи: «Параска

Йванишна!» А таких у гурті було, наприклад, чотири, то всі чотири зривалися, але не знали котра саме має йти. Тоді одна показує на себе пальцем, а він махне головою: «Ні!» Тоді друга показує пальцем на себе. А він махає головою: «Ні!» Тоді — третя, четверта. Він махає головою, що так. Дівчина приходить, стає перед парубком, ловиться за пальці і помаленько потрясає то в один бік, то в другий, поступаючи взад, а він скаче і показує всякі викрутаси. Бувало, що дівчина прийшла на забаву босою, а парубок взутий у чоботи ще й заковані бляшками, то дівчині пообдирає нігті з пальців, що, сарака, після плаче. І така забава бувала. Забава тривала до заходу сонця. Парубок приходить (проводжає) з дівчиною до неї і стає коло перелаза, а вона з подвір'я і так романсують. Якщо неня бачить, що доня щось задовго там стоїть, то кличе: «Ану, Аннище до хати!» Дівчина повертається до парубка: «Іва! ... Завтра докажу». Не було випадків, щоб молодь волочилася по ночах. Була своя мораль ... »

СОННИК

Старше покоління людей більше вірить у сновидіння, ніж молодь. Збираючись по сусідах, розповідають, що кому снилося, тлумачать їх. Молодим ніколи на це тратити час. Отже, хочете вірте снам, хочете ні. Якщо вам присниться:

Базар — плітки.

Баня — вхід — безнадійність, вийти — задоволення, бачити жінку в бані — хвороба, чоловіка — бідність, злидні.

Бджоли — якийсь виграш.

Береза — радість.

Бик — гості.

Блохи, блощиці — гроші.

Болото — неприємності. Якщо вийшов з болота чистим — неприємності недовгі, пристало — хвороба.

Бородавки — на руках — до багатства, бачити в когось — радість.

Борщ — їсти — успіх, в інших випадках — розлука.

Браслет — сварка, тайна любов.

Букви — бачити — новини, писати — нещастя, вчити — благополуччя, щастя.

Бата — сумна звістка.

Весна — не в сезон — успіх у запланованім.

Веселка — блага вістка.

Верба — журба.

Викопана яма — смерть у родині.

Вино — пити — радість, когось вгощати — похорони, розлити — нещастя, пити одному — дурні вісті, продавати — сварка.

Вишні — журба.

Вівці — усе добре.

Відро — порожнє — розмова, наповнене — прибуток.

Вікно — чекання, відкрите — жаль.

Віник — платити гроші.

Вітер — сильний — перешкоди від знайомих, шелестить листями. розмахує деревами — розлука.

Виходок — неприємності, впасти — великі гроші. Дуже замастився лайном — золоті речі.

Вогонь і дим — крадіжка в домі, сварка в особистому житті.

Вода — пити чисто — на щастя, здоров'я, каламутна — неприємності, хвороба.

Водоспад — небезпечна зустріч.

Вокзал — дорога.

Ворота — зламані — в сім'ї чекайте недоброго.

Ворона — недобре.

Впасти з висоти — скоро смерть.

Вуха — приємна новина.

Газета — бачити — звістка здалеку, читати — розлад.

Гердан, намисто — журба.

Годинник — переміни в житті.

Голка — неприємності.

Голова — острижена — нещастя.

Голий — хвороба, якеś нещастя.

Горби — голі — тривога, спускатися — невдача.
Горіхи — сваритися.
Гості — сварка.
Готель — дорога.
Гніздо — заручини, весілля, з пташенятами — великий прибуток, з яйцями — сімейне щастя, валити гніздо — неприємності.
Град — неприємність.
Гріб — успіх у роботі, товариш у гробі — новини про його успіхи.
Гроші — мідні — печаль, срібні — сльози, прибуток, паперові — новини, обман, золоті — горе.
Груші — втрата.
Двері — горять — чекай гостей, нові — чекай поздоровлень з нагоди народження сина.
Дзеркало — розбити — розлука, дивитися в дзеркало — вісті здалека, або прибуток, якщо немає відображення, — хвороба, чуже дзеркало — великі переміни.
Дим — сварка.
Дощ — втрата часу, промок — захворювання, проливний дощ — велика невдача.
Жаба — злий чоловік, багато — хвороба.
Жінка — чорна — плітки, стара — сварка.
Земля — покрита зеленню — багата женячка.
Зима — не в сезон — поліпшення грошових справ.
Зірка — приємна звістка.
Зуби — нормальні — удача, зуб з кров'ю — смерть у родині.
Йти нурка — ризикована справа, ризик.
Калина — сварка.
Капелюх — новий — прибуток, старий — грошові пропозиції.
Капуста — плітки.
Качка — неправдива звістка.
Кінь — надія.
Кістки — якщо лежать на землі, для жінки — шлюб з лікарем, для чоловіка — неприємності.

Кіт — сльози.
Ковбаса — їсти — несподіваність, бачити — невелика радість.
Когут — якась зрада.
Корито — весілля.
Корова — турботи.
Котята — неприємні новини.
Кочерга — сварка.
Криниця — з відром — багатство, переповнене водою —
втрати, без води — тривога, пити з криниці — добрі справи.
Кров — із носа — грошові втрати.
Курка — чекай гостей, багато — гості або гроші.
Лампа — засвітлена — успіх.
Лимон — горе.
Ліжко — лежати — добре, пусте ліжко — недобре.
Лікарня — хрестини.
Літо — не в сезон — приємні новини.
Малина — їсти — хвороба.
Мед — велике щастя.
Мертвець — зміна погоди.
Миші — тайні вороги.
Міст — переходити — переміни, бачити — невдача.
Місяць — великий прибуток, для дівчат — старости.
Млин — плітки, неприємності.
Молоко — все добре.
Мрака — невідомість, нерішучість.
М'ясо — їсти — хвороба, бачити сире — неприємності.
Небо — світле — успіх, голубе — чекай добра, червоне —
сварка, вечірнє з зірками — задумане сповниться, великий спа-
док, у великих червоних хмарах — хвороба.
Ніж — сварка.
Ніч, темнота — труднощі, невідомість. Якщо з темноти вий-
шов до світла, велика радість.
Образ — благополуччя.

Огірки — любовники
Оселедець — повернення боргів.
Осінь — не в сезон — перебіни в особистому житті, для жонатих — розвід.
Павук — втрата.
Павутиння — інтриги, зловживання.
Палац — нежданий успіх.
Перець — нещастя.
Перстень — загубити — розлука.
Підкова — знайти — щастя.
Пісок — збагачення.
Пічник — погана звістка.
Піч — журба, сварка, розвалилася — приємні новини.
Плащ — спадок.
Пляшка — розлука.
Подвір'я — чисте — радість, брудне — тяжко на душі.
Полотно — дорога.
Порохи — обман, впасти в порохи — дуже недобре.
Потік — плисти — прибуток, дивитися з берега — паде дорога.
Похорон — скоро весілля, тебе хоронять — довго будеш жити, покійник живий — чекай запрошення на весілля або зміна погоди.
Рана — з кров'ю — втрата чоловіка, любовника.
Риби — недобре, зловити живу — великий успіх.
Роса — приємність.
Рубель — неприємності до сліз.
Свіжа глина — смерть знайомого.
Свиня — успіх, багатство.
Село — на добро.
Сіль — на багатство, розсипати — на сварку.
Сіно — непередбачуване щастя.
Сливи — хвороба.
Сніг — приємність.
Сонце — слава, любов, приємність.

Сонце сходить — приємні новини, подарок. Заходить — велика переміна в житті.

Сорочка — чиста — добре, замащена — бідність.

Суд — сімейні неприємності.

Тарелі — новини.

Тісто — чекай листа.

Топитися — забруднення в житті.

Хата — бачити — небезпека, будувати — до покращення, накривати — втрати, замітати в хаті — гості, мити підлогу — неприємності, горить хата — велика радість.

Хвіртка — приниження.

Хрест — доля.

Церква — молитися — вдача у справах, ввійти — докори, дивитися — вдача.

Чемодан — від'їзд.

Черв'яки — скоро смерть.

Чорний колір — горе, невдача, біда, лихо.

Шнурок — дорога.

Фонтан, цюркач — велика радість.

Хліб — на полі — дохід, їсти або бачити — радість новини, пекти — нещастя.

Цибуля — чистити — успіх у великій справі.

Шампанське — новосілля.

Школа — хвилювання, бути в школі — докори.

Штани — прибуток.

Яблука — хвороба, неприємності.

Яблуна — вістка про смерть.

Ягоди — сльози, їсти — хвороба.

Яешня — сварка.

Яйця — одне-два — чекай на гостей, багато — успіх, бити, побиті — втрата.

Яма — неприємність, свіжовикопана яма — смерть у родині.

Отже, якщо ви уважно прочитали сонник, а ще й вивчили напам'ять, думаю вам легше буде розв'язати ваш сон. Це стане вам у пригоді.

НУМІЗМАТИКА І БОНІСТИКА

І. ВСТУП

Нумізматика — наука про монети. Боністика — наука про бони (паперові гроші).

Гроші — особливий товар, всезагальний еквівалент, форма вартості всіх інших товарів. З древніх часів залежно від місцевих і економічних властивостей гроші слугували в якості товарів, які були предметами внутрішньої і зовнішньої торгівлі: пушнина, худоба, зерно, сіль, перли та ін.

З історичних джерел нам відомо, що гроші виникли дуже давно, як еквівалент обміну товарів і продуктів. Без грошей неможливий розвиток економіки жодної держави.

Тому ще з часів Галицької Русі, як висвітлюють історики, вже ходила срібна високопробна монета, при незмінно високій якості срібла і називалася — напівгріш руський. Були в обігу: напівгріш львівський, гривня вагова і гривня лічильна. Серед селянських мас побутовували денарії — мідні галицькі дрібні монети.

Після загарбання Польщею Галицької Русі був уведений в обіг польський грош вагою 3,1 г (2,62 г чистого срібла). Проте цих грошей було випущено обмаль через брак срібла, тому масово почали випускати квартники (напівгроші). Напівгрош спочатку рівнявся 12 динаріям, потім — 16, а з 1398р. — 18 динаріям. Ці монети були в обігу в Галичині, в тому числі і в нашій місцевості.

З 1252 Флоренція почала карбувати золоті монети флорини. Незабаром подібні флорини почали чеканити і другі європейські держави, серед них і Угорщина. Ці гроші заповнили Польщу, в тому числі й наші краї.

У середині 1500-х років у Польщі почали карбувати флорини, але зі срібла, вартість яких відповідала золотому флорину. З того часу золотий флорин, або він ще називався у Європі дукатом, дістав назву червоного золотого. Його еквівалентом було 30 грошів, і став називатися просто флорином, або польським злотим. Ці

гроші дуже довго ходили на нашій території. До речі, у Німеччині флорини називали гульденами. Гульдени ходили і на території Польщі та Австрії.

У кінці 1480-х років у Німеччині почали карбувати великі срібні монети — талери, від яких пішла назва в англо-саксонських державах — долар.

З приходом на наші землі нових займанщиків у Австрії ходили гроші: гульдени, золоті ринські, флорини і талери. Австрійські талери почали карбуватися перед приходом австрійців у Галичину і Буковину з портретом на них австрійської імператриці Марії Терезії. Після смерті Марії Терезії талери продовжували карбувати, але поміщали ще рік смерті імператриці (1780).

Тому у книжці відомого письменника Романа Горака «Леся Мартович» на ст.58-59 описано, як Семен Мартович платив золотими (золоті ринські) за навчання Леся у Коломийській гімназії. А на сторінці 79 написано: «Студентом Чернівецького університету Мартович став 8 жовтня 1892 року... Плата за навчання на правовому факультеті коштувала 30 гульденів у рік». Цих грошей збереглося дуже мало до наших днів.

Звичайно, можна поставити питання: яке відношення мають гроші до етнографічного образу села? Треба не забувати, що гроші — це розвиток економічного життя. А яке було б наше життя без грошей? Хіба може етнографія жити без економіки? (Між іншим банкноти друкуються не всі).

2. АВСТРІЙСЬКІ КОРОНИ

У 1892 році Австро-Угорщина випустила в обіг корони замість гульденів. Поряд із золотими та срібними монетами були випущені і паперові гроші купюрами: 10000, 1000, 100, 50, 20, 10, 5, 2 і 1 корона.

Ці грошу були в обігу до розпаду Австро-Угорської імперії 1918 року.

Ось як вони виглядали:

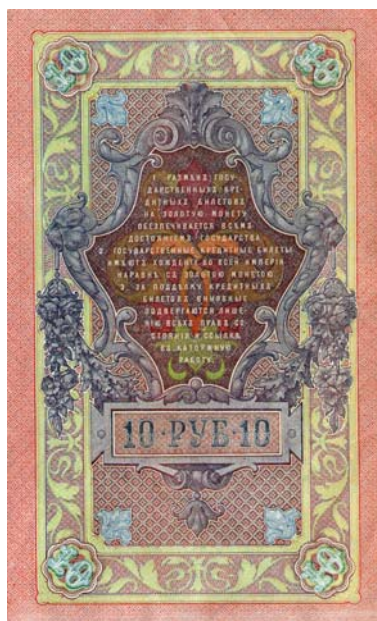

3. РОСІЙСЬКІ РУБЛІ

У кінці літа 1914 року у село вступили російські окупаційні війська. Жителі зразу сприймали їх дуже вороже. Але поступово почали знаходити спільну мову, особливо з українцями. Вони й показали російські гроші. З часом у магазинах і на базарі у Городенці почали ходити російські паперові гроші. За них купували продукти, деякі товари. Ось як вони виглядали.

Під час другої окупації у червні 1916 року, як уже згадувалося вище, у церкві було організовано військовий шпиталь, у якому працювали лікарі. Вони показували нашим людям купюри паперових грошей більшим номіналом.

Знову прийшли австріяки. Знову почали курсувати австрійські гроші.

4. ПЕРШІ УКРАЇНСЬКІ КАРБОВАНЦІ ТА ГРИВНІ

1 листопада 1918 року відбувся листопадовий зрив, у результаті якого була створена Західно-Українська Народна Республіка. Попри всі негаразди, які мали місце в державі, Національний уряд почав працювати над створенням власного монетного двору, який би випускав гроші. Люди працювали, і їм потрібно було платити зарплату. Ця робота розпочалася в Станиславові.

Дещо інша картина на той час була на Великій Україні. Український уряд зразу приступив до випуску своїх грошей. Царський рубель було замінено на карбованці і гривні, а копійки — шагами. Назва карбованці, шаг — народна, гривня — історична. Один карбованець рівнявся двом гривням, гривня мала сто шагів. У грудні 1917 року в Києві було надруковано першу грошову купюру наміналом сто карбованців. Коли росіян вигнали з Києва, то виявилося, що вони вкрали кліше і почали в себе масово друкувати українські гроші. Тоді було прийнято рішення виготовити нове кліше, але зі «Знаком Державної Скарбниці». Ось як вони виглядали.

У 1919 році під час правління Директорії вийшли другі сто карбованців. Друкували їх у Кам'янці-Подільському.

Зараз-таки появилися купюри номіналом: 10, 25, 50, 25 і 1000 карбованців. Вони мали такий вигляд.

У березні 1918 року Центральна Рада прийняла закон про гривню. Вона стала українською монетною одиницею. Перші гривні друкувалися у Берліні купюрами: 50, 100, 200 і 1000 гривень. Під час правління гетьманату було надруковано ще купюру номіналом 2000 гривень. Купюру 5 гривень друковано у Станиславові у 1919 році на замовлення Симона Петлюри.

Національному урядові ЗУНРу так і не вдалося надрукувати свої гроші. Державні службовці більше півроку працювали без зарплатні. Під час перебування галицької делегації у січні 1919 в Києві при підписанні Акта про Злуку було домовлено про виділення урядові ЗУНРу певної кількості грошової маси для виплати зарплатні. У квітні уряд провів повний розрахунок з державними службовцями. Це були великі гроші. Але недовго тішилися люди цими грішми. У травні 1919 року Покуття окупували румуни.

5. ПОЛЬСЬКІ МАРКИ

У 1919-1924 р. р. — грошова одиниця Польщі. Польська краєва позичкова каса штампувала ці гроші, які не мали ніякого забезпечення. Вони ходили переважно на території Галичини. Через недосконалість польського законодавства і відсутність їхнього забезпечення ці марки пожирала шалена інфляція. За розповідями старожилів, однієї неділі продавши корову за мільйони марок, на другу неділю за ці гроші не можна було купити навіть коробки сірників.

Марки ходили номіналом від півмарки до 10000000. Ось як вони виглядали.

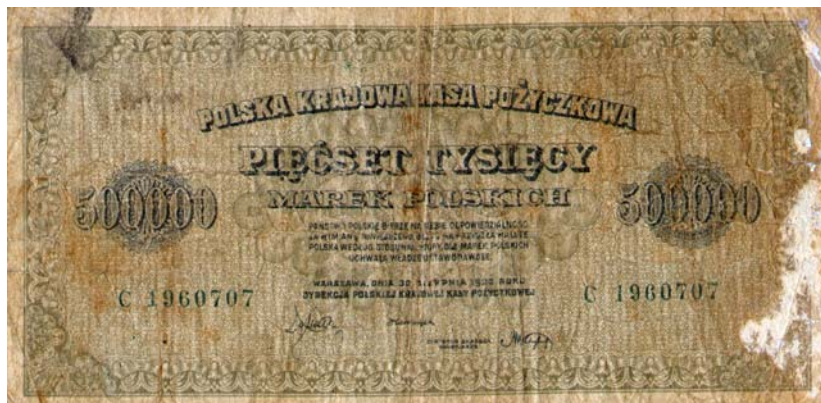

ПОЛЬСЬКІ ЗЛОТІ

У 1919 році австро-угорські крони були прирівняні до польських марок. Зіхнім знеціненням у банках, можна сказати, «згоріли» всі заощадження не тільки галицьких промисловців, а й гроші громадських організацій, усіх галичан. Це було перше пограбування на державному рівні. Друге пограбування польською владою галицького населення відбулося у 1924 році, коли офіційно було введено нову польську одиницю — польський злотий, який дорівнював 1 800 000 марок польських. Ось як виглядали польські злоті.

РАДЯНСЬКІ РУБЛІ

У 1939 році на наші землі прийшла радянська влада. З собою принесла і гроші. На вигляд вони були такі.

НІМЕЦЬКІ ОКУПАЦІЙНІ ГРОШІ

У 1941 році наші землі окупували німці. Німецька влада теж випустила свої гроші — карбованці. На території Чехії випустили крони, на території Польщі — злоті і т.д. Карбованці друкувалися у Рівному. Ходили тільки на території України. Вони мали такий вигляд.

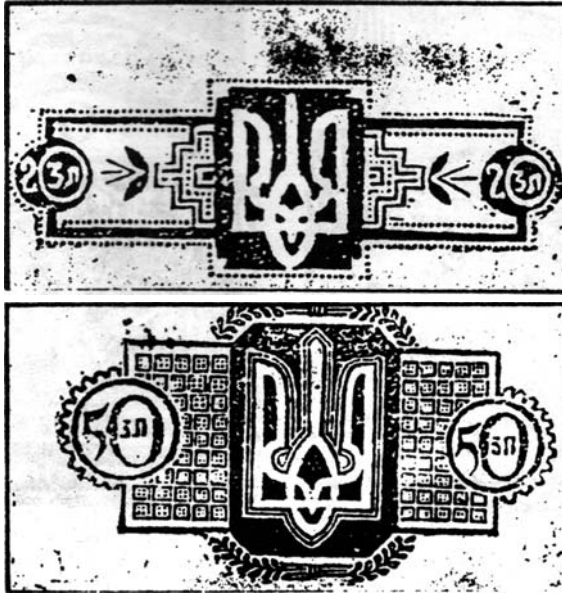

ПОВСТАНСЬКІ БІФОНИ

У 1944 році знову прийшла радянська влада, але Крайовий Провід ОУН разом із Українською Повстанською Армією почали випускати свої підпільні гроші — бефони для ведення розрахунків із селянами за одержувані продукти харчування та одяг.

ГРОШОВА РЕФОРМА 1947 РОКУ

У 1947 році радянський уряд, відбудовуючи своє, зруйноване кривавою війною господарство, провів грошову реформу. Появилися нові гроші. Вони ходили до 1961 року.

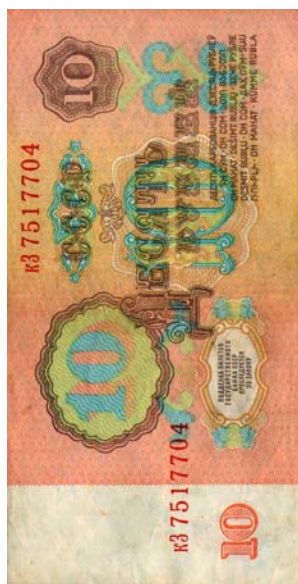

ГРОШОВА РЕФОРМА 1961 РОКУ

Була проведена чергова грошова реформа. Появилися купюри нового зразка:

У 1991 році знову відбулася чергова грошова реформа. Появилися нові купюри.

УКРАЇНСЬКІ КУПОНИ

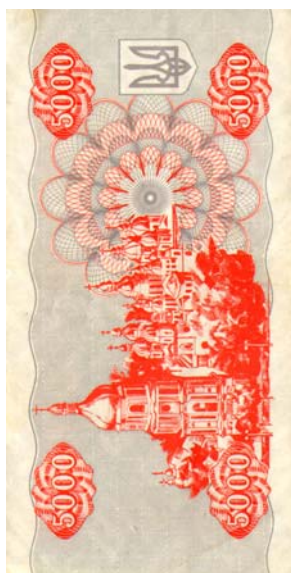
Але наступила велика інфляція. Уряд уже незалежної України прийняв рішення з метою збити інфляцію випустити в обіг тимчасові гроші — купони.

УРСР КУПОН НА 1 крб. Жовтень	УРСР КУПОН НА 1 крб. Жовтень	УРСР КУПОН НА 1 крб. Жовтень	УРСР КУПОН НА 1 крб. Жовтень
УРСР КУПОН НА 25 крб. Жовтень	УКРАЇНСЬКА РСР КАРТКА СПОЖИВАЧА на 200 карбованців — Жовтень Назва установи _____ Прізвище _____ Керівник _____ Головний бухгалтер _____ м/п _____ Обласна друкарня, Івано-Франківськ.		УРСР КУПОН НА 50 крб. Жовтень
УРСР КУПОН НА 25 крб. Жовтень			УРСР КУПОН НА 25 крб. Жовтень
УРСР КУПОН НА 3 крб. Жовтень	УРСР КУПОН НА 3 крб. Жовтень	УРСР КУПОН НА 5 крб. Жовтень	УРСР КУПОН НА 10 крб. Жовтень

ВИПУСК НАЦІОНАЛЬНОЇ ВАЛЮТИ

Купони виконали своє призначення, і це дало можливість нашому Національному банкові ввести з 1 жовтня 1996 року стабільну українську грошову одиницю — гривню.

СВІТОВА ВАЛЮТА

Колись багато наших односельчан виїжджали на заробітки до Канади. Звідти привозили долари. Хто докуповував поля, хто будувався. Сьогодні теж багато наших односельчан їдуть на заробітки за кордон. Одні привозять долари, інші нову європейську валюту — євро.

Як відомо, що уже більш як півстоліття долар відіграє роль світових грошей. Та мало хто знає, що у США протягом 16 років після проголошення незалежності не існувало своїх грошей. Ходили англійські фунти. Долар дорівнює сто центам. В обігу в США перебувають монети: 1, 5, 10, 25, 50 центів і 1 долар.

Що стосується паперових грошей, то їх є сім різновидів:

- 1 долар (із зображенням президента Вашингтона)
- 2 долари (із зображенням президента Джефферсона)
- 5 доларів (президент Лінкольн)
- 10 доларів (президент Гамільтон)
- 20 доларів (президент Джексон)
- 50 доларів (президент Грант)
- 100 доларів (президент Франклін).

Протягом усієї історії друкувалися банкноти лише зеленого кольору. Тепер постало питання, щоб випускати двох кольорів: одного будуть ходити тільки на території США, другого — за межами країни.

Отже, про гроші коротко і все.

АНОНС!

У четвертому томі з вини комп'ютера пропущено дані про воїна Української Повстанської армії **Мохорука Дмитра Івановича**, який народився в 1927 році. У 1939 році закінчив сільську школу і працював у господарстві своїх батьків.

У 1944 році він призивається в ряди УПА, псевдо Голуб. Направляється на вишкіл у Карпати в сотню Білого. Курінний Скуба. Після закінчення вишколу його залишили у сотні Білого для участі у військових діях з енкаведистами.

У 1946 році у зв'язку із пораненням у ноги медкомісія УПА комісує Дмитра Мохорука, як негодного до несення військової служби.

Вдома легалізовується, і його відразу зараховують у сільські «ястребки», які щойно почали створюватися. Через кілька місяців вдруге призивається, але до лав Радянської Армії. Після демобілізації працював у колгоспі на різних роботах. У 1987 році вийшов на пенсію. Працює паламарем.

ЛІТЕРАТУРА

- Кислашко О. Історія Православної церкви. — Київ, 1996.
- Власовський І. Нариси історії УПЦ. III част. — Київ, 1998.
- Федорів Ю. Історія церкви в Україні — Торонто, 1967.
- Ваплер А., Стефанович О. Історія Християнсько-католицької церкви. — Львів, 1903.
- Митрополит Михаїл (Хороший). Поширений катехизис Православної церкви. — Ст.77.
- Катрій Ю. ЧСВВ Пізнай свій обряд. — Нью-Йорк, 1982.
- Воропай П. Звичаї нашого народу. I част. Ст. 220. II част. Ст. 302. — Мюнхен, 1966.
- Зварич В. Нумізматичний словник. — Львів, 1975.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
ХАРАКТЕРИСТИКА СЕЛА.....	7
Етика.....	9
Прокльони, забобони, заклинання.....	13
Народна медицина.....	18
Народні прикмети.....	21
Віра в позагробове життя.....	26
ТРАДИЦІЙНІ СВЯТА, ЗВИЧАЇ Й ОБРЯДИ.....	27
14 вересня — Новий жидівський рік.....	29
11 вересня — Усікновення голови Святого Йоанна Хрестителя.....	30
21 вересня — Друга Пречиста. Різдво Пресвятої Богородиці Марії.....	31
27 вересня — Вздвиження Чесного і Животворящого Хреста Господнього.....	32
14 жовтня — Покрова Пресвятої Богородиці.....	34
Боже милий освяти присягу.....	36
Ой на горі, на високій.....	36
Гей готуйтесь партизани.....	37
Боже великий єдиний.....	37
22 жовтня — Неділя святих отців.....	38
8 листопада — Свято Великомученика Димитрія Солунського.....	41
10 листопада — Свято Великомучениці Параскеви-П'ятниці.....	42
Вечорниці.....	44
21 листопада — Собор Архистратига Михаїла.....	48
25 листопада — Свято священомученика Йосафата.....	50
4 грудня — Свято Введення у храм Пресвятої Богородиці..	50
7 грудня — Свято Великомучениці Катерини.....	52
13 грудня — Свято Всехвального Андрія Первозванного....	52
17 грудня — Свято Великомучениці Варвари.....	53
19 грудня — Свято Святого Миколая Чудотворця.....	54
Величаємо тебе, Святителю Миколаю.....	56

22 грудня — Свято Зачаття праведної Анни.....	68
Святе Надвечір'я. (Колядки).....	68
Чи ви чули люди про ту новину?.....	75
Ой на ставку на Йорданку.....	77
Нова радість стала.....	77
Добрий вечір тобі, пане господарю.....	78
7 січня — Різдво Господа нашого Ісуса Христа.....	80
Святкування Різдва Христового. (Колядки).....	80
Бог предвічний народився.....	80
Новая рада.....	81
Ой вставай же, брате.....	83
Ой вставай, брате.....	86
По всьому світу радість велика.....	86
На Різдвяні свята всі си радуймо.....	87
По всьому світу.....	89
По всьому світу сталася новина.....	90
Дивная новина.....	91
Во Віфлеємі нині новина.....	92
Небо і земле.....	93
Бог си рождає.....	95
Що то за предиво в світі новина.....	96
Нині си з'явила весела новина.....	97
Лікующе возіграймо днесь.....	98
Веселися, наша земле.....	98
Видів Господь Сотворитель.....	99
Всю Україну, всю Україну зорі освятили.....	100
Зажирилися гори й долини.....	102
8 січня — Собор Пресвятої Богородиці і святого Йосипа Обручника.....	105
Різдвяний вертеп.....	106
9 січня — Свято Первомученика Стефана.....	120
14 січня— Старий Новий рік.....	142
Бички.....	129
Маланкування.....	131
Посівання.....	142

19 січня — Водохреща. (Щедрівки).....	145
Щедрі, щедрі, щедрівочка.....	148
Ой чи є, чи нема.....	148
Ой лелія, лелія.....	150
Сонце світить з гір Лівану.....	151
Спи, Ісусе, спи.....	156
12 лютого — Празник трьох святих.....	158
15 лютого — Празник Господнього Стрітення.....	156
7 квітня — Благовіщення Пресвятої Богородиці.....	158
Великий піст.....	160
Вербна неділя.....	161
Страстний тиждень. (Піснеспіви).....	162
Ой, сину, мій Ісусе.....	162
Ой там на горі, Спаситель ходив.....	163
Страдальна мати.....	164
Під твій хрест стаю.....	165
Хрест на плечах.....	166
Ось у Гетсиманському темному саду.....	166
Святкування Паски. (Гаївки).....	169
У нашім селі на горбочку.....	175
Ой кувала зозуленька.....	176
Чорнушко-душко.....	176
Соловею, де ти був?.....	177
Огірочки-попіночки.....	177
Ой на горі жито.....	179
Вербовая дощечка.....	179
Ягід, ягілочка.....	180
Десь тут була подоляночка.....	180
Ходить жучок по ручині.....	181
Топорівський Зельман.....	182
Календар Великодніх свят.....	187
5 травня — Святого Юрія.....	189
Господнє Вознесіння.....	193
Свято Трійці. Свята Неділя.....	193
Святкування січового стрілецтва. (Пісні).....	195

Їхав стрілець на війноньку.....	197
Прощався стрілець.....	197
Ой та зажурились стрільці січовії.....	198
Ой у лузі червона калина.....	199
16 травня — Свято скасування панщини.....	199
7 липня — Різдво Івана Хрестителя.....	202
12 липня — Свято Петра і Павла.....	204
14 липня — Свято Маковея.....	207
19 серпня — Свято Господнього Преображення.....	207
28 серпня — Свято Успіння Пресвятої Богородиці.....	208
СВЯТКУВАННЯ СВЯТ ЄВАНГЕЛЬСЬКИМИ	
ХРИСТІЯНАМИ-БАПТИСТАМИ.....	209
1 січня — Новий Рік (Піснеспіви).....	209
Ти знаєш, Боже, моє бажання.....	210
Отче небесний, Боже могутній.....	210
7 січня — Різдво Христове.....	211
Перед Святим Вечором.....	211
Ой, зійшла, зійшла правда на землю.....	213
Воскресіння.....	214
Христа, творця святих чудес.....	215
Вознесіння.....	216
Не покину Я вас, не забуду!.....	217
Трійця.....	217
О, Ісус, достойний Ти.....	218
Нині просимо ми всі.....	219
Свято хлібопереломлення.....	219
Гірко плакав, Христос, на скорботній землі.....	220
Про хресну смерть.....	221
НАРОДНА НОША.....	224
Вступ.....	224
Виробництво полотна і пошиття нижнього одягу.....	224
Виготовлення верхнього одягу.....	228
Виготовлення взуття.....	235
ЖИТЛО.....	255
Вступ.....	255

Будівництво житла.....	255
Толока.....	258
Опоряджувальні роботи.....	262
Упорядкування житла.....	264
Надвірні споруди й огорожа.....	266
Сучасне житлове будівництво.....	269
НАРОДНА КУХНЯ.....	279
Харчування наших предків.....	279
Топорівські страви.....	281
Характеристика харчування.....	285
Покращення харчування людей.....	287
Випивки.....	289
СІЛЬСЬКІ ПРОМИСЛИ.....	291
ДОДАТОК.....	295
СПОГАДИ ТЕОДОРА БАБ'ЮКА.....	295
СОННИК.....	296
НУМІЗМАТИКА І БОНІСТИКА.....	302
Вступ.....	302
Австрійські корони.....	303
Російські рублі.....	309
Перші Українські карбованці і гривні.....	315
Польські марки.....	326
Польські золоті.....	333
Радянські рублі.....	337
Німецькі окупаційні карбованці.....	341
Повстанські біфони.....	347
Грошова реформа 1947 року.....	351
Грошова реформа 1961 року.....	355
Грошова реформа 1991 року.....	358
Українську купони.....	363
Випуск національної валюти.....	369
Світова валюта.....	380
ЛІТЕРАТУРА.....	382

Науково-популярне видання

МОХОРУК Дмитро Іванович

ІСТОРИКО – КРАЄЗНАВЧИЙ
ТА ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК

Ò Î Ì Ø Ì Ñ Ò È É

“Писаний Камінь”

Косів
2008

Видруковано в МП “Евріка”

Свідцтво Держ. реєстру: серія ІФ, № 10

Івано-Франківська обл., м. Косів

вул. Незалежності, 28

тел.: 2-24-91

Літературний редактор

Комп’ютерний набір

Художники

Комп’ютерна верстка

Омелян Лупул

Лілія Борейко

Василь Волошин

Андрій Гнатчук

Віталій Стефурак

Здано до складання 23.09.08. Підписано до друку 28.09.08.
Формат 60х84\16. Папір офсетний. Друк офсетний. Замовне 259